Central BAPTIST
THEOLOGICAL SEMINARY

KANSAS CITY, KANSAS

EC55
Ab82h
II

Digitized by the Internet Archive
in 2025

https://archive.org/details/hebrewethicalwil0000isra_k2l5

HEBREW ETHICAL WILLS

SELECTED AND EDITED

BY

ISRAEL ABRAHAMS

Reader in Talmudic in the University of Cambridge,
formerly Senior Tutor at Jews' College, London.

PART TWO

PHILADELPHIA
THE JEWISH PUBLICATION SOCIETY OF AMERICA
1926

צואות גאוני ישראל

לקטו נערכו הוגהו ונעתקו

על ידי

ישראל בן ברוך בר אברהם

חלק ב

פילאדלפיא
החברה היהודית להוצאת ספרים אשר באמיריקא
תרפ"ז

LIBRARY
CENTRAL BAPTIST SEMINARY
KANSAS CITY 2, KANSAS

VIII

THE TESTAMENT OF JUDAH ASHERI

Asher ben Yeḥiel was born in Germany c. 1250, but migrated to Spain, where he died in 1327 or 1328. Judah, the author of this Testament, succeeded his father Asher ben Yeḥiel as Rabbi of Toledo, dying in 1349. Towards the end of his life he would seem to have recovered some of his financial property. A good account of Judah's life may be read in *J. E.*, vii, 340.

The text here printed is taken direct from the MS. (British Museum) from which S. Schechter published an edition in 1885. Some extracts have since been printed by L. Margoliouth in the third volume of his British Museum Catalogue, and some passages also appear in A. Neubauer's *Mediaeval Jewish Chronicles*, i, 103. The latter is collated in the notes as N. (S. refers to S. Schechter's readings and suggestions). One important change will be noted in the present edition. The reading 1285 adopted by Schechter for Judah's migration to Toledo must be emended to 1305 (the MS. clearly reads ס"ה and not מ"ה). Thus the received date 1305 is confirmed. It is not quite clear whether Judah implies that any long interval divided his two visits to Toledo. It seems scarcely possible that he was sent as an emissary at the early age of thirteen (See the passage p. 166 and n. 11, to the English translation below). All that is certain is that he went to Toledo in advance of his father and subsequently settled with him in the place.

ח

צואה מחסיד אחד מוסר לבניו

(ר' יהודה בן אשר)

אשר בן יחיאל נולד באשכנז בערך שנת י' לאלף הששי, אבל גלה לספרד ושם נפטר בשנת פ"ז או פ"ח. יהודה בנו, המחבר של הצואה הזאת, ירש את משרת הרבנות של אביו בעיר טולידה, והסתלק מן העולם בשנת ק"ט. כנראה, הושב לו מעט מהון כספו לקץ ימי חייו. תולדותיו וכל הקורות אותו אפשר למצוא באנציקלופדיה היהודית האנגלית, כרך שביע', דף ש"מ.

הנוסח העברי הנדפס פה לקוח ישר מן הכ"י של המוזיאום הבריטי אשר ממנו הוציא שלמה שכטר את נוסחו בשנת תרמ"ה. מן העת ההיא נדפסו איזה לקוטים ממנו ע"י ל. מרגליות בכרך השלישי של רשימת המוזיאום הבריטי, ואיזה פסוקים מופיעים ג"כ ב„סדר החכמים וקורות הימים" של א. נייבויער, כרך ראשון, דף ק"ג. בהערותי כניתי את האחרון N (S מורה על ההגהות של שכטר). שינוי חשוב אחד נמצא במהדורה הנוכחית. שכטר גרס שנת מ"ה לגלותו של יהודה לטולידה, אבל אין כל ספק שצריך לגרוס ס"ה (בכ"י כתוב ברור ס"ה ולא מ"ה), בהסכם עם המסורה שבאה לידינו מדור דור. לא נתברר עדיין אם כונתו של יהודה היא שימים רבים עברו בין סיורו הראשון והשני לטולידה. כמעט שאי אפשר הוא שנשלח בתור שליח בהיותו רק בן שלש עשרה (ראה להלן דף 166 והערה י"א אל ההעתקה האנגלית למטה). בודאות גמורה אפשר להחליט רק שהלך לטולידה קודם לאביו ואח"כ התישב עמו שם.

Apart from its ethical aspects, Judah's will has great historical value. The author's naïve delight in legendary lore, is characteristic of his age. But on the other hand his more famous brother Jacob (author of the Ṭurim) very pointedly disparages a belief in omens or dreams. More interesting is Judah's insistence on the ordinance of the *Tithe* (on which see *Jewish Life in the Middle Ages*, ch. xvii). More important still is the account of the personal relations between Rabbi and congregation. Judah writes at the transition period, when the Rabbi was passing out of the category of voluntary to salaried official. Judah throws a genial light on the new conditions. Unfortunately we do not know exactly what coin the author describes as the *zehub*, but the payments to him seem considerable on any estimate of the coin's value. Finally, Judah's remarks on family intermarriages have considerable importance for the social life of the Jews in the fourteenth century.

A Saint once indited a Testament in admonition of his sons, bidding them keep the way of God his Master. He thus exhorted them not because they were worse than their contemporaries, but because he desired to direct them into the paths of the ancients. They are called friends [of God] when they imitate the deeds of their fathers[1]. With this example in view, I said: "Better is open rebuke than love that is hidden."[2] Such rebuke entwines itself in the hearts of the hearers, and to the utterers it is pleasant, for they know that their words will be guarded as the apple of the eye. So it is said: "He that

[1] Sanh. 27b; Abot vi, beginning.

[2] Prov. 27.5.

מלבד ערכה המוסרי יש לה לצואת יהודה ערך היסטורי גדול. חבתו התמימה של המחבר לאגדות ולמעשיות היא מיוחדת לבני דורו. להפך, אחיו יעקב המפורסם ממנו (מחבר הטורים) מתנגד בכל כח אל האמונה באותות ובחלומות. חשובה היא ההטעמה שבה יהודה מטעים את מצות המעשר (עיין בספרי Jewish Life in the Middle Ages, פרק י"ז). חשיבות יותר גדולה יש לדבריו ע"ד היחס שבין הרבי והקהלה. יהודה כתב בתקופת המעבר, בשעה שהרבי אשר שרת את קהלתו שלא על מנת לקבל פרס התחיל לקבל פרס ידוע בעד משרתו, ודבריו משליכים אור על התנאים החדשים. לדאבוננו לא נדע בדיוק את ערך המטבע שהוא קורא „זהוב", אבל איזה ערך שיהיה לה הנה קבל משכורת הגונה. לאחרונה, דברי יהודה על ההתחתנות בין המשפחות יש להם ערך גדול בעד הכרת החיים החברותיים של היהודים במאה הארבע עשרה.

וצוה אותם לשמור דרך האל אדוניו. לא מפני שאינם טובים כבני זמנם. אלא כדי להנהיגם בדרכי הקדמונים. והם הנקראים רעים כשהם אוחזים מעשה אבותיהם בידיהם. ועל זה אמרתי טובה תוכחת מגולה מאהבה מסותרת. כי אז תהיה ללבבות נקשרת. ואז למוכיחים ינעם. ביודעים כי שמעם ינצרוהו כאישון עינם. כאמור מוכיח

rebuketh a man shall in the end find more favor than he that flattereth with the tongue."[3] So I will open with a voice of thanksgiving, I, Judah, to the Rock whose works are awe-inspiring, to whom appertain glory and greatness transcending man's capacity to express them; who, ere ever I was born, remembered me for good. My mother dreamed how she was told that she would bear a son, and was asked whether she wished him to be wise or wealthy? She chose wisdom. And though in reality dreams speak vain things, for I learned not wisdom, yet in a certain deceptive sense the dream was fulfilled. The world imagines that I am a scholar, one who giveth goodly words! Wealth, too, the Lord, blessed be He, hath bestowed on me beyond the ordinary, in that He hath provided me with the measure of mine allotted bread.[4] I rejoice in my portion.[5]

When I was an infant about three months old, my eyes were affected, and were never completely restored. A certain woman tried to cure me when I was about three years of age, but she added to my blindness, to the extent that I remained for a year confined to the house, being unable to see the road on which to walk. Then a Jewess, a skilled oculist, appeared on the scene; she treated me for about two months, and then died. Had she lived another month, I might

[3] *Ibid.* 28.23.

[4] I Kings 3.5 ff.; Gen. 49.21; Prov. 30.8.

[5] "Who is rich? He who rejoices in his portion" (Abot, 4.3).

אדם אחרי חן ימצא ממחליק לשון. ואפתח בקול תודה. וזאת ליהודה בתחילה. לצור נורא עלילה. אשר לו התפארת והגדולה. ומרומם על כל ברכה ותהלה. אשר בטרם הוציאני. לטובה זכרני. בהיות אמי מורתי הרה ממני אמרו לה בחלום שתלד בן. ואם היתה רוצה שיהיה חכם או עשיר? והשיבה שהיתה רוצה שיהיה חכם. ואם לפי האמת החלומות שוא ידברו. כי לא למדתי חכמה. לפי ההטעאה קצתו נתקיים שמדמים העולם שאני יודע ספר. ונותן אמרי שפר. גם עושר נתן לי האל ית' יותר מבן גילי. במה שמטריפני בית כור לחם חקי. שמח בחלקי:

ויהי בהיותי כבן שלשה חדשים בעיני חליתי. וממנו כבתחילה לא נתרפאתי. ואני כבן שלש שנים השתדלה אשה אחת לרפאני. והוסיפה על עורוני. עד אשר עמדתי שנה אחת כלוא בבית. לפי שלא ראיתי הדרך אשר הייתי הולך. עד שבאת יהודית אחת יודעת ברפואת העינים. והשתדלה כשני חדשים ומתה. ואלו חיתה עוד חדש אחד אפשר

have received my sight fully. As it was, but for the two months' attention from her, I might never have been able to see at all. Blessed be the Lord, who exercised marvelous loving-kindness towards me, and opened for me a lattice through which I might behold, with my own eye, the work of His hands.

Thenceforward I studied the tractates which my lord, my father,[6] taught in the College, as far as my capacity went, and without intricate discussion.[7] When I was about thirteen[8] he took me from the land of persecution, and "hurled me up and down with a man's throw."[9] I left the German method of study without entering on that of France.[10] For exile confuses the intellect, and I was able neither to write nor speak their language, nor understand their books. Moreover, I could not pore over my books day and night because of my weak eyesight. For this reason I could not write books nor compile treatises.

When I was twenty-eight[11] my lord, my father, of blessed memory, sent me to the city of Toledo,

[6] This form of reference to Rabbi Asher b. Yeḥiel (the Rosh) was usual with his sons: it is very frequent in the Ṭurim of Judah's brother, Jacob.

[7] Lit. without difficulty and answer.

[8] S. suggests the reading "thirteen": the MS. has *'v*.

[9] Isa. 22.17.

[10] On the method of studying in the thirteenth century see I. H. Weiss, *Dor dor vedoreshav*, vol. v, ch. 1 (1891)—, a chapter which first appeared in English (*J. Q. R.*, 1889, pp. 289–313). Perhaps in what follows the author does

שהייתי רואה כבתחילה. ואלמלא השני החדשים שהשתדלה עמי אולי לא הייתי רואה מאז מאורות מימי. ברוך השם שהפליא עמי חסדו ופתח לי מאורות לראות בעין מעשה ידיו:

ומאז למדתי המסכתות שהיה מגיד אאז"ל בישיבה. כפי השגתי בלבד לא בקושיא ותשובה. ואני כבן שלש עשר[1] שנים מארץ גזירה הוציאני. וטלטלה[2] גבר טלטלני. ומשנות למוד אשכנז יצאתי. ולשנות צרפת לא באתי. כי הגלות מבלבל הדעת. וגם לא היה לי כתב ולא לשון ללמוד בכתב ספריהם. ולהבין לשון מליצותיהם. וגם לא יכולתי לטרוח ימים ולילות. מחולשת העינים כי הם אפלות. ולכן לא יכולתי לכתוב ספרים. ולא לחבר חבורים:

ובהיותי בן כ"ח[3] שנים שלחני א"א ז"ל לעיר

[1] So S corrects MS. which has ש׳. [2] MS. ולטליטלה. Cf. Introduction p. 163.
[3] So MS. S suggests correction to ל׳ה.

---

not refer to his ignorance of the French language but of the methods of French scholarship.

[11] S suggests the reading 35. The incident is not clear. It possibly refers to the arrival of Asher, who was not allowed to leave Toledo to bring his family, a duty imposed on Judah, who was attacked on this journey.

to seek out a place there, and so I did. The Toledo community sent for him, insisted on securing him for their city, and they sent their delegates after I was gone. On my journey back, I was waylaid by bandits who sought my life. But all their purpose was frustrated. My father's God was with me, and His angels encamped round about me, so that I reached my father's house in peace. Twenty-three years later my father died. Though there were in the city men greater and wiser than I, the Lord, be His name blessed, inclined unto me grace and favor in the eyes of the inhabitants and they installed me in my father's seat. But I had no experience fitting me for such an honor, my scholarship was not enough for such an office. I was a foreigner of no account, with altogether insignificant attainments. I could find no quality in me.[12] I sat one day pondering in silence, my heart within me appalled.[13] In my hand was the book of Hagiographa, and I said: How will my lot ascend?[14] I will account it as a sign. I opened and there came up in my hand this verse:[15] "And Nathan said unto David, Do all that is in thine heart, for God is with thee." When this text providentially presented itself, I rejoiced, and said, Though one may not seek an omen, one may

Then the Toledo community sent a party to escort Judah back. Or, Judah returned home to report his success, and the Toledan delegates were sent later. What is clear is that once Asher came to Toledo he was never allowed to go away.

טוליטלה לתור שם מקום וכן עשיתי. ושלחו קהל טוליטלה בשבילו ולא הניחוהו[4] לצאת מביניהם. ושלחו אחרי שלוחיהם. ובחזרתי ארבו עלי גוים עריצים לקחת נפשי קמו[5]. וננער מהם כל אשר זממו. ואלהי אבי היה עמדי. ומלאכיו חנו סביבי. ושבתי בשלום אל בית אבי: אחרי כן כ"ג שנים נפטר א"א ז"ל: גם כי היו בעיר גדולים וחכמים ממני. הטה אלי השם ית' חן וחסד בעיני אנשי העיר ועל כסא א"א ז"ל הושיבוני. ואני ללכת באלה לא ניסיתי גם לא עמדה לי חכמתי. ואני גר תושב. למאומה נחשב. נמשל כבהמה. ולדעת חכמה לא הגיע שכלי. ולא מצאתי און לי. ויהי היום ואני יושב ודומם. ולבי בקרבי ישתומם.[6] ובידי ספר כתובים. ואומר איך יעלה גורלי. ואחשבהו לסימן לי. ואפתח ועלה בידי הפסוק הזה ויאמר נתן אל דוד כל אשר בלבבך עשה כי האלהים עמך. וכאשר הפסוק הזה נזדמן לי שמחתי. ואמרתי אעפ"י שאין נחש יש סימן.

[4] The MS. repeats ט"ק. [5] MS. זממו [6] MS. אשתומם.

[12] Hosea 12.9, where און means "strength" or "wealth". See Rashi on the text. [13] Ps. 143.4.

[14] For phrases cf. Oxford Gesenius, *s. v.* גורל.

[15] I Chron. 17.2.

read a sign.[16] By the gracious gift of the Merciful, the Faithful God, I have honorably fulfilled all my duties, and thus far the Lord hath helped me.

Likewise my desire for children was not due to my love for them nor expectation of pride in them; my desire was to obey the divine precept, and to raise up offspring to fill my father's place in study and righteousness. For this I often prayed at the graves of the perfect and upright. God in His mercy gave me five sons, and I considered myself through them as a live man[17] among my people and brethren. But for my sins there was taken the one, "the middle bar",[18] on which I thought my house founded; for there passed a smoking furnace and a flaming torch between my pieces[19]. But my courage revived and I call heaven and earth to witness that I deserve this and double from God, for I know that His judgments are right. Faithfully He afflicted me, He chastened me sore, but gave me not over unto death.[20] I found consolation in the knowledge that my son was not punished by heaven for any sin of his, for he spent his days, which were few, in the eternal Law. And when the turn of my time comes, I shall go and shall see him, in Beth-el (the house of God) I shall meet him.[21] I rely on the mercy of God that a substitute will be bestowed on me, and my

[16] Cf. Ḥullin 95b.

[17] Cf. Nedarim 64b. See below p. 193 note 125. Possibly in the variant of חי and חיל the author designed a play on the name of his father Yeḥiel.

ובזכות הרחמן האל הנאמן עברתי בטוב כל עניני. ועד הנה עזרני ה׳:

גם חפצי בבנים אינו מאהבתי להם. ולא להתכבד בהם. רק להתקיים המצוה שנצטוינו בה. ולהיות לי זרע ממלא מקום אבותי בתורה ובמצות. ועל זה היתה תפילתי רוב הימים על קברי הצדיקים התמימים. והשם ברחמיו נתן לי חמשה בנים. וחשבתי עצמי בהם בן איש חי. בתוך עמי ואחי. ובעונותי נלכד האחד הבריח התיכון. אשר חשבתי שהבית עליו נכון. ועבר תנור ועשן ולפיד אש בין בתרי ונתחי. והעמיד בקרבי איש חי. ומעיד אני עלי שמים וארץ שחייב אני לאל בזה וכפלים. וידעתי כי צדקו משפטיו. ואמונה ענני. ויסור יסרני. ולמות לא נתנני. וזאת נחמתי בידעי כי לא נענש בעונו בידי שמים. וימיו אשר מעטים עסק בדת קדומת יומים. ובהגיע תור זמני. אלכה וארא־נו. בית אל אמצאנו. ובטוח אני ברחמי שמים שיתן לי

---

[18] Exod. 26.28. The author refers to the death of his third son, the middle of the five.

[19] Cf. Gen. 15.17. The last phrase is obscure.

[20] Ps. 118.18.

[21] Hosea 12.5. By Beth-el the author means Heaven.

heart's gladness renewed. Then shall both he and his substitute be holy![22]

Now because of the weakness of my eyesight, my father and mother left me to do whatever was right in my own eyes; they never punished or rebuked me. Wherefore I have never been wont to chide others, for they taught me not how; even my own sons I knew not how to reprove. If they reprove not themselves, they will receive no reproof from me. Nor have I the face to admonish them by word of mouth, lest I put them to the blush, even though evil unto me was the evil of their ways. No joy of mine on earth equals my happiness at their well-doing, no pain or distress can compare with my grief at their misconduct. I have hated life, when I have seen that they went not in the paths of the fathers, in their sitting-down, rising up and walking on the way.[23]

But now my heart has impelled me to write for them this Letter of Admonition, conveying a discipline. I command them to read it carefully once a month, that the Lord may renew a clean heart and a steadfast spirit within them[24]. Perhaps they will mend and listen to my voice, so that I may speedily bring salvation unto them.[25] Now stand ye still that I may plead with you.[26] Why walk ye not in your fathers' way, nor hold the fear of God ever before your eyes? In His Law ye meditate not continually day and night, nor do ye go morning and evening to your houses of prayer. All your study is

[22] Lev. 27.10. [23] Eccles. 2.17; Deut. 6.7.
[24] Ps. 51.12. [25] *Ibid.* 55.9. [26] I Sam. 12.7.

תמורתו. וששון לבי יחדש. והיה הוא ותמורתו יהיה קדש:

ובשביל חולשת עיני. עזבוני אבי ואמי לעשות כל הישר בעיני. ולא יסרוני. גם לא הוכיחוני. ועל כן להוכיח אחרים לא הרגלתי. כי לא למדוני. ואפי' לבני לא אדע להוכיח. ואם לא יוכיחו עצמם ממני אין להם מוכיח. גם אין לי פנים להוכיחם בפה פן אלבין פניהם. ואם רע עלי רוע מעשיהם. ואין לי שמחה בעולם כמו פעולתם הטובה. ולא יגון ואנחה כמו ברוע מעללם. ושנאתי את החיים כמו שראיתי שאינם הולכים בדרכי אבותם. בשבתם בקומם ובהליכתם:

ועתה מלאני לבי לכתוב להם זאת האגרת תוכחת. מוסר מגדת. ומצוה אני אליהם לקרואתה בכוונה פעם אחת בחדש. ולב טהור ורוח נכון בקרבם יחדש: כי תהיה להם למזכרת. ביני וביניהם למשמרת. אולי ישובו וישמעו בקולי. ואחישה מפלט להם: ועתה התיצבו ואשפטה אתכם. מדוע לא תלכו בדרך אבותיכם. ולא תהיה יראת השם תמיד לעיניכם. ובתורתו לא תהגו תמיד כל ימיכם ולילותיכם. ואינכם משכימים ומעריבים לבית

below the standard,[27] and when the law is discussed ye are as the dumb, and open not your lips. You associate with those who are unfit to be your companions, for it is unseemly that their ways should be yours. Again, ye honor not your mother and your father, your conduct is disrespectful in their presence. Know ye not that unto the honor of God is likened the honor of parents?[28] For three are partners in a man (God and his parents)[29]. What have I left undone for you that a father could do for his children? Regularly were your meals provided, and all your wants. You own many books, and my every thought was directed to you, to equip you and to leave behind me a blessing[30] for you. And if the Law was given to those who ate the manna,[31] surely ye are in similar case. Or if it were a question of marriage, ye are assuredly wed to wives of your own family, who make no extravagant demands on you, but on the contrary seek to encourage you in your study. What then will you do on the day of visitation, when you give account of all your conduct? And what will ye answer when reproved before Him who trieth your reins, on the day wherein He arraigneth you for all your works?[32] Nay, my

[27] Or merely for appearance' sake.

[28] Mekilta on Exod. 20.12 (p. 70a).

[29] Ḳiddushin 30b. [30] Bequest, provision.

[31] To those whose minds were free from worldly cares, Mekilta on Exod. 16.4 (p. 47b).

[32] Habakkuk 2.1; Ps. 7.10; Prov. 29.4. In several phrases the author has the liturgy (especially for the New Year) in mind.

תפילותיכם.[7] ולפנים הוא כל למודכם. ובמשא ובמתן בהלכה אתם כאלמים. לא תפתחו שפתותיכם: ואתם מתחברים עם מי שאינם הגונים לכם להתחבר עמהם. כי מן הראוי הוא שלא דרכיהם דרכיכם: גם אינכם מכבדים אמכם ואביכם. כי לא תבושו מעצמיכם. בעשותכם (זה) מטותיהם (וציו)[8] ושאר צרכיהם. הלא ידעתם כי לכבוד המקום הוקש כבודם. כי שלשה שותפים יש באדם. ומה יש (לאדם) לאב לעשות לבנים ולא עשיתי לכם? בכל עת וזמן מזומן מאכלכם ומשתכם. וכל[9] צורכיכם. וספרים רבים יש לכם. וכל מחשבותי עליכם. לתקן עצמיכם. ולהשאיר אחרי ברכה לכם. ואם התורה לאוכלי המן נתנה הלא כמותם (בי) כמותכם. ואם בשביל נשים הלא אתם נשואים ממשפחתכם. אשר לא יבקשו גדולות מכם ואדרבה[10] להחזיק אתכם. בלימוד יחזיקו ידיכם: ומה תעשו ליום פקודה. בתתכם חשבון על כל מדה? ומה תשיבו על תוכחת לפני בוחן כליותיכם. יום למשפט יעמידכם על כל מעשיכם?

[7] MS. תפילותכם.
[8] So MS. S suggests deletion.
[9] MS. ובכל. [10] MS. ואדברה.

children, act for the glory of God and the honor of your progenitors. Improve your ways and your doings, and listen unto Judah your father. Make the Torah your main object, remember your Creator in the days of your youth,[33] while ye are still in vigor, and take upon you the yoke of the Torah. Let not the Law depart from your mouth, act always with the motive to please God. And the good name which your fathers bequeathed, uphold it and leave it to your children as a heritage.

Now, therefore, ye children, hearken unto me, for happy are they that keep my ways.[34] Come, listen unto me, I will teach you the fear of the Lord.[35] Look unto the rock whence ye were hewn, and to the hole of the pit,whence ye were digged.[36] Why, forsooth, were ye brought into this world? Not to eat and drink and wear fine linen and embroideries, but for the service of the God who hangeth the earth over nothing.[37] And since His wisdom has ordained that the body cannot be sustained without food and raiment, He permitted man to eat, drink and clothe himself for the sustenance of the body, that body and soul might be associated to perform God's behests so long as their association continues. Food to a man is like oil to a lamp; if it have much it shines, if little it is quenched. Yet sooner is the lamp extinguished by redundancy than deficiency of oil. Therefore be diligently on your

[33] Eccles. 12.1. [34] Prov. 8.32.
[35] Ps. 34.12. [36] Isa. 40.1.
[37] Job 26.7.

אל בני! עשו למען כבוד השם יתברך ולמען כבוד אבותיכם והטיבו דרכיכם ומעלליכם. ושמעו אל יהודה אביכם. ועשו עיקר תורתכם. וזכרו בוראכם. בימי בחורותיכם. בעודכם בכחכם. וקבלו עול התורה עליכם. ולא תמוש מפיכם. ויהיו לשום שמים כל מעשיכם. ושם אשר הורישו לכם אבותיכם החזיקו בו והנחילו לבניכם:

ועתה בנים שמעו לי ואשרי דרכי ישמורו. לכו בנים שמעוּ לי יראת ה' אלמדכם. הביטו אל צור חוצבתם ואל מקבת בור נוקרתם. ולמה לזה העולם הובאתם? לא לאכול ולשתות וללבוש שש ורקמה. רק לעבודת האל תולה ארץ על בלימה. ולפי שחייבה חכמתו שלא יקיים הגוף בלי אכילה ושתיה. ובבלתי כסות לכסות הגויה. נתן רשות לאדם לאכול ולשתות וללבוש לקיים הגוף. ולהיות חבור לנשמה לקיים מצות האל כל ימי חבורם. והאכילה לאדם כשמן לנר. אם ירבה יאיר ואם ימעיט יכבה. ויותר מהרה יכבה ברוב מבמעט. ועל כן יש לכם להשמר

11 MS. repeats ואשרי דרכי.

guard against over-feeding.[38] More heinous than homicide is suicide.[39] Gross eating is as dangerous to the body as a sword, besides that it bars one from occupation with the Law of God and the reverence due to Him.

Ever let the fear of God be before you, and accustom yourselves to recite with devotion, that it depart not from your mouths, the text: I have set the Lord always before me; surely He is at my right hand, I shall not be moved.[40] Keep your minds always alert on whatever may induce the fear of heaven; be not diverted by the jibes of others, nor by your own lusts.[41].

Make it your firm custom to study the Torah at fixed times, probe deeply into its contents, and endeavor to communicate daily a portion of the rabbinic law to others; for to accomplish this you will be compelled to make your own knowledge precise, moreover by the exposition orally it will be fixed in your memories. Always repeat, if possible going back to the beginning of the tractate. Our sages of blessed memory have said (with regard to perfect service): "He who repeats his chapter a hundred times cannot be compared to him who repeats it a hundred and one times."[42]

[38] Or "heavy meals".

[39] On suicide see Gen. Rabbah on Genesis 9.5 (ch. 34, with Theodor's notes, p. 324). There is an unidentified quotation from the Talmud Yerushalmi that the deliberate suicide has no portion in the world to come.

[40] Ps. 16.8.

[41] Cf. Jastrow, *Dictionary*, p. 278. The meaning here of the last clause may simply be: "nor by any other thing."

[42] Mal. 3.18; Ḥagigah 9b.

ולהזהר מאכילה גסה. ויותר עונש לאדם ההורג עצמו מהורג את אחרים. ואכילה גסה קשה לגוף כחרבות. מלבד שמונעתו לעסוק בתורת האל ויראתו:

תמיד יהיה יראת השם על פניכם. ופסוק זה הרגילו לומר תמיד בכונה ולא ימוש מפיכם. שויתי ה' לנגדי תמיד[12] כי מימיני בל אמוט. ותהיו ערומים לחשוב תמיד בכל דבר המביא לידי יראת שמים. ולא תניחוהו בשביל שום אדם המַלעיג עליכם. ולא בשביל דבר אחר:

הוו זהירין לעסוק בתורה בקבע. ותשאו ותתנו בה. והשתדלו להגיד הלכה בכל יום לאחרים ובזה תצטרכו לדקדק בה. וגם בהוציאכם אותה בפה לאחרים תקבע בלבבכם. ותחזרו תמיד מלמעלה. ואם תוכלו מראש המסכתא. ורז"ל דרשו בין עובד[13] אלהים לאשר לא עבדו אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה מאה ואחד. ועל כן כל הלכה תקראו מאה וא'[14] פעמים. וגם תקבעו שעות ללמוד הלכה

[12] The MS. repeats here the words כל דבר המביא ל' from the next clause.

[13] MS. reads אלים and in general confuses the text from Malachi. [14] So S adds.

Read ye, therefore, every rule (halakah) 101 times, and appoint hours for studying halakah from the codifiers[43] every day, and also strive to read a tractate with Rashi's commentary. In fine, you must consider yourselves as laborers hired by the day to do the work of God, as it is said in the Talmud: "We are day laborers."[44] Much more is this the case with you, for all that you possess comes from the congregation and the trust fund.[45] This support is given to you for the purpose of your studies, so that ye are indeed daily hirelings. See to it that ye do your tasks faithfully, and faithful is your employer to pay your wage[46], nay your reward is already with you, for he has paid it in advance.

Think not in your heart that the Torah is an inheritance from your fathers, and needs no personal effort to win it. The matter is not so. If ye toil not therein, ye shall not acquire, and more than ordinary will be your punishment, in that ye forsake your family tradition. So we read in tractate Nedarim:[47] Why do not learned fathers invariably beget learned children? R. Joseph answered: So that people shall not say, Your Torah is inherited from your fathers. R. Sheshet said: Because they call men "asses". Rab said: To prevent them assuming an over-

[43] Famous among the Posekim were the author's father and brother.

[44] 'Erubin 65a.

[45] Cf. p. 181, below.

[46] Abot 2.14.

[47] fol. 81a.

מפוסקים בכל יום. וגם השתדלו ללמוד מסכתא עם פי' רש"י. סוף דבר יש לכם[15] לחשוב שאתם שכירי יום לעשות עבודת האל ית' כמו שאמרו בעירובין אנן אגירי דיומא אנן[16]. לא כל שכן אתם שכל מה שיש לכם הוא מהקהל ומן ההקדש. והוא נתון לכם בשביל למודכם. שאתם באמת שכירי יום. ויש לכם לעשות מלאכתכם באמונה. ונאמן הוא בעל מלאכתכם שישלם לכם פעולתכם. גם הנה שכרו אתכם. כי הקדימו לכם:

ואל תחשבו בלבבכם. כי התורה ירושה היא לכם מאבותיכם. ושאינכם צריכים לטרוח בה. כי אין הדבר כן. ואם לא תטרחו בה לא תזכו בה. ועונש שלכם גדול משל אחרים. כי תעזבו אומנות אבותיכם. וגרסינן במסכת נדרים מפני מה אין תלמידי חכמים מצואין לצאת מהם תלמידי חכמים? אמר רב יוסף[17] כדי שלא יאמרו ירושה היא לכם מאבותיכם. רב ששת אמר[18] משום דקרו לאינשי חמרי. רב אמר כדי שלא יתגברו על

15 MS. repeats יש לכם 16 The ordinary text of the Talmud reads אנן פועלי דימי אנן.

17 MS. יוסיף.

18 MS. repeats כדי.

bearing attitude towards the congregation. Rabina said: Because they become careless with regard to the benediction before study.[48] For your part, avoid all these things.

Also appoint regular periods for studying the Bible with grammar and commentary. As in my childhood I did not so study it—for in Germany they had not the custom—I have not been able to teach it here. Read weekly the Pentateuchal lesson with Rashi and other commentaries. Also make yourselves familiar with homilies and midrashim; this will make you more effective in public preaching, and to bring men back from iniquity. Our Sages said: He who wishes to become saintly should fulfil the words of the Fathers.[49] So, I, after making my confession, accustomed myself to read a chapter of the tractate Abot every day. Do ye the same at table, before Grace after meals, read a chapter daily till you know the whole tractate by heart. This practice will habituate and attract you to saintliness.

Discourse of matters of Torah at your meals, then will ye be as those who eat at the table of the Omnipresent.[50] Read regularly in the *Duties of the Heart* and in the *Book of the Upright*,[51] and the *Epistle on Repentance* of Rabbenu Jonah,[52] and similar books. Set your hearts on

[48] The ordinary text of Ned. 81a presents variants to the author's readings.

[49] Baba Kamma 30a, in reference to the Mishnah Abot.

[50] Abot 3.4. [51] By Baḥya and Zeraḥyah ha-Yevani, respectively (Cf. *J. E.*, ii, 447, and xii, 661).

[52] On Jonah Gerondi, see *J. E.* v, 637.

הציבור. רבינא אמר מפני שאין מברכין על התורה תחילה. ואתם הזהרו מכל אלו הדברים:

גם תקבעו עתים ללמוד הפסוק בדקדוק ובפי'[19]. ולפי שבקטנותי לא למדתי אותו כי לא הורגלו ללומדו באשכנז לא יכולתי ללמדו[20] בכאן. גם על הפרשה תקראו בכל שבוע פירוש רש"י ופירושים אחרים. גם תרגילו עצמכם בדרשים ובמדרשים. ובזה יגדל שכרכם כאשר תדרשו ברבים ותשיבון מעון. ורז"ל אמרו האי מאן דבעי למיהוי חסידא יקיים מלי דאבות וכו'. ואני כשעשיתי הוידוי שלי הנהגתי[21] עצמי לקרוא ממנו פרק בכל יום. כן תעשו גם אתם על שלחנכם. קודם ברכת מזון תקראו ממנה פרק אחד בכל יום עד שתדעו המסכתא על פה. ודבר זה ירגילכם וימשכם להיות חסידים:

וגם תאמרו בכל יום דברי תורה על השלחן. וכאלו[22] תאכלו משלחנו של מקום. וגם תרגילו עצמיכם ללמוד בספר חובות הלבבות ובספר הישר ובאגרת תשובה לרבינו יונה ז"ל וכיוצא בהם.

19 So MS., prob. ובפירוש.

20 MS. ללומדו. This spelling is common with infinitives in later Heb. texts.

21 MS. והנהנתי. 22 MS. ובאלו.

that you read therein with devout intent to apply the lesson in your life. When you read, do so audibly.[53] And reason with yourselves *a fortiori* after this manner: If you had to speak before a king of flesh and blood, how carefully you would clear your hearts of all other thoughts. Your whole endeavor would be to word your speech acceptably, and you would think of nothing else. How much more should this be your method before the King of kings, blessed and sanctified be His Name! Pray with the congregation in the same place and in the same context.[54] See that you are among the first.[55] Discontinue your present habit of departing as soon as the lesson is over, thus failing to pray where the congregation is collected. Never speak from the passage "Blessed is He who spake" until you have ended the Eighteen Benedictions.[56] Be silent, too, while the Ḥazzan repeats the last-named prayer. For if there be not ten attentive to it, the repetition is not according to law.[57] Be ye always among these ten, and make it your rule to join in prayer so as to enable the many to do their duty.[58] Let the words be softly spoken, for thus is devotion aroused and prayer made acceptable.

See to it diligently that ye be not among the four classes who behold not the divine presence (Shekinah): liars, scoffers, hypocrites, and slanderers.[59]

[53] Berakot 13a. [54] Oraḥ Ḥayyim 90, 9, 10.
[55] *Op. cit.*, 14. [56] *Op. cit.*, 51,4. [57] *Op. cit.*, 124,14.
[58] By helping to constitute the necessary quorum (ten).
[59] Soṭah 42a.

ושימו לבבכם כאשר תקראו בהם שתהיה הקריאה על מנת לעשות. ותהיה בכוונת הלב. והשמיעו לאזניכם מה שאתם מוציאים מפיכם: ותקחו ק"ו בעצמיכם. אם היה לכם לדבר לפני מלך בשר ודם איך הייתם מפנים לבבכם מכל המחשבות. וכל כוונתכם לרעות דבריכם[23]. ולא תחשבו זולתי בדבר ההוא. ועל אחת כמה וכמה לפני מלך מלכי המלכים ית' וית' שמו: והתפללו עם הצבור במקום שהם מתפללים במקום שהצבור שם. והזהרו שתהיו מן הראשונים. ולא תעשו כמו שאתם עושים שאחר ההלכה אתם יוצאים מיד ואינכם מתפללים במקום שהצבור שם. והזהרו שלא תדברו מברוך שאמר עד שתסיימו התפלה. ולא בחזרת ש"צ התפלה. ואם אין עשרה ששומעים התפלה היא חזרה שלא כדין. והזהרו שתהיו לעולם מהם. והרגילו עצמיכם להתפלל להוציא הרבים. ותהיה התפלה בנחת. ובזה תתעורר הכונה ותהיה מקובלת:

הזהרו מאד שלא תהיו מד' כתות שאין רואות פני שכינה. והם כת שקרנים וכת לצים וכת חנפים וכת מספרי לשון הרע.

[23] S reads לדעת and omits next word.

(i) *The class of liars*: Let no falsehood or lying be found among you, but let truth and fidelity be a girdle round your loins.[60] There was a man of our family by name Eliakim, who was employed in the house of his prince. And all his property his master entrusted to him, being wont to laud him to his people because he never told a lie, whether for advantage or not. And they tell of a certain rogue who left no sin undone and who entreated a certain Sage to teach him an easy road to repentance. He answered, "Keep thyself from lying." The man went out gleefully and in high spirits, conceiving that his counsellor had permitted him to walk in the stubbornness of his heart as of aforetime. He planned a theft according to his wont, but then bethought himself: "If anyone inquires: whither goest thou? if I tell the truth I shall be caught, if I answer falsely I shall transgress the order of the Sage." Thus it was with all offences, and he became a completely reformed character.

(ii) *The class of scoffers*: "Now, therefore, be ye not scoffers, lest your bands be made strong and lest fire consume your spirit."[61] From all levity and frivolity guard yourselves, for man is forbidden to fill his mouth with laughter in this world.[62] Furthermore, play no game for money, for that, too, is a form of robbery.

[60] Cf. Isa. 11.5.

[61] Isa. 28.22. The author completes his quotation by a reminiscence of Isa. 33.11.

[62] Berakot 31a.

כת שקרנים. ולא ימצא בכם דבר שקר וכזב. אבל האמת והאמונה יהיו אזור חלציכם: איש היה במשפחתינו והר׳ אליקים שמו. והיה בבית השר שלו. וכל אשר היה לו היה בידו. והיה משתבח בו לעמו שלא יוציא שקר מפיו לעולם. לא לתועלת. ולא ללא תועלת: ואמרו שהיה איש אחד רשע שלא הניח עבירה שלא עבר. וחילה פני[24] חכם אחד שיורהו דרך תשובה בדרך קל. אמר לו שמור עצמך מלשקר. יצא שמח וטוב לב. כמדומה לו שהתיר לו שילך בשרירות לבו כבתחילה. מלך בלבו לגנוב כמו שהורגל. אמר בלבו מי שישאלני אנה[25] אתה הולך. אם אומר לגנוב האמת אתפש.[26] ועם אשקר אעבור על צווי החכם. ועל זה הדרך כל העבירות. ושב בתשובה שלימה:

וכת לצים. ואתם אל תתלוצצו פן יחזקו מוסריכם. ופן תאכל אש רוחכם. ומכל התול ושחוק שמרו נפשכם. ואסור למלאת[27] אדם שחוק פיו בעולם הזה. גם שחוק למעות אל תשחקו. כי גם הוא עניין[28] של גזל:

24 MS. עני. 25 MS. אנא. 26 MS. אתפוש
27 MS. למאלאת. 28 MS. ענין.

(iii) *The class of hypocrites*: Never flatter any man, nor show partiality to any in judgment.

(iv) *The class of slanderers*: Avoid it to the utmost; for slander leads to many sins, and most men are liable to it. As our Rabbis of blessed memory said,[63] many are prone to theft, and a few to incontinence, but all to slander, explaining this last clause of those who are guilty of some shade[64] of the offence. Further they said,[65] Let no man praise another [too much], for it may result in disclosing something to his discredit; and in all such matters I have not found anything better for a person than silence.[66] Ever, then, let a man bethink himself before he speak; uttering his words if they be profitable, suppressing them if they would profit nothing. Silent above all must he be if speech would actually harm.

Avoid pride, for every one that is proud in heart is an abomination to the Lord.[67] Majesty, indeed, is the garment of God alone, and he that makes use of the crown shall perish.[68] As a certain Sage said: how can a man be proud, considering the way in which he was conceived and born?[69] But cleave to humility, that best of good qualities. For this virtue Moses our Master was praised, as it is said: Now the man Moses was very meek.[70] Be very lowly in spirit, say our Rabbis.[71] They said further that (the fear

[63] Baba Batra 165a.

[64] Lit., "dust".

[65] Arakin 16a. The passage exhorts men not to over praise lest others be provoked to contradict.

כת חנפים. הזהרו שלא תחניפו לשום אדם. ולא תשא פניו בדין:

כת מספרי לשון הרע. הזהרו ממנו מאד כי הוא מביא לכמה עבירות. רוב בני אדם נכשלים בו. ואמרו רז"ל במסכת בתרא רוב בגזל ומעוט בעריות והכל בלשון הרע. והעמידו אותו באבק לשון הרע. ואמרו רז"ל אל יספר אדם בטובתו של חבירו שמתוך כך בא לידי גנותו. וכל כיוצא בזה לא מצאתי לגוף טוב משתיקה. ולעולם יחשוב אדם עצמו קודם שידבר אם יהיה בו תועלת ידבר. ואם לא לא ידבר. כ"ש אם יהיה בו הפסד:

והוו זהירין מן הגאוה כי תועבת ה' כל גבה לב. והוא מלבושו של הקב"ה. ודישתמש בתגא חלף. ואמר חכם אחד איך יתגאה אדם והוא עבר דרך השתן ב' פעמים. והתדבקו בענוה שהיא המדה הטובה שבמדות. ובה נשתבח משה רבינו ע"ה שנ' והאיש משה עניו מאד. ורז"ל אמרו מאד

---

[66] Abot 1.17.
[67] Prov. 16.5.
[68] Ps. 93.1; Abot 1.13.
[69] Baḥya, *Duties of the Heart*, 6.5; cf. *Choice of Pearls* ch. 55. [70] Num. 12.3. [71] Abot 4.4.

of the Lord) which Wisdom makes a crown to her head, Humility makes the imprint of her foot.[72] Be punctilious in honoring all men, for therein shall you find your own honor, for God Himself has declared: "them that honour Me will I honour."[73] People remarked to a Sage: "We have observed that thou ever showest honor to every man;" and he replied: "I have never come across one in whom I failed to recognize superiority over myself; therefore have I shown him respect. Were he older, I said he has done more good than I; were he richer, I said he has been more charitable. Were he younger, I said I have sinned more; were he poorer, I said he has suffered heavier tribulations; were he wiser, I honored him for his wisdom; were he not wiser, I said his fault[74] is the lighter." Take this to heart and understand it.

Take heed to love and respect him that reproves you. For thus we read in Tractate 'Arakin:[75] R. Johanan said: I call heaven and earth to witness that many a time was 'Aḳiba punished through me, for I complained of him before Rabban Gamaliel; all the more did he augment his love for me, to fulfil what is written:[76] "Reprove a wise man and he will love thee." As the Sage said:[77] Love thy critic, and hate

[72] T. J. Shabbat 1.3; Tanḥuma Genesis (beginning). See Jastrow, *Dictionary*, p. 964. The idea is derived from a comparison of Ps. 3.10 with Prov. 22.4.

[73] I Sam. 2.30.

[74] Lit. punishment.

[75] Fol. 16b; the readings vary.

מאד הוי שפל רוח. ואמרו רז"ל מה שעשתה חכמה עטרה לראשה[29] עשתה ענוה עקב לרגלה.[30] והוו זהירין לכבד כל אדם ובזה תהיו מכובדים שנא' כי מכבדי אכבד. ושאלו לחכם ראינוך תמיד מכבד לכל אדם. והשיב לא ראיתי מי שלא[31] הכרתי לו מעלה עלי. ובשביל זה כבדתיו. אם היה זקן אמרתי זה עשה טובות יותר ממני. אם היה עשיר אמרתי זה עשה צדקות יותר ממני. אם היה בחור אמרתי חטאתי יותר ממנו. אם היה עני אמרתי זה סבל יסורין יותר ממני. אם היה חכם ממני כבדתיו בשביל חכמתו. אם לא היה חכם ממני אמרתי עונשו מועט משלי. שמעוהו ודעו לכם:

והוו זהירין לאהוב ולכבד המוכיח אתכם. והכי גרסינן בערכין[32] פרק יש בערכין אמר ר' יוחנן מעיד אני עלי שמים וארץ שהרבה פעמים לקה על ידי עקיבא ע"י שהייתי קובל עליו לפני רבן גמליאל וכ"ש שהוסיף אהבה. לקיים מה שנאמר הוכח לחכם ויאהבך. ואמר החכם אהוב את

29 MS. לראשו. 30 MS. לראשו.
31 MS. למה. 32 MS. בערבין.

---

76 Prov. 9.18. 77 Simeon b. Eleazar, Abot de. R. Nathan 29 (ed. Schechter, p. מד).

thy eulogist, the former helps, the latter hurts thee. Consider also that man is but a sojourner on earth; his days are numbered, though he knows not their tale, nor when he will be summoned before the King of kings, to give judgment and account for all his works. Therefore let him do all that is in his power, nor think any good opportunity small, for there is no limit to the reward. In the world to come, when God, blessed be He, makes requital to the righteous, the recipient will ask: Why am I so rewarded? He will be told: On such and such a day thou didst do such and such a mizvah. Then, sighing, he will say: For so little do I receive so much? Alas for the days that I lost wherein I did no good! Therefore will a wise man be alert lest he waste an hour of his hours, but he will be energetic in well-doing, thinking ever of the fear of God and His service.

I will make mention of the mercies of the Lord according to all that He hath bestowed on me.[78] He has shepherded me from my birth even unto this day. In the way of truth He led me, taking me from my father's house, sending me before them to preserve life.[79] He directed me in a strange land, made me to find favor and love and mercy in the eyes of its people, and set me upon a throne of honor. This to the glory of His name, and not for my sake. For what is my life and what am I? Lo, the finger of the smallest among them is thicker than my loins, how much more their greatest excel me! I am to them as a grasshopper is in my

[78] Is. 63.7. [79] Gen. 45.5.

המוכיחך ושנא המשבחך כי המוכיחך יועילך והמשבחך יזיקך: ותחשבו כי האדם גר בארץ ימים ספורים. לא ידע מניינם. ומתי יהיה מזומן לפני מלך מלכי המלכים ליתן דין וחשבון מכל אשר עשה. וכל אשר ימצא בכחו יעשה. ולא תהיה בעיניו שום מצוה קטנה כי אין קץ למתן שכרה. ולעולם הבא כשהשם ית' משלם שכר לצדיקים. שואל הצדיק למה נותנין לי שכר כל כך? ואומרים לו על שעשית מצוה פלונית ביום פלוני. והוא נאנח ואומר על דבר קטון כזה נותנין לי כל כך שכר. אוי לימים שאבדתי שלא עסקתי במצוות. ועל כן החכם יזהר שלא יאבד שעה משעותיו. רק ישתדל במצוות ויחשב תמיד ביראת ה' ובעבודתו:

חסדי ה' אזכיר כעל כל אשר גמלני. האלהים הרועה אותי מעודי עד יומי. ואשר בדרך אמת הנחני. ומבית אבי לקחני. ולפניהם למחיה שלחני. בארץ נכריה להדריכני. ולחן לחסד ולרחמים בעיני אנשי הארץ נתנני. וכסא כבוד הנחילני. למען כבוד שמו לא למעני. כי מה חיי ומה אני. הלא הקטון שבהם אצבעו קטנה עבה ממתני. כ"ש גדול שבהם. ואני נגדם כחגב בעיני. ועלה על לבי מלאני.

eyes.[80] Fain, then, is my heart to record the wondrous things that the Lord performs continually on behalf of one so insignificant as I; He fed me with my allotted bread,[81] and I had no impulse to run after money; but He thought differently, and God caused it to come to my hand.[82]

I left Germany at the age of thirteen, and when fifteen I came to Toledo, in the new moon of Iyar in the year 65.[83] It is obvious that at my exodus when thirteen I possessed nothing; nor when I married first the daughter of R. Yeḥiel and later the daughter of R. Solomon, did I receive even enough to pay for the wedding garments and celebrations. From my lord, my father, of blessed memory, I inherited only a trifle as my share of his library. All that he owned at the time of his demise, together with all his household goods, did not suffice to carry out his testamentary bequests. Never in my life did I accept gifts from individuals, except 1400(?) gold pieces[84] which were given to me by three men, from whom I sought a loan but who insisted on making a gift. Because of their importance and position, I was unable to refuse their bounty. I used the money for my sister's marriage. I also lost money through those who transacted business for me, although

[80] Num. 13.33. [81] Prov. 30.8. [82] Exod. 21.13.

[83] =1305. On the two journeys of the author to Toledo see Introduction, p. 163.

[84] Heb. "gold pieces". On the Spanish coinage of the period, cf. S. Lane-Poole, *Coins and Medals*, 1894, p. 85. The standard gold pieces were the dinar and dirhem,

להזכיר מעשה נסים שעושה ה' תמיד עם הבל וריק כמוני. ועל לחם חקי שהטריפני. בלתי רודפי אחרי הממון. והוא לא כן עמדי. אבל האלהים אנה לידי:

יצאתי מאשכנז בן י"ג שנה. ואני כבן ט"ו שנה באתי לטוליטלה בראש חדש אייר שנת ס"ה.[33] דבר פשוט כי כשיצאתי בן[34] י"ג שנה לא היה לי כלום. וכשנשאתי שתי בנות הר' יחיאל והר' שלמה זצ"ל[35] לא נתנו לי עמהן כשיעור ההוצאה של הבגדים והחופות .ומאאז"ל לא ירשתי רק דבר מועט בחלקי מן הספרים. כי כל מה שהיה לו בעת פטירתו עם כלי ביתו לא היה בו כדי להשלים צוואתו. ולא לקחתי מימי מתנות מיחיד. רק אלף וארבע מאות זהובים שנתנו לי שלשה אנשים שבקשתי מהם להלוות לי מעות ולא רצו בהלוואה ונתנו לי[36] הסך הנזכר. ומפני גדולתם ומעלתם לא יכולתי להשיב פניהם מלקבלם. ונתתים לנשואי אחותי. והפסדתי ביד המשתדלים בעבורי. והממון לא היה שלי. כי

[33] So the MS. S prints מ"ה. [34] MS. בן ט' י"נ.
[35] MS. adds incorrectly לא ירשתי רק דבר מועט.
[36] MS. ונתלי. S corrects as in text. Perhaps the right reading is ונטרתי.

but it is questionable whether coins of such high value are intended. The text is hopelessly corrupt regarding the sums enumerated.

that money was not my own. For 7000 gold pieces of borrowed capital were in the hands of my brother Eliakim, 8500 were deposited with R. Mordecai the Frenchman, who only returned to me 2000, 3000 were entrusted to R. Nissim, and the rest in the hands of others whom it would weary me to mention. I could not have survived till now but for the mercy of God, who put it in the heart of men to lend me capital, from the profits of which I maintained myself. For from the time of the death of my lord, my father, of blessed memory, that is to say for twenty-seven years and three months—I have not taken from the Congregation (whom may God preserve!) under contract more than 1200 gold pieces. This I accepted for two years and four months, and I ceased to enter into any contract until the ten years mentioned[88] were completed. Thereafter I received up to August [1340][89] from them 1500 pieces annually for nine years and ten months, a total of 14,750. Thenceforth they contracted to increase the annual payment to 3000 pieces. They agreed that after my death an annual pension of 1000 pieces should be paid for ten consecutive years to my wife and children or to any of them

[88] As Schechter points out no such mention has been made.

[89] The date of the year is 5100 = 1340. From August, 1340 to November, 1348, are 7 years and 4 months, as stated in the text below. The reference to 27 years and 3 months after his father's death cannot, however, be accurate, for while the father died in 1328 the son died in 1349.

ז׳ אלף זהובים מהם ביד אחי ה״ר אליקים נר״ו. וח׳ אלפים ות״ק זהובים ביד ר׳ מרדכי צרפתי ונלא השיב לי רקז[37] אלפים זהובים. וביד ר׳ נסים שלשת אלפים זהובים. והאחרים ביד בני אדם הרבה. ונלאיתי לכותבם: ולא עברתי זמני עד ככה רק ברחמי שמים. אשר נתן בלב בני אדם להלוות לי מעות להשתדל בהם ולהתפרנס מן הריוח. כי מעת פטירת א״א ז״ל שיש לו כ״ז שנה ושלשה חדשים לא לקחתי מהקהל יצ״ו בתנאי מהם רק אלף ומאתים ותשעים זהובים. וזה מה שלקחתי בשתי שנים וד׳ חדשים ונסתלקתי מליקח מהם תנאי עד שנשלמו העשרה שנים הנזכרים. ומאז לקחתי מהם אלף ות״ק זהובים בשנה. עד אגושתו ה״א.[38] שהם ט׳ שנים וי׳ חדשים שלקחתי מהם י״ד אלף[39] ותש״נ זהובים. ומאז החזירו לי התנאי ג׳ אלפים זהובים בשנה. והתנו שישאר מהם אחרי לאשתי ולבני או למי שיהיה אז מהם בטוליטולה אף אלף זהובים בשנה עד י׳ שנים רצופים. ולכל מי מבני בחיי שיהיה לו מן התנאי

[37] S suggests the addition of the bracketed words.

[38] If we read הא as an abbreviation, there is no need to emend the text as in S.

[39] The word אלף is not in the MS. S supplies it.

then living in Toledo. During my lifetime each of my sons was guaranteed 300 pieces a year for ten years, so long as he should pursue his studies and dwell in Toledo. A similar sum was appointed, under similar conditions, to be paid after my death to each of my sons out of the total of 1000 pieces mentioned above. I received from them from the August named to the end of November in this year 1348,[87] for seven years and four months, 22,000 pieces. The total received by me from the congregation till the end of November has been 37,240 gold pieces. Of this sum, my son Solomon received, for two years and two months, 800 pieces in accordance with the arrangement already explained.

The contract which the Congregation granted was not entered into because I demanded of them, for I knew that I was unworthy of such consideration, but it was due to their abundant generosity and their affection for my lord, my father. But in the tenth year of my office, the Congregation heard that it was my intention to seek a resting-place elsewhere. They then fixed for me the payment of 1500 pieces annually. Had I been willing to accept more, they would have given it, as is expressly stated in their letter (which I still possess) of the year 1341.[88] When the aforesaid Mordecai absconded I lost in his hand more than 6000, and it became

[87] The text has 109 = 5109 = 1348.

[88] The text has 101 = 5101 = 1341.

שלו ס"ש[40] זהובים בשנה עד י' שנים. כל זמן שתהיה תורתו אומנותו (ולקחתי)[41] וידור בטוליטלה. ומי שישאר מבני אחרי תוך י' שנים הנזכרים שיהיה לו מן האלף זהובים הנזכרים ש' זהובים כל זמן שתהיה תורתו אומנותו. ולקחתי מהם מאגושתו הנזכר עד סוף נובימרי זה בשנת ק"ט לפרט ז' שנים וד' חדשים כ"ב אלף זהובים: סך כל מה שלקחתי מהקהל יצ"ו עד סוף נובימרי ל"ז אלף זהובים ומאתים וארבעים[42] זהובים. מאלו לקח בני שלמה בשתי שנים ושני חדשים ח' מאות זהובים על הדרך המפורש למעלה:

והתנאי שנתנו לי הקהל יצ"ו לא נתנו לי בשביל שבקשתי מהם שיתנו לי. כי ידעתי כי איני ראוי לכך. אך מרוב חסדם ואהבתם עם א"א הר'[43] ז"ל. ובשנה העשירי שמעו הקהל שהיה רצוני לבקש מנוח במקום אחר. וקבעו לי אלף ות"ק זהובים בשנה. ואם היה רצוני ליקח מהם יותר שהיו[44] נותנים כמו שמפורש בכתבם אשר בידי משנת ק"א. כאשר ברח לי מרדכי הפסדתי בידו יותר מו' אלפים.

[40] S reads מ"ט, but the MS. has ס"ש = סך ש'. S. suggests the correction to מאה. [41] So the MS., but delete.
[42] MS. ואחר. [43] i. e. הראש. [44] MS. שיהיו.

known to the heads of the congregation that I designed emigrating to Seville. They besought me to remain, and they increased the sum payable under the contract to 3000 gold pieces a year. I am aware that all this was not due to my own deserts. It was due to the bounty of the Merciful one, the faithful God, and to the merit of my fathers, the repairers of the breach, the holy ones who were in the earth.[89]

He who searcheth hearts knoweth that all my yearning desire for children in this world was solely dictated by my wish to raise up offspring which should fill my father's place in the study of the Law, in good works, and in the service of God. And in this sense I besought Him who is enthroned o'er the Cherubim, entreating God for myself, my children, and all our generations after us, that we may dwell in the house of the Lord all the days of our life, to behold the graciousness of the Lord[90] and to pass our time in the inner shrine of His Law from morn to eve and from eve to morn, in the precious presence of God. I prayed that He would keep us far from men of vanity and frivolity, that we might maintain the example of our fathers, who, as our tradition assures us, were for many generations before us men of learning, of right-doing, and God-fearers—men from whom the Torah went forth unto Israel. And this has been my constant prayer at the graves[91] of the righteous and perfect: "Lord of

[89] Isa. 58.12; Ps. 16.23.

[90] Ps. 27.4.

ונשמע לגדולי הקהל יצ"ו שהיה רצוני לילך למדינת אישבילי"א. בקשו לישאר והחזירו לי התנאי ג' אלפים זהובים בשנה: וידעתי כי אינו בזכותי רק בזכות הרחמן האל הנאמן ובזכות אבותי גודרי פרץ. קדושים אשר בארץ:

ובוחן לבות יודע כי כל חפצי ורצוני בבנים בעולם הזה אינו רק להיות לי זרע שימלא מקום אבותי בתורה ובמעשים טובים ובמצות. וזאת בקשתי מאת יושב הכרובים. אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש עלי ועל בני ועל כל דורותינו אחרינו. שבתינו בבית ה' כל ימי חיינו, לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכל תורתו מבקר ועד ערב ומערב עד בקר לפני ה' לרצון. ולהרחיקנו ממתי שוא ולצון ולהחזיק במעשי אבותינו. אשר קבלה בידינו אשר מכמה דורות אשר לפנינו היו בעלי תורה ואנשי מעשה ויראי אלהים. ומהם יצאה תורה לישראל. וזאת תפלתי כל הימים על קברי הצדיקים והתמימים. רבון העולמים מלך יושב על כסא

---

[91] On such prayers see *Shulḥan 'Aruk, Oraḥ Ḥayyim* ch. 559 (end); ch. 581 (end) and commentaries.

the Universe, King that sittest on the throne of mercy! It is revealed and known before Thee that all my desire for children was not out of my love for them, nor to gain honor through them, but only to perform that duty of continuing the race which Thou hast ordained.[92] May it be Thy will to order us in all our affairs in good counsel before Thee. O may the fear of Thee be with us that we sin not, and may we live in Thy presence in reverence. Grant unto me sons who may grow into maturity, and may fill my fathers' place. And may God in His mercy raise up for us the merit of the righteous one buried in this grave. May my prayer be heard here, and may he too pray on our behalf, blessing us continually and at all hours."

One of the good methods which I desired for maintaining the family record was the marriage of my sons to members of my father's house. I had many reasons for this. First, it is a fair and fit thing to join fruit of vine to fruit of vine.[93] It is indeed an important duty, for as our Sages said:[94] He who loves his relatives, he who marries his sister's daughter, and he who lends to the poor in the hour of his distress—to him applies the text:[95] "Then shalt thou call, and the Lord will answer; thou shalt cry and He will say, Here I am." Furthermore, the women of our family have grown accustomed to the ways of students, and the love of the Torah has entered their hearts, so that they are a help to

[92] Gen. 1.28. [93] Pesaḥim 49a.
[94] Yebamot 62b. [95] Isa. 58.9.

רחמים. גלוי וידוע לפניך שכל חפצי בבנים לא בשביל אהבתי בהם ולא בשביל להתכבד בהם. רק לקיים מצוה שצויתנו בפריה ורביה. יהי רצון מלפניך שתתקננו בעצה טובה מלפניך בכל ענינינו. ותהיה יראתך על פנינו לבלתי נחטא. ונחיה לפניך ביראתך ויהיה לי זרע של קיימא זרע אנשים שימלא מקום אבותי. ויעמיד לנו השם ברחמיו זכות הצדיק הקבור בקבר הזה. ותשמע תפילתי במקום הזה. גם הוא יתפלל בעדינו תמיד כל היום יברכנו:

ואחת מן העצות הטובות שחשבתי בדבר הזה הוא שאשיא את בני במשפחת בית אבי. ויש לי בזה הרבה טעמים. האחד שהוא דבר נאה ומתקבל ענבי הגפן בענבי הגפן. וגם היא מצוה רבה כמו שאמרו רז"ל האוהב את קרוביו והנושא את בת אחותו והמלוה את העני בשעת דוחקו עליו הכתוב אומר אז תקרא וה' יענה תשוע ויאמר הנני. ועוד נשי[45] משפחתנו הורגלו עם לומדי תורה ונכנסה אהבתה[46] בלבן ויעזרו בעליהן לקיים תלמודיהם

45 MS. reads אנשי. 46 MS. reads אהבת.

their husbands in their scholarly pursuits. Moreover, they are not used to extravagant expenditure; they do not demand luxuries, the provision of which disturbs a man from his study. Then again, children for the most part resemble the mother's family. Finally, if with changing times a man see fit to seek his livelihood in another city, there will be none to place obstacles in the way of the wife accompanying her husband.

The second plan is for me to write something of the history of my saintly progenitors, for the edification of those that come after us. Seeing that the Lord, blessed be He, "hurled us with a man's throw"[96] to Toledo, that great and renowned city, and that a little later the Jews were expelled from France, possibly some may think that we were among the exiles, or that we left our country in consequence of some whispered suspicion[97]. Therefore it seems desirable to me to disabuse everyone of such an imputation. And further, when our posterity regards the upright lives of our ancestors, they will be ashamed if they walk not in the same paths. Rather will they strive in all things to imitate their fathers, thus finding grace and good favor in the sight of God and man.[98] Otherwise,[98a] better were it for them never to be born,[99] like infants

[96] Cf. p. 166 above, n. 9.

[97] Job 26.14. The word *shemez* is used in this sense in rabbinic Hebrew. [98] Prov. 3.4.

[98a] The words לאו ואם seem to be missing.

[99] Cf. Lev. Rabbah, ch. 35.

בידיהם. ועוד שלא הורגלו בהוצאות יתירות ולא יבקשו מבעליהן מותרות. ובקשות המותרות הן המטרידות האדם מן הלימוד. ועוד שעל דרך הרב הבנים ידמו למשפחת האם. ועוד אם בשינוי הימים יראה לאיש לבקש מחייתו בעיר אחרת אין מי שיעכב ביד האשה ללכת אחרי אישה:

והעצה השנית היא שאכתוב קצת מתולדות אבותי הקדושים אשר בארץ לתועלת הבאים אחרינו. לפי שטלטלנו ה'י'ת טלטלה גבר לטוליטולה[47] העיר הגדולה המהוללה. ומעט[48] זמן אחר כך נתגרשו[49] היהודים מצרפת. אולי[50] יעלה בלב[51] אדם שנתגורשנו[52] מארצנו[53] או משום שמץ דבר יצאנו משם. ועל כן יאות לי להוציא דבר זה מלב בני אדם. וגם כאשר[54] יראו זרענו יושר פעולת אבותינו יבושו מאד בנפשותם[55] אם לא ילכו בארחותם. וישתדלו בכל עניניהם להחזיק מעשה אבותיהם בידיהם. [ואם יעשו כן ימצאו חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם][56] [ואם לאו] נוח להם שנהפכה שלייתם על פניהם. כעוללים לא ראו אור

47 N לטוליטלה. 48 N ובמעט. 49 N יתגרשו.
50 N שמא. 51 N על לב. 52 N שגירשנו. 53 N omits.
54 N אשר. 55 S מנפשותם. 56 N omits bracketed passage.

who never see the light. As I left Germany when about thirteen years of age, I did not acquire exact information as to our fathers' righteous lives, except the little which I heard from my lord, my father of blessed memory, and from his sister and my grandmother, who related to me some of the family history. What little I heard of the doings of our first ancestors I set down here.

My grandfather, R. Yeḥiel b. Asher, was born in the year 1210.[100] When he was ten years old he had a firm friend in R. Solomon ha-Kohen. They entered into a pact that each should share the other's rewards, whether religious or secular. They held to this agreement all their days, and were unique in their generation for saintliness and benevolence. Now on the eve of the Day of Atonement in the year 1264,[101] early in the night, the candle of my grandfather went out in the synagogue. For it was customary in Germany to kindle a wax candle for every male in the synagogue, on the eve of the Fast, and the candle was of a size to burn the whole day and night.[102] Later (during the middle days of Tabernacles) my grandfather died and great honor was shown unto

[100] Text has 970 = 4970 = 1210.
[101] Text has 24 = 5024 = 1264.
[102] On this custom see *J.E.*, ii, 282.

---

69 N ריע אח. 70 N במעשהו. 71 S הן הן.
72 N במעשים. 73 N מעשים. 74 N omits. 75 N היום.
76 N omits bracketed words. 77 N נר המערבי.
78 N מנהג אשכנז שבעבור כל בן. 79 N להדליק.
80 S omits. 81 N omits.

בעיניהם:[57] [ו]לפי שיצאתי קטן כבן י"ג שנה מאשכנז לא השגתי לשמוע יושר מעשיהם[58] וצדקותיהם רק[59] מעט מצער[60] אשר שמעתי מא"א[61] ז"ל ומאחותו[62] ומזקנתי[63] ז"ל אשר ספרו לי מאבותיהם[64] ז"ל ואני[65] שמעתי קצת ממעשה אבותינו הראשונים כתבתיו[66] פה:

זקני הר' יחיאל [בר אשר][67] נולד בשנת תתק"ע. וכשהיה בן עשר[68] שנים היה לו חבר[69] נאמן ר' שלמה הכהן ז"ל. וכרתו ברית יחד שכל אחד יהיה לו חלק בכל מעשה[70] חבירו הן[71] במצות הן בעניינים[72] אחרים. ועמדו בברית כל ימיהם והיו חסידים ואנשי מעשה[73] יחידים[74] בדורם: ויהי בליל[75] יום הכפורים [בשנת כ"ד לפרט בתחלת הלילה][76] כבה הנר[77] של זקני ז"ל שהיה לו בבית הכנסת. כי כן [נהגו באשכנז שכל][78] זכר מדליקין בשבילו נר של שעוה בבית הכנסת בעיוה"כ שיש בו שיעור שידליק[79] יום ולילה. ובחול המועד [של סוכות][80] נפטר זקני ז"ל וכבוד גדול[81] עשו לו במותו. ובאו

57 N omits. 58 N לשמוע מעשה אבותי. 59 N כי אם.
60 N מוער. 61 N מאדוני. 62 N מאחותי.
63 N omits. 64 S מאביהם. 65 S ואם.
66 N לא כתבי. 67 MS. omits. 68 S אב כבן י"ג.

him at his death, people from neighboring places attending his funeral. Now it is the practice in Germany to set the coffin on a stone appointed for the purpose near the cemetery, and to open it to see whether the body has been dislocated by the jolting of the coffin. When they did this to him, R. Solomon ha-Kohen approached up to four cubits, and said in the presence of the assembly, "In your presence I call upon him to remember our covenant." Within the coffin a look of joy lit his face, most of those present saw him smile, and I testify on the evidence of my father and grandmother that this happened.[103] A day came when R. Solomon ha-Kohen was studying in his college in the day-time, and lo! my grandfather of blessed memory was seated by his side. Amazed, R. Solomon asked how he fared, and he answered, exceeding well, and that a seat was ready at his side for his friend.[104] "I wonder", said R. Solomon, "that thou art permitted to be visible to mortals." He answered: "I have liberty to go to my house as of aforetime, but I am unwilling that they should say: How this saint prides it over other right-

[103] For a poetical version of a similar idea see my *Book of Delight*, p. 230.

[104] On the cathedras of the righteous in Paradise, cf. *J.E.* ix, 516.

רבי שמואל הכהן עומד במדרשו ביום וראה .94 N ענייניו ואמרי.
95 N omits. 96 N והיה. 97 N תמיה.
והשיב לו שנותנין לו רשות לילך לביתו כבתחילה שלא היה .98
99 N צדיק.

מן המקומות הסמוכות לקבורתו[82]. ומנהג [בני אשכנז][83] שסמוך לבית הקברות מניחין הארון על אבן אחת מיוחדת[84] לכך ופותחין אותו לראות אם נידלדלו[85] אבריו מחמת טילטול הארון. וכאשר עשו לו כן[86] קרב אליו[87] הר' שלמה[88] הכהן עד ד' אמות ואמר בקול רם לפני הקהל אני [ואומר לפלוני][89] שיזכור הברית שכרת עמי. אז התחיל לשחוק בארון עד שראו אותו[90] רוב הקהל. [ומפי אדוני הרא"ש ז"ל וזקינתי ז"ל אני מעיד][91] שראו אותו [ומצחק][92]. ויהי היום הר' שלמה הכהן ז"ל היה לומד בבית מדרשו ביום וירא והנה][93] זקני ז"ל יושב אצלו. ויתמה מאד וישאל לו על [עניינו. ויאמר][94] לו שהיה עומד[95] בטוב מאוד. ושהיה[96] לו כסא מוכן אצלו. ואמר לו הר' שלמה תמה[97] אני איך יש לך רשות להיראות לבני אדם. [וענה ואמר יש לי רשות לילך לביתי כבתחלה אלא שאיני][98] רוצה שיאמרו כמה מתגאה חסיד[99] זה יותר משאר

82 N הסמוכים לקוברו.
83 S באשכנז. 84 N גדולה מונחת. 85 S נתנדו.
86 N omits. 87 N omits. 88 N רבי שמואל.
89 S בפניכם (לפלוני?). אני מזכיר לפניכם.
90 N omits אותו. 91 S וכן אמר א"א ז"ל וזקנתי מ"ב אני מעיד שאמרו
92 N omits. 93 N והנה יום אחד הנה

eous men!"[104a] Six months after his death, at midnight on the Sabbath night, he appeared to his wife and said to her: "Haste and rise, take thy sons and daughters, and remove them hence, for tomorrow all the Jews of this place will be slain. So was it decreed against the whole neighborhood, but we prayed and our petition was successful except as regards this place."[105] She rose and obeyed, but returning to save her belongings, she was killed with the congregation. She had previously rescued my lord, my father, R. Asher of blessed memory, and his brother, R. Ḥayyim, fellow-disciple of R. Meir of Rothenburg, teacher of my father, who also was taught by his brother Ḥayyim. They had another brother, by name R. Eleazar, who died at the age of twenty-seven. He was reported to be as fine a scholar as his brother R. Ḥayyim. They had six sisters, the whole family saintly—all bearing deservedly high reputations among their contemporaries. The nine of them escaped on the day and under the circumstances narrated above. All of them had large families of sons and daughters, and I have heard that one

[104a] See Ketubot 103a, where a similar story is told of R. Judah ha-Nasi.

[105] On legends as to communication between dead and living, cf. *J. E.* iv, 484.

הצדיקים:[100] ויהי לששה[101] חדשים אחר פטירתו בליל שבת בחצי הלילה נראה[102] לאשתו ואמר לה מהרי וקומי[103] וקחי בניך ובנותיך והוציאם[104] מן המקום הזה. כי מחר יהרגו היהודים אשר במקום הזה[105] וכן נגזר על[106] כל הסביבות. והתפללנו[107] ונתקבלה תפילתינו חוץ[108] מן המקום הזה. ותקם ותעש כן וחזרה להציל את אשר לה ונהרגה בתוך[109] הקהל אחר שהוציאה משם ואת א"א הרא"ש ז"ל ואת אחיו[110] הר' חיים חבירו של ר' מאיר מרוטנבורק רבו של א"א[111] ז"ל. וגם לפני אחיו[112] הר"ר חיים למד. והיה להם עוד אח ושמו הר' אליעזר ונפטר בן כ"ז שנים. ואמרו עליו שהיה גדול בתורה וכאחיו הר'[113] חיים ז"ל. והיו[114] להם ששה[115] אחיות כולן חסידות[116]. והיו בעיני העולם חשובים כפי ענינם. ותשעה מהם יצאו[117] מן המקום בליל שבת הנזכר[118] על ידי המעשה הנזכר: וכלם הרבו בבנים ובבנות לרוב. ושמעתי שאחד מבני דודי

100 N צדיקים. 101 S. בששת 102 N בא.
103 N omits. 104 S ומוציאם. 105 S ההוא. 106 N omits.
107 N ונתפללה. 108 S omits. 109 S עם.
110 S לא"א ז"ל ולאחיו. 111 N ארוני. 112 S לבני.
113 N כרב. 114 S והיה. 115 S ששה.
116 N צדקניות. 117 N ויצאו. 118 N omits.

of the sons of my uncle R. Ḥayyim, of blessed memory, married in Germany, and that there were at his wedding about five hundred men and women, all relatives, the relationship reaching to that of third cousins.

The cause of my father's departure from Germany was due to the imprisonment of R. Meir of Rothenburg,[106] of blessed memory. The Count, then head of the government,[107] arrested him, and the congregation of Germany ransomed him for a considerable sum.[108] The Governor refused to accept as guarantor any other person than my lord, my father, of blessed memory. He was compelled to become security for a large amount. But before the contributions were apportioned to the various congregations, R. Meir died in prison. The governor unjustly refused to admit my father's plea that as R. Meir died before his release, the guarantee had lapsed. Payment was still demanded from my father and the congregations, and my father escaped to another city; he left Germany altogether because of his fear of the authorities, and settled in the great city of Toledo. In the first year of his residence there, they sent him a written communication from the town-council[109] of the place where he formerly lived, inviting him to return home. They would despatch fifty officers to meet him on the German frontier, and would give him a

[106] Cf. *J. E.* viii, 437. He died in the fortress of Ensisheim, in 1293. The account of the ransom differs somewhat in the present narrative.

הר' חיים ז"ל נשא באשכנז והיו בחופתו כת"ק אנשים ונשים שהיו כולם קרובים. והרחוקים שבהם היו רביעי ברביעי:

וסבה[119] ליציאת א"א ז"ל היתה מפני תפישת הר' מאיר מרוטנבורק ז"ל שתפשו האדון המושל והקהילות של אשכנז פדאוהו בממון רב. והמושל לא רצה ליקח ערב רק לא"א ז"ל והוצרך ליכנס ערב בממון רב. וקודם שנחלק הממון על הקהלות נפטר הר' מאיר בתפישה. והמושל העליל א"א ז"ל באומרו כי מאחר שנפטר בתפישה קודם שפטרו מן המאסר שבאחריותו נפטר. והקהלות והוא שיהיו פורעין הממון. ונשמט מלפניו והלך לעיר אחרת. ומפני יראתו מן המלכות יצא מאשכנז. ובא לעיר הגדולה עיר טוליטלה: ובשנה הראשונה שבא שלחו לו כתב מהקונסיגו של העיר שהיה דר בה שיחזור אל ביתו. ושהם ישלחו חמישים שרים לקראתו עד תחלת אשכנז. ושיהיו נותנין לו כתב

119 MS. סבת.

---

107 Count Meinhard of Goiz (*op. cit.*, p. 438).
108 According to one account 30,000 marks.
109 Sp. consejo (?)

documentary safe-conduct from the Emperor. For they recognized his wisdom and excellence, and were wont to follow his advice in all matters. But in face of the frequent ill-treatment of the Jews there, he was unwilling to go back. This was the reason of the coming of my lord, my father, of blessed memory, to this country. "This was the Lord's doing,"[110] to the end that my father might raise up many disciples on Spanish soil. "He executed the righteousness of the Lord, and His ordinances with Israel "[111] For there were not in these lands any thorough commentaries.[112] He also wrote commentaries and decisions to the Talmud. Wherever his commentaries, responsa and decisions reached, they made known the statutes of the Lord and His laws. His sons walked in his ways, and maintained his opinions. "As for Asher, his bread was fat;" his Rock guarded him with every care, because he was faithful to his charge. "And of Asher he said: blessed be Asher because of his sons"[113]—all of them were interpreters of uprightness[114], who from the least to the greatest of them held fast to the law of God, the Lord of the Universe, and by what they wrought were a shield to their generation. I was by far the most insignificant of all of them; through His grace God raised me up in my father's place, a tendril of his stock, a shooting of his roots[115] and planting, to maintain his

[110] Ps. 118.23.

[111] Deut. 33.21.

[112] Comp. above, p. 166, n. 10

בטחון מן המלך. לפי שהיו מכירין חכמתו ומעלתו וכל ענייניהם היו עושין בעצתו. ומפני הגזירות המצויות עם לא רצה לחזור. וזאת היתה סבת ביאת א"א ז"ל לזאת הארץ: ומאת ה' היתה זאת להעמיד תלמידים רבים בארצות ספרד. צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל. כי לא היו בארצות אלה פירושים מדוייקים. וגם עשה לתלמוד פירושים ופסקים. ובכל מקום אשר פירושיו[120] ותשובותיו ופסקיו יגיעו. חוקי האל ותורותיו יודיעו. ובניו הלכו בדרכיו. לא שנו טעמו. מאשר שמנה לחמו. וצורו נצרו בכל משמר. עקב אשר מצותיו שמר. לאשר אמר ברוך מבנים אשר. כולם מליצי יושר. החזיקו בדת האל אלהי עולם. מקטנם ועד גדולם. והגינו על בני דורם בפעולם: ואני קטונתי מאד מכולם. ובזכותו העמיד על כנו חוטר מגזעו. ונצר משרשיו ונטעו[121]. להעמיד ישיבתו על

120 MS. פירושוחיו. 121 MS. reads חוט and אונו.

---

113 Gen. 49.20; Deut. 33.24 (with reference to the father's name Asher). In the latter text the meaning is "above sons", but our author seems to apply it in the sense given in the translation.

114 Job 33.23. 115 Isa. 11.1.

School on its site, even better equipped than of yore. And also in what pertained to the affairs and organization of the community, we passed our time together in settlement of causes and judgments. Men of the government also agreed to abide by my decisions, not because of my wisdom or wit, for "I am brutish, unlike a man, and have not a man's understanding,"[116] but God filled them with a kindly disposition towards me, so that my words were acceptable to them, in that they deemed me in their thoughts an impartial judge.

As for me, my prayer is made before the Lord of the Universe, that He may requite with a good recompense this holy congregation for their labors, and for all the good which they as a body and as individuals have done unto me in granting all my requests and of their heart's generosity and not for any selfish motive. And so will it ever continue until I part from them in great love, "and my seed shall be established in their sight, and my offspring before their eyes."[117] And may it be their good will to prepare a way for my progeny to settle among them as they did with my father and me, kindness after kindness. For what has passed and for what is to come, unto the Rock tremendous in His doing, Judah shall lead the thanksgiving.[118] And may the bounty of God and the merit of our fathers cause that there never fail from us in Toledo—until the majestic and awful God establish Jerusalem and a Redeemer come unto Zion—one to fill the

[116] Prov. 33.2.

תילה. ובהוצאה גדולה יותר מבתחילה. גם עניין הקהל יצ"ו ותיקונו. ובדיניהם ובמשפטיהם עברו זמן עמי ואני עמהם. גם אנשי ממלכות הסכימו לסמוך עלי בדיניהם. לא מחכמתי ושכלי כי בער אנכי מאיש ולא בינת אדם לי. אבל נתנני השם לרחמים לפניהם. להיות דברי מקובלים להם. ומדמים ברעיוניהם שאיני נושא בדין פניהם:

ואני תפילתי לאלהי עולם לשלם לקהל הקדוש הזה שכר טוב בעמלם. ועל כל הטובה אשר עשו עמי כלליהם ופרטיהם. לתת כל שאילותי אשר שאלתי מהם מנדיבות לבם ולא לשום סבה. וכן יהיה תמיד עד שאפטור מהם באהבה רבה. וזרעי יהיה נכון לפניהם וצאצאי לעיניהם: ויהי רצון מלפניהם להכין להם דרך להתיישב עמהם כאשר עשו עם אבותיהם טובה אחרי טובה. ועל העבר ועל הבא לצור נורא עלילה. יהודה יהודה בתחלה. וזכות הרחמן וזכות אבותינו יעמוד לנו שלא יכרת ממנו בטוליטולה עד שיכוננה אל אדיר ונורא ובא לציון גואל. איש יושב על כסא א"א הר' אשר

---

[117] Job 21.8 –(with some variants).

[118] Ps. 66.5; Neh. 11.17.

seat of my lord, my father,[119] R. Asher of beloved memory; (may this be so) for all time until Shiloh cometh and people be gathered unto him, and there arise a priest with Urim and with Thummim.[120]

Ended and completed, praise to the God of the Universe!

My lord, my father of blessed memory, ordained in his city in Germany that every member of the congregation should pay a tithe of his whole income, and in the district of Toledo he likewise ordained that he and his children should follow the same course.[121] And after his death, I and all my brethren resolved to maintain the practice and to add to its terms. In Elul 1346,[122] I wrote out the ordinance which was signed by my elder sons. I append the form of the ordinance, so that with God's help (my younger children also) will sign it. Perchance another (not of my family) seeing it, may be prompted to assume the same obligation, of which these are the terms:

We, the undersigned, have stood by a certain ordinance, in the handwriting of our grandfather R. Asher of blessed memory, of which this is the text: "Hear my son the instruction of thy father and forsake not the teaching of thy mother."[123] Seeing that in the country whence we migrated, our fathers and our fathers' fathers were wont to set aside to God as charity for religious purposes, one part in ten of all business profits—as our Rabbis said in their com-

[119] Isa. 59.20; I Kings 2.4. [120] Gen. 49.10; Ezra 2.63.

ז"ל כל הימים. עד כי יבא שילה ולו יקהת עמים. ויעמד כהן לאורים ולתומים:

תם ונשלם של"ע:

אדוני אבי ז"ל תיקן בעירז באשכנז שכל אחד מהקהל יהיה נותן מעשר מכל הבא בידו וכן תיקן במדינת טוליטולה שהוא ובניו יעשו כן. ואחר פטירתו ז"ל הסכמנו אני וכל אחי לקיימה ולהוסיף בה דברים. ובאלול שנת ק"ו תקנתי וחתמו בה בני הגדולים. וכתבתי בה נוסח התקנות בכאן בע"ה יחתמו בה[122]. וגם אולי יראה אדם אחר וידבנו לבו לקבלה עליו. וזו נוסחה:

אנו הבאים על החתום עמדנו על תקנה אחת מכתיבת יד זקיננו הר' אשר ז"ל וזה נוסחה: שמע בני מוסר אביך ואל תטוש תורת אמך. יען כי בארץ אשר יצאנו משם נהגו אבותינו ואבות אבותינו להפריש חלק אחד מהעשרה חלקים לגבוה לצדקה לצורך מצוה מכל מה שירויחו במשא ומתן כמו

[122] Add: בני הקטנים or similar words. Similarly MS. omits the name אשר at the end of the third line of the text above.

[121] On the tithe see *Jewish Life in the Middle Ages*, ch. xvii. [122] MS. has 106 = 5106 = 1346.

[123] Prov. 1.8.

ment on the text:[124] "Thou shalt surely tithe all the increase of thy seed," which text they applied to traders over-seas who devoted one tenth of their gains to those laboring in the Law —therefore we have continued in the footsteps of our fathers, and have taken on ourselves the obligation to set aside a tithe of all our profits in business, whether interest on investments or trade transactions. Three-fourths of that tithe we will deposit in a chest, controlled by two treasurers, by whose authorization all grants shall be made to the necessitous. And this undertaking we have assumed for ourselves and our offspring, to observe, to do and to maintain it. The reasurers whom we have selected are the brothers R. Jacob and R. Judah (whom may God preserve!). These obligations we have duly signed on the 9th day of the month Marḥeshvan, in the year 75 (in the abbreviated reckoning) anno mundi.

Asher b. Yeḥiel
Solomon b. Asher
Jacob b. Asher
Judah b. Asher[125]
Eliaḳim b. Asher

And close to these signatures is a document to the following effect:

We, the undersigned, have agreed that included in the terms of the ordinance written above shall be whatever is or shall be in the hand of any

[124] Deut. 14.22; see Pesiḳta de R. Kahana ch. 11, end (ed. Buber p. 99b).

[125] On the phrase following the name here see above, p. 168, note 17.

שאמרו רז"ל על המקרא ודרשו תעשר את כל תבואת זרעך מכאן למפרישי ימים שמפרישים חלק אחד מעשרה לעמלים בתורה. לכן יצאנו בעקבות[123] אבותינו וקבלנו על עצמינו להפריש חלק אחד מעשרה מכל מה שנרויח במשא ובמתן ברבית ובסחורה. ושלשה רביעים מאותו חלק עשירי נתן לתוך קופה ותהיה הקופה ביד שני גבאים ועל פי אותם הגבאים ינתן כל מה שיותן לכל מי שצריך ממנו: ודבר זה קבלנו על עצמינו ועל זרעינו לשמור ולעשות ולקיים. והגבאים שביררנו הם שני אחים שהם ר' יעקב ור' יהודה יצ"ו ומה שקבלנו עלינו חתמנו[124] בט' ימים לחדש מרחשון שנת ע"ה לפרט היצירה. אשר בן הר' יחיאל ז"ל. שלמה בן הר' אשר נר"י. יעקב בן הרא"ש יצ"ו. יהודה בן הר' אשר[125] איש חיל[126]. אליקים בן הר' אשר נר"ו: וסמוך לחתימות כתב שזה נוסחו: והסכמנו אנחנו חתומי מטה שיהיה בכלל תיקון זה הכתוב למעלה כל מה שבא ויבא ליד כל אחד ממנו. בין במעות

123 MS. בערבות. S corrects as in text.

124 Missing in MS. 125 MS. reads wrongly ז'ל.

126 S suggests the reading חי. But the Kere חיל and Ketib חי in II Sam 23. 20 explains the variation in the two passages of our text.

of us, whether it consist of money, legacies, gifts, marriage settlements, or any other property. Each of us shall be bound to set aside the proper amount and place it in the hands of the trustees within eight days of the same becoming due. So far the form of the second document. The signatories are:

Solomon b. Asher
Jacob b. Asher
Judah b. Asher
Simeon b. Asher

We, the undersigned, take upon ourselves all the ordinances, relating to the tithe, inscribed above, even as our lord, our father, did, and (we contract) that each of us shall pay the contributions[126] named, as is mentioned above. In attestation of this we have here signed our names on the New Moon of Elul, in the year 5106[127] anno mundi. So far the third document, which bears the signatures of

Solomon b. Judah
Yeḥiel b. Judah

Conscious as I am of the limitation of my capacity and the exiguity of my learning, and recognizing that I am unworthy to receive emoluments[128] even from a small congregation, and much less from the great and holy congregation of Toledo, which God preserve! it accordingly irks me greatly to be compelled to take a salary.

[126] The translation follows the reading החלקים. The MS. actually reads האלפים.

בין בירושה בין במתנה בין בנישואין בין באיזה צד שיהיה. ויהיה חייב כל אחד ממנו להפריש תחילה ממה שיש לו להפריש תוך שמנה ימים אחר שיתחייב להפרישו ולהשתדל ליד הגבאים. ע"כ נוסח הכתב השני: והחתומים עליו שלמה בן הרא"ש ז"ל. יעקב בן הרא"ש ז"ל. יהודה בן הרא"ש ז"ל. שמעון בן הרא"ש ז"ל. אנחנו הבאים על החתום מקבלים עלינו כל התקנות תקנות המעשר הכתובות למעלה כאשר הסכים א"א נר"ו[127]. ושיפרע כל אחד ממנו החלקים[128] הנזכרים כמו שנזכר למעלה. ועל אמתת דבר זה חתמנו שמותינו פה בר"ח אלול שנת חמשת אלפים וק"ו ליצירה. ע"כ נוסח הכתב השלישי: והחתומים שלמה בן הר' יהודה נר"ו. יחיאל בן הר' יהודה נר"ו:

ולפי שאני יודע ומכיר מעוט שכלי וקוצר ידיעתי ואיני[129] ראוי ליקח תנאי אפי' מקהל קטן כ"ש מקהל גדול וקדוש קהל טוליטולה יצ"ו. ועל כן קשה לי מאד להיות צריך לקחת תנאי, ואם הייתי יכול

127 MS. wrongly ז'ל. 128 MS. האלפים.
129 MS. repeats יודע.

127 1346.
128 lit. to take a contract.

Had I been able to carry on without it, I would not have taken it. But what could I do, forced as I was to so much outlay? With my own funds I could not operate, while maintaining my studies, except by the hands of agents, thus risking the capital, while the gain was small. The agents deducted a commission first, and it was only under pressure that they gave me what they did. Hence I became, in my own eyes, as one dependent on other men's tables.[129] But if the Lord, blessed be He, prosper my undertakings, and I can pay my debts, I may be able to pass the rest of my life without salary—either wholly or in part—from the congregation. The surplus I will devote to students of the Torah, or to other religious purposes. Thus, in my humble opinion, I should fulfil my duty, for this seems to me a better course than to refund the money to the congregation (whom may God preserve!). I should be more careful than they in applying the fund to well-chosen objects. The credit will be theirs, for I and mine are theirs. The money, indeed, having been appropriated by them to what they thought a religious purpose, it would not be right that it should return to them for secular use. And as my aim in begetting children was to raise up a progeny engaged in the Torah and in the pursuit of virtue, my sons have not busied themselves in any other occupation, and so will it always be, with God's help. Our Sages said: A father is not bound to support his young children after their sixth year.[130] I say

[129] Cf. Bezah 32b; Shabb. 87a. The translation

לעבור זולתו לא הייתי לוקח אותו. אבל מה אעשה וההוצאה היא גדולה? ובממון שתחת ידי איני יכול עם למודי רק ע"י אחרים. והקרן בסכנה. והריוח מעט. והמשתדלים לוקחים חלק בראש. ובטורח גדול נותנין לי מה שנותנין. עד שאני בעיני כמצפה לשלחן אחרים. אבל אם יסכים האל ית' על ידי ואפרע החובות שעלי. אפשר שאעבור זמני בלא תנאי הקהל כולו או מקצתו. ואתן העודף ללומדי התורה או בשאר דברי המצוה. ובזה לפי מיעוט דעתי אצא ידי חובה. כי זה בעיני יותר טוב משאחזירו לקהל יצ"ו. כי יותר אדקדק אני לתיתן למקומות הגונים ממה שיעשו הם. והשכר הוא להם כי אני ושלי שלהם. ומאחרי שהקצו אותו למצוה בעיניהם אינו טוב שיחזור חול לידיהם. ואחרי אשר כל כוונתי בפריה ורביה כדי שיהיו לי בנים עוסקים בתורה ושבים לאל ית' עוד בני אינם עוסקים בדבר אחר. וכן יהיה תמיד בע"ה. ורז"ל אמרו שאין אדם חייב לזון בניו הקטנים רק עד שש שנים. אני אומר

"in my own eyes" is based on an emendation of the MS. בעוני into בעיני.

[130] Ketubot 49b. After that age a father's duty was the same for *all* his children.

that if I have money to spare from my salary to students who are not of my family, and of whose methods I am ignorant, it would be better to give it to my sons and expend it on them. In this way, the greater will be the reward[131] of those who give the money. I estimate that for food and clothing each would require one gold coin a day,[132] a sum which would be small enough for them while young, and quite inadequate when they grow older, and so I determined to reckon for them. Now up to the end of this November I received 37,240 gold pieces, as explained above. Of this sum I gave for religious purposes 3724 pieces, the tithe in accordance with the obligation of the tithe written above. On my sons, in the period named, I have spent a total of 18,090, which with the tithe amounts to 21,814 pieces. In order to reimburse these sums, I have resolved to dedicate my library (on the estimate made by three persons, as is explained in my account-book). These books are ready for the use of students. Great is the reward of those who provided the money, for as our Sages said, the text: "Wealth and riches are in his house, and his merit endureth forever"—applies to him who prepares books and lends them to others.[133] If the books realize an insufficient sum, I bequeath of my goods

[131] There would be no doubt as to the proper use of the fund.

[132] Clearly the coin intended would not be of high value. Cf. above, p. 180, n. 84.

[133] Ps. 112.3; cf. p. 82, above.

מה שיהיה לי ליתן מן התנאי שלי לאנשים נכריים שלומדים שאיני יודע עניינם שיותר טוב הוא ליתן אותו לבני ולהוציאו עליהם. ובזה יגדל שכר הנותנים. וחשבתי שצריך לכל אחד מהם למזון ולכסות א' זהוב לכל יום. ואם יחסר מהם בעודם קטנים בגדולתם צריך יותר ויותר. וכן הסכמתי לחשוב להם. ועד סוף נובייארי זה קבלתי ל"ז[130] אלף זהובים ור"מ[131] זהובים כמו שמפורש למעלה ונתתי מהם בדבר מצוה ג' אלף ותשכ"ד[132] זהובים שהוא המעשר כפי חיוב התקנה הכתובה למעלה. והוצאתי על בני בזמן שנזכר לכל[133] אחד ואחד כפי הסך שנזכר למעלה שעולה י"ח אלף וצ' זהובים הסך עם המעשר שנתתי כ"א[134] אלף זהובים ותתי"ד. במקום אלו המעות הסכמתי שיהיו הקדש הספרים שלי על פי השומא ששמו אותם ג' אנשים כמו שמפורש בפנקס שלי. והם מזומנים ללמוד בהם. ושכר גדול יש לנותנים המעות כמו שאמרו רז"ל הון ועושר בביתו וצדקתו עומדת לעד זה העושה ספרים ומשאילם לאחרים. ואם לא ישוו זה הסכום

130 MS. reads לשבעה. 131 S corrects to ר"מ or ר'. MS. reads רמ'א.
132 So S corrects the MS. which reads ותשב'א.
133 MS. שכל. 134 MS. כ'ח.

enough to equalize matters. I trust in God, blessed be He, who searcheth my reins and knoweth all my thoughts, that He will provide to me the means for refunding also the amounts which I have expended on my children in the manner named. And since it is my desire that my sons shall continuously engage themselves in study of the Torah and not in any other occupation, I have made up my mind not to bequeath from my estate to my sons by legal inheritance more than 100 gold pieces. The rest shall be set aside as a fund devoted to any of them who shall devote himself to the Torah. They shall not portion out the estate in equal shares, but each shall take according to his family and according to his needs,[134] at the decision of their mother, and after her of the treasurer or treasurers whom I shall appoint and in the manner which I shall indite in the trust. Any student of my own seed shall have first claim, next to them a student of my father's seed, and next to them whoever studies the Torah, and makes that study his main object in life.

The testament of our teacher R. Judah, of blessed memory, made in expectation of death: This is what I desire to be done with my property. They shall sell such of my books as will produce 3000 gold pieces. These shall be devoted for study, and shall be joined to the sum put in trust on lease,[135] both amounts being treated on the

[134] See Jastrow, *Dictionary*, p. 533b, s. v. טיפול.

[135] The text has *arrenda*, medieval Latin term from which the modern *rent* is derived. It is the annual return of investment on lease.

אני מניח מנכסי לתשלום הסכום הנזכר בע"ה ית'. ואני בוטח בשם ית' החוקר כליותי ומבין כל מחשבותי שיזמין לי ענין שאוכל להחזיר גם על מה שהוצאתי על בני על הדרך הנזכר. ולפי שכוונתי היא שיתעסקו בני תמיד בתורה ולא בדבר אחר. הסכמתי בלבי שלא אניח מנכסי לבני בתורת ירושה רק מאה זהובים והשאר יהיה הקדש מוקצה ומזומן לכל מי שיעסוק מהם בתורה. ולא יחלקו אותו ביניהם בשוה רק כל אחד ואחד מהם יקח כפי טיפולו ולפי צורכו. על פי אמם ואחריה ע"פ גזבר או גזברים שאמנה ועל הסדר שאכתוב בגזברות. ומי שילמוד מזרעי יהיה קודם. ואחריהם מי שילמוד מזרע אאז"ל. ואחריהם כל מי שילמוד ויהיה תורתו אומנותו:

צוואת מורנו הר' יהודה זצ"ל מחמת מיתה. זהו מה שאני מסכים לעשות מענייני. שימכרו מספרי עד ג' אלפים זהובים. ויהיו הקדש לתלמוד ויתחברו עם הקדש ארנדה ותטילו להיותם כדינם

same conditions. Two thousand full gold pieces shall be used in business, and the profit shall every year be added to the capital; no expenditure shall be made either of profit or of capital, but all shall be accumulated for the marriage of my daughter Dona, so that her marriage may be in accordance with her dignity. The surplus shall be joined with the residue of what I leave to be treated in the same manner. If it be possible to marry her in the family of my father's house, she shall not wed outside the family. I leave to each of my sons 100 gold pieces; the residue I and my wife dedicate from this date and after the death of the survivor of us two, on the conditions which I now detail. To every one of my sons, so long as the Torah is his main occupation, a sum according to his family. So long as there is profit these payments shall be made out of profits, but if the profit suffices not, they shall pay him the necessary sums for his maintenance out of the capital. If any of them possesses any means for his part support, they shall complete the amount from the trust fund. And if, God forbid, there be among them one who does not devote himself to Torah, and he be whole-hearted, upright, and one that fears God,[136] walking in a good way and endeavoring to supply the needs of his brothers so that they may engage in their studies, and in all other respects performing his religious duties,—such a one shall share in the trust as one of his studious brothers, seeing that he busies himself in their needs. "For (the Torah) is a tree of life to them that lay hold upon her,

[136] Job 1.1.

לכל דבריהם. להניח אלפים זהובים שלמים שתרויח בהם. ותעלה הריוח בכל שנה עם הקרן. ולא תוציא כלום לא מן הריוח ולא מן הקרן. אבל יהיה הכל שמור לצורך נשואי דונה בתי. ואז ישאנה לפי כבודה. והמותר יתחבר עם שאר מה שאניח מנכסי להיות כדינם[135]. ואם יתכן להשיאה במשפחת בית אבי לא ישאנה חוץ למשפחה. ואני מניח לכל אחד מבני ק' זהובים. והשאר אני ואשתי מקדישים אותם מהיום ולאחר מיתת האחרון ממנו על התנאים שאפרש. שיתנו מהם לכל אחד מבני כל זמן שתהיה תורתו אומנותו לפי טפולו. כל זמן שיהיה שם ריוח יתנו מן הריוח. ואם לא יספיק הריוח יתנו מן הקרן די מחסורו אשר יחסר לו ולטפולו. ואם יהיה לשום אחד משלו כדי העברה ישלימו לו אז מן ההקדש על שיהיה לו משלו. ואם ח"ו לא יהיה בהם מי שתורתו אומנותו אם יהיה תם וישר וירא אלהים וילך בדרך טובה וישתדל בצורכי אחיו כדי שיוכלו לעסוק בתורה ואם יתעסק בכל שאר המצות בכל יכולתו יהיה לו בהקדש כאחד מאחיו העוסקים בתורה. כיון שמתעסק בצורכיהם. כי עץ חיים

135 MS. בידינו.

and happy is every one that holdeth her fast,"[137] like Zebulun, brother of Issachar, and Simeon, the brother of Azariah.[138] A share from the annual profit shall be given to any necessitous member of my father's family. If I have a son-in-law who devotes himself to study, he shall have precedence in the endowment of the trust over all other persons in the manner mentioned. After them shall come any person engaged in the study of the Torah. And I appoint five treasurers for the said trust, viz.: Solomon and Yeḥiel, my sons, and R. Eleazar my brother, and R. Asher, the son of my brother Solomon, and R. Solomon Israel; so that whatever they or a majority do shall take effect provided one of my sons and R. Eleazar, my nearest relative, be in the majority. And so at every time. Should any of the trustees resign or leave the city or die, he shall previously appoint a successor with the approval of the remaining trustees or a majority of them, otherwise the remaining trustees shall appoint. In case of disagreement they shall employ as arbitrator the man with the highest repute for probity in the city at the time. And I and my wife absolutely bind ourselves under a penalty of a thousand double coins to the treasurers or their substitutes with regard to all the property which they shall declare mine

[137] Prov. 13.18.

[138] Zebulun, according to the Midrash (see Rashi on Gen. 49.13), engaged in commerce in order to support his brother Issachar in his studies. A similar relation is recorded with regard to Azariah and his brother Simeon (Levit. Rabbah 25).

היא למחזיקים בה ותומכיה מאושר כזבולון אחי יששכר וכשמעון אחי עזריה. והח' מן הריוח בכל שנה יותן למי שיצטרך לו ממשפחת א"א ז"ל. ואם יהיה לי חתן שיהיה תורתו אומנותו אז חתני יהיה קודם ליקח מן ההקדש הנזכר מכל אדם על דרך הנזכר. ואחריהם כל מי שתורתו אומנותו: ואני ממנה ה' גזברים על ההקדש הנזכר. והם שלמה ויחיאל בני. ור' אליעזר אחי. ור' אשר בן אחי ר' שלמה ז"ל. ור' שלמה ישראל. שכל מה שיעשו הם או רובם שיהיה עשוי. והוא אחד מבני ור' אליעזר שהוא הקרוב יותר. וכן בכל זמן וזמן. וכל אחד מהגזברים שיסתלק מן הגזברות או ילך אחד מן העיר או יפטר שימנה אחר במקומו קודם ובעצת הנשארים או רובם. ואם לא יעשה כן הנשארים ימנו. ואם לא יסכימו. יקחו מכריע הגדול והמפורסם במדות בעיר בזמן ההוא: והנה אני ואשתי מחייבים עצמינו בקנין שלם באלף כפולות לגזברים או למי שיהיה במקומם בכל הנכסים

at this juncture, as though on the testimony of two competent witnesses; reserving to ourselves the right with regard to this foundation of trust that we may both of us sell, pledge or mortgage at our will any of the property which we have acquired or shall acquire in due legal course. Moreover we agree to the full maintenance of this foundation of trust in a signed witnessed document, and in every form of legal obligation we confirm all that is written above regarding the upholding or the cancelling of the trust in all or in part. Nor shall anything therein become invalid because of a scribe's error or the omission of any point in the instrument of the trust which will be drawn up. And regarding all that is written above R. Judah gave his full and absolute assent in the presence of us the undersigned at the end of the month of Sivan in the year 5109[139] of the era of the Creation. The witnesses are: Moses son of R. Benjamin of Rome, Isaac son of R. Abraham Maimon[140].

[139] Text has 5109 = 1349. Schechter interprets, "towards the end of the author's life".

[140] The last named was a dayyan in Toledo (see ref., date 1358, in זכרון יהודה, 1846, p. 38).

אשר יאמרו שהיו לי עתה נאמנות גמורה כשני עדים כשרים מניחין רשות לעצמינו בעיקר ההקדש הזה שנוכל למכור ולמשכן ולשעבד שנינו בכל מה שנרצה מנכסינו שקנינו ושנקנה בשטר מקוים כהוגן. גם אנחנו מסכימים בעיקר ההקדש בשטר חתום מעדים שיהיה עשוי וקיים. ונטלנו קנין על הכתוב למעלה בכל חזוקים שיוכל בדין לעשות לקיים כל הכתוב למעלה בין לענין קיום ההקדש או בטולו כלו או מקצתו. ולא יפסד שום דבר ממנו בשביל טעות סופר או חסרון שום דבר שימצא בשטר ההקדש שיעשה בדבר: ועל כל מה שכתוב למעלה נטל בפנינו אנו חתומים מטה ר' יהודה נר"ו קנין שלם במנא דכשר למקניא ביה בשלה[136] סיון שנת חמשת אלפים ומאה ותשע לבריאת עולם. והחתומים עליה משה ב"ר בנימין נ"ע רומי יצחק ב"ר אברהם נ"ע מימון:

תם ונשלם של"ע

136 MS. בשלה; S corrects as in text.

לקוטים מתוכחת הרב רבינו יעקב בן הרא"ש ז"ל לבניו:

THE FRUIT OF PIETISM FROM THE TESTAMENT OF JACOB ASHERI

IX

THE FRUIT OF PIETISM

From the Testament of Jacob Asheri

Jacob was a son of Asher ben Yeḥiel (VI), and a brother of Judah (VIII). He was younger than the latter, but pre-deceased him. After a life of privation, he died in 1340 (*J. E.* vii, 27). He does not seem to have filled any rabbinical post (Graetz, *History*, E. T., iv, 88), but though not himself a Rabbi, he was a begetter of Rabbis. For his chief work, which won him a fame far transcending his brother's, was the Ṭurim, the basis and model of the still favorite Code (Ḳaro's Shulḥan 'Aruk).

There is no indication that any of Asheri's family regretted the migration to Spain. The assertion, quoted by Graetz, that Judah, in his Testament, recommended his children to return to Germany, is not borne out by the full text of the Testament which is printed above. Jacob was associated with his brothers in the Tithe ordinance, signing before Judah. Jacob s own Testament or rather Admonition is derived from the same MS. as Judah's (VIII). Jacob very pointedly speaks against believing in omens or dreams, doubtless with the knowledge that, as his brother Judah's Testament reveals, other members of the Asheri family had some inclination towards such beliefs. As one would have expected, Jacob Asheri's Testament (in the part preceding the selection here printed) shows a scrupulous regard for ceremonial minutiae, but it also offers pietism with spirituality. For

ט

לקוטים מתוכחת הרב רבינו יעקב בן הרא"ש ז"ל לבניו:

יעקב היה בנו של אשר בן יחיאל (ו') ואחיו של יהודה (ח'). הוא היה צעיר מן האחרון, אבל נפטר לפניו. אחרי אשר חי חיים של מחסור ועוני גוע בשנת ק' לאלף הששי (ראה את האנציקלופדיה היהודית האנגלית, כרך שביעי, דף כ"ז). כפי הנראה לא שמש בכתר הרבנות (ארץ, דברי ימי ישראל, העתקה אנגלית, כרך רביעי, דף פ"ח), אבל אף כי לא היה רבי בעצמו הנה הורה והוליד רבנים רבים, כי חבורו הראשי אשר נתן לו שם הרבה יותר גדול מזה של אחיו היה „ספר הטורים", היסוד אשר עליו נוסד קובץ הדינים היותר אהוב וחביב על העם (שלחן ערוך של קארו).

אין כל זכר ורמז שאיש ממשפחת אשרי התחרט על הגלות לספרד. הסברא שמביא גרץ שבצואתו צוה יהודה לבניו לשוב לאשכנז אין לה כל יסוד בנוסח השלם של הצואה הנדפס פה. יעקב השתתף עם אחיו במצות המעשר, וחתימת ידו היתה לפני זו של יהודה. הצואה או אגרת המוסר של יעקב שאולה מאותו הכ"י עצמו שבו נמצאת צואתו של יהודה (ח'). יעקב מוחא מחאה נמרצה כנגד האמונה באותות ובחלומות, בלי ספק מפני שידע, כמו שאפשר לראות מן הצואה של יהודה, שלבני משפחתו האחרים היתה איזו נטיה לאמונות טפלות כאלה. כמו שאפשר היה לשער, הצואה של יעקב אשרי (בחלק ההולך לפני הלקוטים הנדפסים פה) מתיחסת באדיקות גמורה אל המנהגים היותר פעוטים, אבל יחד עם רוחניות היא דורשת גם

the same document which lays stress on dietary laws in all detail, is full also of counsels towards inner perfection, a combination which is so often illustrated in the present volume.

Love God, hallow His Name, and do Him reverence, with thy soul, thy body, and thy wealth, surrendering thyself, if need be, to the sword or the stake. Reckon the anguish of death as of no account in comparison with the delight thereafter, when thou wilt have "free access among those that stand by."[1] Give alms, exercise loving-kindness, show hospitality to wayfarers. But when thou givest alms, see to it that thy act be done for the glory of God; beware lest thou seek thine own honor or to win a reputation for generosity! Study the Law for its true end—for thyself, to know the right and to avoid the wrong; for others, to teach the men of thy generation, seeing that (for our sins!) the Law becomes ever more forgotten. Be a diligent student all thy days.

Ever turn thine eyes on thy superior in wisdom, and realize that the path to learning has no end. Nay, a man may even lose in a day or in an hour much that he has acquired, if he suffer himself to relax into worldly ambitions.[2] Probe long and

[1] Zech. 3.7. "Those that stand" is usually referred to the Angels. Ḳimḥi in his note on the text interprets it of the soul after its separation from the body.

[2] Güdemann renders: "jeder müssige Augenblick verursacht unersetzlichen Verlust."

דבקות דתית. האגרת הזאת המדגישה כל כך את מצוות האכילה לכל פרטיהן ודקדוקיהן היא מלאה ג"כ עצות ותחבולות להשתלמות פנימית, הרכבה אשר דוגמתה אפשר למצוא לפעמים קרובות בכרך שלפנינו.

והוי זהיר באהבת השם ית' ובקידוש השם ויראת השם בנפשך בגופך ובממונך עד שתתיר עצמך להריגה ולשריפה. ולא תחשוב בעצמך צער הכלה כלום כנגד העונג שאחר המיתה שיהיה לך מהלכים בין העומדים: והוי זהיר בצדקה ובגמילות חסדים ובהכנסת אורחים. וכשתעשה צדקה הזהר שלא תעשה אותה אלא לכבוד השם ולא לכבודך ולא לקנות לך שם: והוי זהיר בתלמוד תורה לשמה כדי שתדע המצות ותשמור עצמך מן העבירות. וכשתזכירי[1] בהם אנשי דורך. כי בעונותינו התורה משתכחת ממנו בכל יום. ולא תתעצל מללמוד כל ימיך:

ולעולם תן עיניך במי שהוא למעלה ממך במעלת החכמה. ודע כי למוד התורה וספרים אין קץ. והרבה אדם מפסיד ביום אחד ובשעה אחת ממה שלמד אם הוא מתבטל בהנאת העולם: והוי זהיר

[1] MS. reads וכשתזכור.

deep into the authorities to reach clear decisions of law in matters necessary to the world, but spend not overmuch time or thought in needless casuistry. The aim of most of those who so act is to win a reputation for skill in puzzling scholars. After reading a tractate of the Talmud, prepare a synopsis of all the results, and of intricate discussions write a general summary. The main heads will thus always be available, and easily found on a future occasion. Follow this plan, and thou wilt be able to express thyself with lucidity, and to retain what thou hast learnt. When studying the Talmud read it aloud, do not mumble it; for its words are "life to them that proclaim them, and health to all their flesh."[3] And when thou prayest, think only of thy prayer; be on thy guard lest thy mind wander to other matters, even though they be matters relating to religious duty.

Thy labor on the soil, ploughing and sowing, is directed to one end—to produce fruits. So, all a man's toil in the concerns of his body is to sustain his soul. And the fruit of one's activity during the day is—the time of prayer; the fruit of one's work throughout the week is—the Sabbath day!

[3] Prov. 4.22. This explanation of the text is derived from T. B. 'Erubin 54a.

להאריך ולהעמיק ולחפש אחר כל הספרים בדרך פסק ההלכה בדבר הצריך לעולם. ולא תאריך ולא תעמיק בדברי קושיות שלא לצורך. כי אינם עושים רוב בני אדם כי אם לקנות שם מערבב בעלי הגמרא: ובכל מסכתא שתלמוד תכתוב מעט בכל מן הפוסקים[2]. ומן ההלכות המעורבבות כתוב הכללים כדי שיהיו בידיך ואם תספק[3] באחד מהם[4] תמצאם בפעם האחרת ובזה יצאו דבריך לאור ותתקיים תורתך ותזכור שתקרא. ותוציא לשון הגמרא בפיך. ולא תגמגם בקריאתה כי חיים הם למוצאיהם ולכל בשרו מרפא למוציאיהם בפה: והזהר כשאתה מתפלל שלא תחשוב בשום[5] דבר ובשום ענין אפילו לדבר מצוה אלא לדבר תפלה לבד:

כל טורח שאתה טורח באדמה בחרישה ובזריעה הוא כדי להוציא ממנה פירות. כן כל מה שאדם טורח בעניני גופו הוא כדי לקיים הנשמה. ופרי מעשה כל היום עת בתפילה. ופרי מעשה כל השבוע יום השבת:

[2] So the MS. Read הפסקים. [3] MS. תספה.
[4] Some word must be supplied: perhaps פעם אחת.
[5] MS. repeats שום.

Give thy whole heart to God. Trust not in dreams or omens[4], inquire not of fortune-tellers. Never cast lots with dice or in any other manner. All such things are vanity; resort to them is due to lack of faith. Trust thou in God alone, and He will prove thy support! As our Sages said[5]: If one desire to become clean, heaven helps him to his wish.

[4] The author's brother Judah was more inclined to interest himself in dreams and portents. This is clearly shown in Judah Asheri's Testament (p. 164 above).

[5] T. B. Shabbat 104a.

הזהר שתהיה עם השם ית' תמים. ולא תבטח בדברי חלומות ולא בשום נחוש ולא תשאל לחוזים. ולא תשליך גורלות ולא בנקודות ולא בשום דבר כי הכל הבל ומחסרון הבטחון. בלתי אל ה' לבדו תבטח. והוא יעזרך כמו שאמרו ז"ל בא לטהר:

צואת אליעזר בן שמואל הלוי

THE IDEALS OF AN AVERAGE JEW
(Testament of Eleazar of Mayence)

X

THE IDEALS OF AN AVERAGE JEW[1]

(Testament of Eleazar of Mayence)

The author of this Testament died at Mayence on the first day of the Jewish New Year of 1357. He was buried on the second day of the festival. This we learn from the colophon of the Bodleian MS. Cat. Neubauer, No. 907 (fol. 166b). The colophon was written by the author's namesake and grandson.

Eleazar son of Samuel the Levite was not a Rabbi, he is merely described with the conventional honorary title of Ḥaber. In a fuller version of the colophon (*Hamazkir*, ix, 23) the author is called both a "saint" (איש חסיד) and "der gut Rabbi Zalman". His father was Samuel b. Yaḳar, surnamed Bonenfant, the Ḥazzan of Mayence. The genealogy is carried back to that rather mysterious figure, Asher the Levite, the presumed author of the Purim piyyut beginning אשר הניא. On him see Zunz, *Literaturgeschichte*, p. 4.

Just as Solomon b. Isaac (see p. 220) was described as an "average Jew" of the South, Eleazar of Mayence may be regarded as an average Jew of the North. Their main attitude towards life is the same, but there are nuances due to variations of social environment.

A text of the Testament is printed, from a Munich MS., in M. Güdemann's *Quellenschriften* (Berlin, 1891, pp. 295, seq.). A German translation had previously appeared in the *Jüdische Presse*, Berlin, 1870, p. 90. The present translation is made from a text prepared by collation of Güdemann's edition with the Oxford MS. referred to.

[1] For the choice of title see above p. 207. As to the MS. authority for the first two paragraphs, see Notes to Hebrew text.

צואת אליעזר בן שמואל הלוי

המחבר של הצואה הזאת מת בעיר מגנצא ביום הראשון של ראש שנת ק"ז לאלף הששי ויקבר שם ביום השני של החג. זה נודע לנו מן הקולופון של הכ"י הבודליאני (רשימת נייבויער, נומר 907, דף קסו:) שנכתב ע"י נושא שמו ובן בנו של המחבר.

אליעזר בן שמואל הלוי לא היה רב, והוא נכתר רק בשם הכבוד המקובל „חבר". בנוסח יותר מלא של הקולופון (המוכיר, כרך תשיע, דף כ"ג) נקרא המחבר „איש חסיד" וגם „רבי זלמן הטוב". אביו היה שמואל בן יקר המכונה טוב עלם, החזן ממגנצא. שלשלת היוחסין שלו עולה עד לאותו איש המסתורין, אשר הלוי, אשר משערים עליו שחבר את הפיוט הידוע לפורים המתחיל „אשר הניא". בנוגע לו ראה צונץ, ליטעראטורגעשיכטע, דף ד'.

כמו שאומרים על שלמה בן יצחק (ראה דף 220) שהוא „יהודי בינוני" של הדרום כך אפשר לאמור על אליעזר בן שמואל ממגנצא שהוא „יהודי בינוני" של הצפון. יחוסם אל החיים בכלל הוא היינו הך, רק שיש שנוים קלים משום שינוים בסביבותיהם החברתיות.

נוסח עברי של הצואה הזאת נדפס מכ"י האצור במינכען בספרו של גידעמאן „קוועללענשריפטען" (ברלין תרנ"א, דף רצ"ה וכו'). העתקה אשכנזית הופיעה קודם לכן בעתון „אידישע פרעסע"", ברלין תר"ל, דף צ'. ההעתקה הנוכחית נעשתה מנוסח עברי שהכשרתי ע"י השואת המהדורה של גידעמאן לכ"י אוקספורד הנזכר לעיל. בהערותי קראתי את המקור הראשון

In the notes these sources are cited as G. and O. respectively. There is another copy of the Testament of Eleazar b. Samuel in the National Library Paris (Heb. Cat. No. 837.16). It may be pointed out that one of the most significant features of this Testament is the author's concern for the studies and occupations of his daughters.

Among the directions for the author's funeral is a curious order which often meets us, in more elaborate guise, in subsequent wills. The Midrash (Gen. Rabbah § 65, cf. Midrash on Ps. 11, ed. Buber p. 104), tells us how the infliction of the "four deaths", or older methods of execution, was regarded as a penitential act of importance. Moreover, there is the more general idea that the death of a sinner atoned. Hence, as no man on earth is righteous who sinneth not, it was held desirable by many authors of these Wills, that the "four deaths" should be symbolically inflicted on the remains. We have no doubt there is something of the same idea in the inclusion of passages relating to guilt involving the penalties of the four deaths in the confession on the Day of Atonement (Singer, Auth. Daily Prayer Book, p. 262).

[My grandfather's Testament to his children; and as it is a rule good for every God-fearer, I write it here, that all men may follow it.]

[A worthy Testament, whose ways are ways of pleasantness; proven and seemly for publishing to all the people].

These are the things which my sons and daughters[2] shall do at my request. They shall go to the house of prayer morning and evening, and

[2] It is significant that the author throughout insistently includes his daughters in his admonition.

G ואת המקור השני O. יש עוד כ"י מצואת אליעזר בבית עקד הספרים הלאומי בפריז (רשימה עברית, נומר 16. 837). צריך להעיר שאחד הקוים היותר חשובים של הצואה הזאת היא דאגת המחבר ללמודי בנותיו ועסקיהן.

בין הפרטים הנוגעים לקבורת המחבר נמצא פרט אחד מוזר הפוגש אותנו לפעמים קרובות, בלבוש יותר מעובד, בצואות של תקופה מאוחרת. המדרש (בראשית רבה, פרק ס"ה; השוה מדרש תהלים, פרק י"א, הוצאת בובער, דף ק"ד) מלמדנו שהטלת העונש של ארבע מיתות בית דין, סקילה, שרפה, הרג וחנק, נחשבה למעשה תשובה גדול וחשוב. נוסף לזה הרעיון היותר כללי שמיתת החוטא מכפרת על עונותיו. ויען כי אין איש בעולם אשר יעשה טוב ולא יחטא, ע"כ חשבו מחברי צואות רבים לטוב ונכון ש"ד' המיתות" יוטלו על גויותיהם אחרי מותם בתור סמל. אין כל ספק בעינינו שמין רע"ין כזה אחראי בעד הוספת כתובים המדברים בארבע מיתות בית דין לתפלת הודוי של יום הכפורים (ש. זינגער, סדר תפלות, דף רס"ב).

[צוואת זקיני לבניו. ומפני דהנהגה טובה היא לכל ירא שמים. אכתוב אותה כאן לנהוג כל אדם אחריו:][1]

[צוואה הגונה. דרכיה דרכי נעם. ראויה ובחונה. להודיע לכל העם:][2]

אלה הדברים אשר יעשו בניי ובנותיי בבקשתי. ישכימו ויעריבו לבית התפלה. ויזהרו מאד[3]

[1] G only. I have supplied the word אותה [2] O only.
[3] O omits.

shall pay special regard to the Tephillah and the Shema'. So soon as the service is over, they shall occupy themselves a little with the Torah, the Psalms, or with works of charity. Their business must be conducted honestly, in their dealings both with Jew and Gentile. They must be gentle in their manners, and prompt to accede to every honorable request. They must not talk more than is necessary, by this will they be saved from slander, falsehood, and frivolity. They shall give an exact tithe of all their possessions; they shall never turn away a poor man empty-handed, but must give him what they can, be it much or little. If he beg a lodging over night, and they know him not, let them provide him with the wherewithal to pay an inn-keeper.[3] Thus shall they satisfy the needs of the poor in every possible way.

My daughters must obey scrupulously the rules applying to women; modesty, sanctity, reverence, should mark their married lives. They should carefully watch for the signs of the beginning of their periods and keep separate from their husbands at such times. Marital intercourse must be modest and holy, with a spirit of restraint and delicacy, in reverence and silence. They shall be very punctilious and careful with their ritual bathing, taking with them women friends of worthy character. They shall cover their eyes until they reach their home, on return-

[3] The texts vary beteween *Heller* and *Mark* as the name of the coins to be presented.

בתפילה ובק"ש. ומיד[4] לאחר תפילה יתעסקו מעט בתורה או בתילים או בגמילות חסדים. ויהיו[5] משאם ומתנם באמונה וביושר עם הבריות ואפי'[6] עם הגוי[7]. ויהיו נוחים לבריות ורצויים לכל דבר הגון שיבקשום: ולא ירבו דברים כי אם הצורך. בזה ינצלו מכל לשון הרע וכזב[8] ולצנות. ויתנו מעשר שלהם בדווקא. ולא ישיבו פני עני ריקם. אך יתנו לו הן רב הן מעט. ואם מבקש מלון ואין מכירין אותו יפייסוהו עם הלי"ש[9] או שנים שיתן לאכסנאי[10]. על דרך זה כל בקשות העני יפייסו[11] אם יוכלו בכל צד:

הנשים יזהרו מאד מאוד[12] לבדוק עצמן בכל עת ולפרוש מבעליהם סמוך לווסתן ולשמש בהצנעה ובקדושה עם בעליהם בלא חציפות ובלא ליצנות. אך באימה ובשתיקה. מאד מאד ידקדקו בטבילותיהן לעשות במתון ולהוליך ונשים] הגונות עמהן שיפגעו בהן. ויכסו עיניהן עד שובן לביתן שלא

4 O מיד.
5 O ויהיה.
6 G אפי'.
7 G נוי. 8 O omits.
9 O reads במרקיט for this and the preceding word.
10 G לאכסניא. 11 G יפייסוהו. 12 O omits.

ing from the bath, in order not to behold anything of an unclean nature. They must respect their husbands, and must be invariably amiable to them. Husbands, on their part, must honor their wives more than themselves, and treat them with tender consideration.

If they can by any means contrive it, my sons and daughters should live in communities, and not isolated from other Jews, so that their sons and daughters may learn the ways of Judaism. Even if compelled to solicit from others the money to pay a teacher, they must not let the young, of both sexes, go without instruction in the Torah. Marry your children, O my sons and daughters, as soon as their age is ripe, to members of respectable families. Let no child of mine hunt after money by making a low match for that object; but if the family is undistinguished only on the mother's side, it does not matter, for all Israel counts descent from the father's side.

Every Friday morning, they shall put themselves in careful trim for honoring the Sabbath, kindling the lamps while the day is still great, and in winter lighting the furnace before dark, to avoid desecrating the Sabbath (by kindling fire thereon). For due welcome to the Sabbath, the women must prepare beautiful candles. As to games of chance, I entreat my children never to engage in such pastimes. During the leisure of the festival weeks they may play for trifling stakes in kind, and the women may amuse them-

יראו דבר טמא. מאד מאד יכבדו את בעליהן. ויהיו רצויין להם לילה ויום. וגם הגברים יכבדו נשותיהם יותר מגופם. ואל ישמשו עמהם מתוך כעס עד שירצו ויפייסו[13]:

בניי ובנותיי אם יוכלו בשום פנים[14] ידורו בקהילות למען ישמעו ולמען ילמדו בניהם ובנותיהם תורה ואפי' ח"ו[15] יצטרכו לחזור על הפתחים על ככה לא יניחום בטל. וישיאו בניהם ובנותיהם סמוך לפרקן למיוחסים. ולא ירדפו אחר ממון להתחתן במשפחה שפלה. רק אם ימצאו בנים המיוחסים מצד האב אין להקפיד אם אינם מיוחסים מצד האם. כי כל ישראל הם[16] מתיחסים אחר האב:

בכל ערב שבת יזהרו לזרז עצמם[17] לכבוד השבת בשחרית שיהיו מוכנים מבעוד יום להדליק נרות בעוד היום גדול. ולהדליק האש בתנור בית החורף בעוד היום גדול. שלא יחללו את השבת. והנשים יתקנו נרות יפים[18] לכבוד השבת:

אודות שחוק בקוביאות מאד בקשתי שלא לשחוק[19] בו כלל כי אם דמי אכילה ושתיה

13 G reads שיפייסום for this and the preceding word.
14 G צד. 15 G omits. 16 G omits. 17 G עצמן.
18 O יפות. 19 O ישחוק

selves similarly on New Moons, but never for money.[4] In their relation to women, my sons must behave continently, avoiding mixed bathing and mixed dancing and all frivolous conversation, while my daughters ought not to speak much with strangers, nor jest nor dance with them. They ought to be always at home, and not be gadding about. They should not stand at the door, watching whatever passes. I ask, I command, that the daughters of my house be never without work to do, for idleness leads first to boredom, then to sin. But let them spin, or cook, or sew.

I earnestly beg my children to be tolerant and humble to all, as I was throughout my life. Should cause for dissension present itself, be slow to accept the quarrel; seek peace and pursue it with all the vigor at your command. Even if you suffer loss thereby, forbear and forgive, for God has many ways of feeding and sustaining His creatures. To the slanderer do not retaliate with counter-attack; and though it be proper to rebut false accusations, yet is it most desirable

[4] The text is here defective, but this is apparently the meaning. It may denote that the author permits playing for stakes to be used by the men for providing festival meals and by the women for New Moon delicacies.

---

[24] O omits this and the preceding word.

[25] G מאמצת. [26] לזונים G, who corrects to לזונם. O ולזונם fully justifies the correction.

למועדים ולרגלים. והנשים בעד כלום[20] לראש חדש:

מאד מאד יהיו צנועים בניי שלא יהיה להם עסק[21] עם נשים. לא במרחץ ולא במחול ולא בנגיעה ולא להתלוצץ עמהם: והבנות עם אנשים נכרים[22] לא ידברו ולא ישחקו. ולא ימחלו. ושום קלות ראש לא ינהגו עמהם רק עם בעליהן: תמיד יהיו בנותיי פנימיות ולא יוצאניות ולא יעמדו פתח הבית לראות כל דבר: בבקשה ובצואה שלא ישבו הנשים פנויות בלא מלאכה כי בטלה מביאה לידי שיעמום ולידי[23] זימה. או יטוו או יבשלו או יתפרו:

מאד מאד בקשתי לבניי להיות סבלנים ושפלי רוח בפני כל אדם. כן הייתי כל ימיי. וכל דבר ריב ומדון שיוולד להם לא יצאו לריב מהר. אך ירדפו שלום ויבקשו שלום[24] בכל מאמצי[25] כחם. אפילו אם יטלו היזק. ויסבלו וימחלו. הרבה שלוחים למקום ב"ה לזונם[26] ולפרנסם: חירופים וגידופים לא ילבינו ולא ישיבו. אך על שם רע ירבו להשיב

20 So O, G reads ביצים.
21 G להתעסק (he corrects as O).
22 G נוכרים. 23 G omits this and preceding word.

to set an example of reticence. You yourselves must avoid uttering any slander, for so will you win affection. In trade be true, never grasping at what belongs to another. For by avoiding these wrongs—scandal, falsehood, money-grubbing,—men will surely find tranquillity and affection. And against all evils, silence is the best safeguard.

Now, my sons and daughters, eat and drink only what is necessary, as our good parents did, refraining from heavy meals, and holding the gross liver in detestation. The regular adoption of such economy in food leads to economy in expenditure generally, with a consequent reluctance to pursue after wealth, but the acquisition of a contented spirit, simplicity in diet, and many good results. Concerning such a well-ordered life the text says: "The righteous eateth to the satisfaction of his desire."[5] Our teachers have said: "Method in expenditure is half a sufficiency."[6] Nevertheless, accustom yourselves and your wives, your sons and your daughters, to wear nice and clean clothes, that God and man may love and honor you. In this direction do not exercise too strict a parsimony. But on no account adopt foreign fashions in dress.

[5] Prov. 12.25. See Maim. *De'ot* 8.1.

[6] *Choice of Pearls*, ch. 1.

ולהתנצל ולשתק המוציאים.[27] ורק ירבו בשתיקה ולא ידברו לשון הרע. בזה יזהרו מאד מאד. ובזה יוסיפו עליהם אהבה: ויהיו ישרנים בכל דבר משא ומתן. ולא יהיו להוטים[28] אחר ממון חביריהם: במעוט לשון הרע וכזב ורכילות. ובשנאת ממון. יהיו בשלום ובאהבה. ושתיקה גדר וסייג לכולם:

בניי ובנותי[29] פחותו נא מאכילה ושתייה רק כדי צורך. ואל תבזבזו ממון לאכילה ולשתייה. כן היו אבותינו החסידים אוכלים כדי הצורך ולא אכילה גסה ולמלאות כריסן. להיות כל ימיהם כחוש. והרגל דבר זה מביא אדם לידי הספקות. ולא לרדוף אחר הממון ולהעשיר[30]. ולבש מדת שמח בחלקו. ומעוט סעודת הרשות וכמה דברים טובים. ועל זה אמר הכתוב צדיק אוכל לשובע נפשו. ואמרו רבותינו סדר ההוצאה חצי הסיפוק. אך הרגילו עצמיכם ונשותיכם ואת בניכם ובנותיכם ללכת בבגדים נאים ונקיים. בזה יהיו אהובים ומכובדים בעיני הש"י ובעיני הבריות. ועשו יותר מיכולתכם על דרך זה: אך כלל לא תתקנו

27 מוצאים G, who corrects as in O.
28 להושים G, who corrects as in O.
29 G omits. 30 G ולהעושר.

After the manner of your fathers order your attire, and let your cloaks be broad without buckles attached.

Be on your guard concerning vows, and cautious as to promises.[7] The breach of one's undertakings leads to many lapses. Do not get into the habit of exclaiming "Gott!", but speak always of the "Creator, blessed be He"; and in all that you propose to do, to day or tomorrow, add the proviso, "if the Lord wills, I shall do this thing." Thus remember God's part in your life.

Whatever happiness befall you, be it in monetary fortune or in the birth of children, be it some signal deliverances or any other of the many blessings which may come to you, be not stolidly unappreciative, like dumb cattle that utter no word of gratitude. But offer praises to the Rock who has befriended you, saying: "O give thanks unto the Lord, for He is good, for His mercy endureth for ever. Blessed art Thou, O Lord, who art good and dispensest good." Besides thanking God for His bounties at the moment they occur, also in your regular prayers let the memory of these personal favors prompt your hearts to special fervor during the utterance of the communal thanks. When words of gratitude are used in the liturgy, pause to reflect in silence on the goodness of God

[7] The author's words refer to the habit of saying "without vowing", "without swearing," in forming a resolve which may be incapable of fulfilment.

בלבוש נכרי.[31] אך דרך ומנהג אבותינו תקנו הבגדים ורחבים בלא קנופל"א לפנים:

הזהרו בנדרים. ולעולם הרגילו עצמיכם לומר בלא נדר ובלא שבועה. שעון נדרים גורם כמה תקלות. ואפילו אל תזכירו שם שמים לבטלה לומ' בל"א[32] גו"ט. אך הבורא יתברך. ומה שבדעתכם[33] לעשות היום או מחר תמיד אמרו אם ירצה השם אעשה דבר זה. כדי שיהא שם שמים שגור בפיכם[34] בכל עת:

כל דבר טוב שיבא לידיכם הן מפרנסתכם[35] הן מבנים שיוולדו לכם. הן מניסים והצלה שתינצלו הן כמה שאר ניסים ומאורעות טובים שיגיעו[36] לכם. אל תהיו כסוס כפרד[37] אין מבין להיות כפוי טובה. שלא להגיד בטובו. אך שבחו והודו לצור ית' על חסדיו הודו לה' כי טוב כל"ח בא"י הטוב והמטיב. ובתפילה בברכת מודים. ובברכת המזון בברכת נודך תזכרו באותם חסדים להודות בלב שלם על הניסים שנעשו לכם. כשתאמרו ניסיך שבכל יום עמנו[38] ועל נפלאותיך וטובותיך שבכל עת–

31 G נוכרי. 32 G omits.
33 O שבועתכם. 34 G בפיכם. 35 O and G read מפרנסכם. G corrects as in text. 36 O שינעו. 37 G ופרד.
38 G omits this and preceding two words.

to you that day. And when ye make the response: "May Thy great Name be blessed," call to mind your own personal experiences of the divine favor.

Be very particular to keep your houses clean and tidy. I was always scrupulous on this point, for every injurious condition, and sickness and poverty, are to be found in foul dwellings. Be careful over the benedictions; accept no divine gift without paying back the Giver's part; and His part is man's grateful acknowledgment.

Every one of these good qualities becomes habitual with him who studies the Torah; for that study indeed leads to the formation of a noble character. Therefore, happy is he who toils in the Law! For this gracious toil fix daily times, of long or short duration, for 'tis the best of all works that a man can do. Week by week read at least the set portion with the commentary of Rashi. And when your prayer is ended day by day, turn ever to the word of God, in fulfilment of the Psalmist's injunction, "passing from strength to strength."[8]

And O, my sons and daughters, keep yourselves far from the snare of frivolous conversation, which begins in tribulation and ends in destruction. Nor be ye found in the company of these light talkers. Judge ye rather every man charitably

[8] Ps. 84.8.

אז תפסקו מעט ותחשבו בלבבכם כל הטובות שנעשו לכם ביום ההוא. וגם כשתאמרו יהא שמא רבא מברך חשבו בטובות:

הזהרו מאד לכבד ביתכם ולהחזיק בנקיות מאד[39] מאד. ובזה נזהרתי מאד כי כל מזיקים וחלאים ועניות[40] מצוי' בבתי' מטונפות: הזהרו מאד מאד בברכות שלא ליהנות מן העולם בלא ברכה. ותנו לבורא ית' חלקו מיד. זו היא הברכה וההודאה:

כל אלה המדות טובות. מי שעוסק בתורה מתרגל בהן. כי גדול תלמוד תורה שמביא לכל מעשים טובים. לכן אשרי מי שעומל בתורה: ובכל יום קבע עתים לתורה הן רב הן מעט. וכל הפחות בכל שבוע הפרשה בפי' רש"י. ותיכף בכל יום ללמוד כפי שתוכל. כי תלמוד תורה עדיף מכולם[41] ותיכף לאחר תפלה מאד טוב לקיים מחיל אל חיל וגו':

נא בניי ובנותיי אל תרגילו עצמכם[42] להתלוצץ, תחילתו ייסורין ואחריתו[43] כלייה. ואפי' לישב אצל ליצנים ולעמוד אצלם: ודונו[44] כל אדם לכף זכות.

39 G omits. 40 G omits. 41 O omits from ותיכף to וכולם. 42 G omits. 43 G וסופו. 44 G נדונו.

and use your best efforts to detect an honorable explanation of conduct however suspicious. Try to persuade yourselves that it was your neighbor's zeal for some good end that led him to the conduct you deplore. This is the meaning of the exhortation: "In righteousness shalt thou judge thy neighbour"[9]. To sum up, the fewer one's idle words the less one's risk of slander, lying, flattery,—all of them, things held in utter detestation by God.

On holidays and festivals and Sabbaths seek to make happy the poor, the unfortunate, widows and orphans, who should always be guests at your tables; their joyous entertainment is a religious duty. Let me repeat my warning against gossip and scandal. And as ye speak no scandal, so listen to none, for if there were no receivers there would be no bearers of slanderous tales; therefore the reception and credit of slander is as serious an offence as the originating of it. The less you say, the less cause you give for animosity, while "in the multitude of words there wanteth not transgression."[10]

[9] Levit. 19.15. [10] Prov. 10.19.

אפילו אם תראו בבני אדם דבר כיעור צידדו כל מיני צדדין לדונו לכף זכות לומר כך הייתה[45] כוונתו לשם שמים הביאו לכך. ועל זה נאמר בצדק תשפוט את עמיתך. סוף דבר מיעוט דברים בטלים כי אם הצורך. זה הגדר ללשון הרע ולכזב ולחניפות שכולם שנואים מאוד בעיני המקום:

במועדים ורגלים[46] ובשבתות תשמחו[47] עניים ואומללים ואלמנות ויתומים עמכם על שולחניכם ויהא שמחות[48] שמחת מצוה: ובניכם להתרחק מאד מאד מלשון הרע. שלא ידברו כזב דבה ולשון הרע. ולדון כל אדם לכף זכות. ולא יעמדו אצל מספרי לשון הרע. כי לולי המקבלים ומאמינים הלשון הרע לא יהיו[49] מספרים לשון הרע. לכן קשה הקבלה. והאמינה והעמידה[50] כמו הסיפור: ולא יתלוצצו ולא ישבו במושב לצים. ולא ירבו דברים בטלים ולא ידברו כי אם הצורך בכל עת ועת. וירבו בשתיקה וזה גדר גדול ללשון הרע ולכזב ולליצנות. ובשתיקה לא יפסידו דבר. וירחיקו מהם בשתיקה איבה ותחרות וקנאות מעצמם כי ברוב דברים

45 O omits. 46 O omits.
47 G השמיחו. 48 G omits. 49 O היו.
50 G reads והאמינו for this and preceding word.

contrary is true. By taking the little food which is easily digested by the natural heat, a man's vigor and health increase, his mind becomes clear and calm. But if he eat more than enough, overtaxing his digestion, his food "is a vile thing, it shall not be accepted."[52] His body is emaciated, his intellect dulled, his purse emptied. Overeating is, in fact, the cause of many maladies. Work before ye eat, rest after ye have eaten. Feed not ravenously, like people afflicted with bulimy;[53] fill not your mouths gulp after gulp without breathing space.

Hate injurious viands as you would hate a foe who seeks to slay you. Eat not in the public ways, do not incessantly nibble like mice, take your meals at fixed hours in your homes.[54] Avoid frequent feastings with young men. The breeding of a man, whether for good or ill, is discerned by his manner at a public banquet. Many a time have I returned to my house hungry and thirsty, because I was aghast at the shame of some of the other guests. Beware of wine, which destroys the strong and degrades the honored. How excellent in my eyes is the ordinance of Jonadab unto his children,[55] yet will I not lay

[52] Lev. 19.7.

[53] A medical term (Yoma, viii, 6) derived from the Greek. It denotes excessive appetite.

[54] T. B. Ḳiddushin 40b. Against dining out see T. B. Pesaḥim 49a.

[55] Jer. 35.6. The sons of Jonadab were commanded by their father to abstain from wine. This sentiment of our author is opposed to that of Maimonides, see *Eight Chapters*.

לא יחדל פשע. ותמיד יהיו הרואים ולא הנראים והשומעים ולא הנשמעים: ולא יסעדו סעודת דרשות כי אם סעודת מצוה. לשמח חתן ולהברות אבלים ולברית מילה ולכבד ת"ח: ולא ישחקו בשום מיני שחוק המאבד מעות. לא בקובייאות ולא בשאר דברים. ולא יהיה להם עסק עם נשים לא לחוף ראשם ולא לפלות ראשם: ושיהיו סבלנים ושפלי רוח בפני כל אדם. ואפי' אם יבזו בדבור או במעש לא יקפידו. אך יסבלו ולא יבזו אדם[51]. אך שם רע לא יסבלו. אך יתנצלו ויבטלו השם רע בכל יכולתם:

הזהרו להקדים להשכים לבית הכנסת להיות מן המניין הראשון. והתפללו עם הציבור במתון בכונת ק"ש ולדקדק אותיותיו ותיבותיו. כי יש בו רמ"ח תיבות כמניין[52] איברים. ולסמוך גאולה לתפילה[53]. ולא לדבר בשעת תפילה אך ישמעו לדין לענות[54] אמן: ואחר התפילה יאמרו פרשת מן והשיך לו והי"א פסוקים בכיוון אותיות. ויאמרו מזמור אחד מתילים לאחר כל תפילה להיות

[51] O omits from או to אדם.
[52] G כמה תיבות כמניין רמ"ח.
[53] G ולתפילה. [54] G ולענות.

Torah; though it were well not to omit the latter, passing, as I said above, from strength to strength, from prayer to the Bible, before turning to worldly pursuits. Or if ye can perform some act of loving-kindness, it is accounted as equal to the study of the Law.

I beg of you, my sons and daughters, my wife, and all the congregation, that no funeral oration be spoken in my honor. Do not carry my body on a bier but in a coach. Wash me clean, comb my hair, trim my nails, as I was wont to do in my life-time, so that I may go clean to my eternal rest, as I went clean to Synagogue every Sabbath day. If the ordinary officials dislike the duty, let adequate payment be made to some poor man who shall render this service carefully and not perfunctorily. At a distance of thirty cubits from the grave, they shall set my coffin on the ground, and drag me to the grave by a rope attached to the coffin. Every four cubits they shall stand and wait awhile, doing this in all seven times, so that I may find atonement for my sins.[14] Put me in the ground

[14] See introduction above, p. 208.

במקום תורה. אך אם יוכלו ללמוד מעט אחר בית הכנסת לקיים מחיל אל חיל בזה יזהרו מאד טרם יפנו לעסקים אחרים. או אם יוכלו לגמול חסדים זה חשוב כמ' תורה:

הנני מבקש בניי ובנותיי חונתי וכל[55] הקהל איש ואשה שלא יספידוני כלל[56] כלל. ובזה יניחוני על משכבי ולא ישאו אותי במטה חוצה[57] אך על קרון: בקשתי מאד מאד שיטהרוני מאד במתון ובטהרה[58] ובנקיות בין אצבעות ידים ורגלים ובין האחור. ויחופו ראשי וסרקוני במסרק כדרך החיים ויטלו צפורני ידיי ורגליי. כדי שאבא טהור ונקי למנוחה. כמו שהלכתי לבית הכנסת בכל שבת. בחפיפה ובנטילת ציפורניים ובסריקה ובבדיקת נקבים. כן יעשו לי גם למנוחת עולמים. ויתנו לעני שכר טוב שיעשה לי כל זה במתון בלא חפזון אם קשה למטהרים לעשותם: רחוק מקברים[59] שלשים אמות בריוח ישיבו ארוניי[60] עמי על הארץ ויגררוני בארון עם חבל עד הקבר ובכל ד' אמות יעמדו וישהו מעט. ויעשו כך ז' פעמים עד הקבר להיות כופר

[55] O כל. [56] O omits. [57] במטת G חוצה.
[58] O ובהערה.
[59] מקבריי. [60] G אורני.

at the right hand of my father, and if the space be a little narrow, I am sure that he loves me well enough to make room for me by his side. If this be altogether impossible, put me on his left, or near my grandmother, Yuta. Should this also be impractical, let me be buried by the side of my daughter.

לעונותיי: אצל מורי אבי זצ"ל מצד ימינו יקברוני. ואפי' אם הוא מעט צר בטחתי באהבת אבי שיגנו עצמו להכניסני אליו. ואם לא יוכל להיות בשום פנים אצל אבי[61] בימינו יראו בשמאלו. או אצל זקנתי מ' יוטא ואם לאו[62] יקברוני אצל בתי[63]:

61 O omits this and preceding word.
62 O דאי לאו.
63 For the colophon see p. 207 above.

הגדרים והצואה אשר גדר על עצמו וצוה את בניו שלמה בן יצחק

A REGIMEN OF SELF-TAXATION AND THE TESTAMENT OF SOLOMON SON OF ISAAC

XI

A REGIMEN OF SELF-TAXATION

AND THE TESTAMENT OF SOLOMON SON OF ISAAC.

Solomon, son of the "holy" R. Isaac son of Zadok, was a Provençal (or Spanish) Jew of the fourteenth or fifteenth century. He seems, however, to have lived in an Arabic-speaking country, possibly Egypt. Though his father is described as "Holy", it does not necessarily mean that he was a martyr. Steinschneider (Cat. Leyden, p. 264) conjectures that Solomon lived in the fifteenth century; Schechter suggests (*Studies in Judaism*, I, 166) the fourteenth century. Besides the Leyden MS. there is also one in Paris, in the Bibliothèque Nationale (No. 710). A fragment from an independent MS. also appeared in היקב 1894.

The document containing his Testament consists of two parts. The formal Testament occurs in the second part; the first part is much the more piquant. It contains the rules of self-taxation which the author also recommends his children to maintain. Solomon ben Isaac is characterized by Schechter (*J. Q. R.*, first series, v, 112) as an average Jew of the Middle Ages. Not a scholar by profession, he nevertheless devotes part of every day to study. Despite his self-inflicted fines for lapses into indulgence, he is no ascetic. "He rather likes his dinner and enjoys his glass of wine, but he exercises a strict control over his comforts."

In the second part (*J.Q.R.*, v, 114) he offers some fine moral counsels, which he desires his children to read once

יא

הגדרים והצואה אשר גדר על עצמו וצוה את בניו שלמה בן יצחק

שלמה בן ה„קדוש" ר' יצחק בן צדוק היה יהודי פרובינצלי (או ספרדי) של המאה הארבע עשרה או החמש עשרה; אבל כפי הנראה חי במדינה בעלת לשון ערבית, אפשר במצרים. אף כי אביו נקרא „קדוש" אין זאת אומרת שמת על קדוש השם. שטיינשניידר (רשימת ליידען, דף רס"ד) משער ששלמה חי במאה החמש עשרה; שכטר נוטה אל המאה הארבע עשרה (Studies in Judaism, כרך ראשון, דף קס"ו). מלבד כ"י ליידען יש כ"י גם בפריז בבית עקד הספרים הלאומי (נומר 710). גם קטע מכ"י מיוחד ועומד ברשות עצמו הופיע ב„היקב" בשנת תרנ"ד.

שטר הצואה של שלמה נחלק לשני חלקים: הצואה עצמה נמצאת בחלק השני, אבל החלק הראשון הוא הרבה יותר מענין, יען כי הוא מכיל את הגדרים אשר המחבר גדר לעצמו וצוה לבניו לשמור אותם. שכטר (ברבעון היהודי האנגלי, סדר ראשון,כרך חמישי, דף קי"ב) מתאר את שלמה בן יצחק בתור יהודי בינוני של ימי הבינים. אף כי לא היה תלמיד חכם החי על תלמודו בכ"ז הקדיש שעות אחדות בכל יום ויום ללמוד התורה. למרות היסורים אשר קבל על עצמו בעד תקלות חטא אי אפשר לאמר שהיה נזיר. „להפך, הוא אוהב את ארוחת הצהרים ומתענג על כוס יינו, אבל הוא שולט שלטון בלי מצרים בהנאות גופו".

בחלק השני (הרבעון היהודי האנגלי, במקום הנזכר לעיל) הוא נותן איזה עצות מוסריות טובות ומצוה לבניו שיקראו אותן

a week. They are to commend the same course to their own children in turn, and so throughout the generations. With his Testament they are also to read two letters of Naḥmanides, one of which in praise of humility, is printed above (p. 95) and the other, in praise of chastity, below (p. 229). The first letter was addressed to Naḥmanides' son Naḥman, the second (according to both Steinschneider and Schechter), to Naḥmanides' son Solomon. The writer of this Testament asks them always to have a volume of the Talmud or other rabbinic work spread on a stool, so that they can open it whenever occasion presents itself. At all events they should read four lines from any book they select before every meal. They must train all their children to study the Torah, but one of the family should devote his whole time to it. And it shall be the duty of his brothers to support this one, and to invest his money, and to provide that he and his family may live respectably, so that he be not distracted by worldly cares from his studies. Solomon is an advocate of the system of paying the tithe. Very interesting is the author's injunction that his children "shall apply all their powers to maintain the synagogues and schools which our ancestors have built, as well as continue the endowments established by my ancestors and myself." They must, he continues, endeavor to imitate their forbears, and "they must always remember that they come of a good family." A fine type this, and generous, of family pride.

The Hebrew text here printed is derived from Schechter's edition in the first series of the *Jewish Quarterly Review*, Vol. V. pp. 112–117. The English translation there given, has been freely used here, but not exactly copied. This edition is referred to in the Notes as S; the variants from the Paris MS. as P. A portion of the text is also printed (from an independent MS.) in the Hebrew periodical היקב 1894. This is collated as Y.

פעם אחת בשבוע ויצוו את בניהם ואת בני בניהם עד סוף כל הדורות לעשות כן. יחד עם צואתו צוה להם לקרוא גם שתי אגרות של הרמב"ן, אשר אחת מהן בתהלת הענוה נדפסה לעיל (דף 95) והשניה בתהלת הצניעות נדפסה למטה (דף 229). האגרת הראשונה נשלחה לנחמן, השניה (גם לדברי שטיינשניידר גם לדברי שכטר) לשלמה, בני הרמב"ן. כותב הצואה הזאת דורש מבניו שיהיה לכל אחד מהם תמיד בביתו על ספסל כרך מן התלמוד או אחד מחבורי הרבנים, באופן שיוכלו לפתוח אותו ולקרות בו בכל שעה שאפשר. בכל אופן יתחייבו לקרות ארבע שורות באיזה ספר שירצו לפני כל ארוחה. החובה עליהם להורות תורה לכל אחד מבניהם, אבל אחד מהם מחויב לעשות את התורה אומנותו כל ימי חייו, ואחיו „יתחייבו לסייעו בכל יכלתם ולהתעסק בממונו כדי שיוכל לעבור זמנו ולכלכל בניו ואנשי ביתו בכבוד", באופן שדאגות העולם הזה לא ישרדוהו מלמודיו. שלמה מאמין במצות מעשר. יש חשיבות בציווין לבניו „שישתדל כל אחד מהם כל יכלתו לקיים הבתי כנסיות והבתי מדרשות וההקדשות שבנו והקדישו אבותינו ז"ל ואני ג"כ", והוא הולך ומוסיף שעליהם להשתדל לעשות כאבותיהם ו„שיראה כל אחד מהם שהוא מזרע כשר ומהמשפחה שהוא". הרי זו דוגמא יפה של גאות משפחה.

הנוסח העברי הנדפס פה הוא ממהדורת שכטר ברבעון היהודי האנגלי, סדר ראשון, כרך חמישי, דף קי"ב–קי"ז. השתמשתי הרבה בהעתקה האנגלית הנתנת שם, אבל לא העתקתיה מלה במלה. המהדורה הזאת נקראת S בהערותי; השינוים הנמצאים בכ"י פריז נתנים תחת P; קטע הכ"י שהופיע בקובץ העברי „היקב" בשנת תרנ"ד מכונה Y.

These are the regulations which I, Solomon, son of the holy[1] Rabbi Isaac, the son of Zadok, of blessed memory, have drawn up for myself:—

That so long as I enjoy good health, am free from constraint,[2] and think of it, I shall not eat on any day before I have studied one page of the Talmud or of one of its commentaries. Should I transgress this rule intentionally, I must not drink wine on that day, or I shall pay half a ducat[2a] to charity. Again, that I shall read every week the Pentateuchal Lesson twice in the Hebrew text, and once in the Aramaic version. Should I intentionally omit completing the Lesson as above, then I must pay two ducats to charity. Again, that I shall take three meals every Sabbath, consisting of bread or fruit. Should I intentionally omit to do so, I must give in charity half a ducat. Again, in order to subdue my appetites, and to restrain myself from enjoying in this world more than is necessary for the maintenance of my body, I must not eat at one meal more than one course of meat, or more than two courses altogether; nor must I drink more than two cups of wine at one meal, apart from the blessing cup,[3] except on Sabbath, Festivals, Ḥanukkah, New Moon, and

[1] Perhaps (but not necessarily) a martyr, a common sense of *Kadosh*. It also, however, means mystic.

[2] Schechter renders "accident".

[2a] On the denomination of the coins called here (and in Ibn Tibbon's Testament) simply *gold piece* (*Zehub*), see Zunz, *Zur Geschichte*. pp. 545, 552, 563, 564.

[3] The cup over which the grace after meals is said.

אלו הם הנדרים שאני שלמה בן הקדוש ר' יצחק בן צדוק זצוו"ל גודר על עצמי.

כל זמן שאהיה בריא ובלא אונס, שלא אוכל בכל יום עד שאלמוד דף אחת מהתלמוד או מאחד מחבוריו. כל זמן שאהיה זכור. ואם אעבור על זה מדעת שלא אשתה יין אותו היום, או שאפרע חצי זהוב לצדקה: ושאקרא בכל שבוע הפרשה, שנים מקרא ואחד תרגום. ואם אעבור על זה מדעת מלהשלים הפרשה כאמור למעלה, שאפרע שני זהובים לצדקה: ושאעשה שלש סעודות בכל שבת, בפת או בפירות. ואם אעבור מדעת, שאפרע חצי זהוב לצדקה: ועוד כדי להכניע יצרי, שלא ליהנות בזה העולם אלא כדי צורך קיום גופי שלא אוכל בסעודה אחת בשר[1] כאחת, ולא יותר משני תבשילים. ולא אשתה יין יותר משני כוסות בסעודה אחת חוץ מכוס הברכה, לבד שבתות וימים טובים וחנוכה וראשי חדשים וסעודת מצוה: ועוד שלא

[1] Read שני מיני בשר or perhaps בשר ודגים.

at religious banquets.[4] Again, I must not have any regular meal on Fridays, nor on the day preceding a Festival if that day be not itself a Saturday, but shall be satisfied with a single course, so that I may enter upon the Sabbath or holiday with a keen appetite. Should I transgress this rule intentionally, I shall have to fast a day, or pay two ducats. Again, that I shall not eat the fish called *barbotte*[5] in French and *shuli* in Arabic, so long as I do not forget. Even on the above-mentioned days, I must not eat more than three courses at a meal, nor drink more than three cups of wine exclusive of the blessing cup, or a cup of which it is a duty to partake. And this on the conditions written above.

Again I must not swear by God, nor mention the name of Heaven without a purpose, nor curse any man in the name of God. Should I, God forbid, transgress this, I must not drink more than one cup of wine on that day, exclusive of the blessing-cup, provided that I remember. Should I, however, transgress this after dinner, I must abstain from wine the following day, if I do not forget. If, while remembering, I transgress this rule, I have to pay half a ducat to charity.

[4] Such as wedding dinners.

[5] On the *barbuta* (usually identified with the sturgeon) see L. Löw, *Gesammelte Schriften* II 260. The full Arabic name is *hut ash-shuli* and is identified with the sturgeon by the Latin translator (p. 41) of a text published by Dozy (*Le Calendrier de Cordoue* de l'année 961, Leiden, 1873). I have to thank Prof. A. Bevan for this information.

אעשה סעודת קבע בערב שבת. ולא בערב יום טוב שיהיה בחול. ושלא אוכל באותה סעודה יותר ממאכל אחד. וכל זה כדי שאכנס לשבת או ליום טוב תאב לאכילה: וזה הענין כל זמן שאהיה נזכר. ואם אעבור על זה מדעת, שאתענה ליום אחד. או שאפרע לצדקה ב' זהובים: וגם שלא אוכל הדגה קרוי בלשון לעז ברבוטה ובלשון ערבי שולי כל זמן שאהיה נזכר: ובאלו הימים הנזכרים שלא אוכל יותר מג' תבשילין ולא אשתה יותר משלשה כוסות של יין חוץ מכוס של ברכה זולתי אם יהיה כוס של מצוה. וזה על התנאים הכתובים לעיל:

ושלא אשבע בשם, ולא אזכור שם שמים לבטלה. ולא אקלל לשום אדם בשם. ואם ח"ו אעבור על דבר זה, שלא אשתה יין באותו יום, אלא כוס אחד חוץ מכוס של ברכה, אם אזכור לזה: ואם יהיה לאחר אכילה, שיהיה זה הקיום ליום אחר. וזה אם לא אשכח: ואם אזכור ואעבור על זה שאפרע חצי זהוב לצדקה:

Again, that I shall rise up every night to praise God, to supplicate for His mercy, and to confess. This shall be the rule on such nights on which confession is permissible. On other nights,[6] I shall say hymns and Psalms. Every night that I am at home, in good health, and free from constraint, and fail to perform the acts referred to, I must not drink more than one cup of wine the following day, exclusive of the cup of blessing, unless the morrow happens to be a Sabbath or Festival.

Moreover, I take upon myself to set aside for charitable objects the following taxes on my expenditure:—Of every garment which I have made for myself or for a member of my household, costing ten ducats or more, I must pay one peseta for every ten ducats. Again, if I should buy an animal or a servant, or a handmaid, or land, I must pay at the same rate. And if I buy clothes by way of trade, I must pay two pesetas for every garment which they call *fasa*. As often as I am bound to say the benediction ha-gomel,[7] I shall pay a ducat, except when I am travelling, in which case I shall have to pay the aforesaid ducat only when I reach my home, and two pesetas daily during the journey. Again for every bird bought for or by me, costing a ducat or more, I must pay a peseta. If the price be below a ducat but not less than half a ducat, I must pay half a peseta. If the price be between half a ducat and

[6] i. e. Sabbath and festivals.

[7] The benediction recited in synagogue by one who has undergone some dangerous experience, among which travelling was included.

ושאקום בכל לילה ולילה לשבח לבורא ולהתחנן ולהודות לפניו, בלילות שהן ראויין להודות, ובלילות האחרות לומר שירות ותושבחות: ובכל לילה שאהיה בביתי, ואהיה בריא בלא שום אונס, ולא אעשה[2] למה שנזכר למעלה, שלא אשתה אותו יום יין אלא כוס אחד חוץ מכוס של ברכה אם לא יהיה מהימים הנזכרים למעלה:

ועוד להפריש מהוצאתי מכל הדברים הנזכרים למטה. ואלו הן, מכל מלבוש שאעשה לאנשי ביתי ובני, מכל שיהיה מהסכום עשרה זהובים ולמעלה, שאתן פשוט לכל עשרה זהובים: ואם אקנה בהמה או עבד או שפחה או קרקע שאפרע מזה הסכום. ואם אקנה בגדים לסחורה, שאתן שנים פשוטים לכל בגד שקורין פאסה: וכל פעם שאהיה מחוייב לברך הגומל, שאתן זהוב, חוץ מהליכת הדרך, שלא אתחייב ליתן זה הזהוב, אלא היום שאגיע לביתי בלבד, ושאר הימים שני פשוטין ביום: ומכל עוף ועוף שיקנו לי או אקנה שיהיה מזהוב למעלה, שאתן פשוט. ומה שיהיה מזהוב ולמטה עד חצי זהוב, חצי פשוט. ומה שיהיה מחצי זהוב ולמטה עד פשוט,

[2] Supply אעשה which is missing in the MSS.

a peseta, I must pay a trifle. For every load of wood bought by or for me, I must pay a peseta; for every kid two pesetas, for every fish costing a ducat and upwards, a peseta for every ducat.

And if I shall be held worthy by God to marry my children, and to be present at their entrance under the canopy, I shall command them to give from the dowry brought to them by their wives, whether in money or in kind, at the rate of one per cent. So, if God bless me with sons, I shall give for every son according to my means at the time. And in addition to this, between New Year and the Day of Atonement in each year, I shall calculate my profit-balance, and give a tithe of it. Should I be unable to make an exact calculation, I will give approximately according to my impression of the proper sum. And I will include this tithe together with all the money accumulated as above, and the total shall be set aside for religious purposes, to dispose of as I deem best. I also retain the liberty to employ the money in any speculation which promises gain, in order to augment the fund for charitable purposes.

All the penalties which I have assumed on myself shall not fall due if my transgressions be the result of forgetfulness; but in order to guard against that, I shall read this through weekly if I remember to do so.

I also command my children (whom may God preserve and make worthy of performing His will) to take upon themselves as many of the

שאתן פרוטה אחת. ומכל משוי של עצים שאקנה או יקנו לי, שאתן פשוט. ומכל גדי שיקנו לי או אקנה, שני פשוטין. ומכל דג שאקנה או יקנו לי שיהיה מזהוב ולמעלה שאתן לכל זהוב פשוט:

ואם יזכני הבורא ית' להשיא בני, ולראות חופתם, שאצוה אותם שיתנו מכל מה שיקחו עם נשותיהם הן במעות הן בשוה, זהוב מכל מאה זהובים. וכן אם יזכני השי"ת לבנים זכרים,[3] שאתן לכל בן שיהיה לי, מה שיראה לפי מה שתשיג ידי באותו זמן: ויותר על זה, בכל שנה בין ראש השנה ויום הכפורים, שאעשה חשבון. ומה שיהיה לי יותר על שנה שעברה אחר ההוצאות, שאתן ממנו העשור. ואם לא אוכל לדקדק החשבון, שאתן אותו באומד לפי מה שנראה לי: ואכלול זה העשור עם כל מה שיעלה באלה הדברים הנזכרים, ויהיה הכל מונח ביחד לדבר מצוה לכל מה שיראה לי. ואם יראה לי ליתן אותו במקום שאפשר להרויח בו, כדי לעשות ממנו דבר מצוה, שיהיה הרשות בידי:

וכל מה שכתבתי עלי מאלו העניינים הנזכרים,

[3] S adds בשוה.

above regulations as may be in their power to observe. They shall in their turn ordain them on their children, and so throughout the generations for ever. And whoever puts pressure on himself to keep these rules, and to add others of his own formulation, on him may a blessing descend.

And this is the text of the Testament which I, the aforesaid Solomon, have drawn up for my children, may God preserve them! That each of them shall pray thrice daily, and strive to utter his prayers with devotion. Again, that prayers shall be said in the Bet Hamidrash[8] or in the Synagogue together with the congregation. Again, that each shall apply all his power to maintain the synagogues and houses of study and the endowments which our fathers, and I also, have built and established. Let each endeavor to imitate them to the end that good work shall never cease from among them.

Again, that each shall always have in his house a chair on which a volume or two of the Talmud, or any other talmudical work, shall rest; so that he can always open a book when he comes home. Let him read what he can, making it a duty to read in any book he likes at least four

[8] Used for study and for prayer.

לא אתחייב בהם אלא כל זמן שאהיה זכור מהם, וכדי להזכר מהם קבלתי עלי לקרות אותם[4] בשבוע, אם אזכור: ואני מצוה לבני ישמרם האל! ויזכם לתורתו ולמצותיו! שיקבלו עליהם מאלו הגדרים כל דבר שיכלו לעמוד בו. שיצוו בהן לבניהם, ובניהם לבניהם, עד סוף כל הדורות: וכל הדוחק עצמו להשתדל ולהרבות בגדרים אלו, תבא עליו ברכה!

וזה נוסח הצוואה שצויתי אני שלמה הנזכר לבני ישמרם האל! שיתפלל כל אחד מהם ג' פעמים בכל יום. ושישתדל שתהא תפלתו בכוונה. ושתהא בביה'מ או בבית הכנסת עם הצבור. ושישתדל כל אחד מהם כל יכלתו לקיים הבתי כנסיות והבתי מדרשות וההקדשות שבנו והקדישו אבותינו ז"ל ואני ג"כ. ושישתדל כל אחד לעשות[5] כמותם. בענין שלא יפסק מעשה הטוב מהם כלל:

ושיהיה לכל אחד מהם תמיד בביתו ספסל ועליו ספר[6] או שנים מתלמוד או מאחד מחבוריו.[7] בענין שיפתח ספר בבואו לביתו[8]. ויקרא מה שיוכל לקרות. ושיחייב עצמו לקרות באיזה ספר שירצה

4 Some word must be supplied: perhaps פעם אחת.
5 Y adds ג"כ. 6 S. סופר. 7 Y מחבריו. 8 Y לבית.

lines before taking his meal. Again that he shall not omit to read every week the Pentateuchal Lesson twice in the Hebrew text and once in the Aramaic version.[9] He shall partake, on every Sabbath, of three meals, consisting if possible of bread, and, if not, of fruits.

Again, that he shall be ever modest, merciful and charitable, for it is for these qualities that the seed of Israel is renowned.[10] Let, also, his aim and thought be directed day and night to the service of the Creator, and be as charitable and benevolent as possible, for this is all that remains to man of all his labor. He shall also endeavor, to the utmost of his ability, to regulate his diet according to the rules laid down by R. Moses[11] in the fourth chapter of the Introductory Section of his Code so as to fulfil the words of Scripture:[12] "The righteous man eateth to the satisfying of his soul."

He shall, moreover, be careful not to mention the name of God in vain, to be honest in all his business transactions, and to deal in just measure.[13]

Each of them shall have the obligation to train his children to the study of the Torah, and to strive that one shall devote his whole life to the study thereof. All his children and household shall be directed in the right way and in the service of the Creator. And it shall be the duty of his brothers to support the one who makes

[9] T. B. Berakot 8a. [10] T. B. Yebamot 79a.

[11] Maimonides. [12] Proverbs 13.28.

[13] Levit. 19.36. S. renders "let their yea be always yea."

מהם[9] ארבעה שורות לפחות קודם שיאכל. ושיהיה מחוייב לקרות בכל שבוע הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום. ושישלים בכל שבת שלש סעודות אם יוכל בפת ואם לאו בפירות:

ושיהיה תמיד ביישן ורחמן וגומל חסד. כי באלו המדות נתפרסם[10] זרע ישראל: ושתהיה כוונתו ומחשבתו יומם ולילה לעבודת הבורא ית'. ועשות מה שיוכל מצדקה וחסד. כי זה ישאר לאדם מכל עמלו. ושישתדל להנהיג עצמו במאכליו ומשתיותיו[11] כפי יכולתו במה שכתב רבינו משה ז"ל בפרק רביעי מהלכות דעות כדי שיתקיים בהם מקרא שכתוב, צדיק אוכל לשובע נפשו:

ושיזהר שלא להזכיר שם שמים לבטלה. ושיהיה משאו ומתנו באמונה. ושישתדל שיהיה הין שלו צדק:

ושיהיה מחוייב כל אחד מהם ללמד בניו תלמוד תורה כל יכלתו. ושישתדל שיהיה אחד מבניו תורתו אומנתו כל ימי חייו. ושידריך בניו ואנשי ביתו בדרך ישרה ועבודת הבורא. וכל שיהיה מהם תורתו אומנתו שיתחייבו שאר זרעו לסייעו בכל

9 S. omits. 10 Y נתפרנס. 11 Y ומשתיו.

the Torah his life work, to invest his moneys, making provision that he and his family may live respectably.[14]

Let the elder brother love the younger as his own child, and the younger respect the elder as a father. Thus may they bear in mind that they are of a God-fearing family. Let each of them love and honor scholars, so that they may have scholars for their sons and sons-in-law.[15]

Each of my children shall be bound to read this Will through once a week, and undertake to follow its directions. He shall also make it incumbent upon his children, and they upon their children, from generation to generation, to accept its teachings,[16] in order to fulfil the Scripture:[17] "For I have known him to the end that he may command his children and his household after him, that they may keep the way of the Lord, to do righteousness and justice." Then will be fulfilled in them that which is written in the text:[18] "And as for Me, this is My covenant with them, saith the Lord; My spirit which is upon thee, and My words which I have put in thy mouth, shall not depart out of thy mouth, nor out of thy seed, nor out of the mouth of thy

[14] S. adds: "So that he be not distracted by worldly cares from his studies."

[15] T. B. Shabbat 23b.

[16] See S. Or "to perform its terms."

[17] Gen. 18.19.

[18] Isaiah 59.21.

יכלתם. ולהשתדל ולהתעסק בממונו כדי שיוכל לעבור זמנו ולכלכל בניו ואנשי ביתו בכבוד:

ושיאהב גדולם לקטנם כבנו[12]. ושיכבד קטנם לגדולם כאביו. בענין שיראה כל אחד מהם שהוא מזרע כשר ומהמשפחה שהוא[13]. ושיאהב ושיכבד לת"ח כדי שיזכה למה שאז"ל כל דרחים רבנן הוו ליה בנין רבנין. וכל דמוקיר רבנן הויין ליה חתני רבנן:

ושיהיה כל אחד מהם מחוייב[14] לקרות הצואה הזאת פעם אחת בשבוע. ושישלים אותה. ויקבל אותה עליו שיהא ג"כ מחוייב לצוות לבניו לקבל אותה עליהם. ושיצוו לבניהם לקבל אותה ג"כ עליהם. ובניהם לבניהם דור אחר דור עד סוף כל הדורות. כדי לקיים מקרא שכתוב כי ידעתיו[15] למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט: ויתקיים בהם מקרא שכתוב, ואני זאת בריתי אותם אמר ה' רוחי אשר עליך ודברי אשר שמתי בפיך לא ימוש מפיך

12 S. בבניו.

13 Some words must be supplied, or שהוא must be emended.

14 This word, missing in S, must be supplied.

15 S. ידעתי.

seed's seed, saith the Lord, from henceforth and forever!"

And as often as they read this Testament, they shall also read the two letters, written below, which R. Moses b. Naḥman sent to his sons, in order that they may profit from the admonitions contained in them. They shall also read the regulations to which I myself submitted, so that they also may carry out such of them as they are able. For, from the reading of all these things they will derive great advantage, provided that they read them in the right spirit. Should, heaven forbid, they be by any sad accident prevented from fulfilling any of the foregoing injunctions, they must hold themselves bound to abstain from drinking wine on that or on the following day, or shall deprive themselves of something at table or shall give some coin to charity as a fine for their delinquency. The purpose of this is that each of them shall be constantly on guard in these matters, so as to receive on himself the yoke of the kingdom of Heaven. And let the fear of God be ever present that they sin not, for the fear of God is life-giving.

The Letter which R. Moses b. Naḥman, of blessed memory, sent from the Holy Land to Barcelona: "Hearken my son to the instruction of thy father," etc.[19]

And this is the Letter which the above-mentioned Rabbi sent while in the Land of Israel

[19] For text of this letter see above p. 95.

ומפי זרעך וומפי זרע זרעך[16] אמר ה' מעתה ועד עולם!

ובכל פעם שיקראו זאת הצואה. שיקראו אלו שני אגרות הכתובים למטה ששיגר הר' משה בר נחמן ז"ל לבניו. כדי להועיל מכל אותם ענינים שצוה בהם לבניו: ויקראו גם כן אלו הגדרים שקבלתי אני על עצמי. כדי שיקיימו מהם[17] מה שיוכלו לעמוד בו: כי בקריאת כל אלו הדברים יהיה להם תועלת גדולה. וצריך להשתדל לשים לבו עליהם בענין שיועילו לו: ואם ח"ו יארע שום מאורע לשום אחד מהם שימנעו בשבילו לקיים דבר מכל הכתוב למעלה, שיהיה מחוייב באותו יום או למחרתו שלא ישתה יין. או שיחסר דבר ממאכלו. או יתן צדקה לעניים בקנס על אותו המאורע. בענין שישמור כל זה תמיד. כדי שיקבל עליו עול מלכות שמים. ותהיה יראת ה' על פניהם לבלתי יחטאו כי יראת ה'[18] לחיים!

האגרת ששלח הר' רמב"ן ז"ל מארץ ישראל לברצילונה. שמע בני מוסר אביך וכו'[19].

וזאת האגרת ששלח הרב הנזכר בהיותו בארץ

[16] The word omitted in S. must be supplied.
[17] MSS. read בהם. [18] S. omits.
[19] For text see p. 95 above.

to Castile, where his son was standing before the King.[20]

"As a man chasteneth his son, so the Lord thy God chasteneth thee."[21] "The Lord bless thee and keep thee"[22]—keep thee from sin, keep thee from punishment.

Our lord the King David, of blessed memory, begot a son wise and prudent, like unto whom there was none before or after him. Nevertheless, David laid on him the injunction: "Keep the charge of the Lord thy God, to walk in His ways, to keep His statutes, and His commandments, and His ordinances, and His testimonies, according to that which is written in the Law of Moses, that thou mayest prosper in all that thou doest and whithersoever thou turnest thyself."[23] Moreover, he said: "And thou, Solomon my son, know the God of thy father, and serve Him with a whole heart and with a willing mind; for the Lord searcheth all hearts, and understandeth all the imaginations of the thoughts; if thou seek Him, He will be found of thee; but if thou forsake Him, He will cast thee off for ever."[24] Now, my son, measure thyself with Solomon and thou wilt find thyself a worm—not a man, merely a creeping thing on the earth; yet if thou wilt seek God He will aggrandize thee and raise thee from degree to degree, while if thou forsake Him, spurned and forsaken art thou!

[20] In the royal service.
[21] Deut. 8.5. [22] Num. 6.24.
[23] II Kings 2.3. [24] I Chron. 28.9.

ישראל לקאשטילייא בהיות בנו עומד לפני המלך.

כאשר ייסר איש את בנו ה' אלהיך מיסרך![20] יברכך ה' וישמרך! ישמרך[21] מן החטא. ישמרך מן העונש!

הנה אדונינו המלך דוד ע"ה[21a] הוליד בן חכם ונבון. אשר כמוהו לא היה[22] לפניו ואחריו לא קם כמוהו. והוא צוה לו לאמר, ושמרת את משמרת ה' אלהיך ללכת בדרכיו ולשמור חוקותיו ומצותיו ומשפטיו ועדותיו (כאשר צוה) ככתוב בתורת משה (עבדך)[23] למען תשכיל את כל אשר תעשה ואת כל אשר תפנה שם: ועוד אמר לו, ואתה שלמה בני דע את אלהי אביך ועבדהו בלב שלם ובנפש חפצה כי כל לבבות דורש ה' וכל יצר מחשבות מבין אם תדרשנו ימצא לך ואם[24] תעזבנו יזניחך לעד: ואתה בני! תמדוד עצמך כנגד שלמה ותמצא כי אתה תולעת ולא איש, רמש מרמשי[25] האדמה. ואעפ"כ אם תדרשנו יגדלך וממעלה[26] מעלה יעלך. ואם תעזבנו זנוח[27] ועזוב אתה:

20 Y מיסריך. 21 Y and S omit. 21a Y and S. omit.
22 Y נהי׳ה. 23 So the MSS. add; but in MT the bracketed words do not occur. There are also other variants from the MT.
24 P. adds תניחנו (cancelled). 25 So Y. But S מרמש.
26 Y omits יגדלך ו. 27 So Y and P. S זרוק.

My son! Take care to recite the Shema' morning and evening and the Eighteen Benedictions three times every day. At thy meals, say the blessing before and after, in the proper form. Let nothing prevent thee from reading the Lesson from the Law every Sabbath. Acquire an accurate copy of the Pentateuch, and take it with thee wherever thou goest, that (the law) depart not out of thy presence, but thou shalt meditate therein day and night, for then thou shalt make thy ways prosperous and then thou shalt have good success.[25]

My son! "Cast thy burden upon the Lord![26]" for the thing which thou believest far from thee is often very near. Know again, that thou art not master over thy words, nor hast power over thy hand; but everything is in the hand of God to do (as He wills). Set thy heart ever to the thoughts:[27] "Except the Lord build the house, they labour in vain that build it," (while, if the Lord build it, they labor in vain that throw it down); "except the Lord keep the city, the watchman waketh but in vain" (while if the Lord keep the city, the watchman's toil is unnecessary).

Know that the olden sages likened the king with woman.[28] Take heed to stand in the courtyard in awe and rectitude; and beware of the women (of the court?) never to be drawn by their cords. Know that our God hates unchastity, and Balaam could in no other way injure Israel than

[25] After Joshua 1.8. [26] Ps 55.23.
[27] Ps. 127.1. [28] See note on Hebrew text.

בני! הוי זהיר בק"ש שחרית וערבית[28], ובתפלה שלשה פעמים ביום: בני! על אכילתך תברך לפניה ולאחריה כמשפט: בני! על כל פנים תקרא הפרשה[29] בכל שבת ושבת. ויהיה לך חומש מדוקדק. ויהיה עמך בכל אשר תלך. ולא ימוש מפניך[30]. והגית בו יומם ולילה. כי אז תצליח את דרכיך ואז תשכיל:

בני! השלך על ה' יהבך. והדבר המוכן והמזומן[31] לפניך תחשוב אותו רחוק[32] ממך מאוד: ודע כי אין פיך שלך ואין ידך בגבולך. אלא הכל ביד האלהים לעשות. תן לבך תמיד אם ה' לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בו. ואם ה' יבננו שוא עמלו הורסיו בו. אם ה' לא ישמור עיר שוא שקד שומר. ואם ה' ישמור עיר חנם טרח שומר[33]:

ודע כי החכמים הראשונים השוו המלך והאשה[34]. השמר לעמוד בחצר באימה ובמוסר. ומן הבנות[35] הזהר מאוד לבלתי צאת[36] בעבותן[37] כלל: דע כי אלהינו שונא זמה הוא. ולא מצא בלעם הרשע מקום

28 Y שחרים וערבים. 29 P. הסדר. 30 S. מפיך.
31 S. מוכן ומזומן. 32 P. מרחוק.
33 P. wrongly adds וגומר.
34 In the Leyden MS. is the word והאשה, but partly cancelled. P. reads והאש.
35 Here the MSS. have הבנים. S. corrects to הבנות.
36 So S. corrects from the צא of the MSS.
37 MSS. בעבותם.

by inciting them with the daughters of Moab.[29] For he who commits this offence, profanes the Covenant of Abraham our father, since this is the purpose of circumcision. He excludes himself from the community of Israel, the people of the God of Abraham. Such a one is termed disloyal to God, as it is said:[30] "We have broken faith with our God, and have married foreign women of the peoples of the land." He is further termed a trespasser: "And Ezra the priest stood up and said unto them: Ye have broken faith and married foreign women to increase the trespass of Israel."[31] He is also termed a transgressor, as it is said:[32] "for we have greatly transgressed in this matter." And he is termed treacherous and abominable, a profaner of the sacred things of the Lord which He loveth, and he makes himself hateful to Heaven, for it is written:[33] "Judah hath dealt treacherously, and an abomination is committed in Israel and in Jerusalem; for Judah hath profaned the holiness of the Lord which He loveth, and hath married the daughter of a strange god. May the Lord cut off to the man that doeth this, him that calleth and him that answereth out of the tents of Jacob, and him that bringeth an offering unto the Lord of hosts." That is to say, He will cut off the seed of such a one, who

[29] Num. 25. A section which follows immediately on the parables of Balaam.

[30] Ezra 10.2. [31] Ezra 10.10. [32] *Ib.* verse 13.

[33] Malachi 2.10–12.

להריע[38] לישראל רק בבנות מואב. שכל הזונה עם בנות העמים מחלל בריתו של אברהם אבינו שזו היא כוונת המילה. ומוציא עצמו מכלל ישראל שהם עם אלהי אברהם. ונקרא מועל באלהים. שנאמר אנחנו מעלנו באלהינו ונשב נשים נכריות מעמי הארץ. ונקרא אשם. ויקם עזרא הכהן ויאמר אליהם אתם מעלתם ותושיבו נשים נכריות[39] להוסיף על אשמת ישראל. ונקרא פושע שנאמר, כי הרבינו לפשוע בדבר הזה. ונקרא בוגד ונתעב[40] ומחלל קדשי ה' אשר אהב. ומשניא[41] עצמו לשמים. שנאמר, בגדה יהודה ותועבה נעשתה בישראל ובירושלים כי חלל יהודה קדש ה' אשר אהב ובעל בת אל נכר. יכרת ה' לאיש אשר[42] יעשנה ער ועונה מאהלי יעקב ומגיש מנחה לה' צבאות: לומר שיכרית זרעו

38 P. להכניע.
39 MSS. add מעמי הארץ which is not here found in MT.
40 Corrected from MS. reading ותועבה.
41 S. ומשניא ומשניא.
42 So MT. MSS. read לאשר.

will have none to call or answer in the tents of Jacob, among those who bring offerings and serve that honored Name. Measure for measure! He bears children unto other gods, and the Lord of hosts cuts him off so that he has no seed to serve Him. They were transgressors in Israel in their body,[34] and the Lord will turn the wheel over them.[35]

My son! Remember me always, let the image of my countenance be ever before thee, never leaving thee. Love not that which thou knowest me to loathe. Thou wilt be ever with me. Keep my commandments and live. Have always on thy lips the Scripture:[36] "I am a sojourner in the earth; hide not Thy commandment from me." And God, who is good and the Dispenser of good, shall increase thy well-being, and prolong thy life in happiness, and promote thy honor and prosperity according to thy wish, and the wish of thy father who bore thee—Moses son of Naḥman.

[34] Or themselves.

[35] Prov. 20.26: a figure of retribution.

[36] Ps. 119.19.

ולא יהיה לו ער ועונה באהלי יעקב[43]. אשר הם המגישים מנחה ועובדים את השם הנכבד. מדה כנגד מדה. מולידי[44] בנים לאלהים אחרים. וה' צבאות יכרת אותו מהיות לו זרע עובד ה'. הם[45] היו פושעי ישראל בגופן והב"ה ישיב עליהם אופן:

בני! בכל עת תזכור אותי. ותהיה דמות דיוקני לנגד עיניך. לא[46] תסור מלפניך. וכל דבר אשר ידעת בי שאני מואס אותו. אל תאהב אתה[47] לעשותו. עמי תמיד תהיה. שמור[48] מצותי וחיה! יכון[49] תמיד על שפתיך מקרא שכתוב, גר אנכי בארץ אל תסתר ממני מצותיך. והאל הטוב והמטיב ירבה שלותיך.[50] ויאריך בנעימים שנותיך. ויגדל כבודך והודך כחפצך וכחפץ אביך זה ילדך משה בר נחמן ז"ל:

43 So P. But S omits previous 14 words.
44 S. הוליד 45 P. omits. 46 P ואל.
47 P אותה. 48 S שומר. 49 P. בכון.
50 P שלומך.

קינת ר' משה רימוס

PROTHANATÏON OF MOSES RIMOS

XII

PROTHANATÏON OF MOSES RIMOS

The interest in this poem is partly literary, partly circumstantial. Its inclusion in the present volume was suggested to the editor, and the suggestion accepted, because while it is not technically a Will, it was written in the immediate expectation of death (hence the title *Prothanatïon* invented for it here). Undeniably it is in itself an attractive composition. That one whose end was so imminent should indite so artificial a poem is not an altogether unique literary fact. Another, later, instance (of the year 1586) may be seen in Isaac D'Israeli's *Curiosities of Literature*, in which are cited the lines, full of quaint and intricate conceits, written by Chidiock Titchbourne, in the Tower of London, on the night preceding his execution on a charge of treason. It must be conceded, however, that the poem of Moses Rimos is immeasurably the more elaborate and recondite.

Moses Rimos was a physician born probably in Majorca and settled in Sicily. When only twenty-four years of age, he was arrested in Palermo, about 1430, on a charge of poisoning a patient. Such false accusations were not uncommon in the middle ages; they arose from popular prejudice as well as from professional jealousy. The reader may refer on this point to M. Güdemann, *Geschichte des Erziehungswesens und der Cultur der Juden in Italien*, p. 237.

Very little is known of the poet, beyond what his poem conveys. There is one further reference to him, written in a MS. which was a gift or inheritance from Rimos to Rieti. As Moses Rieti died c. 1460, the date of Moses

יב

קינת[1] ר' משה רימוס

הקינה הזאת היא חשובה מפני ערכה הספרותי וגם משום תכנה, ואף כי איננה צואה במלוא מובן המלה בכ"ז אספתיה לתוך הכרך הזה, יען כי נכתבה בשעה שמלאך המות כבר פרש את כנפיו על המחבר (וע"כ המצאתי לה את התואר „פרותנטיון"). אין כל ספק שכשהיא לעצמה הרי היא חבור יפה ונעים. אין זו הופעה ספרותית מיוחדת שאיש אשר קצו ממשמש ובא יחבר שיר מלאכותי כזה. דוגמא אחרת מזמן יותר מאוחר (1586) נמצאת בספרו של יצחק דיזראעלי, Curiosities of Literature, מקום מובאים הטורים המלאים רעיונות משונים ומסובכים שנכתבו ע"י טשידיאק טיטשבורן במגדל לונדון בלילה שלפני הרינתו על אשמת מרד. אבל עלינו להודות שקינתו של משה רימוס היא הרבה יותר מתוקנה ועמוקה.

משה רימוס היה רופא שנולד בלי ספק במיורקה ויתישב בסיציליה. בהיותו רק בן עשרים וארבע תפשוהו וחבשוהו בבית האסורים בפלרמו, בערך שנת ק"ץ, יען כי הלשינו עליו שנתן סם המות לחולה ערל. עלילות כאלה לא היו חזיוך בלתי־נפרץ בימי הבינים, הודות למשפטים קדומים ואמונות טפלות שנתפשטו בין המון העם וגם לרגלי הקנאה ששררה בין אנשים העובדים במקצוע אחר. בנוגע לענין זה עיין בספרו של מ. גידעמאן, געשיכטע דעס ערציעהונגסוועזענס אונד דער קולטור דער יודען אין איטאליען, דף רל"ז.

מעט מאוד נודע אודות הפיטן הזה, מלבד מה שאפשר למצות מקינתו. יש עוד רמז אחד אליו בכ"י שבא במתנה או בירושה מרימוס לריאטי. בהיות שמשה ריאטי נפטר בערך ר"ך

[1] S. קינה לרבי.

Rimos seems fixed for the early part of the fifteenth century. The same entry confirms the martyrdom of Rimos, "who died for the sanctification of the Name," and another entry in the same volume records that Moses Rimos "died for the sanctification of the Name, when bandits came from the West, and he is buried in Palermo, outside the city under the wall." This reference to "bandits" is not consistent with Rimos' own account, but he, too, asserts that he could have saved his life by an apostasy to which he indignantly refused his assent. His martyrdom was indeed an act of 'sanctification of the Name' of God.

Full discussions of the points involved regarding the life and period of Rimos, will be found in L. Dukes, *Zur rabbinischen Spruchkunde*, p. 85; Zunz, *Zur Literaturgeschichte der synagogalen Poesie*, p. 523, Anhang, p. 46; M. Steinschneider, *He-chaluz*, iv, 67; D. Kaufmann, *Steinschneider Festschrift* (1896), p. 227; N. Slousch in *Centenario della nascita di Michele Amari*, vol. ii, p. 186.

The poem was first printed in *He-chaluz* (loc. cit.); in the critical notes this edition (or rather the Berlin MS. on which it is based) is referred to as S. Another edition by A. Cahana (referred to as C.) is known to the present editor only from the useful edition by Slousch (referred to as Sl.). Slousch's edition (which is to be found in the *Centenario* as cited above) is based on an Oxford MS., Cat. Neubauer No. 2578 (here referred to as O.), which has been specially re-collated for the present edition. Slousch's French rendering and annotations have proved of considerable service. But the Hebrew text is in several passages corrupt, though the general sense is clear. Moses Rimos possibly had in mind the talmudic story of Eleazar son of Durdaya who, rendered desperate by his announced

הנה קרוב לאמת שמשה רימוס חי בחלק הראשון של המאה החמש עשרה. באותו מקום נמצא כתוב שרימוס „מת על קדוש השם", ובמקום אחר בכ"י הזה אנחנו קוראים שרימוס מת על קדוש השם בשעה ששודדים באו מן המערב ונקבר בפלרמו מחוץ לעיר תחת החומה. הרמז הזה ל„שודדים" איננו מתאים לספור המעשה של רימוס עצמו, אבל גם הוא מודיע שאפשר היה לו להציל את נפשו ע"י שמד, אולם לזה התנגד בכל כחו. עינויי מותו היו באמת מעשה של „קדוש השם".

משא ומתן מלא בנוגע לחייו ותקופתו של משה רימוס נמצא בספרו של יהודה ליב דוקעס, „צור ראבינישען שפרוכקונדע", דף פ"ה; צונץ, „צור ליטעראטורגעשיכטע דער סינאגאגאלען פאעזיע", דף תקכ"ג, נוספות, דף מ"ו; משה שטיינשניידר ב„החלוץ", כרך רביעי, דף ס"ז; דוד קויפמאן ב„פעסטשריפט לשטיינשניידר" (תרנ"ו), דף רכ"ז; נחום סלושץ בקובץ שיצא לאור לזכרון מאת שנים מיום לידתו של מיכל אמארי, כרך שני, דף קפ"ו.

הקינה נדפסה ראשונה ב„החלוץ" (במקום הנזכר לעיל). בהערותי קראתי את המהדורה הזאת (או כת"י ברלין אשר עליו נוסדה) S. הוצאה אחרת ע"י אברהם כהנא (המכונה C בהערותי) נודעת לי רק מן ההוצאה הטובה והמועילה של סלושץ (המכונה Sl בהערותי). המהדורה של סלושץ (הנמצאת בקובץ הנזכר לעיל) מיוסדת על כת"י אוקספורד, רשימת נייבויער, נומר 2578 (המסומן פה O), ועליו עברתי עוד הפעם בעד הוצאתי זו. ההעתקה הצרפתית של סלושץ והערותיו המאירות היו לי לעזר גדול. אכן הנוסח העברי הוא מעוות ומקולקל במקומות אחדים, אף כי הכונה בכלל היא בהירה וצרופה. אפשר שעלה במחשבתו של משה רימוס ספור התלמוד ע"ד אליעזר בן דורדיא, אשר נתמלא ספק ויאוש כשאמרו

exclusion from the possibility of repentance for his sins, invoked successively the hills and dales, heaven and earth, sun and moon, stars and planets, to appeal on his behalf for pardon. Though these failed Eleazar, his own contrition won its way to the throne of mercy (T. B. Abodah Zarah 17a). Moses Rimos regards the elements and many another force in nature and man as more sympathetic with his sorrow. The poet describes how the Universe of Nature and of Philosophy, the Oral and Written Law, Jewish and Greek learning, all masterpieces of science, grieve at the undeserved catastrophe that has befallen the author. The very Signs of the Zodiac are involved in the general lamentation. But his faith triumphs and he dies with a declaration of firm trust. The whole episode is at once fantastic and fascinating. The young scientist, proficient in "the three tongues" (he uses the technical medieval phrase), about to perish on a trumped-up indictment, spent his last evening on earth in composing an elaborate acrostic on his name. In it are close parallels to the poem of an earlier Moses Rimos (see especially lines 64–69 of the epistle published by Kaufmann). Yet amid all this artificiality is seen the natural, simple, immovable piety of the man. His "Prothanation" thus possesses a value which transcends its literary worth, though as literature its quality is by no means insignificant.

[I keened it on the last day,[1] whereon they told me that on the morrow they would execute me. Woe unto me!]. May it be the divine will that my death be an atonement for my

[1]Perhaps "on the last day (of his life)"; or on "the first day of the week"—Sunday: or "on a certain day".

עליו שלא יקבלו אותו בתשובה על דבר עברה חמורה ויקרא אל ההרים והגבעות, השמים והארץ, החמה והלבנה, הכוכבים והמזלות, לבקש רחמים עליו לפני כסא הכבוד. אף כי הללו לא נענו לבקשתו של אליעזר הנה תשובת עצמו פלסה לה נתיב לכסא הרחמים (תלמוד בבלי, עבודה זרה י"ז). משה רימוס משער שארבעה היסודות וכחות טבעיים ואנושיים אחרים משתתפים בצערו. הפיטן מתאר את עולם הטבע והפילוסופיה, התורה שבכתב והתורה שבעל פה, החכמה היהודית והיונית, כל ספרי המדע הנבחרים, מצטערים על האסון הגדול שבא עליו לא באשמתו. גם גלגל המזלות כמו משתתף בקינה הכללית. אכן אמונתו מתגברת על כל המכשולים ונשמתו יוצאת בקריאת אמון ובטחון בה' על שפתיו. כל המאורע הזה הוא מוזר ומרהיב יחד. אישׁמדע צעיר, בקי ב־שלש הלשונות" (הוא משתמש במימרא האומנותית השגורה בימי הבינים), עוסק בערב האחרון לחייו עלי אדמות, קרוב להרינתו על אשמת שוא, בחבור אקרסטיכום מעובד ומשוכלל על שמו! בשיר הזה יש קוים מקבילים ושרטוטים מתאימים מאוד אל השיר של משה רימוס אחר שחי לפני הרימוס שלנו (השוה ביחוד שורות ס"ד–ס"ט של האגרת שנדפסה ע"י קויפמאנן). ובכ"ז בתוך כל המלאכותיות הזאת מתגלית החסידות הטבעית, הפשוטה, העומדת ברשות עצמה, של הגבור הצעיר. וע"כ קינתו יש לה ערך יותר גדול מערכה הספרותי, אף כי גם בתור ספרות יש לה איזו חשיבות.

נקוננתי אותה יום א' כי אמרו לי כי היום הבא אחריו היו עתידים להרגני. אוי לי![2] יהי רצון שתהיה מיתתי כפרה לעונותי.[3] ובבכי[4] תמרורים

[2] S. omits. [3] S. על כל עונותי. [4] O. ובכיתי.

iniquities! In bitter weeping,[2] without thought or reflection, I [Moses Rimos] have taken up the pen, crying as I write. I adjure by the Lord, God of Israel, that whosoever may become possessed of this elegy shall transcribe it and read it, and send it to others, until it reach the hand of my desolated relatives. Indicated therein[3] is my name, Moses Rimos. Woe unto me! (It is a month of lamentation, for through our sins was the sanctuary laid waste).

Who had believed that, as a churl dieth,
Would die a sage, a seeker after God?[4]
And that, as an ox is led to slaughter,[5]
Moses, the man of God, would be borne along?
The Attribute of Justice accuses me, 'gainst me are incensed
The Ze'er Appin and the Ba'al ha-ḥoṭem;[6]
The shining Face has withdrawn its brilliance,
And the Ancient of Days has closed his ear.
The Absolute Being, One Incorporeal,
Efficient, Formal and Final Cause, Eternal.
The Wise, the Potent, the Willing, Changeless and Formless.

[2]Jer. 31. 15.

[3]In acrostic.

[4]II Sam. 3. 35; Ps. 14. 2, 53. 3.

[5]Jer. 11. 19.

[6]Cabbalistic terms, indicating the divine anger and long-suffering. The succeeding terms are derived in part from the Cabbalistic doctrine of the Spheres.

בבלתי מחשבה והסתכלות [אני משה רימוס][5]
לקחתי הקולמוס, והייתי צועק וכותב.[6] אשביע
בה' אלהי ישראל שכל מי שתגיע לידו יעתיקנה
ויקראנה[7] וישלחנה לאחרים[8] עד שתבא[9] ליד קרובי
העלובים. ורשום בה שמי[10] משה רימוס. אוי לי!
[והיא לנהי חדש. ובחטאינו חרב מקדש][11]:

מי האמין כי כמות נבל
ימות משכיל דורש אלהים
וכאלוף[12] לטבח יובל
הובל משה איש האלהים:
מקטרגת[13] מדת הדין בי נחרים
זעיר אפין[14] עם בעל החוטם
אספו נגהם פנים מאירים
ועתיק יומין אזנו אוטם:
מחויב[15] המציאות אחד בלי נשמות
פועל וצורה[16] תכלית קדמוני
חכם יכול רוצה בלי שנוי ודמות

5 S. omits. 6 S. ובוכה.
7 O. ויקונה. 8 S. לאחרים. 9 O. שתניע.
10 S. omits. 11 O. והיא לנהי אז בחטאינו. 12 O. ואלוף.
13 S. מקטרגני. 14 S. חעיר אפיו.
15 S. transposes the next two stanzas.
16 "Form", in the sense of formal cause.

My God, my God, why hast Thou forsaken me?[7]
Evil fate and corruption of choice,[8]
With a hidden mystery were among my disturbers.
For verily the guerdon of transgression is wrath.
For this my heart trembles and quakes.
Ye holy princes, fathers of eld, a Lament
Raise ye, O Crown, Wisdom and Intelligence—
Love, Justice, with Mercy,
Splendor, Victory, Foundation, World, the Shekinah!
Again have the depths of Nothingness gathered,
The Shade passeth on the day my shade passes and I die;[9]
Were I impenitent to the Lord, I would requite
Eye for eye—thus did I swiftly decide.
Abstract Intelligences, Chieftains on high,
Angels of Peace bitterly weep;
They whose essence and high quality resides in Intelligence

[7] Ps. 22. 2.

[8] Abuse of the power to exercise free will on the part of his enemies has made it possible for these to wrong him.

[9] Sl. refers to the fancy that his shadow precedes a man when he dies.

אלי אלי[17] למה עזבתני!
מזל הרע עם קלקול בחירה
היו בעוכרי עם סוד נסתר
כי באמת שכר עבירה עברה[18]
לזאת יחרד לבי ויתר:
שרי[19] קדש אבות עולם קינה
שאו נא[20] כתר חכמה[21] ובינה
החסד והדין עם רחמנא
הוד נצח יסוד עולם[22] שכינה!
שבו נאספו עמקי האין
סר הצל יום סר צלי ומתי
לולי תשובה לה'[23] אשיבה[24] עין
תחת עין כן לגזור[25] רצתי[26]:
שכלים נבדלים שרי מעלה
מלאכי שלום מר יבכיון
עצמם ועלותם[27] בהשכלה

17 S. אוי אוי.

18 The MSS. read עבירה. In that case the reference would be to Ben Azzai's maxim in Abot iv. 2.

19 S. שדי. 20 So C. corrects, the MSS. read שאינה.

21 O. תורה. 22 Sl. הוד עולם יסוד נצח. 23 O. לה.

24 S. אשובה. 25 S. לנדוד. 26 S. C. רציתי.

27 So C.; MSS. read ועילתם or ועלתם.

Will vainly moan on the day they slay me.[10]
The Active Intellect will make mourning,
So my thoughts answer in my agitation[11]:
For none will be left, fit to receive
As I can, the flow of human thought.[12]
The heavens put on blackness, and sackcloth
The Spheres have donned as their garment;
At my death Araboth[13] ceaseth; nor yearns
After its wont to reach out to the sons of the mighty.
Astonished be the heavens[14] at the cruelty of my end—
The orbit of the stars deviates from its central line.[15]
As a Lamb, as a *Bull* they conduct me,
My hands and feet are en-*Twinned* below[16].
Lo, backwards as the *Crab* goeth,
My hands are tied, my neck broken;
While my executioner at my right is as Satan,
His figure as a *Lion* eager for prey.
Lo, with cry of the *Virgin* crieth he that appeals
For the *Scales* of justice, asking with none to answer,

[10] Ps. 39.7. The line may be rendered: On the day they who roar in vanity slay me.

[11] Job. 20. 2. [12] Or: there will remain no human intelligence capable as I to receive inspiration. [13] On Araboth (Psalm 68. 5), cf. T. B. Hagigah 12; cf. Maimonides, *Guide*, II. 4 on the angelic power of ideas to move the spheres. [14] Jer. 2. 12. [15] Or: the reference is to the equator. [16] In these and the following lines allusion is made to the signs of the Zodiac.

יום יהרגוני הבל[28] יהמיון:
שכל הפועל יעשה אבל
סעיפי ישיבוני בעבור חושי
כי לא ישאר מוכן לקבל
כמוני[29] שפעת[30] שכל אנושי:
שמים לבשו קדרות ושק
שמו כסותם הגלגלים
יום מותי ערבות נח לא חשק
כמשפטו להשיג בני אלים:
שומו שמים לאכזריות מותי
גלגל המזלות מרכז נטה[31]
ככבש כאלוף[32] יובילו אותי
ידי ורגלי תאומים[33] מלמטה:
הן אחורנית כהלוך[34] סרטן
ידי אסורות[35] וערפי יערוף
ומשופטי על ימיני כשטן
דמיונו כאריה יכסוף לטרוף:
הן צעקת בתולה צועק קובל
מאזני משפט שואל ואין עונה

[28] So C. (after Ps. 39.7); MSS. read הכל.
[29] O. כמו. [30] S. שפעו. [31] O. נוטה. [32] S. ואלוף.
[33] Sl. תואמים. [34] O. בהלוך. [35] S. אחורנית.

Chastized is he as by a *Scorpion*,[17] bound[18] by the cord
A bent *Bow* is directed against him.
Lo, as the *Goat* is rent they fain would rend me,
Woe to the eyes that behold such a thing!
I could drain in a *Bucket* the tears of my eye
Until the *Fishes* might swarm therein.
Moan and lamentations[19] the planets[20]
Will raise, confounded are the errant stars;
Saturn is idle, that dependeth on me,
For my wisdom is become a cast-off counsel.[21]
The just man perisheth, a soul noble and true,
Jupiter[22] sighs, that attends at his steps,[23]
Mars grows pale for a skilful healer
Condemned and slain, whom the prince of peace hath spurned.
Majestic in beauty, of the shining face,
Venus withdraws her light at the death of the innocent;
Mercury is anguished for a ready scribe,

[17] I Kings 12. 11.

[18] Or pained, wounded.

[19] Ezekiel 2. 10.

[20] In the next lines various constellations are named.

[21] Cf. T. B. Shabbat 156a.

[22] Note the many word-plays which are untranslatable.

[23] Isaiah 41. 2.

מיוסר[36] בעקרב נחבל בחבל
קשת דרוכה נכחו פונה:
הן כשסע הגדי ישסעוני[37]
אוי לעינים כן רואות הן
אדלה בדלי דמעות עיני
עד כי דגים ידגו בהן[38]:
הגא וקינים[39] כוכבי לכת
ישאו נבוכים כוכבי נבוכה
תשבות[40] שבתי בי[41] נסמכת[42]
כי תבונתי[43] עצה[44] נשלכה[45]:
הצדיק אבד[46] יקר רוח נאמן
צדק יקראהו לרגלו נאנח
מאדים יכהה[47] על רופא אומן[48]
דאין וקטיל שר שלום[49] זנח:
הוד יפה[50] עינים פרצוף בהיר
נוגה אסף נגהו בהרוג נקי
כוכב ידאג על סופר מהיר

36 Sl. מוסר; S. מיוסד. 37 S. שעסוני.
38 O. הם and בהם at ends of lines.
39 S. הנה זקנים. 40 O. ישבות. 41 O. כי.
42 S. נשכבת. 43 O. תבונתו. 44 S. עתה.
45 S. נשלחה. 46 O. ועד. 47 S. יבכה. 48 S. אמן.
49 O. שלי(?). 50 S. יפי.

In the three tongues[24] was he proficient.
Lo, even the *Moon* refuses to shine,
[25]The stars are eclipsed on the day I am smitten;
And o'er the *Sun*, tented among them,
Darkness shall spread when I am put to death.
The Origin of Being—Matter, Form
And Privation—will make moan as do crocodiles;
Nature and Motion, Extension and Depth,
The External Mould, the Form of Species.[26]
First of matters, the *Hylê*,[27] devoid of action,
Which does not receive the forms,
Potentiality resides therein always—
Over me they lift their voice in tears.
Trembling has seized the Four Elements,
The Principles of Action and Passivity;
Composition, Mixture, Fusion—qualities
Which are Emanations from on high.
The Four Compounds are shaken—

[24] Probably Hebrew, Arabic and Latin.
[25] Job 25. 5.
[26] Various metaphysical terms are cited in these and the following lines.
[27] The Greek ὕλη.

בשלש הלשונות[51] היה בקי:
הן עד ירח ולא יאהיל
לקו מאורות[52] יום לקית[53]
ולשמש שם בהם אהל
חשך משחור יום נהרגתי:
ראשית[54] הויה חומר וצורה
והעדר מספד[55] יעשו כתנים
טבע ותנועה רחוק נקורה[56]
התחלה חצונית צורת המינים:
ראשון לחמרים ההיולי נעדר
פועל הצורות אין מקבלם
כח האפשרות תמיד בו דר[57]
ועל[58] יתנו בבכי קולם:
רעדה אחזתם ארבע יסודות
אבות[59] פועלים ומתפעלים
הרכבה ערוב מזג סגולות
אשר ממעל הם נאצלים:
רגשו המורכבים הארבע

51 O. בשלשה לשונות.
52 S. המאורות. 53 O. לקותי. 54 O. ראית.
55 S. הספר. 56 S. רוחק נקודה.
57 S. ואפשרות המיר המתבודד. 58 O. ועליו.
59 O. אכיות; Sl. איכות.

Mineral, Vegetal, Animal, Rational;
Controlled by matter, Nature's servitors,
Inert with but faculty to combine.
The Vegetal Soul seeth (my calamity),
The Feeder, the Grower, the Engenderer, with their satellites,
Whose essential motion extends upwards,
Whose eye hath pity on their organs.[28]
The Sensitive Soul is troubled, Sight, Hearing
Smell, Taste, Touch—all external;
The Common Sense, the Imagination and the Judgment weep,
Also the Desiring and the Moving Sense, being internal.
The Practical Intellect with which men know good and evil shakes with anxiety.
Arts,[29] Ethics, and Politics also
Cry with a bitter lamentation.
The Theoretic Reason trembles
With the Material, the Acquired, the Active also.
Axiomatic principles with the derivative,

[28] כליהם means organs which the vegetal soul keeps alive. [29] Sl. renders: "L'Industrie."

דומם וצומח חי ומדבר
נצוח[60] החומר עבדי הטבע
הדוממים אין בהם רק[61] התחבר[62]:
ראתה[63] הנפש הצומחת
זן מגדל ומוליד[64] עם משרתיהם
תנועתה בעצם מעל רווחת[65]
ועינה תחוס[66] על כליהם:
רגשה המרגשת ראות שמע[67]
ריח טעם משוש החצונים
חוש משותף מדמה עם משער ידמע[68]
מתעורר[69] מניע אלה[70] בפנים:
רעש שכל מעשי[71] מהדאגה
דעת טוב ורע בו מכירים[72]
מלאכות[73] ומדות עם הנהגה
מדינית יבכו בכי תמרורים:
רעש השכל העיוני
חמרי ונקנה ופועל אצלו
מושכל ראשון גם[74] הזמני

60 S. נצוחי. 61 C. כח.
62 S. ההתחבר. 63 S. רגזה. 64 S. ומגדל מוליד.
65 S. רוחות. 66 S. תהיס. 67 S. השמע.
68 S. omits last two words. 69 S. מתעודד.
70 O. מעני אלף. 71 S. מעשה. 72 מכירים is correct.
73 S. מלכות. 74 S. עם.

Treachery attached to my person they could not conceive.[30]
Existence and Essence, Accident and Substance,
Genera and *differentiae*, individuals and species,
Properties and accidents, the abstract, the corporeal, and the power pervading body,
Over me utter lamentations.
Moan in dire pain, O thou Written Law,
And thou Oral Law for me raise a sigh;
Grammar and Masora, Rhyme and Script—
Weepeth Ibn Ezra, lamenteth Ḳimḥi.
Bitterly cries the "Guide of the Perplexed,"
The Secrets of Prophecy, the Homonymous names;
The Meanings of the Laws[31] weep over me,
The views of the Mutakallimun, the principles of the sciences.
The structure of the Chariot, the Act of the Beginning,[32]
These lift up a lament with the Secrets of the Torah;
The theoretical Cabbala and also the practical,

[30] They refused to believe in the poet's guilt.

[31] The 'Meanings of the Laws' occupy much space in Part III of Maimonides' *Guide*, Prophecy is treated in Part II, Homonymous names in Part I.

[32] Cf. Maimonides, *Guide*, iii. ch. 1 seq.

בוגד דבק לעצמי[75] לא השכילו:
ישות ומהות[76] מקרה ועצמי
סוגיו[77] והבדיליו אישים מינים
סגולתו ומקרו נבדל גשמי
כח בגוף עלי[78] יהגו בקינים[79]:
יללי וגוחי[80] תורה שבכתב
תורה שבעל פה עלי האנחי[81]
דקדוק ומסורת חרוז וכתב
יבכה אבן עזרא ידאג קמחי[82]:
יצעק במרה מורה הנבוכים
סודות נבואה שתוף שמות
טעמי מצות עלי בוכים
דעת מדברים שרשי חכמות:
מעשה מרכבה מעשה בראשית
ישאו בכי ונהי סתרי תורה
חכמת הקבלה עם המעשית[83]

75 So Sl. corrects. S. reads: מבוגדת דבק לעצמי, O. בו גדר דבק ועצמי.
76 O. ישותו מהות. 77 O. סיניו. 78 MSS. או (אז) לא.
79 S. omits כח בגוף and at end of line reads במינים.
80 C. and Sl. correct to ייליל נצחי; O. reads ילילי; S. reads ונגחי for וגוחי.
81 C. מר תצרחי. 82 S. הקמחי.
83 O. המופית.

The Book of the Zohar, the Book of Yezirah.
The Midrash on Ruth[32a] with the Song of Songs,
The Book ha-Bahir, the Sefer ha-Razim;
The Seven Halls—all the volumes
Of Naḥmanides are set in agitation.
Woe is the day I am slain, a mother's pangs
—Alas for Philosophy—shall come upon her;
Human inquiry shall be utterly dismayed,
(Crying) "Must I be robbed of the walker in the middle-way?"[33]
Logic shall veil its lip[34]—
The art of Dialectic, what shall become of it?
Poetry's grace has passed, imagination
Shall be lost to it after the death of Moses.
Porphyry feareth and is disturbed,
The Categories and also the Interpretation[35];
Prior and Posterior Analytics,
Topics, Sophistics, Poetics and Rhetoric.
Mathematics, learn ye to sigh

[32a] A cabbalistic work still extant.

[33] Between mysticism and rationalism; or the reference may be to the Golden Mean.

[34] Levit. 13. 45.

[35] In what follows several works of Aristotle (and Averroes) are named as sharing in the universal grief.

ספר הזוהר ספר יצירה[84]:
מדרש רות עם שיר השירים
ספר הבהיר ספר הרזים
שבעה היכלות כל הספרים
של בן נחמני הם נרגזים:
ווי יום אהרג חבלי יולדה[85]
הפלוסופיא יבאו[86] לה
חקירה אנושית תחרד חרדה
שבגבול[87] האמצעי[88] אותו אשכילה[89]
ועל שפם יעטה ההגיון
חכמת הדיבור[90] מה תעשה?
נעים המליצה סר[91] הדמיון
לא ימצא בה אחרי מות משה:
ויחרד פורפיריוס[92] וילפת
המאמרות והמליצה
ספר ההיקש עם המופת
נצוח והטעאה שיר והלצה:
והלימודיות נהי[93] למדינה

84 O. היצירה. 85 S. יולידה. 86 S. יבא 87 O. שהנבול.
88 S. אמצעית. 89 S. ומשפילה. 90 S. הדבר.
91 O. הר; Sl. חד. 92 O. פורפיריאות.
93 S. שיר; C. תהי למדמנה.

—Geometry and the Science of Numbers;
Music and Astronomy.
How hath Natural Science become desolate!
Physics—how shall it be content?
The books of the Heaven and of Generation;
Meteorology and the treatise on the Soul,
The Sense and the Sensible, the book of Perception.
Straying they wept, the divine sciences,[36]
Abstracted they from aught material;
Causes far off and primordial,
The book *Lambda*[37] crieth in pain.
The tumult of death, dizziness hath seized me,
No more can I grieve, for they have sent the message:
"Tomorrow thou diest!" Alas, for me, poor man,
Dragged and cast out for the funeral of an ass![38]
My sadly sorrowing mother, what wilt thou miserable do
When the ill tidings shall reach thee?
"Delight of my eye, crown of my head!"
Thus wilt thou mourn over me from a fountain of tears.

[36] Theology, i. e. metaphysics.

[37] Book XII (Λ) of Aristotle's Metaphysics. Cf. באור תאמסטיוס על מאמר הנרשם באות הלמ"ד מספר מה שאחר הטבע לארסטו, ed. Landauer, Berlin, 1903. (Commentaria in Aristotelem Graeca, Vol. V, Part V).

[38] Jer. 22. 19.

והגימטריא והתשבורת
המוסיקא עם התכונה[94]
החכמה הטבעית איך נעדרת!
ספר השמע איך ינפש
ספר השמים ספר ההויה[95]
אותות[96] השמים ספר הנפש[97]
החוש והמוחש ספר חזיה[98]:
סבבו[99] ובכו האלהיות
אשר מופשטות מן החומר
סבות הרחוקות הראשיות
מאמר הלמ"ד הוי הוי אומר:
סערת המות השבץ אחזני[100]
לא אוכל לנוד עוד כי שלחו לאמר
מחר תמות! אוי לי עני
סחוב והשלך קבורת החמור:
סוערה עניה אמי מה תעשי
עת אשר תגיע לך השמועה
מחמד עיני עטרת ראשי
תספדי עלי במקור דמעה[101]:

94 O. התכומה.
95 S. החוזה; O. החייה.
96 S. אודות.
97 O. החפש
98 S. has ההויה here.
99 S. ספדו.
100 S. שבץ אחזתני; C. נשני.
101 S. omits these two lines.

Thy tent has fallen, what wilt thou do my sire?
Passing evil will thine old age prove;
I pray thee forgive my sin and my debt
If I have not becomingly honored thee.
Lo the loud treading warrior, Satan accuses—
The creditor has found how to exact his due[39];
Yet know, O my friends, that I am not slain
For some dire offence that I have committed.
Deadly poison, they assert, I planned
To be put in the dregs of the cup of trembling[40]
For gentiles who died: I was not guilty.
They have crushed out my life on this false charge,
But the Secret of the Lord is with them that fear him—but for 'Akiba[41]
And his band my feet had well-nigh stumbled,
When I saw I must die without cause;
But the Lord is just in all that cometh unto me![42]

The Chief prosecutor offered to save my life,
Were I to change my Honour and serve his God;
I answered: Better death of body than of soul,

[39] Cf. Gen. Rabbah 85 § 2. The poet, protesting his innocence of the charge on which he was condemned, admits his sinfulness towards God on other counts.

[40] Isaiah 51. 17.

[41] 'Akiba was a striking example of fidelity even unto death.

[42] Nehemiah 9. 33.

סוכתך נפלה מה תעשה אבי
מה מאוד רעה תהי זקנתך
אחלי מחול[102] לי פשעי וחובי
אם לא כראוי כבדתיך:
סאון סואן ברעש שטן מקטרג
מצא בעל חוב לגבות חובו
דעו מיודעי כי לא אהרג
על עון גדול עויתי בו:
סם המות אומרים[103] כי יעצתי
להנתן קבעת כוס התרעלה
לערלים מתו, לא פשעתי
הצמיתו חיי בזאת העלילה:
סוד השם ליראיו לולי ר' עקיבא
וחביריו כמעט נטיו רגלי
בראותי מותי על לא סבה
אך ה' הצדיק על כל הבא עלי:
סח שר[104] הצורר להציל ראשי
אם כבודי אמיר לעבוד[105] אלו
עניתיו[106] טוב מות גופי ממות נפשי

102 S. תמחול. 103 S. and C. אמרו.
104 O. צר; S. שח שר צר הצורר. 105 S. לעבור.
106 S. עניתי.

My portion is the living God, and the dead shall be his.[43]
Set am I as ordure and refuse, trodden by every foot,
For the cruelties of earth have destined me for death.[44]
Who had believed this of Moses Rimos?
I am the man that hath seen affliction![45]
The bitterness of death hath passed,[46] yet alas
For my calamity—I that was in the flower of my age;
Four and twenty years I have lived,
A man whole and with all his desires.
The end of the matter![47] The Justice of God I acknowledge,[48]
I confess and declare: "Verily I have sinned!"[49]
I have done wickedly, but the Lord is righteous,
I entreat Thee, O Lord, forgive my trespass!
Sustain me, my Rock, and as an atonement
Be my death for my sin! And with the soul of one confident
(I cry): "In the bundle of life let be bound
My soul with Thee unto the end of days![50]
[Here endeth the Elegy: it is a dirge which men shall chant, and it shall be for a lamentation![51]

[43] Exod. 21. 33. [44] Or: for men threatened me with a cruel death. [45] Lam. 3. 1. [46] I Sam. 15. 32. [47] Eccles. 12. 13. [48] On the recognition of the zidduk had-din, see the editor's *Annotated Edition* of the Singer Prayer-Book, Notes to p. 317 sq. [49] The ancient formula of confession: T. B. Yoma 87*b*. [50] I Sam. 25. 29; Dan. 12. 13. [51] Ezekiel 19. 14, 32. 16.

חלקי הצור החי והמת יהיה לו:
סחי ומאוס הושם[107] כל רגלם[108] תרמוס
כי מות אכזריות ארץ זמוני[109]
מי האמין זאת על משה רימוס
אני הגבר ראה עני:
סר מר המות אמנם אוי לי
על שברי[110] הייתי במבחר חיי
ארבעה ועשרים שנה יש לי
גברא בכולא וכל מאויי:
סוף דבר הדין עלי אצדיק
אתודה ואומר אבל חטאתי
רשעתי כי ה' הצדיק
אנא אל[111] נא מחול לי אשמתי!
סעדני צורי ותהי[112] כפרה
מיתתי על עוני ובנפש מאמין[113]
בצרור החיים תהי צרורה
נפשי אתך קץ הימין!
[תמה הקינה וקינה היא וקוננוה ותהי לקינה][114]

107 Only O. adds this word.
108 Sl. רגלים. 109 So C. O. או גמוני.
110 S. omits these two words and reads כי הייתי, Sl. חייתי.
111 O. ה'. 112 S. תהי.
113 S. suggests ובנפשי אאמין.
114 O. omits and ends with תם ונשלם וכו'.

לקוטים מצואות ר' אברהם ור' יעקב ור' שבתי הורוויץ

THE STUDY OF THE LAW COUNSELS OF THREE GENERATIONS BY ABRAHAM, JACOB, AND SHABTHAI HURWITZ

XIII, XIV, XV.

THE STUDY OF THE LAW

Counsels of three Generations.

By Abraham, Jacob, and Shabthai Hurwitz

The Hurwitz family derived their surname (which is spelt in a variety of ways) from a city of Bohemia. (For a genealogical table see Güdemann, *Quellenschriften*, p. 104). Testaments by three generations of the family are represented by selections in the present volume. The most famous member of the family, Isaiah, is not among them, but his son Shabthai (Sheftel), who edited Isaiah's popular "Two Tables of the Covenant" (Sheloh), occurs third on the list. Thus we have the grandfather Abraham, his son Jacob, and his grandson Shabthai. The Testament of Jacob is sometimes wrongly attributed to his brother Isaiah (see e. g. *J.E.*, vi, 466).

The three generations cover a considerable part of the sixteenth and seventeenth centuries. They were first associated with Prague, which suffered disturbances. Isaiah Hurwitz is attracted to Safed, the home of the Luryan mysticism; indeed the Hurwitz family did much to spread its influence in Eastern Europe. Shabthai died in Vienna in 1660.

The Testament of Abraham Hurwitz is entitled יש נוחלין "Some inherit": a title taken from the Mishnah (Baba Batra, viii, 1). "Some inherit," says the author, "and bequeath wealth...I have nothing to offer but a rule of righteousness and guidance in the fear of God." The

יג, יד, טו

לקוטים מצואות ר' אברהם ור' יעקב ור' שבתי הורוויץ

משפחת הורוויץ לקחה את שמה (הנכתב באופנים שונים) מעיר אחת בבוהימיה (בספרו של גידעמאן, קוועלל־ענשריפטען, דף ק"ד, נמצאת טבלה של שלשלת היוחסין שלה). בכרך שלפנינו נתנים לקוטים מצואות שלשה דורות של המשפחה הזאת. ישעיה, בן המשפחה הזאת היותר מפורסם, לא נמצא ביניהם, אבל בנו שבתי (שעפטל) שהוציא לאור את ספרו הידוע של ישעיה „שני לוחות הברית" (של"ה) הוא השלישי בסדר. וכן אנחנו פוגשים פה את אברהם הסבא, בנו יעקב ובן בנו שבתי. יש אשר הצואה של יעקב היא מיוחסת על פי טעות לישעיה אחיו (עיין, למשל, באנציקלופדיה היהודית האנגלית, כרך ששי, דף תס"ו).

שלשה הדורות האלה חלים בחלק גדול ונכר של המאות הש עשרה והשבע עשרה. מקום מושבם בראשונה היתה העיר פראג, אשר פורעניות רבות עברו עליה. ישעיה הורוויץ בחר ללכת לצפת, ביתה של תורת המסתורים של לוריא; ובאמת עזרה משפחת הורוויץ הרבה להפיץ את התורה הזאת באירופא המזרחית. שבתי נפטר בוויען בשנת ת"ך.

הצואה של אברהם הורוויץ מכונה „יש נוחלין", שם שאול מן המשנה (בבא בתרא, ח' א'). בדברי המחבר „יש נוחלין ומנחילין בית והון... אומר אני כי אין טוב לאדם כי אם כשינחיל לבניו הנחלה האמתית והיא... יראת ה'". וכל הצואה היא

whole lives up to this noble exordium. Equally beautiful is the Testament of the son Jacob, which takes the form of Notes to his father's work. These Notes were completed early in 1616, and the first edition of the Testament of father and son appeared together soon afterwards in Prague. Shabthai's Testament appeared for the first time in 1690 in Frankfort-on-the-Oder. An interesting edition is that of Amsterdam, 1701. It contains all three Testaments.

Abraham's Testament consists of 18 Chapters written largely, as are Jacob's Notes, in rhymed prose. The whole forms a fine body of ritual and ethical teaching. In the Introduction to Abraham's Testament is the well-known Parable of the Three Friends (Money, Kinsmen, and Deeds), the last of which alone accompanies the dying man to the grave. (On the history of this Parable see *Revue des Etudes Juives*, xviii, 83). Abraham Hurwitz obviously derived it from Aboab's *Menorat ha-Maor* (§ 278), which took it from Abraham b. Ḥisdai's *Prince and Nazirite*, a Hebrew version of Barlaam and Josaphat. Jacob's Testament consists of 52 Notes to Abraham's work. That these Notes deserve to be called a Testament is clear from the fact that the author so describes his Notes several times. At the end of Note 40 he directs his children to read the Two Testaments annually in the penitential season (Elul-Tishri).

Shabthai's Testament consists of Introduction and 29 paragraphs. The whole Testament is a notable example of that combination of legalism with mysticism, which is found in Naḥmanides and other famous scholars of the Middle Ages.

Another important point in Shabthai Hurwitz' will is

בסגנון ההקדמה הנעלה הזאת. לא פחות יפה היא הצואה של בנו יעקב הלובשת צורה של הגהות לחבורו של אביו. ההגהות האלה נגמרו בתחלת שנת שע"ו, וזמן קצר אח"כ הופיעה בפראג המהדורה הראשונה של צואות האב ובנו יחד. הצואה של שבתי הופיעה בפעם הראשונה בשנת ת"ן בפרנקפורט על נהר אדער. יותר חשובה היא מהדורת אמשטרדם תס"א המכילה את כל שלש הצואות האלה יחד.

הצואה של אברהם יש לה שמונה עשר פרקים, וכמו ההגהות של בנו רובם כתובים בפרוזה חרוזה. בכללה הרי היא קבוצה יפה על הוראות דתיות ומוסריות. בהקדמתה נמצא המשל הידוע ע"ד שלשת החברים: ממון, קרובים ומעשים טובים, אשר רק האחרון מהם מלוה את המת לבית עולמו (בנוגע לתולדות המשל הזה עיין ברבעון היהודי הצרפתי, כרך שמונה עשר, דף פ"ג). כנראה לקח אותו אברהם הורוויץ מ„מנורת המאור" לאבוהב (סעיף רע"ח), והאחרון, כידוע, קבל אותו מ„בן המלך והנזיר" (העתקה עברית של „ברלעם ויהושפט") של אברהם בן חסדאי. הצואה של יעקב עשויה מחמשים ושתים הגהות לצואת אברהם אביו. ההגהות האלה ראויות הן לשם צואה, ובאמת מכנה אותן המחבר פעמים אחדות בשם זה. בסוף הגהת הארבעים הוא מצוה את בניו לקרוא את שתי הצואות יחד בכל שנה ושנה לפני בוא יום הדין הגדול והנורא, דהיינו סמוך לראש השנה וכן בעשרת ימי תשובה (אלול–תשרי).

הצואה של שבתי יש לה הקדמה ועשרים ותשעה סעיפים. כל הצואה הזאת היא מופת חותך של חבור תורת ההלכה ותורת המסתורים הנמצא בספריהם של משה בן נחמן וחכמים מפורסמים אחרים של ימי הבינים.

דבר אחר יש לו חשיבות בצואת שבתי, והיא הטעמת

his profession of faith. Confession of *sin* by the dying is old (see the Baraita in T.B. Shabbat 32a). Naḥmanides did much to strengthen this custom. (Cf. his *Torat ha-Adam*, ch. iv). But with regard to the confession of *faith* the formal habit does not seem older than the sixteenth or seventeenth century. ʿAḳiba in the first part of the second century died with the declaration of the Unity on his lips, and a similar declaration was early made by the dying. Again, Jacob on his death-bed asks his sons whether they have any disposition to dispute the divine monotheism, and they reply, 'Hear O Israel' (our father), the Lord is One (Gen. Rabba 98 § 3 and parallels). But Shabthai Hurwiz gives a much more formal profession of faith. Starting with the cabbalist thought (quoted from his father) that in the hour of death a man's mind is liable to disturbance, and improper thoughts may find entrance, Shabthai proceeds to declare in advance that all such thoughts are null and void, and follows this up with a formal enunciation of his creed. In several of the later Wills the authors professed their faith also in the Thirteen Articles of Maimonides. David Friesenhausen (c. 1750-1828) writes in his Testament: "I believe with perfect faith that the whole human race, Jew or Gentile, wise or ignorant, righteous or wicked, will enjoy felicity at the end, after bearing the punishment due to each according to his acts. And I further believe that such punishment will be for his good, for without it he could not be fitted to receive the happiness which the Lord has appointed for him." Joseph Landau (d. 1837) asserts his faith not only in the Oral law, but in all true interpretations which may be made in the future.

אמונתו. וידוי הנוסחים על עברות שעברו הוא עתיק (ראה את הברייתא בתלמוד בבלי, שבת ל"ב.). משה בן נחמן עזר הרבה לחזק את המנהג הזה (ע"ין ב„תורת האדם" שלו, פרק ד'). אבל המנהג להתוודות על עסקי דת ואמונה נראה שמוצאו הוא רק מן המאה השש עשרה או השבע עשרה. עקיבא יצתה נשמתו ב„אחד" בחלק הראשון של המאה השנית, וכדומה לזה קראו הנוסחים במאות הקדומות. גם יעקב אבינו בשעה שהיה נפטר מן העולם קרא לבניו ויאמר להם: שמא יש בלבבכם מחלוקת על הקב"ה? והם אמרו לו: „שמע ישראל (אבינו) ה' אלהינו ה' אחד" (בראשית רבה, פרשה צ"ח, סעיף ד', ומקומות אחרים דומים לזה). אבל ה„אני מאמין" של שבתי הורוויץ הוא יותר מפורט ומדויק. הוא מתחיל ברעיון המקובלים (שאול מאביו) שבשעת מיתה השטן עומד לצד האדם ומפתהו לכפור באלהי ישראל, והרי הוא מוסר מודעה למפרע שאם הלילה יארע לו דבר כזה יהיה בטל ומבוטל, לא שרירא ולא קיימא, והוא מסיים בעקרי האמונה שהוא מקבל עליו מעכשיו ולעולמים, יש צואות מאוחרות שבהן הטעימו המחברים את אמונתם ע"י שלשה עשר העקרים של הרמב"ם. דוד פריעזנר הויזן (חי בערך תק"י–תקפ"ח) כותב בצואתו: „אני מאמין באמונה שלמה שכל הגוע האנושי, יהודי או ערל, חכם או בער, צדיק או רשע, יחיו חיי אושר באחרית הימים, אחרי אשר כל אחד מהם ישא את העונש הראוי לו לפי מעשיו. ועוד אני מאמין שעונש כזה יהיה לטובתו, יען כי בלעדו לא היה יכול להיות מוכשר לקבל את האושר אשר הצפין לו אלהים". יוסף לנדוי (מת בשנת תקצ"ו) מדגיש את אמונתו לא רק בתורה שבעל פה כי גם בכל הפירושים והחידושים שתלמידי חכמים עתידים לחדש עד סוף כל הימים.

I

Now the proper times for the fixed study of the Torah, twice daily, are these: (a) In the morning, before breakfast, immediately after leaving Synagogue. Nothing must be allowed to interfere with this practice, so that you may fulfil the text: "They go from strength to strength,"[1] from house of prayer to house of learning. At all events never leave home, even on necessary business, before studying a passage, or even a single rule or sentence if the matter be very pressing. (b) At night, immediately after evening service in the synagogue, before the evening meal, and again before retiring to rest. It is good to study early in the evening, before supper, either the whole or the greater part of the set portion, for eating makes one drowsy, and in that condition one is unable to learn. Do not trust to your power to rise before dawn, and to read your appointed portion then. As likely as not your sleep will be too strong for you. Night, say our Sages often, was made for no other purpose than study. I have already spoken at length on this subject in the second part of my work *Emek Berakah*, and also in my smaller volume which I have named *Berit Abraham*[2],

[1] Ps. 84.8. See notes to Hebrew text for this and the next following quotation. It will be observed that this text is frequently quoted in these testaments.

[2] On these books see *J. E.*, vi, p. 466 f. and references there.

[3] Two sentences from T. B. 'Erubin 65a are combined here into one.

א

וזמן הראוי לקבוע עתים לתורה בכל יום פעמיים בבוקר ובערב: בבוקר קודם האכילה מיד אחר יציאת ב"ה. ולא תעסקו בשום דבר כ"א לעסוק בד"ת. כדי שתקיימו הפסוק ילכו מחיל ,גומר מבית הכנסת לבית המדרש וכו'[1]. ועכ"פ אל תלכו בבוקר חוץ לבית לשום עסק אפי' הוא צורך שעה עד שתלמדו מקודם הלכה אחת או דין אחד או אפילו פסוק אחד אם נחוץ הענין: ובלילה ג"כ תקבעו ללמוד מיד אחר יציאת ב"ה קודם האכילה ולאחר האכילה ג"כ קודם שכיבה. וטוב ללמוד בתחילת הלילה קודם האכילה שיעור הקביעות או רובו. כי האכילה מביאה לידי שינה. ואז אין יכולת ללמוד. ואל תסמכו שתעמדו קודם אור הבוקר ותלמדו שיעור הקביעות. כי שמא יתקף עליכם השינה. וכבר נזכר בהרבה מקומות דלא איברא ליליא אלא לגירסא[2]. וכבר הארכתי בזה בספרי עמק ברכה ח"ב ע"ש ובספרי הקטן אשר קראתיו ברית אברהם על

[1] T. B. Ber. 64b: אמר רבי לוי בר חייא היוצא מבית הכנסת לבית המדרש ועוסק בתורה זוכה ומקבל פני שכינה שנאמר ילכו מחיל וגו'.

in reference to the saying of the Rabbis, "Night is the objective of day." So I command you to study every night before going to bed. Even in the short summer nights read a little before retiring, to fulfil the injunction, "Thou shalt meditate therein day and night,"[3] and fall asleep straight from filling your mind with the Torah. [And, let your reading be audible, and with a chant]. King David said: "Thy statutes have been my song,"[4] i. e. he read the Torah as a melodious song. I have often had to blame you for your habit of reading silently.

II

I, on my part, order also that before the coming of the great and awful Day of Judgment, I mean the New Year—ye shall read through this Testament of my father and teacher, together with my Notes.[5] Do the same thing during the Ten Days of Return,[6] for all that we have written is inspired with the Fear of Heaven and is meant to be an incentive to the fulfilment of the Torah, the performance of acts of piety, sincere Repentance, and pure love of God. Our words should summon you to a God-fearing frame of mind, and they will have this effect if

[3] Joshua 1.1.

[4] Ps. 119.54.

[5] The author, Jacob, writes his Testament as a commentary on the Testament of his father Abraham Hurwitz. See p. 251.

[6] First ten days of Tishri, called the days of Teshubah, *i. e.*, lit. return (repentance).

מאמר רז"ל שאמרו תכלית הימים הלילות כו' ע"ש: והנה אנכי מצוה אתכם שתלמדו בכל הלילות קודם שכיבה ואפילו בלילות היותר קצרים בקיץ תלמדו מעט קודם שכיבה כדי לקיים והגית בו יומם ולילה וכדי לישן מתוך דברי תורה: ודוד המלך ע"ה אמר זמירות היו לי חקיך ר"ל שהיה לומד תורה בשירה וזימרה. וכבר היה לי עמכם תוכחת מגולה כמה פעמים ע"ז הדבר שאתם לומדים תורה בלחישה:

ב

הנהות. גם באתי לצוות אתכם שלפני בא יום הדין הגדול והנורא דהיינו סמוך לר"ה תקראו ותגמורו זו הצוואה של או"מ ז"ל עם כל מה שהוספתי בס"ד. וכן תעשו בעשרת ימי תשובה. כי כל דברינו הם כולם יראת שמים והתעוררות גדולה מאד לקיום התורה והמצוות ולתשובה על אמתתם ולשם שמים. ומזכירים את האדם להיות חרד יירא לדבר

they be read in a serious spirit and not cursorily. And to this end, have always in your hand the well-known books[7] on Reverence and Repentance, which draw mankind to the service of our Maker, and humble the unruly heart. Therefore meditate on such books continually, and read a definite section in them every day.

III

My lord, my father, of blessed memory, wrote in his book, that on the approach of death, the Adversary [God forfend], stands by the dying man's side, tempting him to deny his faith in the God of Israel. At that time a man is weak in his mind,—may the Merciful save us! Therefore I stand from now onwards before God and His Shekinah, before the tribunal in heaven and the tribunal on earth, and I make protest that if, God forfend, I shall make any unseemly utterance near my death, the words so spoken shall be null and void, without binding reliance. But I proclaim that what I now say has lasting validity; in that I accept and testify that the Holy One, blessed be He, is Cause of all Causes, Creator of all things, Eternal, existing before the first and after the last, for: "Hear, O Israel, the Lord

[7] For quotations from some of these books see M. Güdemann. *Quellenschriften zur Geschichte des Unterrichts* (Berlin, 1891) sections III and IV.

ה' תמיד למי שעוסק בהם בישוב הדעת לא בדרך העברה. וכן תקראו ותתעסקו תמיד בכל ספרי היראה והתשובה הידועים. כי הם מושכים לבו של אדם מאד לעבודת יוצרנו ית'. ומכניעים את לב הערל למי שרגיל בהם. ע"כ לא ימושו ג"כ הספרים האלה מפיכם. והגיתם בהם דבר יום ביומו באחד מהם שיעור מה:

ג

כתב אדוני אבי ז"ל בספרו. אדם כשמגיע זמן למות עומד השטן בר מינן על צדו ומפתה אותו באמור לו כפור באלהי ישראל. ואדם אין לו דעת באותן הימים רחמנא ליצלן! על כן הנני עומד מעכשיו בפני השם יתברך שמו הגדול ב"ה ושכינתיה ובפני בית דין של מעלה ובב"ד של מטה. שהנני מוסר מודעה אם חלילה וחס שאדבר סמוך לאותו ענין איזה דיבור שלא כהוגן, יהיו אותן הדברים בטלים ומבוטלים לא שרירא ולא קיימין על עצמי. והדברים של עכשיו הם קיימין באשר אני מקבל על עצמי ומעיד אני שהקדוש ברוך הוא הוא מסבב כל הסיבות ומהוה כל הויות והוא נצחי ראשון לראשונים ואחרון לאחרונים. ושמע ישראל ה'

our God, the Lord is One," and "Blessed be the Name of His glorious Kingdom for ever and ever." These are the principles that I truly declare mine from now and to all eternity.

With regard to academic study, read what my father[8] has written at the end of his remarks on "The Oral Law". There he gives directions for reading Talmud and Tosafot, and how also to arrive at new thoughts. I should add that where the Tosafot raise objections to Rashi, it is a proper thing to reconcile the two, for this is the truly admirable type of ingenuity. For helping you to this desirable result, the works of Alfasi and R. Nissim and all the commentaries around the Alfasi are a fine specific and you will be able to do wonders with Rashi and Tosafot![9] Then, when you have filled yourselves brim-full of the Talmud and Codes, study, I bid you, the Cabbala, for without it the Fear of God is impossible. He who reverentially learns the Cabbala, will see his soul in the Realm of Emanation.[10] To gain this knowledge read through the *Dew-fall* and the *Garden*[11]. And ye, my daughters and daughters-in-law, if your husbands are angry, leave them, and after the time of wrath has passed, rebuke them for their conduct, and re-

[8] The author is grandson of Abraham Hurwitz, son of Isaiah, the author of the *Two Tables of the Covenant*, from the end of which he here quotes.

[9] Many of the comments of the Tosafot are criticisms of Rashi.

[10] On this mystical idea see *J. E.*, ii, 372 and iii, 475.

[11] By S. b. A. Hurwitz and M. Cordovero respectively.

אלהינו ה' אחד. וברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. והן הן הדברים שאני מקבל עלי מעכשיו ולעולמים:

...על לימוד הישיבה עיין בסוף תורה שבע"פ של א"מ ז"ל. מה שהוא מדריך כיצד לקרוא הלכה ותוספות וכיצד יחדש. אני מוסיף להזהיר במקומות שתוספות מקשים על רש"י ז"ל ראוי ליישבו וזהו חידוד של אמת בחילוקים: וסגולה לזה עיין ברי"ף ובהר"ן וכל הפירושים סביב על האלפסי. ואז תוכל לעשות פלאות ברש"י ותוספות: וראו אחר שתמלאו כריסכם בתלמוד ובפוסקים הנני מצווכם שתלמדו חכמת הקבלה כי אין אדם ירא שמים מי שאינו לומד חכמה זו. ומי שלומד קבלה באימה וביראה יראה נשמתו בעולם האצילות. ואתם בני ספר שפע טל לברכה תלמדו מתחלה ועד סוף. ואח"כ יהיה לכם ספר הפרדס:.. אתן בנותיי וכלותיי אם יתכעסו בעליכם תלכו חוצה. ולאחר שיכלה זמן הכעס תוכיחו לבעליכם על זה ותזכירו להם צואתי

mind them of this command of mine. Moreover, my daughters and daughters-in-law, for God's sake be careful not to let a child under two years of age sleep in the same bed with you. And habituate yourselves to read the Pentateuch in German, and also the book called *A Good Heart.*[12]

[12] A Judeo-German moral book by Isaac b. Eliakim of Posen.

מה שאני מצווה על זה: אתן בנותיי וכלותיי הזהרו למען הש"י שלא לשכוב תינוק במטה שלכם קודם שיהיה שתי שנים. ותהיו רגילין לקרות חומש בלשון אשכנז גם ספר לב טוב:

פטירת ר' נתנאל טרבוט וצואתו:

THE PASSING OF NATHANIEL TRABOTTI AS RECORDED BY HIS DISCIPLE SAMUEL BELGRADI

XVI

THE PASSING OF NATHANIEL TRABOTTI

As Recorded by his Disciple Samuel Belgradi[1]

Nathaniel, son of Benjamin, son of Azriel Trabotti (cf. Mortara, *Indice*, p. 65), was born in 1576, and died in Modena on the second day of the New Year festival (September 23) 1658. This date is given in one of the elegies in his honor (*Revue des Etudes Juives*, xxxv, 256). He was much beloved by his congregation, as is evidenced by the Testament itself, by the elegies referred to (five of them have been printed), and by the fact that the Society for the Study of the Torah founded by him on Nov. 23, 1638 still thrives at Modena and annually commemorates its Founder.

His wife Judith died long before him. She had a fine musical taste, and would accompany the sacred songs sung at home with the harp (*Monatsschrift*, xxxix, 356). Nathaniel Trabotti (or Trabot, Trabotto) himself was a musician, as is shown by his Responsum addressed to Samuel Norzi. His daughter had married Joseph d'Urbin and had left Modena. He had no son. But he was evidently much attached to his kinsman and successor Abraham Graziano (Cf. Mortara, *Indice*, p. 28).

According to Gross (*Gallia Judaica*, p. 219), the name Trabotti was borne by several French Jews who migrated to Italy. The name is probably derived from the place Trévoux (Latin Trevoltium), situated in Burgundy, in the department of l'Ain. Steinschneider's list

[1] See p. 260.

טז

פטירת ר' נתנאל טרבוט וצואתו:

נתנאל בן בנימין בן עזריאל טרבוט (ראה מורטארא, מזכרת חכמי איטליא, דף ס"ה) נולד בשנת של"ו ויגוע במודינה ביום השני של ראש השנה תי"ח (כ"ג לספטמבר 1658). הזמן הזה נמצא כתוב באחת הקינות שנתחברו לכבודו (הרבעון היהודי הצרפתי, כרך שלשים וחמשה, דף רנ"ו). הוא היה אהוב וחביב על קהלתו, כמו שאפשר לראות מן הצואה עצמה, מן הקינות הנזכרות לעיל (חמש מהן נדפסו), וגם מן העובדא שחברת התלמוד תורה שנוסדה על ידו ביום כ"ג לנובמבר 1638 היא עוד במציאות במודינה ובכל שנה ושנה היא מסדרת אזכרה לנשמת מיסדה.

אשתו יהודית הסתלקה מן העולם זמן רב לפניו. היא היתה בעלת טעם זמרתי יפה, ורגילה היתה ללוות בעוגב את שירי הקדש ששרו בביתה (מאנאטסשריפט, כרך שלשים ותשעה, דף שנ"ו). נתנאל טרבוט בעצמו היה מזמר, כפי שנראה מתשובתו השלוחה לרבי שמואל נורצי. בתו נשאה ליוסף ד'אורבין ותעזוב את מודינה. בן לא היה לו, אבל כנראה נקשר בחבלי אהבה וידידות לקרובו ויורשו אברהם גרציאנו (ראה מורטארא, מזכרת חכמי איטליא, דף כ"ח).

לפי דברי גראס (Gallia Judaica, דף ריט) השם טרבוט הוא מיוחד ליהודים צרפתים אהדים אשר גלו לאיטליא. אין כל ספק ששם זה נגזר מן העיר טרייבו (ברומית טרייבולט־יום) היושבת בבורגונדיה במחוז איין. רשימת שטיינשניידר של

of persons bearing the same name (in various spellings) was augmented by Berliner (op. cit. below). To these may be added the references in Schiller-Szinessy's Cambridge Catalogue, pp. 85, 96-8.

The text is here reprinted (with many verbal corrections) from the copy which appeared in the Berliner-Hoffmann *Magazin*, xiv, 1887 pp. 111–122 of the Hebrew section. The copy was communicated by Mortara. The writer of the narrative of Trabotti's death was his disciple Samuel Isaac Belgradi (Belgrado). His style is very diffuse. But the document presents an impressive picture of the passing of an esteemed Rabbi, and if it is too obviously reminiscent of talmudic scenes (especially T. B. Ketubot 103-104) and palpably strives after effect, it at all events in part attains its object, to describe the affectionate leave-taking of a beloved Rabbi.

One of the names referred to in the narrative is David Saba (צבע). This corresponds to the family dei Tintori (Mortara, *Indice*, 64). The fame of Jews as dyers was wide-spread (Cf. *Jewish Life in the Middle Ages*, ch. xi).

These are the words which he spoke, the counsels he offered, the ordinances he instituted—he, the man of sacred stock, valiant and great in achievement, a saint ruling in the fear of God,[2] the man of whom we said: "Under his shadow we shall live among the nations,"[3] the lofty tamarisk,[4] towering o'er the captivity of Ariel, a

[2] II Sam. 23.3.

[3] Lam. 4.20.

[4] I Sam. 22.6. Cf. Comm. of Rashi for the application of the tree to Samuel.

אנשים הנושאים את השם הזה (כתוב באותיות שונות) קבלה הוספות ע"י ברלינר (עיין בעתון הנזכר למטה). לאלה אפשר עוד להוסיף את החומר הנמצא ברשימת קיימבריגיה של שיללער –שצינעסי, דף פ"ה, צ'ו–צ"ח.

הנוסח הנדפס פה הוא מן ההעתק של מורטארא שהופיע ב„אוצר טוב" של ברלינר והאפמאן, כרך ארבעה עשר, תרמ"ז, דף קי"א–קכ"ב, מלבד מה שתקנתי מלים רבות. כותב הספור ע"ד מות טרבוט היה תלמידו שמואל יצחק בלגרדי (בלגרדו), המצטיין בהרחבת הדבור ובפזור מלים. אבל הספור הזה נותן לנו תמונה מרהיבה מפטירת רבי מכובד, ואם אמנם נמצאים בו איזה קוים מן התלמוד (ביחוד תלמוד בבלי, כתובות, דף ק"ג–ק"ד) ומורגשת בו השאיפה להפתיע ולעשות רושם, בכ"ז הוא ממלא במקצת את תפקידו לתאר את הפרידה המעוררת של רבי חביב.

אחד השמות הנזכרים בספור זה הוא דוד צבע, והרי הוא מקביל אל שם המשפחה dei Tintori (ראה מורטארא, מזכרת חכמי איטליא, דף ס"ד). כידוע, היו היהודים מפורסמים בתור צבעים (עיין בספרי Jewish Life in The Middle Ages, פרק י"א).

אלה הדברים והתוכחות והתקנות אשר דבר והוכיח ותקן גזע קדושים. איש חיל רב פעלים. צדיק מושל יראת אלהים. אשר אמרנו בצלו נחיה בגוים. האשל הגדול ראש גולת אריאל. עונה לכל

guide to the doubtful[5], a judge at whom his generation marvelled, for he had no like on earth, his renowned Excellency Nathaniel Trabotti, Rabbi over all Israel in the holy congregation of Modena. It befell on the Sabbath when was read in the Lesson: "And the Lord thy God will keep with thee the covenant and the mercy which He swore unto your fathers,"[6] 1653, that he admonished his people to fear God and to love Him, to study His word regularly, and to shun every act of oppression against men. Yet were his words pleasant withal, sweeter than honey from the comb, words which were fitted not only to stir the heart, but also to extract tears from flints.

This scene was the more affecting seeing that for some ten days previously he had been stretched on a bed of sickness. Neither in mind nor in body was he at ease, he could neither sleep nor rest because of the fever which burned his frame and crushed his spirit. So little strength remained that he could not even raise his hand to his bosom after his wont. But he was indomitable in his devotion to the Law, for he continued his interest in it morn and eve as in the days when he enjoyed tranquillity of mind.

But when it pleased God to relieve his sickness and calm his thoughts, the holy spirit did shine upon him and a north wind blew in his ears, so that the bands of slumber fell o'er his eyes, and

[5] Lit. "answering every questioner." For a parallel to this rhyme, cf. the inscription on the Bodleian Bowl (*Transactions Jewish Historical Society of England*, vol. V, p. 187).

[6] Deut. 7.12; in weekly section 'Ekeb.

שואל. הדיין המופלא בדורו. אשר לא היה על עפר משלו. הגאון כמוהר"ר נתנאל טרבוט זצוק"ל על כל ישראל שבקק"י של מודינא: בש"ק ס' ושמר ה' אלהיך את הברית ואת החסד התי"ג הוכיחם על יראת ה' ית' לאהבה אותו. ולקבוע עתים לתורתו. ולבלתי יונו איש את עמיתו. ודבריו היו כל כך ערבים. ומתוקים מדבש ונופת צופים. שלא זולת היו כדאי לעורר לבבות האנשים. גם להוריד דמעות מחרבות צורים:

וזה לפי שהיה סביב לעשרה ימים מוטל על ערש דוי. ומכובד חליו היה מטורף מדעתו. וממנו נדדה שנתו. וגם במטתו לא היה מוצא מרגוע לגופו לפי שעצמותיו כמוקד ניחרו מחזות שעלתה על רובו. עד שכמעט אפס כוחו ונס לחה ולא היה יכול להרים ידו אל חיקו כמשפטו. ואעפ"כ לא שליו ולא שקט מפלפולו תמיד יומו ולילו. כימים הראשונים שהיה מיושב בדעתו:

וכאשר אוה ה' אלהינו להקל חליו מעליו. ולהשקיט רעיוניו. מרוח קדשו הופיע עליו ורוח צפונית נשבה באזניו. עד כי חבלי שנה נפלו על

he slept from the Sabbath eve until sunrise on the next morning. As he awoke, the Lord sustained him, His spirit spake through him and His word was in his mouth, summoning the children of his people, making known unto them that though his body might still be ravaged, his mind had returned to its olden strength. He opened his mouth with wisdom, and the law of kindness was on his tongue; the Lord his God was with him, and the shouting for the king was in him![7]

He called to his disciples who stood round his bed, while he seemed to them as a prince on his divan[8]. He bade them summon the Rabbis, the lay officers, and the private members of distinction, for he desired to make confession to his God, to give commands to his household and set his affairs in order, that the children of Israel might know his wishes, and God rejoice in him, and they in their Maker. They hastened to obey, and those whom he had named were gathered there, the people of the God of Abraham, ready to see and to hear what he had to say. When he was told that all were present, he collected his strength and sat up in his bed, for God had blessed his effort. He bathed his face

[7] Prov. 31.26; Num. 23.21. The 'North Wind' alluded to a few lines earlier is a reminiscence of T.B. Baba Batra 147a, it was a wind that drove away the clouds. Cf. Job 37.22.

[8] A metaphor for heaven in Cant. R. on 1.12.

עיניו. ותנומה על עפעפיו. וישן מהערב ליל ש"ק הנ"ל עד אור בקר יזרח שמשו. ויהי בהקיצו משנתו ה' היה סומכו. רוח ה' דבר בו ומלתו על לשונו. לקרא לבני עמו ולהודיעם כי חכמתו ותבונתו חזרה לאיתנו. וירגיש מקו מצבו שלא היה מתום בבשרו מפני זעמו. פיו פתח בחכמה ותורת חסד על לשונו. ה' אלהיו עמו ותרועת מלך בו:

ויקרא לתלמידיו שהיו סביב למטתו. והוא עליהם כמלך במסבו. ויצום לקרא למע' הרבנים ולמע' הממונים עם כל שאר יחידי סגולה ולהביאם לפניו. כי היה רוצה להתוודות לאלהיו. ולצוות על ביתו ולסדר ענייניו. למען ידעו בני ישראל עלילותיו. וישמח ה' במעשיו. וישמח גם ישראל בעושיו: לקול דברו חשו ולא התמהמהו. מע' הרבנים ומע' הממונים ונדיבי עמים נאספו שם עם אלהי אברהם. ויעמדו מנגד לראות ולשמוע מה ידבר אליהם. ויגידו להגאון הנ"ל כי כל הקרואים עומדים סביב למטתו. גבורי כח עושי דברו. לשמוע לקול דבריו: ויתחזק וישב על המטה. כי שם צוה ה' את הברכה. וירחץ פניו וידיו ויטהר

[1] Probably this sentence has been misplaced and belongs to the previous paragraph.

and hands, making his body clean as were his thoughts, and a feeling of awe came over the assembly. He asked for water to drink, the water of mercy to sweeten judgment and shatter "husks".[9] So he sanctified himself like an angel of the Lord of Hosts, and turning to the leaders of the Community, said:

"Hear me, ye saints of the Lord, my brothers, my friends, my seed and the holy seed whom God hath blessed, hear me this day! I am now 86 years of age, no more can I go and come in your midst as I have done from my early youth. Ye are aware how I have borne on my shoulders with none to help, the burden of your affairs.[10] I have wronged none, but have tried my best to maintain union among you all small and great, so as to prevent scandals in your midst. May God continue to be with you as He was with your fathers; may He make you a thousand times so many as you are, and bless you as He hath promised!"[11]

Then his voice took on a more pitiful note, as he proceeded: "Know ye, my noble friends, that for my many and grievous sins it hath pleased the Lord to crush me with disease[12]. For many days my strength has gone, and I can scarcely move. Full well do I realize that the owner of the deposit[13] seeketh it back from me. I know

[9] The "husks" (Kelifot) were in mystical literature a type of evil spirits. For the use of prophylactic of water. cf. L. Blau, *Das altjüdische Zauberwesen*, p. 158.

[10] Deut. 1.12. [11] Deut. 1.11. [12] Isa. 53.10.

[13] i. e. the soul. Cf. Dictionaries, s. v. פקדון.

גופו כרעיוניו. כי האלהים עשה שיראו מלפניו. וישאל מים לשתות מי החסד המתוקים למתק הדינין ולשבר הקליפות. ויקדש עצמו כמלאך ה' צבאות. ויפן אל ראשי הק"ק. ויאמר אליהם:

שמעו אלי קדושי ה'. אחי ורעי זרעי זרע קדש ברך ה'. את אשר אני דובר באזניכם היום! בן ששה ושמונים שנה אנכי היום. לא אוכל עוד לצאת ולבא בתוככם כאשר התהלכתי לפניכם מנעורי עד היום הזה: אתם ידעתם איכה נשאתי לבדי טרחכם ומשאכם וריבכם. ולא הרעותי לאחד מכם. והשתדלתי תמיד בכל עוז להעמיד השלום ביניכם למקטנכם ועד גדולכם. למען לא יראה ערות דבר במחניכם[2]. ויהי כן ה' עמכם כאשר היה עם אבותיכם. ויוסף ה' עליכם ככם אלף פעמים ויברך אתכם כאשר דבר לכם:

וירם קולו בבכי ויאמר. דעו נא אלופי! כי מפני שעונותי עברו ראשי כמשא כבד יכבדו ממני חפץ ה' לדכאני. ונחליתי היום כמה ימים עד שאפסו כל כחותי. וכמעט שכל תנועותי אבדו. ויודע אני שבעל הפקדון מבקש פקדונו שיש לו אצלי. ואיני

[2] Ed. reads במחנכם, but correct form Deut. 23.15.

not whether I can restore it in its pristine condition, nor do I know by which way I shall be taken. Be gracious to me, my friends, and let your prayers be made on behalf of my soul, that in the moment of passing my mind be not overwhelmed, and my tent be free from plague. And I, on my part, will never cease to pray for you. This very day will I indicate to you the good and straight path, I will cry unto God and He will answer you, and He will shower His mercies on you.

"Lo, here am I! Tell me frankly, have I injured any one, have I shown partiality?[14] If so I will make amends. If sometimes I have addressed you in harsh phrases, in the ten terms of appeal,[15] I beg of you, do not murmur in your tents, but over all my offences let your love and tender consideration draw a veil,[16] and give me the glad message of your forgiveness! For the Lord of the Universe knoweth that my intention was never to take advantage of my official position, but to guide you into the way of good and out of the path of Satan[17], wherein grow thorns and thistles.[18] And so with God's help

[14] Cf. the protests of Moses (Num. 16.14) and of Samuel (I Sam. 12).

[15] Lit. "prayer". See Deut. Rabbah, beg. of ch. 12.

[16] Prov. 10.12. [17] Lit. "the destroyer." [18] Gen. 3.11.

יודע אם אחזירנה לו כמו שנתנה לי. ואיני יודע באיזה דרך מוליכין אותי. לכן למען ה' הנוני חנוני אתם אלופי וחלו נא פני אל שיחנני לרחם על נשמתי כאשר יקחנה ממני. ורעיוני אל יבהלוני וישמור צאתי בכל דרכי ונגע לא יקרב באהלי. וגם אני חלילה לי מחטא לה' מחדול להתפלל בעדכם. והורתי אתכם היום דרך הטובה והישרה. אקרא אל אלוה ויענכם ונתן לכם רחמים וייטיב לכם כאשר דבר לאבותיכם:

ועתה הנני! ענו בי נגד ה' את מי מכם עשקתי ורצותי ומיד מי לקחתי כופר ואעלים עיני בו ואשיב לכם. ואם לפעמים נערתי בכם. בעשר לשונות של תפלה. אל תרגנו באהליכם. ועל כל פשעים תכסה אהבתכם וענותנותכם כי רבה היא בתוככם. ויבא נא דברכם הטוב ותאמרו מחלנו מחלנו! ואלהי עולם הוא יודע כי לא עשיתי ח"ו להשתרר על ראשי קהל ה' כי לש"ש תמיד נתכוונתי למען תלכו בדרך מלך מלכי המלכים הקב"ה ולא בדרך המלי"ח[a] אשר קוץ ודרדר תצמיח ח"ו. וכן יהיה רוכב שמים בעזרכם כאשר

[a] משחית להבל = מלי"ח.

let us still hold each other in mutual remembrance. Let my name be mentioned among you, and I will raise my prayer that God may bring back your captivity as in former years, break the yoke from off you, and judge you leniently."

The bystanders were deeply affected, their emotions being almost beyond control. Added to their own distress was the sense that he was suffering so severely from his pain. Yet they took courage and said: "Our master! Thou right-hand pillar, thou strong hammer[19], thou shepherd of Israel! How can we justify ourselves before you? God has found out the iniquity of thy servants—for many are our sins and transgressions, [and the Lord hath made to light upon him the iniquity of us all.[20]] But we are his atonement, the expiation for his rest.[21] Because of us has this great evil come upon him. 'Twere becoming for us to prostrate ourselves at his footstool, entreating forgiveness for our neglect of his commands, stiffening our neck to walk in the stubbornness of our heart, all of us, young and old, in neglect of his exhorta-

[19] T. B. Ber. 28b; I Kings 7.21.

[20] Isa. 53.6. The bracketed passage must have been added by the narrator after Trabotti's death.

[21] T. B. Ḳidd. 31b.

לא ישכח זכרוני מכם. ובכל כוחי אשא תפלה לנורא עלילה ישיב את שבותכם כימי עולם וכשנים קדמוניות. ישבור מוטות עולכם ויולך אתכם קוממיות וידין אתכם לכף זכות:

כשמוע הקק"י את דבריו ויתעצבו מאד ולא יכלו להתאפק. וישאו את קולם ויבכו בכי גדול ועצום. ולא יכלו לענות אותו כי נבהלו מפניו. ונוסף עליהם שנפרץ קולם מגודל הבכי בראותם כי גדל הכאב מאד ויחזקו לבם ויאמרו לו: אדוננו! עמוד הימני פטיש החזק[3] רועה ישראל. האזינה[4] מה נדבר ומה נצטדק לפני מעכ"ת. האלהים מצא את עון עבדיך כי חטאותינו ופשעינו רבים הם אתנו. וה' הפגיע בו את עון כלנו. הרי אנו כפרתו וכפרת משכבו. כי בשלנו הרע הגדול הזה עליו. ועלינו מוטל להתנפל לפני הדום רגליו. ולבקש סליחה וכפרה[5] מלפניו. על כי עברנו צוויו ומלוליו. והקשינו ערפנו ללכת אחרי[6] שרירות לבנו בנעורינו ובזקנו לבלתי הטות לבבנו אליו לשמור מצותיו.

[3] The adjectives are transposed in ed.
[4] This word should be deleted. [5] וכפריו.
[6] Ed. אחד ר. Several obviously necessary corrections have been made without note.

stumbling and a rock of offence.[27] Support the teachers of the Torah in your midst, so that they may instruct your children, and the good result be associated with your name. Richly load the poor of your city with dainties, open wide for them your treasuries, and the God of heaven, who lays the beams of His upper chambers in the waters, will fill your storehouses. But above all, execute the judgment of truth and peace in your gates!"[28]

"'Tis a familiar fact," he continued, "how in past times this city was the perfection of beauty, great among the nations for its learning, a princess among the provinces[29] by reason of the Rabbis and Sages who illumined the earth and them that dwelt thereon, alike by their talents and their virtues.[30] But now, for our many sins, these have hurried to their rest, leaving us to lament, for fewer and fewer remain to take their place. No man makes it his concern to encourage scholars, but all turn to their own way, each to his gain,[31] one and all. As for the Torah, they cast it into a neglected corner, so that the prophecy of the Rabbis[32] is well-nigh fulfilled in us that 'the Torah will one day be forgotten by Israel'. Particularly is this appalling destitution

[27] Isa. 8.14.
[28] Zech. 8.16.
[29] Lam. 1.1.
[30] On the scholars of Modena see *J. E.*, viii, 638.
[31] Isa. 56.11.
[32] T. B. Shabb. 138b.

לכם: החזיקו ידי לומדי תורה בקרבכם. למען ילמדו את בניכם. והמצוה תהיה נקראת על שמכם. הענק תעניקו עניי עירכם. פתח תפתחו להם אוצרותיכם. ואלהי השמים. המקרה עליותיו במים. יתן ויחזור ויתן אליכם כפלי כפלים כחפצכם והברכה תהיה שורה באסמיכם. ורק אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם:

ויוסף מע' הגאון לקרוא למע' הרבנים ויאמר אליהם: מודעת זאת למעכ"ת! איך לשנים שעברו היתה העיר הזאת כלילת יופי רבתי בגוים ובדעות. שרתי במדינות מרבנים וחכמים. אשר היו מאירים לארץ[8] ולדרים. בגודל חכמתם ותבונתם ומעשיהם המופלאים. ועתה בעונותינו הרבים סעו המה למנוחות. ועזבו אותנו לאנחות. וגם עינינו רואות וכלות איך הנשארים הולכים ומתמעטים. ואין איש שם על לב להחזיק ידי לומדי תורה. אלא איש לדרכו פנו איש לבצעה מקצהו. והתורה מונחת בקרן זוית. וכמעט שנתקיים מאמר רז"ל עתידה תורה וכו'[9]. ובפרט עתה בעו"ה לפי שאזלת יד

[8] Ed. לארן.

[9] The quotation (T. B. Shabb. 138b) continues שתשתכח מישראל.

apparent at this moment, when but two or three students stand true to their charge, all the rest having chosen other careers. As for me, I am old and grey; for many years I have only been able to leave the house leaning on my staff, and also my eyesight has failed me. I have been powerless to spread the Torah as I should have wished. Therefore, my dear friends, make it your duty to restore the crown, whereby your seed will possess the land and for ever dwell therein. I lay my command on you that after my death ye shall restart the Yeshibah which existed aforetime in this place. Till now, indeed, because of your modesty and to save me from going to and fro, you have come here to my house. In future I insist that the meetings be in the Synagogue. Similarly I order all my pupils to attend those meetings, to sharpen each the other by study of the law after their olden custom, all for the glory of God, and not for the sake of disputing. No excuse shall avail to free them from this obligation, unless it be some unavoidable obstacle, such as illness, or absence from home on business. If any one disobey this rule, he shall give a ransom for his soul[33] unto the Lord."

[33] Apparently a fine is referred to; Cf. Exod. 30.12.

ואפס עצור ועזוב מהטפל בה. כי כלם דלו מאנוש נעו ונשאר בנו עוללות שנים ושלשה ת"ח עומדים על המשמרת. והנשארים בחרו להם דרך אחרת. ואני זקנתי ושבתי. ואתם ידעתם כי זה כמה שנים שהייתי הולך בחוץ על משענתי. ואור עיני גם אין אתי. ולא יכולתי להרביץ תורה כרצוני. על כן המצוה הזאת אלופי להחזיר העטרה. כי בזה זרעכם יירשו ארץ וישבו לעד עליה. והנני מצוה לכם שאחר פטירתי תחוייבו להתחיל הישיבה אשר היתה נהוגה להיעשות בעיר הזאת משנים קדמוניות. ואם עד עתה בגודל ענותנותכם כדי שלא להטריחני ללכת אנה ואנה באתם בביתי ובחומותי. מכאן ולהבא הנני מצוה שהישיבה הזאת תעשה בבית הכנסת. וכמו כן הנני מצוה וגוזר לכל תלמידי ללכת לישיבה הנ"ל. ולחדד זה את זה בהלכה כמנהגם הקדום. אך בזאת שתהיה כונתם לש"ש ולא לקנתר ח"ו. ולא יועיל להם שום התנצלות להסיר מעליהם העול הלז. זולתי בהיות להם אונס המונע כגון חולי ח"ו או שיוכרחו ללכת מעיר אל עיר בסחורתם ולא באופן אחר. ואם ח"ו יעברו ונתנו כופר נפשם לה'.

Then he turned to another topic, and specially addressed himself to the Rabbis. "You are aware how very important it is that, in the killing of animals for food, there should be no mistake as to the due preparations of the instrument used.[34] There are many who have not the skill, yet undertake the work. Let there be an end to this. Before my burial you (and I place this command also on the lay officers of the congregation) shall appoint two conscientious overseers, adept in the laws on the subject and practised in examining the knives, and they shall inquire into the qualifications of those who perform the work, separating the expert from the inexpert, so that no Israelite shall run the risk of partaking of unfit food. If any one refuses to submit to examination when called upon, he shall be denounced publicly by the shamash and his service rejected. The overseers shall keep under special observation the permanently appointed shoḥeṭ, who is established at the abattoir, for all the people rely on his service for their food. This officer may be implicitly trusted as a skilled and honorable man, but none the less shall he be required to present his knife for examination on demand, as a safeguard to the due fulfilment of his function."

[34] Cf. *J. E.*, xi, 253.

ויוסף עוד מע' הגאון לדבר אל מע' הרבנים ויאמר אליהם: כבר גלוי ומפורסם למע' כמה הררים[10] גדולים תלויים בשחיטה. ובפרט בבדיקת הסכין. ולעת כזאת הכל שוחטין ונקל בדיקת הסכין בעיניהם. ע"כ למען הרים מכשול מדרך עמנו. מעתה ומעכשיו הנני גוזר אליכם ואל מע' הממונים. שקדם שתקברוני תמנו שני יראי אלהים שיהיו בקיאים בדיני שחיטה ובפרט בבדיקת הסכין. למען יהיו עיניהם פקוחות ואזניהם פתוחות לראות ולשמוע מי שוחט ויבחינו בעין שכלם בין מי שהוא בקי בבדיקת הסכין למי שאינו בקי. למען לא[11] יאכילו נבלות לישראל ח"ו. ומי שיעיז פניו לבלתי שמוע אליהם להראות הסכינים לכל מראה עיניהם יכריזו תיכף ומיד על ידי שמש הקק"י שלא יאכלו משחיטתו. וכמו כן הנני מצוה שמע' הממונים יהיה להם השגחה פרטית על השוחט הקבוע היושב בבית המטבחיים. כי עיני כל ישראל עליו לאכול משחיטתו ובדיקתו הגם כי שחזקה שלא יוציא מתחת ידו דבר בלתי מתוקן. עכ"ז גם הוא יהיה כפוף להראות סכינו למע' הממונים הנ"ל לכל מראה עיניהם. ובזה יעשו סייג לתורה:

10 Per. הרהורים. 11 Ed. omits לא.

His Excellency's next counsel was addressed to the lay heads of the congregation. "Keep watch and ward," said he, "over the welfare of the community. Insist on proper deference being paid to your authority, not because you wish to display your personal power, but because you wish to enforce rules necessary for the public good. If you govern in this spirit, perfect will be your recompense; you will live long in your land, and your children will fill your places after you. Further I implore you to support the directors of the Yeshibah,[35] to pay them the annual salaries now fixed, and to add as a bonus the sum you were wont to give me, dividing that sum equally among the teachers. Let this bonus be associated with my name, that my memory may thus be kept alive, as though I too were yet living, and participating in the good work. Again, immediately after my passing, you shall appoint a Crier, whose duty it shall be to make his rounds every Friday afternoon, to announce to the citizens that the day declineth and the shadows of evening are stretched out,[36] so that men and women may add from the profane to the holy.[37] Then, when they hear the summons, the shopkeepers shall put up their shutters and close their doors. The women, too, shall show their worth by kindling the lights without delay, thus deserving God's

[35] The academy at which the Bible and Talmud were studied. See *Jewish Life in the Middle Ages*, 349, 368.

[36] Jer. 6.4. Cf. op. cit. p. 56.

[37] T. B. Shabbat 119, Oraḥ Ḥay. § 261.

ויקרא מע׳ הגאון אל מע׳ הממונים ראשי הקק״י ויצום ויאמר אליהם: בבקשה מכם! היו זהירין וזריזין לפקח בעין שכלכם הטוב על צרכי הקק״י. ומוראכם וחתכם יהיה עליהם לש״ש ולא להשתרר ח״ו כי אם להדריכם בדרך הישרה והנכונה. כי בזה תהיה משכורתכם שלמה. ותאריכו ימים על האדמה. ובניכם ימלאו מקומכם בקרב ישראל:

ועוד הנני מחלה פני מעלתכם שתחזיקו ידי מע׳ ראשי הישיבה ולא תגרעו מלתת להם שכרם הקצוב בכל שנה ושנה מפני למוד הישיבה הנ״ל ונוסף עוד הפרעון שהייתם נותנים לי. תחלקוהו ביניהם שוה בשוה. כי בזה זכותי לא תמוט וזכרוני לא יסוף מהישיבה כאילו התם קאימנא: ועוד הנני מצוה אל מע׳ שתכף אחרי פטירתי תמנו שמש שילך כל ערב שבת קודש להכריז בעיר ולהודיע כי פנה היום ונטו הצללים. למען יוסיפו האנשים והנשים מחול על הקודש. ובפרט על בעלי החנויות בשמעם קול הקריאה יתחילו לסלק התריסין ולהציב הדלתות. וכמו כן הנשים הכשרות תהיינה זריזות להדליק הנרות. כי בזה יקיים להן[12] והקב״ה

[12] Ed. לחן.

fulfilment in them of His promise."[38] He then turned to David Saba individually, commanding him to take in hand as a personal duty, the reparation of the Yeshibah which had been recently founded and to place it on a permanent basis, and to apply to the salaries of the two Rabbis the sum paid previously to himself out of his own generous contribution. Let not any regret fill his heart as to this outlay, for faithful is the Master to recompense the worker. A blessing would assuredly rest on Saba's benevolence, for he would be building his house firmly, raising a tent which would not be removed.[39]

The general body of members was next addressed. "Many a time and oft," he said to them, "as I went about I heard the idle talk of gossiping women, who stood in the cross-roads doing their work, and in all high hills were their pastures.[40] Nay more, they would croak like the frogs in Egypt while uttering the Name of God, and by the Lord,[41] these doings were like needles in my flesh. I desired to suppress the fashion, but for various reasons was unable to translate thought into act. But out of fear lest God will be wroth at such doings, I do now order that any instance be reported forthwith to the

[38] Cf. Baer, Prayer Book, p. 173. These ideas go back to the early rabbinic period, but were much developed in the sixteenth century, by the mystical school of Luria.

[39] Isa. 33.20. [40] Isa. 49.9.

[41] Lit. by the worship; a common rabbinic exclamation.

ההבטחה שהבטיחן: ואל המעולה כמ"ר דוד צבע חלה פניו ויצוהו שיחזק את בדק ישיבתו אשר כוננו ידיו זה שנים מועטים לבלתי יבטלנה עולמית. והשכר שהיה נותן לו צוהו שיחלקהו בין שני הרבנים למען יהיה לו חלק וזכות עמהם כנ"ל. ואל ידאג מן ההוצאה כי נאמן הוא בעל מלאכתו שישלם לו שכר פעולתו. וישרה ברכתו באסמיו. ויהיה משכיל בכל דרכיו. וכן יבנה לו ה' בית נאמן ואהל בל יצען:

ויאמר עוד מע' הגאון לכל בני הקק"י: גם זה אודיע לכם! כי פעמים רבות בלכתי בדרך הייתי שומע שיחות בטלות מאותן הנשים הפטפטניות. העומדות בפרשת דרכים לעשות מלאכתן. ובכל שפיים מרעיתן. ולא עוד אלא שהיו מקרקרות כקרקור הצפרדעים במצרים בהזכרת שם אלהים. והעבודה שנעשה בשרי חדודין חדודין. ועלה במחשבתי לגזור עליהן לבלתי תשבנה עוד במעמדן. ולסבות ידועות אצלי לא יכולתי להוציא מחשבתי מן הכח אל הפועל. ועתה כי יראתי פן יקצוף האלהים על קולן וחבל מעשה ידיהן ח"ו מעתה ומעכשיו הנני גוזר לכל מי שישמע מפיהן

Rabbi appointed in office at the time, and the latter shall prevent the continuance of the nuisance. One witness in this matter shall suffice; and let no one incur the iniquity of noticing the evil without reporting what he has seen.

"Similarly, I impose the same rule against male offenders, men who waste their time in gaming-houses, playing at dice and amusing themselves with cards,[42] which they always carry in their pockets. Let them desist from their habit of using the Name of God in vain. Woe to them, woe to their souls, woe to their latter end! They know not, neither do they understand, for their eyes are bedaubed that they cannot see,[43] and their hearts that they cannot understand that by their blasphemy the world is shaken to its foundations. Let them now and henceforward realize that of a surety bitter retribution will find them unless they mend their ways. I call heaven and earth to witness that they must perish under the dire wrath of God. But if they incline their ear to instruction so as to conduct their affairs honestly after the manner of worthy sons of Israel, having no slander upon their tongue, speaking truth in their heart and showing due reverence to the Name of Heaven—then will their sins be neither remembered nor visited, and everlasting joy will be upon

[42] On medieval amusements and the rabbinic attitude to them, see *Jewish Life in the Middle Ages*, ch. xxii.

[43] Isa. 44.18.

הזכרת ש"ש שתקף ומיד יגלה אוזן מע' הרב אשר יהיה בימים ההם. והוא ינזור עליהן שלא תוכלנה לישב עוד שם כמנהגן הקדום. ועד אחד יהיה נאמן להעיד לפני מע' החכם כבי תרי. ואם ח"ו יהיה מי שיהיה ישמע ולא יגיד ונשא עונו:

וכמו כן אני גוזר ומצוה לאותם הבטלנים העומדים בבתי צחוקות לצחוק בקובייאות ולהשתעשע בקלפים אשר הורגלו תמיד לשאת בחיקם. שיהיו זריזים לבלתי שיזכירו ש"ש לבטלה כמנהגם. שאוי להם ואוי לנפשותם ואבוי לאחריתם. שלא ידעו ולא יבינו כי טח מראות עיניהם מהשכיל לבותם כי בדיבור הזה נזדעזע העולם. ואם לא יהיו נזהרים מכאן ולהבא ידעו נאמנה כי יעבור עליהם כוס התרעלה. העידותי בהם היום השמים והארץ כי אבוד יאבדון. ויחרה אף[13] ה' בהם וישמידם מהר מעל פני האדמה ח"ו. ואם יטו אזנם לשמוע בלימודים לישא וליתן באמונה כמשפט בני ישראל הכשרים. ושלא ירגלו על לשונם וידברו אמת בלבבם וש"ש לא יזכירו לבטלה כמנהגם. לא יזכרו ולא יפקדו חטאותם. ושמחת עולם תהיה

[13] Ed. אך.

their head. To divert their transgression and bring near their salvation, let them follow my advice and affix a tablet on the doors of the inner chambers of their homes. On the tablet let be written the text: Thou shalt not take the Name of the Lord thy God in vain. This device will serve as a reminder to them, to prevent the recurrence of the sin. Then will they prosper in the work of their hands.

"And this too", he went on, "let me impress upon you all. The penalty for leaving a promise undone[44] is greater than a man can bear! It is impossible to enter into all the details as to the nature of the offence and its consequences. The great teachers of Israel have dealt with the subject, and I do not desire to make your hair stand on end by going into the matter fully. But to keep your eyes from tears, your feet from stumbling, I strictly enjoin that whoever makes a promise or offering must fulfil his undertaking, lest he place himself outside the possibility of atonement. Especially those who shall buy, or who have bought, the annual right to certain ritual honors[45] shall pay the sum due to the treasurers of the congregation without procrastination. Should anyone stubbornly refuse to make payment after it has been twice demanded, the constituent members shall never again permit the debtor to acquire the honor. Nor shall this penalty release the defaulter from payment of what he already owes, for if so the

[44] T. B. Shabb. 232b.

[45] Cf. *Jewish Life in the Middle Ages*, p. 22.

על ראשם. ולהרחקת פשעם והקרבת ישעם ישמעו לעצתי וישימו פיתק על דלתי חדרי בתיהם. ועליו יהיה כתוב לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא. כי בזה יהיה להם למזכרת ולא יארע תקלה על ידיהם ויצליחו במעשה ידיהם:

ויאמר: עוד הנני מודיע לכם! ולכל בני הקק"י כי חומר נדרים גדול עונו מנשוא. עצמו פרטיו מספר ועונשו מבואר כי חמור הוא. וכבר האריכו למעניתם ראשי אלפי ישראל. ואילו באתי להאריך גם אני בשום פרט מפרטיהם הייתי מעמיד שערות[14] ראשיכם. לכן למען הסיר עיניכם מדמעה ורגליכם מדחי. הנני נוזר ומצוה לכל מי שידור נדרים ונדבות שישמור מוצא שפתיו פן יקח משכבו מתחתיו או שיחבלו מעשי ידיו ח"ו. ובפרט לאותם שקונים המצות כל השנה ושכבר קנו יפרעם ליד גזבר בהכ"נ בלי איחור. ומי שיעיז פניו לתח כתף סוררת לבלתי נתון לכסף מוצא אחרי שישתדלו בהם מע' הגזברים פעם ושתים מעתה ומעכשו הנני נוזר לבעלי בתי כנסיות שלא יניחו להם שיקנו מצות מכאן ולהבא. ולא מפני זה יפטרו מפרעון מעתה

[14] Ed. שרות.

sinner would be the gainer. On the contrary, they shall use every process of the Jewish Court to enforce a settlement of the account. If he still continue recalcitrant, I hereby grant license to the Members to carry their cause before the public courts.[46] And while on this subject, I entreat the Committee of the Society for Fixing Times to use their best endeavors to collect the members' dues month by month, so that funds may be available to pay salaries and also the rent of the room punctually. The lessor will not then have to dun the Society for his rent as he has sometimes had to do. If, from any cause, when the rent falls due the official for that month has not collected all the subscriptions despite all his efforts, he shall meet the bill from his own purse, for the lessor is not a man of means, and depends on the payment. The performance of this service is a religious duty, which brings its sure recompense."

Manifold exhortations and words of persuasion to penitence did his Excellency speak to the heart of the people assembled. Repeatedly he bade them observe his mandates, derived as they were from the statutes of God. Then said he unto them: "Draw near and observe what I

[46] Throughout the middle ages it was considered in general reprehensible to carry disputes to any but the Jewish Court (Beth Din). As regards the society mentioned in the next sentence, see Note 15 to the Hebrew text.

ומעכשו. דאם כן מצינו חוטא נשכר. לא! אדרבא יכופו אותו בכל ב"ד ובכל משפט לפרוע פרעון כמשפט בני ישראל. ואם יאחרו מלעשות הפרעון הנני מרשה לבבה"כ לעבוט עבוטם בערכאות של גוים. וכמו כן הנני מחלה מע' הממונים על חק"ע[15] שישתדלו בכל עוז לגבות המסודרים מדי חודש בחדשו. כדי להריץ הפרעון ליד מע' הרבנים ובפרט לפרוע השכירות מחדר הישיבה מיד בבוא עתו ליד המשכיר. למען לא יצעוק כפעם בפעם ע"ד הפרעון. ואם לאיזה סבה בהגיע זמן פרעון השכירות מחדר הישיבה הממונה מאותו חדש לא גבה כל המסודרים הגם שעשה כל ההשתדלות האפשר יזיל הכסף מכיסו למצוה רבה כזו יען כי עני הוא ואליו הוא נושא נפשו. ובזה יהיה משכורתו שלם מעם ה' אלהיו:

ויוסף עוד מע' הגאון לדבר על לב הקק"י דברי כבושין ואזהרות רבות. ויצום וישביעם כמה פעמים לשמור מצותיו חוקי האלהים ותורותיו. ויאמר אליהם: גשו נא אלי! והטו אזניכם לאשר אני מצוה

[15] חברת קובעי עתים founded by Trabotti on Kislev 16, 5399, and still extant. On the anniversary of its foundation a eulogy of Trabotti is annually spoken.

am about to ask. Do not disobey me and give me ground for resentment. When it shall please the God of all flesh to take my soul from me, and lay me beside my father, then my pupils who have served me in my life-time and during my illness, shall also minister to me after my death. On them shall devolve the duty to lave my body that I may be clean outwardly as inwardly. Then when I am borne to sepulture, they shall drag my bier from the entrance of the cemetery to my grave.[47] I desire to chastize this stricken and worthless body of mine, which sinned so often from start to finish of my existence. And if for the honor of the Torah ye wish to have a memorial service in your holy encampment, be sparing, I adjure you, in your terms of eulogy. When you make mention of me, do so by my unadorned name,[48] for God knows and you know, never was my heart haughty, or mine eyes lofty, nor did I ever exercise myself in things too great, or in things too wonderful for me, nor did I ever turn unto the arrogant, nor unto such as fall away treacherously.[49] And if in my life-time I was not a fount of falsehood,[50] still less must I be so after my passing. For there is no rulership in the day of death[51] and it is unlawful to approach arrogantly the presence of the Cause of all causes. Obey me without fail in this, so that no occasion be given for an accuser to speak to my discredit. But I do ask you to set up a monument over my

[47] Cf. p. 208 above.

[48] i. e. without the usual titles of honor.

[49] Ps. 131.1.

[50] This seems the sense in which Jer. 15.18 is here used.

[51] Eccles. 8.8.

אתכם היום ואם תמרו את פי תלונותי עליכם. וכאשר ייטב לאלהי כל בשר ליקח נשמתי ממני ולהשכיבני עם אבותי. תלמידי ששמשוני בחיי ובמחלתי ישמשוני גם כן אחרי מותי. ועליהם תהיה המשרה לרחצני ולנקות גופי היטב. למען יהיה ברי כתוכי. וכמו כן הנני גוזר שתגררו מטתי מהקברים עד קברי. כי רצוני הוא ליסר הגוף הנגוף והבליעל הזה. כי ידעתי שפשעיו רבו למעלה מיום היותי על האדמה עד היום הזה. ואם מפני כבוד התורה תרצו להספיד עלי במחנכם הקדוש הנני גוזר ומצוה שלא תאריכו לספר בשבחי. וכשתזכירוני אותי בשמי לבד תקראו לי. כי אל אלהים ה' הוא יודע וישראל יודע כי מימי לא גבה לבי ולא רמו עיני ולא הלכתי בגדולות ובנפלאות ממני. ולא פניתי אל רהבים ושטי כזב ולא הייתי מקור אכזב וק"ו בנו של ק"ו אחרי פטירתי. כי אין שלטון ביום המות ואינו מן הדין ללכת בגדולות לפני עלת כל העלות וסבת כל הסבות. וזה יהיה לכם לדת ולחוק שלא תתנו פתחון פה לבעל דין לחלוק. ואם מצאתי חן בעיניכם הגדילו חסדכם עמדי לעשות זכרון וציון על קברי וידעתי שתעשו אותו לפי

grave, and I know that ye will do it in accord with your distinction not with mine. And since I have not been held worthy to leave behind me a son[52] for the sake of the Holy One of Israel, do not cmit to pray for my soul at the time of its separation from my body, to save me from hard tribulations[53]. And I beg of you, my masters, to remain with me so long as the breath is in me, for while I converse with you, ye gladden my heart with exceeding happiness.

"Moreover I entreat you to offer up a memorial for my soul every Sabbath day and I from my grave will always be mindful of you praying to God on your behalf. May He prolong your days, and your years, and make you dwell in your land safely. May your name endure as long as the heavens. And God Almighty who put a limit to the bounds of earth will set no bounds to the blessings which He will shower upon you!"

Then answered the leaders of the congregation: "All that thou hast commanded we will do; none will refuse obedience. From of old have we been ready to regard thy merest hint as a precept rejoicing the heart.[54] But concerning this injunction to drag thy body to the grave our heart is faint, and our visage blacker than coal.[55] We know not what iniquity thou hast found in us to impose on us a duty like this. For when thine Excellency sleepeth with his holy and righteous fathers, we shall all be sinners for disobeying an

[52] Lit. "blessing."

[53] On prayer for the dead, see *Annotated* ed. of the Singer Prayer Book, p. ccxxxi. [54] Ps. 19.9. [55] Lam. 4.8.

כבודכם ולא לפי כבודי. ויען שבעו"ה לא זכיתי להניח אחרי ברכה למען קדוש ישראל הנאדרי בכח אל דמי לכם מלהתפלל בעד נשמתי כשתפרד מגופי שלא ידונו אותה ביסורים אכזריים ח"ו. ובבקשה מכם אלופי אל תעזבוני כל עוד נשמתי בי. כי מדי דברי בכם תשמחוני ותעלצוני:

עוד הנני מצוה ומחלה פני מעלתכם שתעלו זכרון נשמתי מדי שבת בשבתו לפני ה' לטובה. וגם אהיה לכם תמיד מקבר לעזור להתפלל אל אל בעדכם יאריך בשלוה ימיכם ושנותיכם וישבתם לבטח בארצכם. וכימי השמים כן יעמד שמכם. ואל שדי שאמר לעולמו די יריק עליכם ברכה עד בלי די. עד שיבלו שפתותיכם מלומר די:

ויענו ראשי הקק"י אל מע' הגאון: כל הדברות והציווים אשר דבר ותיקן מעכ"ת נעשה ונשמע! ואיש לא ימרה את פיך ח"ו. כי כן מושבעים אנו ועומדים מהר סיני לחשוב רמיזות וקריצות מעכ"ת כפקודים ישרים משמחי לב. אמנם על זה דוה לבנו וחשך משחור תארנו. כי לא ידענו מה מצאת בנו עול לצוות עלינו צווי כזה. שבשכב מעכ"ת עם אבותיו החסידים והצדיקים נהיה כלנו חטאים

affirmative precept,[56] to revere the learned, the more so when he is a man of God as thou art, the light of whose teaching is spread unto all the living, and whose wisdom is renowned in the isles. Put not this heavy burden upon us, but withdraw thy command, lest we become a disgrace and a laughing-stock in the eyes of our neighbors."

He answered: "Your generous response is very pleasant unto me; in it I recognize your amiable intent. In sooth, 'tis no new revelation; full well I knew you to be compassionate sons of compassionate sires, and the branch does not belie the root. As you desire to be excused, I will not insist, but will leave you to follow the dictates of your heart, in your treatment of me after I die. Not only do I declare my pardon, but I implore yours for having caused you distress. A thousand, thousand times I thank you. May God comfort you as you have comforted me! And now, with your consent, I will command my household and set my private affairs in order before you, and will convey my

[56] See Baba Kamma, 41b.

לעבור על מצות עשה. דכתיב את ה' אלהיך תירא לרבות ת"ח. ובפרט לאיש אלהים כמוך אשר אור תורתך פרוסה על כל החיים. וחכמתך יגידו באיים. ע"כ תיקר נא נפשנו בעיניך לבלתי הכניסנו בעובי הקורה. והסר מעלינו הצווי הזה. פן נהיה חרפה לשכנינו לעג וקלס לסביבותינו ח"ו:

ויען מע' הגאון ויאמר: תשובתכם הטובה מאד ערבה לי! כי ממנה הבנתי כוונתכם הרצויה. והעבודה כי לא היתה חידוש אצלי. כי ידעתי שאתם רחמנים בני רחמנים. וגודל ענותנותכם כי רבה היא ותהי לי משען ומשענה והענף לא יכזב השורש הטהור והנקי. ויען כי חפצכם כן הוא. לא אשיב את פניכם. כי אם שתעשו הטוב בעיניכם. ידעתי חכמתכם ובינתכם. כי לא רחוקה היא מכם. ועתה לא בלבד אענה ואומר סלחתי כדברכם. כי אם במרי שיחי אשאל מאתכם סליחה ומחילה וכפרה על אשר צערתי אתכם. ואלף אלפים תשואות חן חן אשיב אליכם. וגם אני אקטיר ואניש לשמכם ולזכרכם תודות ותשבחות. כן יואל אלוה וינחמכם כאשר נחמתוני בדבריכם. ואם ייטב בעיני מעלתכם אצו לביתי ואסדר לפניכם עניני.

inheritance to my heirs, after the rule appointed by our holy Law. I will make my last will with every legal circumstance, fastening its conditions as with nails so that it cannot be upset. Thus will I remove a stumbling-block from my heirs, and save them from utter neglect of my dispositions, which would not be executed unless I made them very precise. Otherwise I should appear as a trifler with the goods of this world and of the next, the sport of my juniors and the target of every other's pointed barbs. They would account me as a keeper of other men's vineyards who failed to keep his own!"[57]

Thereafter he summoned those distinguished men, Michael Modona and David Saba, and he said to them: "I have a request to make, do not refuse to grant it." And they rejoined: "Command us, and we will obey as we were wont to the utmost of our poor ability. For we will obey now as heretofore and will not turn aside from thy commands right or left." He then appointed the trustees of his estate, with the duty to execute all things set forth in the will he was about to make, and every particular of which he desired should be precisely observed. Then he gave the necessary directions as to his household affairs,

[57] Canticles 1.6.

ואשיב נחלתי ליורשי כדין תורתנו הקדושה. ואעשה צוואת ש"מ עם כל החזוקים האפשריים וההכרחיים. ואחזקנה במסמרים שלא ימיטו אותה. וזה למען הרים מכשול מדרך יורשי. כי בלתה ידעתי כי השחת ישחיתון אחרי מותי. ויסורו מהר מן הדרך אשר אצוה אותם. ואהיה נחשב ח"ו כמתעתע בעלמא הדין ובעלמא דאתי. וממני יצחקו צעירים ויורו בי המורים חצי גבור שנונים. עם גחלי רתמים. ויחשבוני לנוטר כרמים:

ויקרא אל האלוף כמוהר"ר מיכאל מודונא ואל הנעלה כמ"ר דוד צבע ויאמר אליהם: שאלה אחת אני שואל מאת מע' נא אל תשיבו פני ריקם! ויענו האלופים הנ"ל מעכ"ת יגזור אומר ויקם לו עד מקום שכוחותינו הצעירות מגיעות. כי לא נסור ממצותיו ימין ושמאל כאשר עשינו מאתמול: ויאמר אליהם: מעתה ומעכשו הנני מצוה אתכם אפוטרופסים על כל נכסי ותעשו כל אשר אבאר בשטר צוואתי אשר אעשה. ולא תפילו דבר ארצה בפרט שבפרטיה. יען כי כך עלה במחשבתי שיורשי ישמרו לעשות: ויצו לביתו ויסדר ענייו כחפצו. ויעש הכל יפה בעתו. וידעו כל בני הקק"י בודאי

doing all things in a manner which aroused admiration of the testator's character, and reverence for his wisdom and foresight.

Afterwards his Excellency turned to the wall and wept. Then he prayed to the Lord his God a short prayer in a still soft voice, saying: "Hear my voice, O Lord, when I address Thee, and let Thy word drop upon my tongue. Answer me when I call, O God of my righteousness; for into Thy hand I commit my spirit. Examine me, O Lord, and try me, test my reins and my heart[58]. O Lord, open Thou my lips, and my mouth shall declare Thy praise!"[59] Then he stretched his fingers toward heaven and began to confess after the fashion appointed by saintly men of yore.[60] And as his grief-stricken tones were heard, those who stood by wept in sympathy, and amid their tears besought the Lord not to snatch the crown from off their heads. But the gates of tears were closed against them,[61] for the decree had gone forth from before the King of the Universe, it was signed and sealed; and God is not a man that He should lie, nor the son of man that He should repent.[62]

When his Excellency had finished confessing, and had ended his deliverances of judgment and admonition fit to rouse the heart and to calm

[58] Ps. 26.2.

[59] Ps. 51.17.

[60] For various liturgical references, see Singer Prayer Book, Annotations p. ccxxv. Cf. T. B. Shabb. 32a.

[61] T. B. Ber. 32b.

[62] Num. 23.19.

כי מאת האלהים היתה זאת. למען ילמדו פושעים דרכיו וחטאים אליו ישובו. ודאי נפלאת היא בעיני ה' ובעיני השומעים:

ויסב מע' הגאון פניו אל הקיר ויבך בכי גדול. ויתפלל אל ה' אלהיו תפלה קצרה בקול דממה דקה ויאמר: שמע אלהים קולי בשיחי ומלתך תטוף על לשוני. בקראי ענני אלהי צדקי ובידך אפקיד רוחי. בחנני ה' ונסני צרפה כליותי ולבי. ה' שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך: ויזקוף אצבעותיו כלפי מעלה ויחל להתוודות כמשפט חסידי וגאוני עולם. בבכי ותחנונים לפני אל עולם. לקול דבריו החלו מצוקים לבכות ולסלד וינהמו כולם כנהמת ים. ובעוד דמעתם על לחיים היו מתחננים אל אל לבלתי הסר המצנפת והסר העטרה מעל ראשם. וגם שערי דמעה ננעלו בעדם לפי שכבר יצא הדבר מפי מלכו של עולם. כי כן מלאו בפיו מע' הגאון לאמר שבפני נכתב ובפני נחתם. ולא איש אל ויכזב ובן אדם ויתנחם:

ויהי ככלות מע' הגאון להתוודות. ולדבר לאנשי הקק"י משפטים ותוכחות כדי לעורר הלבבות.

contention and remove the boughs of thick trees,[63] he said, "Know ye that I have here among you one dearly beloved,[64] whom I dandled and reared and whom I have set first among those called[65] this many a year agone. For such a time as this has he become a Sinai and a mover of mountains.[66] He is a man who makes appeal to the masses, and yet his decisions illumine the experts all the world over. I refer to my kinsman, my chosen disciple, in whom my heart delights, Abraham Graziano.[67] Let him go out and come in before you,[68] for I know that he will judge you in equity." Then he called him and blessed him. Graziano fell on his knees and wept mightily, whereupon the Rabbi said to him: "Equal to the sum of all my cares within me, is the pain of parting from *thee*."[69] He placed his two hands upon him and continued to give of his glory, so that a double portion of his spirit might be upon him.[70] He commanded him to let abundant waters spring forth from his well so that disciples after him might drink; he bade him always to be generous with his learning and on

[63] Used euphemistically for the evil yezer which was driven out by the "bough of thick trees", the myrtle (Levit. 33.20 is interpreted of the myrtle). For later mystical ideas, see *J. E.*, ix, 136.

[64] T. B. Baba Mezi'a 84b.

[65] I Sam. 9.22. Used of those called to recite the Law. See Jastrow, *Dictionary*, p. 1417.

[66] Two contrasted qualities, learning (Sinai) and dialectical skill (mover of mountains) are combined. They are kept distinct in T. B. Sanh. 24a.

ולהסיר מלבם דברי ריבות וענף עץ עבות. ויאמר אל כל בני הקק"י: דעו כי פרידה טובה יש לי ביניכם אשר טפחתי וריביתי והעליתיו בראש הקרואים זה כמה שנים. ולעת כזאת נעשה סיני ועוקר הרים. ומקהיל קהילות ברבים וכבר האירו פסקיו תבל. ה"ה קרובי בחירי רצתה נפשי כמוה"ר אברהם גראציאנו. אשר יצא ואשר יבא לפניכם. וידעתי כי בצדק ישפוט אתכם. ויקראהו ויעמידהו לפניו ויברכהו. ויפל על ברכיו ויבך בכי גדול. ויאמר אליו. ברוב שרעפי בקרבי פרידתי ממך קשתה עלי כנגד כלם. ויסמוך שתי ידיו ויוסף תת מהדרו עליו למען יהיה פי שנים ברוחו עליו. ויצוהו שיפוצו החוצה מעינותיו למען ישתו התלמידים הבאים אחריו. ושלא ימנע טוב מבעליו ושיהיה קרוב לכל קוראיו. כי אותו ראה חכם

---

[67] He was Trabotti's cousin and died in 1865 (*J. E.*, vi, 84).

[68] Used of Joshua, Num. 27.18.

[69] Cf. Ps. 94.19.

[70] Terms used of Joshua (Num. 27.20) and Elisha (II Kings 2. 9) are combined.

his part to be always ready to serve when called upon. And to the members of the Community he said: "Do this man all honor! I testify of him that he will attain fame, that his repute will be great among the scholars of this age, and I have confidence in his ability and tactfulness for representing you before kings."

This done, he said: "Where are my pupils? Let them approach that I may bless them." They came into his presence and said: "What wouldst thou say? Speak, that we may show our respect by obedience." He answered: "Ye know that from your boyhood I have reared you and that my love has never failed. As a nursing father carrieth the suckling child I have borne you.[71] I have shown you the road to wisdom, I have guided you in paths of righteousness. To the shore of the sea I led you,[72] and laid on your brows the crown of the Torah. I was found of you in all your hearts' desire; at the beginning of the watch I rose to instruct you, that ye might be able to carry a righteous message to your congregations. My table was prepared before you, and every fruit pleasant to the sight and good for food,[73] I did not withhold from you. Ye were the object of my unceasing thought, I ever watched your progress. But now

[71] Num. 11.12.

[72] Prob. an allusion to the expression "sea of the Talmud."

[73] Phrases from Ps. 23 and Genesis 2. Such biblical allusions abound in this Testament, and are not always indicated in the notes.

לפניו: ויאמר עוד אל בני הקק"י הזהרו בכבודו! כי מעיד אני עליו שיגדל בתורה ויעלה מעלה מעלה לשם ולתפארת ולתהלה מיתר החכמים הנמצאים בדורותיו. וידעתי שבגודל חכמתו ותבונתו לפני מלכים יתיצב:

ויאמר עוד: תלמידי היכן הם? יבואו נא לפני ואברכם. ויעמדו לפניו ויאמרו. מה ידבר מעכ"ת כי יבא דברך וכבדנוך. ויאמר אליהם: אתם ידעתם כי מנעוריכם גדלתי ורוממתי אתכם. אהבת עולם אהבתי אתכם. כאשר ישא האומן את היונק נשאתי אתכם. ארחות חכמה הוריתי[16] לכם. ומעגלי צדק הנחתי אתכם. לחוף הים הגשתי אתכם. ובכתר תורה הכתרתי אתכם. ונמצאתי לכם ככל אות נפשכם. ובראש אשמורות קמתי ללמד תורה אליכם. למען תבשרו צדק בקהלכם. שולחני ערכתי לפניכם. וכל פרי נחמד למראה וטוב למאכל לא מנעתי מכם. כל מעייני תמיד בכם. לראות ולשמוע מה בפיכם. ועתה הנני הולך בדרך

[16] Or הראיתי, ed. הוראתי.

I go the way of all the earth. Take heed to yourselves lest your heart be deceived, and ye turn aside[74] from the way which I showed you, and the Lord be wroth with me for your sakes.[75] But if ye diligently hearken unto my voice and keep my covenant, then the fear of the Lord will be your treasure-house and my lips will whisper in the grave[76] on your behalf in continual prayer that the Lord will satisfy your soul in drought,[77] and ye shall be as a fragrant garden, and like a spring whose waters fail not."

His disciples were deeply moved by this appeal, but despite their overwhelming grief found power to answer: "O master and our teacher, ever sure guide in our perplexities, thou man of God, we have heard thy exhortations and commands, pleasant they and upright. We will bind them on the tablet of our heart, tie them as garlands[78] on our head, throughout our lives. But grant us this solace in our affliction, that even as thou hast taught us, so do thou bless us." Then he lifted up his hand and blessed them, and said: "I lay my order upon you to attend the great Yeshibah which is to be opened on the New Moon of Ḥeshvan in the coming year 5414.[79] Lead your young flocks in the steps of the wise to feed in the gardens, to gather lilies.[80] By following this course ye may be confident that your learning will abide with you permanently. Let the fear of God be upon you. And He who loves the Gates of Zion will make to dwell among you

[74] Deut. 11.16. [75] Deut. 3.26.
[76] T. B. Yeb. 97a, in ref. to Cant. 7.10. [77] Isa. 58.11.
[78] Prov. 6.21. [79] i. e. 1653. [80] Canticles 6.2.

כל הארץ. השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם מן הדרך אשר הוריתי אתכם. ויתעבר ה' בי למענכם. ואם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי. דעו כי יראת ה' תהיה אוצרותיכם. ושפתי יהיו דובבות תמיד בקבר למענכם. ותפלתי תהיה ערוכה תמיד לפני ה' בעדכם ישביע בצחצחות נפשכם. ותהיו כגן רוה וכמוצא מים אשר לא יכזבו מימיו:

וישאו התלמידים קולם ויבכו בכי גדול ויעצבו מאוד ויענו אליו: אדוננו מעון השואלים מורנו ואלופנו. איש האלהים אב המון גוים. שמענו דברי תוכחותיך הנעימים ומצותיך הישרות. ונקשרם על לוח לבנו ונענדם עטרות לראשנו כל הימים. לבד זאת תהי נחמתנו בענייני כי אחרי שלמדתנו ארחות חיים. תברכנו ותתפלל עלינו: וישא ידו עליהם ויברכם ויאמר אליהם: הנני גוזרני עליכם שתלכו לישיבה הגדולה אשר יתחילו אותה בר"ח חשון של שנת התי"ד הע"ל. ורעו את גדיותיכם אחרי החכמים לרעות בגנים וללקוט שושנים. ובזה תהיו בטוחים שתלמודכם תתקיים בידכם ויהא מורא שמים עליכם. ומי שאהב שערי ציון ישכין ביניכם

love and good fellowship, peace and exultation. Ye will be like the dew of Hermon that cometh upon the mountains of Zion. For there the Lord commanded the blessing, even life for all eternity."[81]

[81] Ps. 133.3.

אהבה אחוה שלום ורעות שמחה ועלצון. ותהיו כטל הרמון שיורד על הררי ציון. כי שם צוה ה' את הברכה וחיים עד עולם:

לקוטים מצואות

OCCASIONAL PRAYERS

XVII—XVIII

OCCASIONAL PRAYERS

(From the Opening of the Testament of Jonah Landsofer)

Jonah, son of Elijah Landsofer, was born in 1678 and died in Prague in 1712 (*J.E.*, vii, 616). His surname was due to his expert knowledge of the art of writing Scrolls of the Pentateuch. He was a man of many parts. Scribe, Cabbalist, he was also a mathematician, as his notes on Euclid show (these were written in 1710 and published after his death in 1737 by his grandson).

Moses Ḥasid, also of Prague, was Landsofer's contemporary and friend. Like Landsofer, Moses was a Cabbalist, whence his surname Ḥasid. The two were sent together to Vienna "to engage in a disputation with the Shabbatthaians" (*J. E.* loc. cit.). They were sent by Abraham Broda, Rabbi of Prague from 1693 to 1708.

The Testaments of the two were first published together in Deutz' ס' דרך טובים (Frankfurt-a-M., 1717). There have been several editions; often the two Testaments appear in the same reprint.

Landsofer's Testament consists of 37 short paragraphs. Moses Ḥasid evidently wrote his Testament at various periods, for it consists of five distinct parts, containing 25, 16, 19, 8, and 3 paragraphs respectively. There is a curious difference with regard to improvised prayers. Landsofer advocates such innovations, while Moses Ḥasid strongly advocates restriction to the regular liturgy. Both commend the reading of German (Yiddish) litera-

יז-יח

לקוטים מצואת מהור"ר יונה

יונה בן אליהו לאנדסופר נולד בשנת תל"ח ויגוע בפראג בשנת תע"ב (עיין באנציקלופדיה היהודית האנגלית, כרך שביעי, דף תרט"ז), כנויו בא לו משום שהיה סופר סת"ם מנוסה ומומחה. הוא היה איש בעל צדדים רבים: סופר, מקובל, וגם בעל חשבון, כמו שאפשר לראות מהגהותיו לאוקלידוס (נכתבו בשנת ת"ע ונדפסו אחרי מותו בשנת תצ"ז ע"י בן בנו).

משה חסיד, ג'כ מפראג, היה בן דורו ורעו של לאנדסופר. כמו לאנדסופר היה משה מקובל, וע"כ כנוהו "חסיד". שניהם יחד נשלחו לווינען ע"י אברהם ברודא, רבי בפראג משנת תנ"ג עד תס"ח, לקחת חלק בוכוח עם השבתאים (עיין באנציקלופדיה היהודית האנגלית, במקום הנזכר לעיל).

צואות שניהם נדפסו בראשונה יחד ב.ס' דרך טובים" של דייטץ (פרנקפורט על נהר מאין תע"ז), ומאז עברו דרך מהדורות אחדות. לפעמים קרובות הן נדפסות יחד.

הצואה של לאנדסופר מכילה שלשים ושבעה סעיפים קצרים. משה חסיד, כנראה, כתב את צואתו בתקופות שונות, כי נמצאים בה חמשה חלקים מיוחדים, הראשון בן עשרים וחמשה, השני בן ששה עשר, השלישי בן תשעה עשר, הרביעי בן שמונה, והחמישי בן שלשה סעיפים. יש הבדל מפליא ביניהם ביחס אל תפלות חדשות שאינן מסודרות בסדורים: לאנדסופר מצדד בזכות תפלות כאלה, בעת אשר משה חסיד מתנגד אליהן נגוד נמור ובונה גדר סביב התפלות המסודרות. שניהם מצוים לבורים לקרוא ספרים בלשון אשכנז (אידיש), אבל בה בשעה

ture by the unlearned. But while Moses Ḥasid specially names Isaac b. Eliaḳim's *Leb Tob* and Moses Henoch's *Brant-Spiegel*, he also urges the study of Maimonides' *Sefer ha-Mizvot* (in the edition *Megillat Esther*, on which see Zedner 383, 582). So, too, Landsofer speaks with deep regard of Baḥya's "*Duties of the Heart.*" Both emphatically urge the close and regular study of the Scriptures and the Talmud. Both Testaments combine a strong mysticism with a sober regard for rational principles. The result is a curious glow of style even when ritual laws are being discussed.

Long ago I felt impelled to lay my commands upon you, to instruct you in the path and conduct which lead to the service of God. It is true that many books have been written for that purpose, by that link in a noble chain, Shabthai Hurwitz,[1] and by others after him. Nevertheless I know that the affinity between son and father, and their close attachment, must always give a father's words readier entrance than another's to the ear and heart of his child. It is as though they still stood face to face, bone of each other's bone, in the vividness of olden association.

In any such commands, first of all must be set the great principle that the purpose of man's creation is—the service of God. Of that service the root is fixed in man's innermost being, with the heart as watchman over it. Prayer, in its highest sense, is this heart-service, a complete

[1] See above, p. 250.

שמשה חסיד קורא ביחוד בשם „לב טוב" של יצחק בן אליקים ו„בראנט שפיענגעל" של משה הענוך הוא מטעים ג"כ את „ספר המצוות" של הרמב"ם (במהדורת „מגלת אסתר", ראה רשימת צדנר, דף שפ"ג ותקפ"ב), כן גם לאנדסופר מדבר בהדרת כבוד ע"ד „חובות הלבבות" של בחיי. שניהם מדגישים את ההתעסקות התמידית והמסודרת בספרי התנ"ך והתלמוד.

שתי הצואות האלה מחברות תורת מסתורים לתורת השכל, ומן החבור הזה יוצאת יפעת-סגנון מיוחדת גם כשהמשא ומתן סובב על מצוות ומנהגים.

אחרי שנתעוררתי לצוות אתכם, אשר עלתה במחשבתי לפני מאז מעולם, לצוות את בני יצ"ו הדרך אשר ילכו בה והמעשה אשר יעשון בעבודת ה' ברוך הוא וברוך שמו, ואף כי מלאים ספרים כאלה כהנה וכהנה מאותו השלשלת היוחסין של הגאון מוה"ר שבתי הלוי הורוויץ זצ"ל והבאים אחריו כהנה רבים, על כל זה ידעתי כי לעולם חקיקתי הבן לאביו ודבוקו עמו יכנסו דבריו יותר באוזן וישימם בלבו, כאלו הוא עומד לפניו, בהיותו בפועל מחשבתו ועצם מעצמיו:

הראשון שבראשון הוא כלל גדול בתורה ובעבודה, וכוונת יצירת האדם לעבודת ה', ועיקר העבודה היא בפנימיות הנקודה ושמירה שבלב

[1] So in first two editions. Some later eds. read חשוקת. The word in the text is a common Zoharistic term.

absorption, which no preoccupation invades. This degree is not reached by one in a thousand of those who are weighed down by human cares. They may understand the meaning of the words which they utter, and yet fail to attain to the love which should accompany them. Therefore, on all happenings, write for yourselves some new prayer, keeping it, however, carefully within lawful lines. Let it be pieced together from verses of the Psalms; make particular use of the 119th.[2] He who is incapable of doing this, shall pray in German from the depth of his heart.

Similarly, none of you shall omit, after the morning prayer, to pray in German[3], with especial reference to those needs which are most regularly felt. Let each of you pray to God for a contrite and understanding heart, from which ill-will and envy shall be far. Let each pray for sustenance, that it may be won honestly without the crushing anxiety which drives out higher things. Above all, let each pray for loyalty and virtue in his offspring, for power to avoid sin. Let him pray that God may implant in his heart the love of Him, and in his home peace. And a petition shall be made that prayer itself be free from carnal and foul thoughts,

[2] Lit. "the eight-fold"; the 119th Psalm, with its eight lines to every letter of the Hebrew alphabet, is so called in T. B. Ber. 4b. As will be seen from the passage quoted in the Hebrew note, the author was a strong advocate of the study of Hebrew.

[3] By "German" the author means the Judeo-German dialect.

והיא התפלה, בלי מחשבה ופניה אחרת. ולזה לא ישיג אחד מאלף מאותן הטרודים בטרדת אנושית. אף כי ישינו מחשבות פירוש המלות לא ישינו אהבה עמו. ולכן על כל דבר אשר יקרה אתכם ח"ו במקרה תכתבו לכם איזה תפלה חדשה, ותראו בה שלא תהא נגד הדין, ותהא מקובצת מפסוקי תהלים ובפרטות מפסוקי תמניא אפי: ומי שאינו בר הכי יסדר תפלתו בלשון אשכנז מעומק הלב:

וכן כל אחד לא ימנע עצמו לאחר תפלתו שחרית להתפלל בלשון אשכנז[2] דוקא על הבקשות הצריכות לו תמיד, בכל יום ובכל עת ובכל שעה: שיתן לכם השם ב"ה לב מוכנע[3] ומושכל בלי קנאת החברים, ויסיר השם הקנאה הרעה מלבבכם. וכן על הפרנסה בהיתר ובלי טרדה גדולה שמבטלת מן התורה מכל וכל[4]. ושלא יצא מכם פורץ וחוטא ח"ו. וישמרכם מכל חטא ועון. ויטע בלבבכם אהבת ה' ושלום בית ומחשבת התפלה בלי מחשבת

[2] The author elsewhere in this same Testament commands, be it noted, מאוד הזהרו בני בניכם ללמדם ספר ושידעו היטב לשון הקודש.

[3] So the first ed. The second reads מוכנת.

[4] Some eds. place the stop two words higher.

that good progress may be made in the study of the Torah. But each of you can choose the exact terms of his own supplication.

Every day a different form of words must be used, lest by familiarity the prayers lose their spontaneity. The real end of these prayers is not the petitions they contain, but the act of petition, the act of praying with genuine emotion. This is the true service, this the true recognition of the sovereignty of Him to whom prayer is addressed, and to whom belongs the power of answering. In other words, prayer is an aspiration for that purity of heart which shall inspire the service of God in love and reverence. Nor will God withhold this happiness from him who seeks it without intermission.

חמדת המשגל והרהורים רעים. ויתן לכם זכירה טובה בתורה. וכל אחד יכול לברך כהנה וכהנה:

והנה בכל יום יתפלל בסדר אחר, כדי שלא יהיה מורגל בסדר אחד, למען תבוא מעומק הלב שלא תהא עיקר המכוון על השאלות הדברים האלה, כי אם להתפלל מעומק הלב כי זאת היא העבודה גמורה ונתינת הממשלה אליו אשר לו התפלה ובעל היכולת למלאות הבקשות: ועיקר התפלה שיתן לו השם יתברך לב טהור לעבודתו בדחילא ורחימא. כי לא ימנע השם הטוב לכל הדורשים אותו תמיד:

COUNSELS OF A MYSTIC

From the Testament of Moses Ḥasid.

He that feareth, and trembleth at the word of the Lord, should take his chief meal not at night but at mid-day. At night, he should eat only a small quantity of bread and meat, or something else as a light repast. After partaking of this, he should proceed to read aloud some folios of the Talmud, satisfying himself with his toil in the Torah.

The abstinences imposed on the High Priest[1] on the eve of the Day of Atonement, lay thou upon thyself on the eve of every day throughout the year. More precious is this course than pearls. Be not like those who deny themselves flesh on week-days, but compound for their asceticism by eating cereal and other vegetable dishes so heavily that their sleep is coarsened, and they lose more than they gain. Assuredly, not for such persons did the Lion[2] advise abstention from animal food!

Read the Shema' on retiring to rest, making use of the directions of Luria.[3] 'Tis a ladder[4]

[1] Mishnah Yoma 1.4.

[2] Isaac Luria, sur-named the "lion" from the initials of the "Holy Rabbi Israel". Cf. Schechter, *Studies in Judaism*, ii, 251 ff.

[3] Directions as to devotion, ritual and spiritual. They are printed in many editions of the prayer-book.

[4] A common Zoharistic symbol for prayer, derived from Jacob's vision (Gen. 28.12).

לקוטים מצואת ר' משה החסיד

הירא וחרד לדבר ה' לא ישים עיקר אכילתו בלילה, רק באמצע היום. ובלילה יאכל מעט רק לחם כביצה אחת או שתים או מעט יותר עם בשר או שאר דבר קל. ואח"כ ילמוד איזה דפין גמרא בקול רם, כדי שיהיה שבע ויגע בדברי תורה:

וממה שכהן גדול היה נזהר בי"כ, אתה ג"כ תהא זהיר לעת ערב בכל השנה, כי יקרה היא מפנינים. ולא כאותן שאין אוכלים בשר בחול, ועל ידי זה אוכלים דברים מקמח ושאר תבשילין עד שבטנם נתמלא[1] ובאים לידי קרי. ויצא שכרם בהפסדם. בודאי לא על אלו אמר האר"י ז"ל להזהר מן הבשר:

תקרא ק"ש[2] על מטתך, ובפרט ק"ש של האר"י ז"ל. הוא סולם מוצב ארצה להעלות נשמתך

[1] Some eds. מלא. [2] D יקרא...מטתו. These variations between second and third persons are frequent in the versions of Testaments and are also common in one and the same version, as in this very paragraph in D, which begins in the third and ends in the second person.

set up on earth for thy soul's ascent on high, especially if the words are accompanied with copious tears. Tears are a strong deterrent against the soul's distraction mid the vanities of the world. Rather will it make its way upwards, returning to thee strong in the fear of the Lord, like a new creature.[5] "New every morning, great is Thy faithfulness."[6]

Ritual ablution is a most important discipline, and Luria, who has much to say on the subject, points out that for the comprehension of the divine mysteries nothing so avails as ablution and ritual cleanliness at all times.

As regards prayer, I counsel limitation to set forms as contained in the prayer-books. It is not desirable to recite many additional supplications.[7] They monopolize the time which should be devoted to the study of the Torah. Even at the midnight exercises,[8] I prefer to pray the less so as to read the more.

The study of the Torah must be regular. Over and over again repeat what you learn. It must be a table ever laid[9]; at this meal be not sparing; your teeth must be always ready to masticate the words of the Torah, as the millstone is ready to grind the grain. I need not

[5] Cf. p. 299 below.

[6] Lam. 3.23. Cf. Midrash, *ad loc.*

[7] This refers less to the extensive prayers advocated by Jonah Landsofer (above, p. 287), than to the many additions found in some rites.

[8] These were much developed under Lurian influence.

[9] Or render: That thy study may always be well-

למעלה. ובפרט אם תבכה הרבה, שזו סבה גדולה שלא תשוט נשמתך בהבלי עולם. רק תעלה למעלה, ותחזור אצלך חזקה ליראת ה' כבריה חדשה. וכמו שכתוב חדשים לבקרים וגו':

טבילה, הרי[3] היא דבר גדול מאוד ובשם האר"י ז"ל שמאריך בענין השגה אין דבר מועיל כמו הטבילה והטהרה בכל עת:...

בעניני התפלות, אומר אני להתפלל רק מה שמסודרים בסידורים. דהיינו מיהי רצון שני עד אחר עלינו... ולא להרבות בשארי תחנונים. כדי שלא תבטל מתורתך. ואפילו בתקון חצות אני מקצר מאוד עבור הלימוד:

בעניני התורה, עסוק תמיד בתורה. וחזור מאוד מאוד על למודך. כדי שיהיה למודך ערוך לפניך. מאד אני מזהירך בזה בכל עת ורגע לא תנוח ולא תשקוט מתורתך. ויהיו השינים שלך מוכנים תמיד לטחון דברי תורה. כמו שאבן הרחיים מוכן לטחון החיטים:...

[3] D adds טבילת קרי.

---

ordered before thee. Repetition was held to be a highly important aid to study.

admonish you to keep all your books well under cover. Yet, as I have seen some persons neglectful as to this precaution, I add this warning:[10]

Never allow anger to master thee. A father must guard himself against hasty temper in his treatment of his children and household. On the Sabbath, particularly, he must be very patient in his home, lest he destroy the Sabbath rest which should pervade his heart. It is a wise habit not to reprove a child immediately on the offence. Better wait till irritation has been replaced by serenity. Let melancholy and passion, born of spleen and bile,[11] be banished from all hearts on the Sabbath day. Happy the lot of those who succeed! For, while irreverence obstructs the reception of the Face of the Shekinah, anger is a yet greater obstructive.

Gloom, as Luria urged, is a reprehensible frame of mind; it is a barrier to the comprehension of the divine mysteries. So our Sages declared[12] it altogether unlawful to pray in a state of grief, for eager cheerfulness is the disposition in which a servant should minister to his master. The only part of the liturgy to which sorrow is appropriate is the confession of sins. Therefore habituate thyself to the casting out of melancholy from thy heart. Yet let not Fear of God be forgotten because of the strength of Love of Him. Love and Fear should be yoke-fellows.

[10] For this care of books, cf. p. 80f. above.

[11] *Tikkunim* 48.

[12] T. B. Ber. 31a.

איני צריך להזהירך לשים כל ספריך כלי בתוך כלי. אלא שראיתי מקצת בני אדם שמקילים בזה על כן הוי זהיר בזה:...

בענין הכעס, אני מזהירך שלא תכעוס כלל... וכן על בניו ועל בני ביתו ובשבת צריך להשים על לב לסבול יותר מבניו ובני ביתו שלא להשבית שמירת שבת בלבו. וטוב מאד שלא להוכיחם תיכף בעשייתם. אלא אחר זמן קצת[4] שכבר נתבטל ההקפדה מלבו ובנחת[5]. שלא יקרב אל הלב עציבו דטחול וכעס דמרה בשבת וזכאה חולקי' כמו שאמר הזהר... אפילו הליצנות שאינו מקבל פני השכינה אומר אני שהכעס גדול ממנו:...

העצבות, אמר האר"י ז"ל שמדת העצבות מגונה ובפרט להשגה... ואמרו[6] עוד שאסור להתפלל בעצבות כלל, אלא בשמחה גדולה, וכעבד המשרת לרבו בשמחה גדולה. זולת בהזכרת הוודוי או בהזכרת העון... ע"כ תרגיל עצמך לדחות העצבות מלבך... רק שלא תשכח היראה מכח האהבה,... ויהיו האהבה והיראה צמודים:...

[4] So D. Some eds. omit. [5] D ובנחת.
[6] D ואמר as though the sayings were Luria's.

I like to support an idea of mine on the text: "The word is very nigh unto thee, in thy mouth, and in thy heart, that thou mayest do it."[13] On this phraseology I base the thought that the precepts must be fulfilled in three several ways. *In thy mouth*—this refers to the study of the precepts.[14] *In thy heart*, that refers to the antecedent determination of the heart to perform the precepts when the time comes. *That thou mayest do them*, this obviously refers to the actual performance. These three aspects combine to make up a perfect fulfilment, and they correspond to the faculty which, also under three aspects, is termed breath, spirit, soul. The term *in thy heart* occupies the middle, applying backwards to study and forwards to performance. Of a verity, in all things the Merciful demands the heart![15]

I cannot refrain from reminding thee that in the prayers which thou utterest it is essential to associate thyself with all the sons of Israel. This is a rule oft formulated by the Rabbis.[16] It is in fact this merging of one's personality in the congregation that makes prayer unselfish. It shows that the worshipper is not speaking and begging for everything solely to his own advantage and happiness. In the *Tikkunim* the point is insisted on at great length.[17] "And he saw that

[13] Deut. 30.41.

[14] Cf. Josh. 1.8.

[15] T. B. Sanh. 106b.

[16] T. B. Ber. 6. Cf. *Book of the Pious*, 533, and cf. commentaries on O. H. § 116.

הנה נראה לי להסמיך על הפסוק בפיך ובלבבך לעשותו, שהמצות ראויות לנו לקיים בג' אופנים פרטיים. בפיך, שהוא לימוד המצות, ובלבבך, שיתן אל לבו לקיים המצוה גם קודם שתבא המצוה לידו... לעשותו, היא עשיית המצוה. בג' אופנים אלו האדם שלם. וכנגד ג' חלקים רוח נשמה ונפש שיש לנשמה:... ומלת ובלבבך באמצעי. לרמז שעולה לכאן ולכאן... ובכל דבר רחמנא לבא בעי:...

לא אמנע מלהזכירך שבתפלה שאתה מתפלל שתשתתף עצמך בתוך בני ישראל כנודע מדברי[7] חז"ל מכמה מקומות. וגם זה מורה על לשמה. שאינו[8] מדבר ומבקש הכל להנאת ולטובת עצמו בלבד. ובתקונים הפליג מאוד בענין זה, וירא כי אין איש

[7] Eds. דברי. [8] D שאינה.

---

[17] The *Tikkunim* or *Tikkune ha-Zohar* (*J.E.*, xii, 691) are much beloved by Ḥasid. The passages here quoted are much abbreviated from the Tikkune ha-Zohar, §§ 21, 24, 25, and particularly the Zohar ha-Ḥadash § 11. The translation slightly deviates from the text in the direction of closer adhesion to the original in the *Tikkunim*.

there was no man...but everyone turneth to his own way."[18] Everyone, on the Day of Atonement, cries: "Give us life, give us sustenance, give us pardon and atonement! Inscribe us for life! O greedy pack of whining dogs. Not one cries for the spirit which brings God's Presence to the earth." And again, using the same comparison, the *Tikkunim* complains, "They cry like dogs: Give, give! they are unsatiated like Gehinnom, which cries: Give, give! as it is written, Destruction hath two daughters who cry, Give, give![19] Give us the wealth of this world, Give us the wealth of the world to come! misinterpreting the saying: Learn much Torah, and much reward will be given to you hereafter."[20] Whence we clearly see that one who acts to gain future reward is not of those who serve from pure motives. To return to our former point. 'Tis a serious matter. For, beyond a doubt, he who fails to sympathize with the sorrows of the Congregation of Israel, when praying: 'May the Lord bless His people Israel,' shows by this indifference that he has regard neither for the glory of God nor for the honor of Israel, the Lord's people, of whom it is said: Ye are children of the Lord your God, while it is said further: "Is Ephraim a darling child unto Me? My heart yearneth for him."[21] There is no profanation of the Name greater than this! A people unique in its acceptance of the God-

[18] Ps. 59.16; Is. 53.6.

[19] Cf. Abodah Zarah, 17a, commenting on Prov. 30.15.

[20] Mishnah Abot, 2 end. [21] Deut. 14.1; Jer. 31.20.

אלא איש לדרכו פונה. וכולהון צוחין בצלותיהן ביומא דכפורא הב לן חייא! הב לן מזונא, סליחה, וכפרה! כתבנו לחיים! ואינון עזי נפש ככלבין דצווחין, ולית להו בושת אנפין, דלית מאן דקרא לתיוביתא ע"ש. ועוד בתקונים במקום אחר וז"ל. וצווחין ככלבין דאמרי הב הב! כגוונא דגיהנם דצווח הב הב! הה"ד לעלוקה שתי בנות הב הב! הב לן עותרא דעלמא דין והב לן עותרא דעלמא דאתי. כמה דאוקמי למוד תורה הרבה ויתנו לך שכר הרבה עכ"ל. משמע להדיא אפילו מי שעושה בשביל שכר עולם הבא לא מיקרי עובד לשמה... וזה שזכרנו הוא דבר גדול. שבלי ספק מי שאינו נותן אל לב צערן של כנסת ישראל, פי' צערן של ישראל בכלל ה' יברך את עמו ישראל, מורה שאינו חס על כבוד המקום ועם ה' שעליהם נאמר בנים אתם לה' ונאמר הבן יקיר לי אפרים. אין לך חילול השם גדול מזה. שאומה יחידה בקבלת אלהותו[9]

[9] So D; some eds. אלהות.

head and of the divine Law, is given over to the world's scorn, and lives in low estate. Assuredly, he who is not pained to the heart over this, who does not suffer in his every limb and sinew woe unto such a one! Yet he forsooth pours out plenteously his prayers for his own welfare, and has no shame, but puts out of sight all concern for the tribulations of Israel, of whom the Prophet said: "In all their afflictions He was afflicted." He refuses to sympathize with the sorrow of the King who is pained at his son's sufferings—such a man deserves to be classed with the greedy of soul!

And know, my beloved! that I oft ask myself: With what shall I come before the Lord, how lift up my face in the presence of my Maker? My iniquities rise over my head, as a heavy burden are they upon me. And we, of this age, are weaklings; too feeble to fast, too frail for penance, unable to endure frequent ablutions. But, I bethink myself, (how Luria has said) that the admonitions written by earlier and later moralists, with their ascetic rites severe as snow, were meant for those whose occupations did not permit them to apply themselves constantly to the Torah. But he who has the knowledge and fear of God, which are the true means of setting one's heart right, must not weaken his body nor interrupt his studies. Only one day in every week he may remove himself from the society of other men, and pass his hours alone in the near Presence of his Maker. His every thought will be bound up in Him, as though he stood before Him on the Day of Judgment. Then will he speak to the blessed God, as a child speaks to his father, and withal as a servant to his Master!

ותורתו, נתונה ללעג ולביזה ולשפלות. ובודאי מי שאין לו כאב על זה בלבו ברמ"ח איבריו ושס"ה גידיו חבל ליה. ועוד מרבה הכל בתפלה לטובת עצמו. ואין לו בושת פנים. ומעביר מלפניו צערן של ישראל שע"ז אמר הנביא בכל צרתם לו צר. והוא מעביר מלפניו צער המלך כי יעציב המלך על בנו והוא שאינו מצער בצער המלך ובניו בודאי מכת עזי נפש הוא:

ודע אהובי! שנתתי אל לבי במה אקדם לה' ובמה אשא פני לפני קוני על שעונותי עברו ראשי כמשא כבד. ואנחנו חלושי כח ואין אנו יכולין להתענות ולסגף עצמינו בסיגופים וטבילות... והנה כל מה שתמצא בדברי ראשונים והאחרונים תוכחות על עון וסיגופין ויסורים קשים כשלג לא נזכרו אלא למי שאין עמלו בתורה ואין תורתו אומנתו. אבל למי שיודע דעת ויראת ה' כי זאת היא תקנתם לא יחלוש גופו ולא יתבטל בלמודו. אך יום אחד בשבוע[10] יתרחק מן בני אדם ויתבודד בינו לבין קונו. ותתקשר מחשבתו בו כאלו עומד לפניו ביום הדין. וידבר לאל יתברך כבן אל אביו וכעבד אל רבו:

[10] D מן השבועה.

מספר צואות ריב"ש

IN DEFIANCE OF DESPONDENCY FROM THE TESTAMENT OF ISRAEL BAALSHEM

XIX

IN DEFIANCE OF DESPONDENCY

From the Testament of Israel Baalshem

The founder of the modern sect of Ḥasidim, Israel son of Eleazar, was born in 1700, and died in Miedzyboz on May 22, 1760 (*J. E.*, ii, 383). He is familiarly known as Besht, i. e. Baal Shem-tob. His career, with its mixture of fact and legend in the reports, is brilliantly told by S. Schechter in *Studies in Judaism* I, pp. 1–55.

An interesting romantic picture is drawn by I. Zangwill in the "Master of the Name" in his *Dreamers of the Ghetto*. The selection printed in this volume is characteristic of Besht's position. Besht did not attack the rabbinic scheme of righteousness under the Law, but he refused to regard Law as the end. The end, according to him, was union with God, the realization that life is a divine manifestation, and that every act, whether "material" or "religious," performed under that realization, is a sanctification of the soul.

The "Testament of Besht" is printed in ספר צוואות ריב"ש והנהגות ישרות, Zolkiew, 1820. See also E. Z. Zweifel's שלום על ישראל, 1868.

These Testamentary directions are taken from the literary remains of Isaiah of Janova, as having been derived from verbal communications by the Besht, with additions from the rules of Baer of Meseritz and of Isaac Luria. Mystical ideas on the soul's perfection are found here; also

יט

מספר צוואות ריב"ש

מיסד כת החסידים החדשה, ישראל בן אליעזר, נולד בשנת ת"ס ונפטר במעזיבוז ביום ז' סיון תק"ך (עיין באנציקלר פדיה היהודית האנגלית, כרך שני, דף שפ"ג). הוא נתפרסם תחת השם בעש"ט, זאת אומרת בעל שם טוב. תולדותיו, המעורבבות מעובדות ואגדות בפי השמועה, נכתבו בטוב טעם ודעת ע"י שלמה שכטר בספרו Studies in Judaism, כרך ראשון, דף א'–נ"ה.

תמונה רומנטית מרהיבה ממנו צייר ישראל זאנגוויל בספורו „בעל השם" בספרו „חולמי הגטו". הלקוטים הנדפסים בכרך שלפנינו הם מפתח לנקודת ההשקפה של הבעש"ט. הבעש"ט לא לחם נגד רעיון הצדק והיושר של הרבנים כפי שהוא מוכח מן התורה, אבל הוא לא רצה להביט על התורה כמו תכלית בפני עצמה. לפי דבריו התכלית היא דבקות והזדווגות אל הבורא יתברך, ההוכחה שחיי האדם הם הופעה אלהית ושכל מעשה, חמרי או דתי, הנעשה תחת ההוכחה הזאת מטהר ומקדש את הנפש.

„צוואת בעש"ט" נדפסה ב„ספר צוואות ריב"ש והנהגות ישרות", זאלקיעוו תק"ף. עיין גם ב„שלום על ישראל" של אליעזר צבי צווייפעל, זיטאמיר תרכ"ח.

דברי הצואה הזאת לקוחים מן העזבון הספרותי של ישעיה מיאנאווא, אשר קבל אותם מן הבעש"ט בשיחותיו עמו פה אל פה, ונוספו עליהם הוספות מן ההנהגות של בער ממעזריטץ ויצחק לוריה. יש פה רעיונות מיסתיים ע"ד

discussions of penances and solitude; fasting before prayer; in that prayer is a yielding up of the soul; bodily survival after prayer is an act of loving-kindness on the part of God; bodily health necessary for due worship; reverence of God essential as a safeguard to the familiarity of love. There is an urgent plea for the service of God at all times and in all conditions, and a strong protest against despair under a consciousness of sin.

Some of the wills take indeed a sombre view, and (as in Elijah of Wilna's) the text is the "Vanity of Vanities" of Ecclesiastes. Life, he says, is like a draught of salt water, its pleasures seem to quench, but they really inflame thirst. To-day's smile is to-morrow's tear. But this sombreness is not despair; it is merely the foil to the true happiness induced by a life of virtue.

I am indifferent to the world's call, and this is the meaning of the text Ps. 16.8.[1] If I possess the quality of equanimity I know that my one objective is God. Equanimity of this type is acquired by absorption in God, for the effort towards this end leaves no room for lower aspirations. So he who serves the Creator continuously has no leisure for vain pride . . . Similarly, if the vision of a beautiful woman come suddenly to a man's eyes, or if he perceive any other fair and lovely thing, he should unhesitatingly ask himself: Whence comes this beauty except from the divine force which permeates the world? Consequently the origin of this beauty is divine,

[1] The author plays upon the word שויתי, Ps. 16.8, to which he gives the sense of "liken", "make equal." Hence he derives the idea of 'equanimity.'

השתלמות הנפש, עיונים במיני תשובה והתבודדות, חקירות ע"ד צום לפני התפלה, כי תפלה הוא הכנעת הנפש, השארת הגוף אחר התפלה הוא מעשה חסד ורחמים מצד הבורא יתברך, בריאות הגוף נחוצה לעבודת הבורא, הערצת אלהים היא כתריס בפני קרבת אהבה. המחבר דורש עבודת הבורא בכל שעה ובכל מקרה ומוחא מחאה עזה כנגד יאוש הבא לרגלי הכרת עוון.

יש צואות העומדות על נקודת־השקפה נוגה ועצובה, וכל דבריהן (כמו בצואת אליהו מווילנא) סובבים על „הבל הבלים" של קהלת. „העולם הזה", הוא אומר, „דומה לשותה מים מלוחים: ידמה לו שמרוה צמאונו והוא צמא יותר". השחוק של היום הוא הדמעה של יום המחרת. אכן האספקלריה הכהה הזאת איננה יאוש; כמו בדבר והפכו היא באה רק להטעים ולהדגיש את האושר האמתי הבא לרגלי חיי צדק ויושר.

שויתי ה' לנגדי תמיד. שויתי לשון השתוות. ומכיון שיש לי מדה זו אצלי, אז יודע אני שה' נגדי תמיד: ודבר הגורם לזה הוא הדביקות, שמחמת טרדות הדביקות אין לו פנאי לחשוב בדברים תחתונים וכשעובד את הבורא תמיד אין לו פנאי להתגאות:..וכן כשתבוא ליד האדם בפתע פתאום הסתכלות בפני אשה יפה, או שארי דברים נאים ויפים שבעולם, יחשוב מיד מניין זה היופי אם לא מכח אלהי המתפשט בעולם? ונמצא ששורש

and why should I be attracted by the part? Better for me to be drawn after the All, the Source of every partial beauty! If a man taste something good and sweet, let the taster conceive that it is from the heavenly sweetness that the sweet quality is derived. Such perception of beauty then is an experience of the Eternal, blessed be He . . .Further if he hear some amusing story and he derives pleasure from it, let him bethink himself that this is an emanation from the realm of Love . .

Every man must devote all his capabilities to the service of God, for all things are intended to serve God. Under no circumstances of life must this service be intermitted. For instance, a man may be walking and talking with other men, and he cannot then be studying the Torah. None the less must he on those occasions cleave close to God, in full consciousness of His uniqueness. Or the man may be on a journey, and thus unable to pray in his usual fashion. At such times he must find a mode of service other than prayer. Let him not allow this to oppress his spirit, for God's will it is that service of Him takes now one form, now another. Accordingly, when starting on a journey, or entering on converse with his friends, he should hold himself ready to serve in relation to the opportunity. For a man, wherever he is or whatsoever he does, must concentrate his thoughts on the Shekinah, full of love for her, yearning for her love. And his recurrent thought must be: "When shall I be worthy of the indwelling in me of the Light of the Divine Presence?"

היופי הוא למעלה. ואם כן למה לי להיות נמשך אחרי החלק? טוב לי להמשך אחרי הכל, שהוא שורש ומקור כל היפויים החלקיים. וכן כשטועם טעם טוב ומתוק, יחשוב שמתיקת של מעלה הוא הוא הכח המחיה זה. והסתכלות כזו היא ההסתכלות באין סוף ב"ה:...וכן אם שומע איזה דבר שחוק, ועל ידי זה נולדה לו שמחה, יחשוב הלא זה חלק מעולם אהבה:

וכל האדם צריך לעבוד השי"ת בכל כחו שהכל הוא צורך גבוה.מפני שהשי"ת רוצה שיעבדו אותו בכל האופנים. והכוונה כי לפעמים אדם הולך ומדבר עם בני אדם. ואז אינו יכול ללמוד. וצריך להיות דבוק בשי"ת ולייחד ייחודים. וכן כשאדם הולך בדרך ואינו יכול להתפלל וללמוד כדרכו וצריך לעבוד אותו באופנים אחרים: ואל יצער את עצמו בזה כי השי"ת רוצה שיעבדוהו בכל האופנים. פעמים באופן זה ופעמים באופן זה. לכן הזדמן לפניו לילך לדרך או לדבר עם בני אדם בכדי לעבוד אותו באופן הב':... ויתבודד תמיד מחשבתו עם השכינה שלא יחשוב רק באהבתו אותה תמיד שהיא תדבק בו. ויאמר תמיד במחשבתו מתי אזכה שישכון עמי אור השכינה:...

Sometimes the evil yezer[2] betrays a man, persuading him that he has committed a deadly sin.[3] Possibly he has failed in some stringency of the law, possibly he had done no wrong at all. The yezer's purpose is to drive him into despondency over the supposed lapse, and by inducing a condition of gloom render him incapable of service. Let man beware of this dastardly trick! Let him retort on the yezer: "I perceive thy design to lure me from service. Thou speakest a lie! If indeed I have sinned a little, the more gratified will my Creator be if I refuse to let my offence interrupt the joyousness of my service. On the contrary, I will go on serving Him in a happy mood. For I serve not for my own ends but to give God pleasure. If I do not worry about this peccadillo, with which thou chargest me, God will not take it amiss. For I ignore it, that my service be not stayed for a single instant." This is the great rule of service: Bid melancholy, avaunt!

Weeping is an exceeding great evil,[4] for man must serve in joy. If, however, weeping comes through joy, then is it an exceeding great good.

Therefore let a man desist from anxiety as to his conduct, for such an attitude is produced by the yezer's plot to overawe him, to make him

[2] On the evil inclination or impulse, see *J.E.*, xii, 601.

[3] Cf. Schechter, *Studies in Judaism*, 1, 39.

[4] Other mystics took another view. Thus in his Testament Moses Ḥasid writes: "Weeping is good at all times," § 17.

לפעמים מטעה היצר הרע לאדם ואומר לו שעבר עבירה גדולה. אע"פ שאינו אלא חומרא בעלמא או שאינה עבירה כלל. וכוונתו שיהא האדם בעצבות מכח זה ויבוטל בהעצבותו מעבודת הבורא ית'. וצריך האדם להבין הרמאות הזה. ויאמר להיצר איני משגיח על החומרא שאתה אומר שכוונתך לבטלני מעבודתו ית' ושקר אתה דובר. וגם אם היא באמת קצת חטא יותר יהיה נחת רוח לבוראי שלא אשגיח על החומרא שאתה אומר לי לגרום לי עצבות בעבודתו. אדרבא אעבוד אותו בשמחה כי זהו כלל כי אין כוונתי בעבודה לצורך עצמי רק לעשות נחת רוח לפניו ית'. ואם כן אף שלא אשגיח על החומרא שאתה אומר לא יקפיד הבורא עלי. כי כל עיקר שאיני משגיח הוא מחמת שלא אבטל מעבודתו אפילו רגע א'. וזהו כלל גדול בעבודת הבורא שיזהר מעצבות כל מה שיוכל:

הבכיה היא רעה מאוד שהאדם צריך לעבוד בשמחה. רק אם הבכיה היא מחמת שמחה אז טובה היא מאוד:

ואל ירבה בדקדוקים יתרים בכל דבר שעושה שזה כוונת היצר לעשות לאדם מורא שמא אינו

despair of fully accomplishing his duty. A sure hindrance to service is this despair! Has a man really stumbled? Let him not yield overmuch to paralyzing grief. Let him indeed sigh for his sin, but then let him turn again in joy to the Creator, blessed be He!

יוצא בדבר זה. כדי להביא אותו לעצבות. ועצבות היא מניעה גדולה לעבודת הבורא ית'. ואפילו נכשל בעבירה לא ירבה בעצבות שיבטל העבודה. רק שיעצב על העבירה ויחזור לשמוח בהבורא ית':

דבר צוה ההוא סבא אליהו הלוי ס"ט
בכמהר"ר רפאל שלמה סג"ל
מעכשיו ולאחר מיתה

ELIJAH DE VEALI TO HIS CHILDREN
FROM THE TESTAMENT OF ELIJAH
SON OF RAPHAEL DE VEALI

XX

ELIJAH DE VEALI TO HIS CHILDREN

From the Testament of Elijah son of Raphael De Veali.

Alessandria, in North Italy, was the site of a Jewish settlement after the expulsion of the Jews from Spain in 1492 (See *J. E.*, i, 340). The community rarely enjoyed tranquility until it received equal and political rights in 1848. Yet, throughout the troubled history of the community, the Rabbis were not wanting in distinction.

Elijah the Levite, son of Raphael Solomon, surnamed Saba (according to *J. E.* the family assumed the name De Veali, beginning with Elijah), held the position of Rabbi in Alessandria between the years 1738 and 1792. Nepi tells us that he was associated in his studies with Lampronti; they certainly worked together under Rabbi Judah Briel of Mantua. Elijah had something of a reputation as a wonder-worker and visionary. But he also has more solid claims to fame. He was a poet, and many of his Marriage Odes have been published (See Zedner, p. 231). He was a Cabbalist, and an authority on rabbinic law; some of his Responsa are quoted.

His Testament is a very long, elaborate, and valuable treatise. He gives full directions for the funeral, and enters into many erudite disquisitions on subjects connected with death and repentance. He says much that is worthy of attention on the general principles of the moral life. His Testament has never been printed. The editor of the present volume possesses the author's original autograph

כ

דבר צוה ההוא סבא אליהו הלוי ס"ט בכמהר"ר רפאל שלמה סג"ל מעכשיו ולאחר מיתה

אלסנדריה באיטליה הצפונית היתה מקום מושב יהודים אחרי גלות ספרד בשנת רנ"ב (עיין באנציקלופדיה היהודית האנגלית, כרך ראשון, דף ש"ם). הקהלה הזאת היתה שקטה ושלוה רק לעתים רחוקות, עד אשר קבלה זכיות מדיניות שוות בשנת תר"ח. אבל למרות הפורעניות הרבות שעברו עליה מיום הוסדה הצטיינה ברבנים מצוינים ומפורסמים.

אליהו הלוי בן רפאל שלמה המכונה סבא (לפי האנציקלופדיה היהודית האנגלית בחרה המשפחה בשם De Veali מימיו של אליהו) שמש בכתר הרבנות באלסנדריה משנת תצ"ח עד שנת תקנ"ב. נעפי מודיענו שהיה חבר ללמפרונטי בלמודיו; בכל אופן ברור הוא שעבדו יחד תחת השגחת רבי יהודה בריעל ממנטובה. אליהו היה נודע בתור בעל נס והוה הזיות. אבל גם במקצועות יותר מוחשים ומוצקים נתפרסם שמו. הוא היה פיטן, ורבים משירי הארוסין שלו יצאו לאור עולם (ראה רשימת צדנר, דף רל"א); גם היה מקובל ובר סמכא בהלכות הרבנים, ואחדות מתשובותיו מובאות בספרי שאלות ותשובות.

צואת אליהו היא חבור ארוך מאוד, מעובד ומפורט, ויש לה ערך רב. הוא מסדר את כל הפרטים של הלויה ומתעמק בחקירות חריפות ע"ד ענינים הקשורים במות ותשובה. גם על היסודות הכלליים של חיי המוסר הוא משמיע הרבה הראוי לתשומת לב. הצואה הזאת לא נדפסה עוד. יש לי כ"י ממנה

of the Testament; there is a clean copy, also apparently autograph, in the Bodleian (Cat. Neubauer, No. 2590). Neubauer (p. 1130) describes its contents as "ethical, casuistical, and kabbalistical." This is a fair characterization. A bundle of letters (chiefly in Italian) by members of the family, including Elijah, is also in the Bodleian collection (No. 2595).

In the course of his Testament, Elijah twice quotes the "Short Will" of Benjamin Cohen Vitali, who forbade any funeral oration in his own honor, and ordered that he was to be interred in a simple linen shroud. Elijah adopts both rules for his own obsequies. He appoints as one of his executors R. Solomon Michael Jonah, Rabbi of Torino (See Mortara, *Indice*, p. 30). Elijah directs that, during the whole week of mourning, prayers are to be held with minyan in his room, and that a short passage from his Testament is to be read by his son Moses Zakut. Though Elijah wrote Italian, he used the German term Jahrzeit. He requests that from funds left by him, and to be supplied by the community, books are to be purchased annually for the Talmud Torah school. The books are to include copies of the Bible, the Shulḥan Aruk and the Menorat ha-Maor.

So far I have given directions relating to myself. Now I will put forth my hand a second time and take the wisdom of the aged;[1] to give command unto my house. "Command" means rather encouragement[2] from now onwards to my offspring, to whom I would fain bequeath

[1] Is. 11.11; Job. 12.20. The author means he will follow the olden prescription to give testamentary exhortations to his children.

[2] Sifre Num. i; Num. Rabbah 7.

בעצם ידו של המחבר; ויש עוד כ"י כזה, כנראה ג"כ בעצם ידו של המחבר, בבית עקד הספרים הבודליאני (רשימת נייבויער, נומר 2590). נייבויער (דף א' ק"ל) מתאר יפה את תכנה כמו סך־הכל של מוסר, פלפול וקבלה. חבילת מכתבים (עפ"י רוב באיטלקית) שהריצו בני המשפחה הזאת, לרבות אליהו, זה לזה נמצאת ג"כ בבית עקד הספרים הבודליאני (נומר 2595).

במשך צואתו מזכיר אליהו פעמים את „הצואה הקצרה" של בנימין כהן וויטאלי אשר אסר איזה הספד שיהיה לכבודו ויצו שיקברוהו בתכריך בד פשוט. גם אליהו מצוה כזאת בנוגע לקבורתו, והוא ממנה בתור אחד מאפוטרופסיו רבי שלמה מיכאל יונה, אב"ד בטורין (ראה מורטארא, מזכרת חכמי איטליא, דף ל'). אליהו מצוה ג"כ שבמשך שבעה ימי האבלות יתפלל מנין בחדרו ובנו משה זכות יקריא מקרא קצר מצואתו. נחוץ להעיר שאף כי אליהו כתב באיטלקית בכ"ז השתמש במלה האשכנזית „יאהרצייט". הוא דורש שמן הכספים אשר השאיר אחריו ואשר תמציא הקהלה יקנו ספרים בכל שנה ושנה בעד בית התלמוד תורה, ושבין הספרים האלה יהיו ספרי תנ"ך, „שלחן ערוך" ו„מנורת המאור".

...הן אלה קצות דרכי אשר צויתי ואשר דברתי
לי לעצמי. ועתה אוסיף שנית ידי וטעם זקנים אקח.
לצוות אל ביתי. אין צו אלא לשון זירוז מיד
ולדורות הבאים אחרי מיוצאי חלצי. להניח ברכה

a gift over which they must stand at guard. This legacy is my exhortation to them to learn the fear of God all their days. I will make them know my testimonies, I will adorn them with crowns. For if my children ask me: What servitude is this that I require of them?[3] this shall be my answer: I am offering unto you not servitude but a Kingdom, for the righteous rules by the fear of God. Many are the messengers of God and fathers are among them; they are His partners.[4] Father telleth unto son His truth—the truth of the Torah[5], the life-giving lot of His inheritance. If I shall have executed His mission, without wavering, therein shall be my rest forever!

Come listen unto me, my children, let not your minds despise my words! I would have you hold yourselves as men hired for the day's work, saying every morning: "To-day I will be a faithful servant to the All-Master." Keep yourselves the whole day from anger, falsehood, hatred, contention, envy and incontinence. Forgive every one who troubles you. For half an hour supplicate God's aid to bring you to Repentance; do this in synagogue, this day, and on the morrow also! At least appoint one day a week for such exercise. I do not ask you to torture yourselves with fasting, although nowadays the whole world ought to repent with

[3] There are throughout this paragraph many snatches of Scriptural texts.

[4] T. B. Kidd. 30b.

[5] Or this phrase may be joined to the next clause.

אחרי. ואלה יעמדו על הברכה. את הברכה אשר ישמעו בנים מוסר אב. וילמדו ליראה את ה' כל הימים. ועדותי זו אלמדם ועטרות להם אענדם: והיה כי יאמרו אלי בני, מה העבודה הזאת להם. זאת אשיב אל לבם. שררה אני נותן להם. כי צדיק מושל ביראת אלהים: הרבה שלוחים למקום והאבות הן הן שלוחיו הן הן שותפיו. ואב לבנים יודיע את אמיתו, אמיתה של תורה, חבל נחלתו מחיה חיים. עשיתי שליחותו ובה' בטחתי לא אמעד זאת מנוחתי עדי עד:

לכו בנים שמעו לי. הטו אזניכם אלי. ואל יבוז שכליכם מילי... ותעשו עצמכם כשכירי יום, בכל יום בבקר לאמר, היום הזה אהיה עבד נאמן לאדון הכל. ושמרו עצמכם בכל אותו היום מכעס ושקר ושנאה תחרות וקנאה ומלהסתכל בנשים. ותמחלו לכל מי שיצער אתכם. ותבקשו רחמים כמו חצי שעה בבה"כ לה' שיעזרכם על התשובה. וכן תעשו למחרתו. ולפחות תקבעו יום א' לשבוע לזה. ואיני מטריד לסגוף עצמיכם בתעניות. הגם דהשתא כל בני עלמא בעלי תשובה נינהו וצריכים סיגוף ותיקון.

the sharpest rites of betterment. But it would be a fine thing if at least on Mondays and Thursdays in every week, the days on which teḥinah[6] is recited, you would limit your morning meal to a morsel of bread and water by measure, for the good of your souls and the health of your bodies, to fit yourselves for the Divine Presence and to make atonement for what you have done amiss.

Now in the forefront of my petitions is this: Show all honor to your mother, in heart, in speech, in action. And this further I entreat. Live together in love and brotherliness and friendship, dwelling if possible together in one household[7], with peace within your walls, and prosperity within your palaces.[8] And as for you, O husbands, honor your wives; and the latter shall on their part do full honor to their husbands, being to them a garland of roses, sweet flowers whose scent is of Lebanon. Be faithful shepherds of your flocks, watching your offspring, regarding their doings, wisely leading them to bask in the garden of the Lord, in which they, your young ones, shall luxuriate and flourish. And as for you, be ye in your conduct a light to their paths.

[6] The special penitential prayers added to the morning service on those days.

[7] Lit. "bond," but apparently the author means in one residence, the common rule indeed in the great Italian homes.

[8] Ps. 122.7. The conceit that follows, based on Eccl. 4. 9, is scarcely reproducible in English.

ויהי מה טוב אלו לעצתי תשמעון לפחות ביום ב' וה' שבכל שבוע בימים שאומרים בהם תחנה מה טוב לנפשכם וגם יועיל לבריאות הגוף אם תנהיגו עצמכם לאכול לחם צר ומים במשורה בסעודת הבקר. ותכונו לתיקון שכינה ולכפרת נפשכם:

והן קדם אני מבקש מכם, ואומר לכם, הזהרו בכבוד אמכם בלב בדבור ובמעשה... ואם אב אני בן יכבד אב ואלי תשמעון לישב באהבה ואחוה וריעות. ומה טוב ומה נעים שבתכם גם יחד באגודה אחת. יהי שלום בחילכם ושלוה בארמנותיכם. כי טובים השנים מן האחד ר"ל כשבאים מן האחד: ואליכם אישים אקרא. אוקירו לנשייכו והנשים יתנו יקר לבעליהם כליל לאישים. כלילא דורדי מעשה שושן ריח לו כלבנון... שימו לבבכם לעדרים וצאצאיכם לעיניכם. עיניכם על כל דרכיהם. והתבוננו מאד וראו לרעות בגנים גן נטע ה' בניכם כנטיעים מגודלים בנעוריהם... ואתם במעשיכם תהיו אור לנתיבותיהם:...

If your wealth increase,[9] be not proud; unto the rich, more than others, is humility becoming. They that possess most should be the most lowly, gratefully recognizing that they have their all from God. Pride oft displays itself in men's dress; avoid this form of arrogance just as ye concern yourselves with your moral excellence. Be ye attired so that you and your garments harmonize. Let your dress be righteousness, wear modest stuffs, not embroideries or gold and silver. Grace is not shown by fine feathers, but is revealed by unobtrusive bearing.

Happy will ye be, my children, my disciples, and all who attend to my counsel, if ye keep strict account of your expenditure, avoiding all superfluities, acting parsimoniously to yourselves and generously to others! And what ye save from frivolous outlays, add bountifully to your charities, and to your loans to the poor in the hour of their need. So have I read[10] of the brother of Obadiah of Bertinoro, the expounder of the Mishnah, that he was extremely rich, but lived on bare necessaries in order to support his famous brother who was settled in Jerusalem. It has been a life-long sorrow to me to behold how, on the contrary, so many, of whatever station, spend extravagantly on themselves and their own pleasures, sparing nothing on their soul's desires, but acting the most miserly part

[9] Ps. 62.11.

[10] In Conforti's *Ḳore ha-dorot.*

וחיל כי ינוב אל תשימו לב להתגאות ח"ו כי יותר מוטל לעשירים לנהוג ענוה בעשרם מאחרים. ועשירים בשפל ישבו... שלא להיות כפויי טובה להב"ה ויש להם כל:... וגם זה מן הכלל הגסות הרוח של המלבושים. ובמטותא מינייכו תרחיקו ממנו. ותשגיחו שלא יהיה א' מכם ולא שום אחד מבני בתיכם יוצא מן המוסר והנהגה טובה. ותהיו נאים בלבושכם ולבושכם נאה לכם. וצדק לבשו וילבש אתכם בצניעות. לא בגדי רקמה זהב וכסף. כי החן אינו תלוי בזה אלא בשפלות וענוה:...

ואשריכם בני תלמידי כל הסרים למשמעתי! אם תשימו בבתיכם שימת עין ותניחו המותרות ותהיו מצמצמים לעצמיכם וותרנים לזולתכם. ומה שאתם גורעים מהוצאות לדברים שאין בהם ממש תוסיפו ותרחיבו יד בצדקות ובהלואות במשכון לעני בשעת דוחקו. כמו שמצאתי כתוב מאחיו של רבי עובדיה ברטנורה מפרש המשניות שהיה עשיר גדול ומסתפק בהכרחי לבד כדי לזון ולפרנס הגאון אחיו שהיה דר בירושלים: וכל ימי נצטערתי בראותי להיפך בני אדם גם בני איש ותרנים לעצמם ולהנאת גופם. ואינם מחסרים לנפשם מכל אשר יתאוו. וימלאו

towards others, to whom they yield no services at all; not among such should be the portion of Jacob!

Beware of entering into obligations involving suretyship. I would not have you think that I myself avoided the mistake. I acted otherwise out of my willingness to help others. Often I paid. Often I became liable to serious troubles from which God delivered me. But miracles do not happen every day, and you must not rely on them.[11] Therefore flee from the act of becoming guarantor as from a sword. Never stand surety[12] whether in written or verbal promises. And, in general, in your business transactions, examine before you sign any document or obligation whatever it be. Do not rely on the skill of the official scribe, or of any other writer. I am grateful to the cheats who opened my eyes by their wiles. And in this connection, I warn you against making promises for fulfilment at a future time. Once I promised the Collectors for the Hebron Academy[13] seven Venetian lire annually for ten years in succession. Though I distinctly inscribed in the book that I made no absolute undertaking to pay the subscription, yet I felt bound to settle the whole ten years' account at once and I received the receipt for my advance payment. So reluctant was I to assume responsibilities which would not mature till a later date.

[11] T. B. Pes. 50b, 64b. [12] T. B. Yeb. 109a.

[13] The first modern Academy (Yeshibah) was founded in Hebron in the first part of the eighteenth century (cf *J.E.*, vi, p. 312).

תאותם והם קמצנים בתכלית הקמצנות עם אחרים ומודרים הנאה מהם. לא באלה חלק יעקב:...

אזהרה גדולה וחזקה לכם בני שתרחקו מערבונות... ואל תבטחו על שקר לאמר אבינו לא עשה כן... וכוונתי היתה רצויה להיטיב לאחרים ...והרבה פעמים פרעתי. וכמה רעות עברו עלי וגדול הרועה שהצילני. ולאו כל שעתא ושעתא מתרחיש ניסא. ואין סומכין על הנס. על כן תנוסו מהערבונות כמנוסת חרב ולא בכתב ולא בע"פ... וגם אני מזהיר אתכם... שאפילו בשביל עסקיכם... תעיינו היטב קודם שתחתמו שום שטר או חיוב איך שיהיה מה שאתם חותמים. ואל תסמכו על חכמת הסופר הערכי או סופר אחר... ואני מחזיק טובה לרמאים שהאירו עיני ברמאותם:... ועל מרכז זה אני מזהיר אתכם שלא תכנסו בחיוב שום נדר או נדבה למשך זמן... ונדרתי פעם א' לישיבת חברון ע"י מעלת השלוחים נר"ו ז' ליטרין ויניציאה לשנה לעשר שנים רצופים ואע"פ שכתבתי בפנקס מפורש בלא שום נדר אעפ"כ חשבתי למשפט לתת לכסף מוצא ולפרוע במעות כל העשר שנים מוקדמים וקבלתי מהם שובר ולא רציתי על שכמי נדר של אריכות זמן בכל צד:...

Similarly, with any religious duty never postpone its performance. As our Sages said, duty must be done at the earliest eligible moment.[14] So, too, if you notice in your homes anything, whether insignificant or important, which is out of order, and which by neglect may in course of time prove seriously injurious to body, soul, or property, lose no time, but at once set the matter right, whether to destroy or to overturn, to build or to plant—for sometimes one must upset so as to straighten. Thus will ye eradicate the poisonous plant before it can take root and produce its noxious fruit.[15]

Keep careful accounts, and strike an annual balance. Apply the same rule to your moral conduct, and look to it that ye strengthen the house where necessary. Search with strong lights, make search on search—use light on light to pry into all the crevices of your soul[16], and make haste to ascend to your Father in Heaven with Prayer, Repentance, and Charity...

Love work, hate lordship[17], and the idleness which tires more than toil itself. No rest excels that derived from labor in the Torah and in affairs of real import. Be ye kings, not slaves to your passions, rulers over your own spirit. True is the epigram[18]: questioning is the half

[14] T. B. Pes. 3a.

[15] Deut. 29.17.

[16] Cf. Pesikta Rab. ch. 8, on Zeph. 12; see also Ps. 64.7.

[17] Abot. i.10.

[18] *Choice of Pearls*, ch. i (beginning).

וכן בכל דבר מצוה אל תאחרו כמשז"ל לעולם יקדים אדם לדבר מצוה... ואם תראו בבתיכם איזה דבר קטון או גדול בלא סדרים שיוכל ח"ו בהמשך הזמן להיות גרמא בנזיקין לגוף או לנפש או לממון מהרה חושו מעשיכם לתקן הענין להאביד ולהרוס לבנות ולנטוע. כלומר לקלקל על מנת לתקן. ותשחיתו השרש פורה ראש קודם שישתרש ויעשה פרי:

והזהרו אתם בני ידידי לעשות חשבוניכם... מדי שנה בשנה:.. וגם כן בכל שנה ושנה תראו מה מעשיכם ותביאו חשבון לבדוק ולחזק את הבית... ועל הכל חפשו בנרות חיפוש מחיפוש ונר מנר בבתי הנפש ומהרו ועלו אל אבינו שבשמים בתפילה תשובה וצדקה:..

אהבו את המלאכה ושנאו את הרבנות והבטלה שהיא מיגעת יותר מהיגיעה עצמה. ואין מנוחה יותר גדולה מהיגיעה בתורה ובדברים של ממש:... ואתם תהיו ממלכת ואל תהיו כעבדים כפופים ומשועבדים ליצר ותמשלו ברוחכם... באמת אמרו השאלה חצי

of wisdom. But questions may be inept, for inquisitiveness in itself is impudence. Judge ye therefore truly in your minds whether the question is a suitable one. But put not this restriction on yourselves with regard to matters connected with religion. There are no boundaries on high; never hesitate to ask where the acquisition of virtue is concerned, but ask without stint, bring your empty vessels not a few, seek ye righteousness, seek ye humility, and the Lord will not withhold good from you!

If ye render a kindness to any man, do not recurrently remind him of it. This is a despicable habit. It is comparable to the son who feeds his father on dainties, yet inherits Gehinnom.[19] So was Nehemiah punished—his Book not being named after him[20]—because of his boast: "Remember unto me, O God, for good, all that I have done for this people." But fix ye this maxim in your hearts: Do what you say, but say not what you do!

[19] **T. J. Kidd. 1.7.** The son fed his father on choice poultry, but did it with insults; hence his condemnation.

[20] Neh. 5.19. According to T. B. Sanh. 93b, the Book of Nehemiah was accounted as part of the Book of Ezra because of Nehemiah's pride in his virtue.

חכמה... אמנם יש שאלה שאינה הגונה. שהשאלה לבדה היא חוצפה... ושפטתם צדק בדעתכם אם השאלה ראויה... אך בזאת נאות לכם במילי דשמיא אין תחומין למעלה ולא תעזוב נפשכם לשאול מדה טובה מרובה. הרחיבו שאול כלים רקים אל תמעיטו. בקשו צדק בקשו ענוה כי ה' לא ימנע הטוב מכם:

אם תטיבו לאיזה אדם אל תשימוהו תחת עיניו כפעם בפעם. לאמר אנחנו עשינו עמך כך וכך שמדה מגונה היא זו... ודומה למאכיל אביו פטומות ויורש גיהנם... והרי נענש נחמיה שלא נקרא ספרו על שמו לפי שאמר זכרה לי אלהי לטובה כל אשר עשיתי על העם הזה... וזאת אל לבכם השיבו. הטיבו את אשר תדברו ואל תדברו את אשר תיטיבו:

אגרת הגר"א

LETTER OF ELIJAH (GAON) OF WILNA

XXI

LETTER OF ELIJAH (GAON) OF WILNA

Elijah b. Solomon, called the Wilna Gaon, was born in that town in 1720 and died there in 1797. A brilliant character sketch of this famous scholar may be read in S. Schechter's *Studies in Judaism*, first series, chapter III. There is also a good biographical article in *J. E.* v, p. 133. The Letter which is here printed was written when he was on a journey to Palestine. His plan was not fulfilled, and he did not proceed further than Germany. The Letter was written at Königsberg (*J. E.*, v, 134 b); he seems to have returned home soon afterwards.

Two of his sons, Aryeh Leb and Abraham, attained a reputation for learning and piety; one of his sons-in-law, R. Moses of Pinsk, is also known to fame. His wife, who was still living when the Letter was written, died in 1783 (Schechter, op. cit. p. 107). His mother, also, was still alive; the writer's references to both are among the most interesting features of the epistle.

For the discussion of the tone and contents of the Letter see Schechter (loc. cit.). Possibly his severity is there somewhat overrated, for the Letter (though ascetically inspired) is not lacking in the softer graces.

The text of the Letter differs considerably in the different Versions of it. The editions here collated are mainly those contained in the עלים לתרופה. This first appeared in Minsk in 1836 and in subsequent reprints;

כא

אגרת הגר"א

אליהו בן שלמה, הנקרא הגאון מווילנא, נולד בעיר ההיא בשנת ת"ף ונפטר שם בשנת תקנ"ז. ציור מצוין של טיב החכם המפורסם הזה נמצא בספרו של שכטר Studies in Judaism, סדר ראשון, פרק ג'. יש גם מאמר יפה על תולדותיו ודברי ימי חייו באנציקלופדיה היהודית האנגלית, כרך חמישי, דף קל"ג. האגרת הנדפסת פה נכתבה בשעה שהלך למסעו לארץ ישראל; אבל מחשבתו לא יצאה מן הכח אל הפועל, ומסעו זה נפסק בארץ אשכנז. האגרת נכתבה בעיר קיניגסבערג (עיין באנציקלופדיה היהודית האנגלית, במקום הנזכר לעיל), וכנראה שב הביתה כעבור זמן קצר.

שני בניו אריה ליב ואברהם היו נודעים ללמדנים וליראי אלהים, ואחד מחתניו, רבי משה מפינסק, היה ג"כ מפורסם. אשתו, אשר חיתה עוד בשעה שנכתבה האגרת, שבקה חיים לכל חי בשנת תקמ"ג (ראה שכטר בספרו הנזכר לעיל, דף ק"ז). גם אמו היתה חיה עדנה, ורמזי המחבר לשתיהן הם בין הקוים היותר חשובים של האגרת.

בנוגע לסגנון האגרת ותכנה ראה את מסקנותיו של שכטר בספרו הנזכר לעיל. אפשר שהוא מגזים מעט על חומרתו של המחבר, כי האגרת (אף כי רוח הסגוף נסוכה עליה) איננה הטרה רכות ועדינות במדה ידועה.

נוסח האגרת שונה הרבה במהדורותיה השונות. המהדורות אשר השויתי לתכלית הוצאתי הן עפ"י רוב אותן הנמצאות ב„עלים לתרופה". הספר הזה יצא לאור בפעם הראשונה

the Warsaw edition of 1856 has a Judeo-German paraphrase. It is also printed in the 1884 edition of M. H. Luzzatto's מסלת ישרים (p. 74). An important edition is to be found at the end of Ḥayyim b. Joseph Vital's ס' שערי הקדושה (Aleppo 1866). This is often preferable to the rest; it is referred to as A in the Notes to the Hebrew text; the other editions as V. Where the variants are too considerable for collation, the most important of them are given at some length in the Notes. The student should refer to the notes on the Hebrew text, for the variations often contain different meanings from those of the text here adopted.

Grieve not at all on my departure for the Land of Israel (may it be built and established!). You[1] gave me indeed a firm promise to that effect. And why should you be anxious? Many men travel years long, in search of money, leaving wives and children, themselves wanderers and strayers in want of all things.[2] But I, thanks be to God, am on my way to the Holy Land, which everyone is eager to behold; the desired of all Israel, the desired of God Himself, the land for which in heaven and on earth all beings yearn. And I journey in peace, blessed be the Lord, though thou knowest[3] that I have torn myself from my children, for whom my heart moans,

[1] V. "my mother gave, etc."

[2] Deut. 28. 48.

[3] This is a parenthetic remark to the author's wife.

במינסק בשנת תקצ"ו ונדפס פעמים רבות אח"כ. מהדורת ווארשא תרט"ז יש לה תרגום חפשי ליהודית-אשכנזית. מהדורה אחרת היא זו של תרמ"ד, יחד עם „מסלת ישרים" של משה חיים לוצאטו (דף ע"ד). מהדורה חשובה נמצאת בסוף „ס' שערי הקדושה" של חיים יוסף בן וויטאל (אחלב תרכ"ו). לפעמים קרובות יש לבכר את המהדורה הזאת על כל המהדורות האחרות. בהערותי לנוסח העברי קראתי את הראשונה A ואת האחרונות V¹. במקום שהשינוים הם רבים מאד הבאתי רק את היותר חשובים. מן ההכרח הוא שהתלמיד ישתמש בהערות של הנוסח העברי, יען כי לעתים קרובות השינוים המובאים שם יש להם הוראות שונות מאלה של הנוסח אשר בחרתי פה.

באתי לבקש מאתכם שלא תצערו בנסעי אל ארץ ישראל תבנה ותכונן[1] כלל. כמו שהבטחתם לי בדברים אמיתים[2]. וגם למה תדאגו? הנה הרבה אנשים נוסעים כמה שנים בשביל ממון. מניחים נשותיהם ובניהם. וגם הם נעים ונדים בחוסר כל. ואני תהלה לאל יתברך נוסע לארץ הקדושה שהכל מצפים לראותה. חמדת כל ישראל וחמדת השי"ת. וכל העליונים והתחתונים תשוקתם אליה. ואני נוסע לשלום[3] ברוך ה'. הגם שאת[4] יודעת שהנחתי ילדי[5]

1 Some omit this and preceding four words.
2 V. שהבטיחה לי אמי תחיה 3 V. בשלום.
4 Some eds. add נות ביתי קדושה=נוב"ק in reference to author's wife. 5 V. בני.

from all my precious books, and from the glorious splendor of my house,[4] and have become as a stranger in another country.

It is a familiar truth that this world is altogether vain, its delights ephemeral. Woe to them who pursue after vanity which profiteth nothing! Be not eager after wealth, for there are "riches kept by the owner thereof to his hurt."[5] As a man came forth from his mother's womb, naked shall he return[6]; as he entered, so shall he quit the world. What profiteth it him, that he laboreth for the wind and though he live a thousand years twice told, enjoy no good? Even if a man live many years, rejoicing in them all, yet must he remember the days of darkness, for they shall be many, all that cometh is vanity. As for mirth, what doth it accomplish?[7] What gives you pleasure to-day, will make you weep tomorrow. Neither be zealous after glory, which is likewise a vain thing. Time deceives, resembling a balance which raises the light and lowers the heavy.

Moreover, this world may be likened to one who drinks salt water; he seems to quench his thirst, but he grows thirstier from the draught. No man dies with half his desires attained, and what profit has he of all his toil?[8] Remember the former generations, whose love and ambition and joy have already vanished, and who are

[4] Esther 1. 4. The writer refers to his wife.
[5] Eccles. 5. 12. [6] Job. 1. 21.
[7] Eccles. 5. 15; 6. 6; 11. 8; 2. 2.
[8] Eccles. 1. 3. Cf. Midrash ad loc.

שלבי הומה עליהם וכל ספרי היקרים ואת יקר תפארת ביתי. והייתי כגר בארץ אחרת:

וידוע כי כל העולם הזה הכל הבל. וכל השעשועים הכל כלא היו. ואוי להרודפים אחר ההבל אין בו מועיל! ואל תקנא בעושר כי יש עושר שמור לבעליו לרעתו. כאשר יצא מבטן אמו ערום ישוב. כל עומת שבא כן ילך. ומה יתרון לו שיעמול לרוח? ואלו חיה אלף שנים פעמים וגו'. כי אם שנים הרבה יחיה האדם בכלם ישמח ויזכור את ימי החשך כי הרבה יהיו. כל שבא הבל. ולשמחה מה זו עושה? כי מחר תבכה מאשר היום תשחק: ואל תקנא בכבוד המדומה להבל. כי הזמן בוגד. והוא כמאזנים יגביה הקל וישפיל הכבד:

והעולם הזה דומה לשותה מים מלוחים. ידמה לו שמרוה צמאונו והוא צמא יותר. ואין אדם מת וחצי תאותו בידו. ומה יתרון לאדם בכל עמלו? זכור את הראשונים אשר היו לפנינו שכל אהבתם

6 V. omit.

enduring their manifold penalties. Destined to the worms, what is man's enjoyment, when the grave transforms all enjoyments into bitterness? Death is near and inevitable,[9] it is no mere accident; life is a series of vexations and pains, and sleepless nights are the common lot. For every word judgment is exacted, no word (however light) is overlooked. Therefore I urge you to make solitude your habit, for the sin of the tongue weighs as much as all sins put together. So, after enumerating the sins, the punishment for which man eats in this world (while the stock remains for the world to come), our Sages add: "and slander equals them all."[10]

But why need I dilate on this most serious of sins? "All a man's labour is for his mouth," on which text our Sages remarked[11] that all a man's pious acts and studies fail to compensate for his frivolous speech. What should be man's chief objective in this world? To make himself as one dumb,[12] tightening his lips like the two mill-stones. The entire penalty of the "hollow of the sling" is due to man's idle words; for every vain utterance he must be slung from end to end of the world.[13] All this applies to words which are merely superfluous, but with regard to for-

[9] Lit. "is entwined round him," or "ever hastens after him."

[10] Tosefta Peah 1.2 (ed. Zuckermandel p. 18, though the reading there is somewhat different).

[11] Eccles. Rabbah on 6. 7.

[12] T. B. Ḥullin 89a.

[13] Shabb. 152b on basis of I Sam. 25. 29.

וחמדתם ושמחתם כבר אבדה. ומקבלים על זה דינים מרובים. ומה הנאה לאדם שסופו לפרוש לעפר רמה ותולעה. וכל ההנאות יתהפכו לו בקבר למרה. והמות כרוך באדם. ואיננו מקרה[7]. ובעולם הזה כל ימיו כעס ומכאובים. גם בלילה איננו מניח לו לישן. והכל יביא במשפט על כל דבור. ולא נאבד אפילו דבור קל. ולכן אני מזהירך שתרגיל עצמך לישב יחידי. כי חטא הלשון שקול ככל העונות כמאמר חז"ל אלו דברים שאדם אוכל עונשם כו' ולשון הרע כנגד כולם:

ומה לי להאריך בזה העון החמור מכל העבירות. כל עמל אדם לפיהו. ארז"ל שכל מצותיו ותורותיו של אדם אינו מספיק למה שמוציא מפיו. מה אומנותו של אדם בעה"ז ישים עצמו כאלם כו'. וידביק שפתותיו כשתי רחיים כו'. וכל כף הקלע הכל בהבל פיו[8] של דברים בטלים. ועל כל דבור הבל צריך להתקלע מסוף העולם ועד סופו: וכל זה בדברים יתרים. אבל בדברים האסורים כגון

[7] A. adds these two words and omits below the clause והמות אינו מקרה which appears in several eds.

[8] A. הכל בעון.

bidden speech—such as slander, scoffing, oaths, vows, dissensions, and curses, (particularly in Synagogue and on Sabbaths and festivals)—for all such must a man sink very deep into Sheol. 'Tis impossible, indeed, to estimate the chastisements and sorrows which a man bears because of a single utterance—every word of his is noted. Daily and inexorably angelic witnesses stand by and keep account, as it is said: "a bird of the air shall carry the voice, and that which hath wings shall tell the matter."[14] "Suffer not thy mouth to bring thy flesh into guilt, neither say thou before the messenger that it was an error, wherefore should God be angry?"[15] Therefore let a woman remember that "all glorious is the king's daughter *within* (the palace);"[16] whatever she needs, let her buy through a deputy; and even if she has to pay twice or thrice the price, is the Lord's hand waxed short?[17] God, blessed be He, feeds and sustains all creatures, from buffalo to mite, giving to each according to its need.[18] On Sabbaths and festivals speak not at all of matters which are not absolutely essential, and even in such cases be very brief. For the sanctity of the Sabbath is great indeed, and only with reluctance did the authorities allow even the exchange of greetings—so severe were they regarding even a single utterance.[19] Honor

[14] Eccles. 10. 20; applied to angels in the Midrash.
[15] Eccles. 5. 5. [16] Ps. 45. 14. [17] Num. 11.23.
[18] T. B. Abodah Zarah 3b.
[19] On the author's exceptional asceticism, cf. Schechter, *Studies in Judaism*, I p. 88. f.

לשון הרע וליצנות ושבועות ונדרים ומחלוקת וקללות ובפרט בבית הכנסת ובשבת וי"ט על אלו צריך לירד לשאול מטה הרבה מאד. ואי אפשר לשער גודל היסורין והצרות שסובל בשביל דבור א' ולא נאבד אפילו דבור א' שלא נכתב. בעלי נדפים הולכים תמיד אצל כל אדם ואדם ואין נפרדים ממנו וכותבים כל דבריו שנא' כי עוף השמים יוליך את הקול ובעל כנפים יגיד דבר: אל תתן את פיך לחטיא את בשרך, ואל תאמר לפני המלאך כי שגגה היא למה יקצוף האלהים: על כן כל כבודה בת מלך פנימה. וכל אשר צריך להפ תקח הכל ע"י שליח. ואף אם הוא פעמים ושלוש ביוקר. היד ה' תקצר? האל ית' זן ומפרנס מקרני ראמים ועד ביצי כנים ונותן לכל אחד ואחד די מחסורו: ובשבת ויו"ט אל תדברו כלל מדברים שאינם נצרכים מאד. וגם בדברים הנצרכים מאד תקצרו מאד. כי קדושת השבת גדולה מאד. ובקושי התירו לומר שלום בשבת. ראה בדבור אחד כמה

פ A. לך.

then the Sabbath to the utmost, as was done when I was with you. Be in nowise niggardly, for though God determines how much a person shall have, this does not apply to Sabbaths and festivals.[20]

I also make an especial and emphatic request that you train your daughters to the avoidance of objurgations, oaths, lies or contention. Let their whole conversation be conducted in peace, love, affability and gentleness. I possess many moral books with German (versions); let them read these regularly; above all on the Sabbath—the holy of holies—they should occupy themselves with these ethical books exclusively. For a curse, an oath, or a lie, strike them; show no softness in the matter. For, (God forbid!) the mother and father are punished for the corruption of the children. Even if you do your best to train them morally and fail, woe to your shame here and hereafter,—"she profaneth her father." Therefore use your utmost rigor in their moral training, and may Heaven help you to success! So with other matters, such as the avoidance of slander and gossip; the regular recital of grace before and after meals, the reading of the Shema', all with true devotion. The fundamental rule, however, is that they gad not about in the streets, but incline their ear to your words and honor you and my mother and all their elders.[21] Urge

[20] T. B. Bezah 16a.

[21] V. Their mother. Throughout this translation the word "you" has been employed where it is difficult to decide whether the author is addressing his wife solely

החמירו! ותכבד את השבת מאד כאשר היה[10] לפני. אל תצמצם כלל כי כל מזונותיו של אדם קצובים חוץ מהוצאות שבתות וי"ט:

וגם באתי לבקש מאתך מאד מאד בבקשה גדולה ועצומה ושטוחה[11] שתדריך את בנותיך מאד שלא יצא מפיהם קללה ושבועה וכזב ומחלוקת. רק הכל בשלום באהבה ובחבה ובנחת: והנה יש לי כמה ספרי מוסר עם לשון אשכנז. יקראו תמיד וכ"ש בשבת קדש קדשים לא יתעסקו אלא בספרי מוסר: ועל קללה ושבועה וכזב תכה אותם[12] ולא תרחם עליהם כלל. כי ח"ו בקלקול הבנים יענשו אב ואם[13]. ואף אם תדריכם תמיד במוסר ולא יקבלו. אוי לאותה בושה והצער והבזיון בעה"ז ובעה"ב. את אביה היא מחללת! לכן בכל מאמצי כחך תדריכם במוסר. ומהשמים יסייעוך שיקבלו מוסרך ואל תתיאש: וכן שאר דברים לשון הרע ורכילות. ושלא יאכלו וישתו כי אם בברכה ראשונה ואחרונה וברכת המזון וקריאת שמע והכל בכוונה. ועקר הכל שלא יצאו ח"ו מפתח ביתם לחוץ. ויטו אזן לדבריך[14]. ויכבדו אותך ולאמי[15] ולכל הגדולים מהם בשנים.

[10] A. הייתם. [11] A. omits. [12] A. adds במכות אכזריות.
[13] A. reads יענש אב. [14] V. ושיצייתו. [15] A. ולאמם.

them to obey all that is written in the moral books.

Furthermore, bring up your sons in the right way and with gentleness. Their teacher must be constantly in your house, and you must pay him generously. All a man's expenditure is appointed from the New Year, but (as the Talmud adds) this does not apply to expenditure on education.[22] I have left the necessary books for tuition. Pay careful heed to the children's health and diet, so that they never lack anything. They should first study all the Pentateuch,[23] learning it practically by heart. Let not the teacher impose his yoke heavily on them, for instruction is only efficient when it is conveyed easily and agreeably. Give the children small presents of money and the like, to please them,—this helps their studies. To this apply your unfailing attention, all else is vanity. At his death a man carries away with him from all his toil naught but two changes of white garments.[24] "No man can by any means redeem his brother. Be not afraid when one waxeth rich...for when he dieth he shall carry nothing away."[25] Say not: I will bequeath to my children money and means for their support. Know that the sons of man are like the grasses of the field, some flourish and others wither, each being born under

or the whole family. In this passage it is clearly the wife who is intended.

[22] Economy in education is not a virtue: T. B. Bezah 16a. [23] V. Bible.

[24] Shroud and tallit. Cf. *Yoreh Deah*, ch. 351.

[25] Ps. 49. 8, etc.

וכל הכתוב בספרי מוסר תזרזם לקיימו[16].

גם לבניך הי"ו[17] תגדל אותם בדרך הישר ובנחת. ותשלם שכר למוד. ותתמיד[18] המלמד בביתך. ולא תצמצם בשכרו. כי כל מזונותיו של אדם קצובין לו מר"ה[19] חוץ מהוצאת בניו לתלמוד תורה. והנחתי להם ספרים שילמדו בהם[20]. ותשגיח על בריאותם ומזונותם תמיד שלא יחסר להם[21]. ושילמדו מקודם כל החומש[22] שיהיו רגילין כמעט בעל פה. ואל יכביד המלמד עולו[23] עליהם. כי הלמוד אינו נקבע בלב האדם[24] כי אם בישוב ובנחת. ותפזר[25] להם איזה פרוטות וכיוצא כדי לשמחם ויועיל ללמודם[26]: ועל זה תתן תמיד דעתך. והשאר הכל הבל. כי מאומה לא ישא האדם מעמלו במותו[27]. כי אם שני חליפות בגדים לבנים גם לא אח פדה וגו'. אל תירא כי יעשיר איש וגו' כי לא במותו וכו': ואל תאמר אניח לבני ממון ונכסים לחיותם. דע לך כי בני אדם דומים לעשבי השדה. הללו נוצצים והללו נובלים.

16 V. for these two words יתקיימו. 17 V. שיחיו.
18 V. ותחזיק. 19 Eds. מתשר"י.
20 V. ספרים ולמען השם תדריכם בטוב ובנחת וגם תשגיח.
21 V. לחם. 22 A. התנ"ך.
23 V. omit these two words. 24 V. באדם.
25 V. ונתון תתן. 26 V. omit these four words.
27 V. omit.

his star, and under the Providence of the Most High God. The heirs of a wealthy man rejoice at his death, to inherit his estate, while he descends to the grave and leaves his wealth to others. So it was said of R. Simeon ben Lakish, who left behind him nothing more than a measure of saffron, that he applied to himself the text: "and leave their wealth to others."[26] Woe and alas for the sins of men who toil and moil to leave their children money and goods and full houses! All this is vanity, for the only profit in sons and daughters is their Torah and their virtue. Their sustenance, on the other hand, is appointed unto them by God. He who created them, creates also their means of support. A man's main concern should be to acquire the future world by the charitable and benevolent use of his money, honoring the Lord with his substance.[27]

Moreover, well known is the reward accruing to women for seeing that their sons attend school. I wish particularly to impress this on my wife. As our Sages say, no woman is regarded as worthy unless she performs her husband's will,[28] the more so when his words are the precepts of the living God. Though I am confident that she will carry out all my instructions, I nevertheless insist that there be no modification made, that this Letter be read every week—particularly on the Sabbath before the meal—and that it be

[26] Ps. 49. 11. T. B. Gittin 47a.
[27] Prov. 3. 9. T. B. Berakot 17a.
[28] Tana debe Eliyahu, ch. 9.

כל אחד נולד במזלו ובהשגחת אל עליון ברוך הוא. והם שמחים במותו לרשת אותו והוא יורד לשאול ומניחו לאחרים. כמו שאמרו על ריש לקיש שהניח בתריה קבא דמוריקא קרי אנפשיה. ועזבו לאחרים חילם: אוי ואבוי על בני אדם שכולם[28] טורחים ויגעים להניח לבניהם אחריהם ממון ונכסים ובתים מלאים[29]. כל זה הבל. כי אין יתרון מבנים ובנות רק בתורתם ובמעשיהם הטובים. אבל מזונותם קצובים להם מהשי"ת. מי שבראם בורא פרנסתם. והעיקר שיקנה האדם עוה"ב בצדקות וג"ח שעושה מממונו וכבד ה' מהונך[30]:

גם כן ידוע אגרא דנשי באקרוי[31] בנייהו בבית הספר. ומאד אני מצוה אותה לנו"ב על ד"ז[32]. וארז"ל אין לך אשה כשרה בנשים אלא כשעושה רצון בעלה. כל שכן שאני כותב לה דברי אלהים חיים. ובטוח אני שתעשה ככל אשר כתבתי. אעפ"כ[33] באתי להזהירך באזהרה כפולה[34] שלא תשנה דבר מכל אשר כתבתי. ותקרא את האגרת הזאת בכל שבוע ובפרט בשבת[35] קודם האכילה. ותזהיר בני

28 A. אוי ואבוי על שכלם ודעתם של בני אדם שטורחים.
29 V. omit 5 words.
30 V. omit 16 words.
31 A. adds ובאתנוי.
32 V. omit 7 words.
33 V. גדולה.
34 V. omit 7 words.
35 V. פ"א בשבוע וביום השבת

impressed on your children during the meal to avoid conversing on frivolous or secular matters, and above all to be on guard against slander and the like.

When you lead your sons and daughters in the good way,[29] let your words be tender and caressing, in terms of discipline that win the heart's assent. Particularly, is this essential if we are to enjoy the privilege of settling in the Land of Israel, where it is necessary to walk firmly in the ways of the Lord. Therefore accustom them to a life of virtue and noble character, to which end much training is required. Habit dominates all things, and becomes nature; all beginnings are hard, continuations are easy. The wicked knows of himself that his way is evil and bitter, but it is difficult to tear himself from his folly. For this is the way of man. At the door sin coucheth,[30] and his yezer rules over him. Its spice[31] in the case of men is study of the Torah, and for women modesty. To his death-day must man chasten himself, not by fasts and penances, but by a bridle to his mouth and his lust. This bridle is Return[32] (to God). This is the whole fruit of the world to

[29] T. B. Sanhedrin 76b. [30] Eccles. 12. 13; Gen. 4. 7.

[31] i. e. remedy or preservative. Cf. T. B. Ḳiddushin, 30b.

[32] Repentance would be an inadequate rendering.

---

[46] This clause is added from A., which differs considerably in wording in the following passage.

[47] A. קנין.

ביתך בתוך[36] הסעודה שלא ידברו דברים [בטלים] ודברי חול[37]. וכל שכן בלשון הרע וכיוצא:

כשתדריך בניך ובנותיך לדרך טובה, יהיו דבריך רכים וחנונים בדברי מוסר המתישבים על הלב[38]. ובפרט אם נזכה לדירת ארץ[39] ישראל. כי שם צריך לילך[40] מאד בדרכי ה'. ולכן תרגילם בדברי מוסר ומדות טובות שצריכים[41] הרגל רב. וההרגל על כל דבר שלטון ונעשה טבע[42]. וכל התחלות קשות ואח"כ יהיו נוחות[43]. כי הרשע[44] יודע בעצמו שרע ומר דרכו אך שקשה לו לפרוש מסכלותו[45]. כי זה כל האדם. לפתח חטאת רובץ ושליט עליו יצרו. ותבלין שלו לזכרים עסק התורה ולנקבות הצניעות[46]. ועד יום מותו צריך האדם להתיסר. ולא בתעניתים וסיגופים רק ברסן פיו ובתאוותו וזהו התשובה. וזה כל פרי[47] העולם הבא

[36] V. omit 3 words and read ובתוך.

[37] V. omit 2 words and read ח'ו.

[38] V. differ in wording here, but the sense is the same.

[39] V. לבא לארץ. [40] V. להתנהג.

[41] V. omit 5 words and read כי הדבור והמדות צריך.

[42] V. omit 2 words.

[43] V. ואח"ך ואוהל לו אז יתהלל; A. adds ואם ח'ו קלקלו מעשיהם דע. [44] A. הכסיל. [45] V. omit clause.

come, as it is written: "For the commandment is a lamp and the Law is light," but "the reproofs of instruction are the way of life."[33] This transcends all conceivable fasts and penances; and he who succeeds in muzzling his mouth, will merit in measureless abundance of the Light treasured up in the future world.[34] And the Scripture saith:[35] "Who is the man that desireth life, and loveth days that he may see good therein? Keep thy tongue from evil, and thy lips from speaking guile." Thereby shall his iniquity find atonement, and he be saved from the depths of the netherworld. So is it said: "Whoso keepeth his mouth and his tongue keepeth his soul from troubles:" and again: "Death and life are in the power of the tongue."[36] Woe to him that slayeth himself by his speech! (If the serpent bite before it is charmed) what advantage hath the charmer? For slander once spoken there is no remedy. Therefore the rule must be: Speak of no man to his praise, still less to his dispraise. For what has a man to do with slander? "The mouth of slander is a deep pit, he that is abhorred of the Lord falleth therein."[37]

Against this offence the most effective hedge is solitude—to avoid ever leaving the house for the streets unless under pressure of extreme necessity or in order to perform an important

[33] Prov. 6. 23. [34] T. B. Ḥagigah, 12 a.

[35] Ps. 34. 13–14. [36] Prov. 21. 23, 18. 21.

[37] Prov. 22. 14, applied to slander, blasphemy and evil speech in T. B. Shabbat 33a.

כמש"כ כי נר מצוה ותורה אור. אבל ודרך חיים תוכחת מוסר. וזהו יותר מכל התעניתים וסיגופים בעולם. ואדם הזוכה לחסום פיו זוכה לאור הגנוז בשפע בלתי שיעור[48]. ואמר הכתוב מי האיש החפץ חיים אוהב ימים לראות טוב? נצור לשונך מרע ושפתיך מדבר מרמה. ובזה יכופר לו כל עון ונצול משאול תחתית[49]. שנא' שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו, וכתיב מות וחיים ביד לשון. אוי לממית עצמו בדבורו[50]. ומה יתרון לבעל הלשון ולכל יש רפואה חוץ וכו'. והעיקר שלא תדבר בשום אדם בשבחו[51] וכל שכן בגנותו. כי מה לו לאדם לדבר זרות. שנא' שוחה עמוקה פי זרות זעום ה' יפול שם:

והגדר העקרי הוא התבודדות[52]. שלא תצא[53] מפתח הבית חוצה. כי אם לצורך גדול מאד או

48 V. הגנוז שאין מלאך ובריה יכולים לשער.
49 V. מניהנם. 50 V. add בשביל דבור אחד.
51 V. add שמתוך שבחו יבא לידי גנותו.
52 V. ועיקר הגדר בבדידות.
53 V. תצאו.

religious duty. The Scripture hints at this.[38] Even in Synagogue make but a very short stay and depart. It is better to pray at home, for in Synagogue it is impossible to escape envy and the hearing of idle talk. Men have to give account for it; as the Sages say,[39] he who merely listens and is silent is culpable. The more so on Sabbaths and festivals, when people assemble to talk, it would be better not to pray at all. It is also better for your daughter not to go to Synagogue,[40] for there she would see garments of embroidery and similar finery. She would grow envious and speak of it at home, and out of this would come scandal and other ills. Let her seek her glory in her home, cleaving ever to discipline, and showing no jealousy for worldly gauds, vain and delusive as they are,[41] coming up in a night and perishing in a night.[42] Thus is it written:[43] "Though his excellency mount up to the heavens," yet "riches are not for ever."

[38] The author quotes Levit. 16. 4: "He shall put on the holy linen (tunic)." The Hebrew *bad* means "linen" and also "alone".

[39] T. B. Pesaḥim 118a.

[40] V. "to the women's synagogue."

[41] Jer. 10. 15; 51. 8.

[42] Jonah 4. 10.

[43] Job 20. 6; Prov. 27. 24.

הקברות כי שם מתדבקים הקליפות באנשים וכל שכן בנשים. וצרות רבות באים מזה.

[57] A. reads לבה"כ של נשים. [58] V. בנדים טובים.

[59] V. omit clause. [60] A. אדם להבל דמה בן.

לעשות מצוה רבה ודרך רמז ב'ד קד'ש יל'בש[54]. ואף בבית הכנסת[55] תקצר מאד ותצא. ויותר טוב להתפלל בבית. כי בבית הכנסת אי אפשר להנצל מקנאה ולשמוע דברים בטלים ונענשים על זה כמה שאמרו אף השומע ושותק נענש. וכל שכן בשבת ויום טוב שמתאספין לדבר יותר טוב שלא תתפלל כלל[56]. וגם בתך יותר טוב שלא תלך לבית הכנסת[57] כי שם רואה בגדי רקמה וכיוצא[58]. ומתקנאת ומספרת בבית ומתוך זה באין ללשון הרע ולדברים אחרים. אלא כל כבודה בת מלך פנימה[59]. ותתדבק במוסר תמיד. ואל תקנא בעולם הזה. הכל הבל מעשה תעתועים. שבן[60] לילה היה ובן לילה אבד. שנא' כי אם יעלה לשמים שיאו וגו' כי לא לעולם

[54] V. omit clause from כי אם.

[55] For what follows A. reads:
ואף בבית הכנסת תתבודד מהבריות לשבת יחידי. כי במקום אסיפת אנשים א"א להנצל מלשמוע דברים בטלים ולה"ר. ואף השומע ושותק נענש ע"ז כמשרז"ל וכל שכן בשבתות ויו"ט שמתאספים העם בבה"כ ולא יבצר שימצא מהם מדברים דברים בטלים ולה"ר השמרו לכם שתשבו במסבתם הרחק מן הכיעור ותשב בבה"כ בהתבודדות שהדבור בבה"כ הוא עון פלילי ועבירה גדולה בידו. עד שאמרו בזהר הקדוש מאן דמשתעי בבי כנישתא לית ליה חולקא באלהא דישראל. ובתי מדרשות דינם כבה"כ שאסור הדבור בהם.

[56] V. add this (or similar clause) ואל תלך תמיד לבית

This world's pleasure, even in its hour, is vanity—condemned in the eyes of every intelligent being. Woe and alas that men go astray in this matter![44] Do you rather show zeal for the fear of the Lord all day, becoming worthy of the world hereafter. Say not: How shall I become thus worthy, what am I able to do? For it matters not whether one do much or little, so long as he directs his heart heavenwards.[45]

Among my books is the Book of Proverbs in German; for the Lord's sake let them read it every day, as it is chief of moral works. They should also read Ecclesiastes constantly, in your presence; for this book exposes the vanity of temporal concerns. But the end must not be a mere perusal of these books, for man does not thus gain incentive. Many a man reads moral words without rousing himself to moral works. Partly because they merely read, partly because they fail to understand—this renders the reading fruitless. This is shown in the Parable of one who sows[46] without ploughing the soil, so that the wind snatches the seed and satisfies the birds. Because he cannot restrain himself or make himself a fence, he is like one who sows without

[44] Or "in this world".

[45] Mishnah Menaḥot (end).

[46] See *Prince and Nazirite* (by Ḥisdai) ch. 10. Cf. I. Abrahams, *Studies in Pharisaism*, First Series, p. 93.

---

the personal references.

[66] V. לפרקים [67] The eds. read מבהיל

[68] V. add ושאר ספרים. [69] V. בתוך הבריות.

חוסן וגו'. ועונג העולם הזה[61] אף בשעתו הבל. ומאוס בעיני כל בעל שכל. אוי ואבוי ששוגה בזה! ותקנא ביראת ה' כל היום ותזכה לעה"ב[62]. ולא תאמר במה אזכה לעה"ב ומה יכולת[63] לעשות? כי אחד המרבה וא' הממעיט ובלבד שיכוון לבו לשמים![64]

ובספרים שלי יש משלי בלשון אשכנז[65]. למען השם שיקראו בכל יום[66]. והוא ראש המוסרים. וגם ספר קהלת יקראו תמיד לפניך כי שם מהבילי[67] עניני עוה"ז[68]. אבל ח"ו לא תהיה התכלית הקריאה לבד. כי בזה אין מתפעל האדם. גם כמה ב"א קורין בספרי מוסר ואינם מתפעלים והוא בשביל הנ"ל. ועוד בשביל יציאתם בלא הבנה[69] כי זה מאבד הכל. והמשל הזורע בלא חרישה שיחטוף הרוח וישביע עופות כו' והוא בשביל שאין יכול לחסום עצמו ולגדור והוא כזורע בלא גדר ואוכלין

[61] V. omit 3 words. [62] V. omit 4 words.

[63] V. איני יכולת. [64] Some texts add:
ולמען השם שתפרש את החומש כאשר צויתיך. ואל תפחות כאשר הזהרתיך. כי בפחות מזה עוברים כל רגע על כמה לאווין ועשין ושקול כאלו כפר בתורה הקדושה ח"ו. אבל העיקר לזכות העה"ב בשמירת פיו וזהו דבר יקר מאד. ואלו נקראו נשים שאננות כי הפה קודש קדשים:

[65] The ending differs here in the eds. A. omits the whole reference to the parable of the sower and some of

fence, and the pigs consume it and tread it down. Sometimes one sows on stone, the stony heart into which no seed enters at all, and it is necessary to strike the stone until it is split. Therefore I have bidden you to strike your children if they refuse to obey you. "Train up a child in the way he should go, and even when he is old he will not depart from it."[47] This is the great rule! I include in all this exhortation my son-in-law, who must follow the course of reading which I have prescribed. Let his study be from pure love of God, and for the Lord's sake let him train himself in this, disregarding the objection of those who hold it unnecessary for a young man. On the contrary, the shell of a green nut is easily opened. This is the root of all, for thereby man becomes worthy of all; as our Sages remarked: "R. Meir said, whoever is busied in Torah for its own sake (merits many things), and not only so (but he is worth the whole world)."[48] Accustom your children to the study of the Chapters of the Fathers, and in the Abot of R. Nathan and the tractate *Derek Erez*[49], for good manners (the subject of the last named) are precedent to the Torah. Show the utmost honor to your aged mother-in-law, and treat all men with mannerliness, with amiability and respect.

My dear mother! I realize that you need no instruction of mine, for I know your modest

[47] Prov. 22. 6.

[48] Abot vi., Chapter of R. Meir (beginning).

[49] *J. E.* i. 81 ff., iv. 526.

החזירים וירמסון. ויש שזורע על האבן והוא לב האבן שאינו נכנס בו כלל וצריך להכות את האבן עד שיתפוצץ. לכן כתבתי לך שתכה את בניך אם לא ישמעו לך. וחנוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנו. זהו כלל גדול[70]. וגם את חתני אני מזהיר בכל זה שיקרא לפניהם כנ"ל. ושיהא למודו לשם שמים. ולמען השם יחנך עצמו בזה. ואל ישגיח על האומרים כי הנער אין צריך לזה ח"ו. אדרבה! קליפת האגוז ירוקה נוחה כו'. ועיקר הכל הוא. כי בזה זוכה אל הכל. כמו שאחז"ל. רבי מאיר אומר כל העוסק בתורה לשמה כו' ולא עוד וכו': ותרגילם בלמוד מסכת אבות ואבות[71] דרבי נתן. ותלמדם[72] דרך ארץ. כי ד"א קדמה לתורה: ולחמותך הזקנה תכבד מאד. ועם כל אדם תתנהג בדרך ארץ ובנחת ובכבוד:

אהובתי אמי! ידעתי שאינך צריכה למוסר שלי. כי ידעתי כי צנועה את. אעפ"כ יקראו לפניך

[70] V. ועיקר בחינוך.
[71] V. ובפרט בפרקי אבות דרבי נתן.
[72] So A. adds.

disposition. Nevertheless, let them read in your presence this Letter, for it contains counsels derived from the words of the living God. And I earnestly implore you not to grieve for my sake, as you have promised. If, by God's grace, I have the privilege to be in Jerusalem, the Holy City, over against the Gates of Heaven, I will pray on your behalf in accordance with my undertaking. If we are so blessed we shall appear (in the City) together all of us, should the Master of Mercy so will it.

I also beg my wife to honor my mother in accordance with the prescript of the Law, esepecially regarding a widow.[50] 'Tis an indictable offense to distress her, even in the smallest matter. My mother, too, I entreat to live harmoniously with my wife, each bringing happiness to the other by kindly intercourse, for this is a prime duty incumbent on all mankind. Each one is asked, in the hour of judgment: "Hast thou conducted thyself with friendliness towards thy fellow man?" The aim of the Torah, in large part, is to induce this desire of causing happiness. Let there be no dissension of any kind among all the household, men and women, but let love and brotherliness reign. In case of offense, forgive each other, and live for God's sake in amity. Of my mother I also ask that she shall lay her injunctions on my sons and daughters in tender terms so that she may win obedience; that she

[50] See Ṭur, Yoreh Deah, ch. 40, on rights of widow in husband's house. See *J. E.* xxi, 515. Cf. also Micah 7. 6, quoted in T. B. Sanhedrin 97a, Soṭah 49b.

האגרת הזאת. כי הם דברי אלהים חיים. ומבקש אני מאד ממך בבקשה שטוחה שלא תצער בשבילי כאשר הבטחתני. ואי"ה אם אזכה להיות בירושלים עיר הקדש אצל שערי שמים, אבקש בעדך כאשר הבטחתי לך. ואם נזכה נראה יחדיו כולנו, אם ירצה בעל הרחמים:

גם באתי לבקש לאשתי שתכבד את אמי כמה שכתוב בתורה. ובפרט לאלמנה. שעון פלילי מאד לצערה אפילו בתנועה קלה. וגם לאמי בקשתי שיהא שלום בין שניהם. ואשה את רעותה תשמח בדברים טובים, כי זה מצוה גדולה לכל אדם. ושואלין לאדם[73] בשעת הדין כו' ההלכת את חבירך בנחת רוח? ובזה רוב התורה לשמח לאדם. ואל יהי שום מחלוקת בכל בני הבית באנשים ובנשים אלא אהבה ואחוה[74]. ואך אם יעשה אחד[75] מכם שלא כהוגן תמחלו זה לזה ותחיו למען ה' בשלום. וכן לאמי בקשתי שתדריך את בני ובנותי בדברים

73 A. לנשמה.

74 V. omit this clause.

75 Eds. אם תעשה אחת מכם.

shall care for them and they shall honor her. Between them there shall be heard no strife or anger, but peace shall prevail. And may the Master of Peace grant unto you, unto my sons and daughters, my sons-in-law and brothers,[51] and unto all Israel, life and peace! These are the words of one who constantly prays for you—Elijah b. Solomon Zalman (be the memory of the righteous for a blessing!).

[51] These two words may be rendered as singulars.

רכים שיקבלום. ותשגיח עליהם. ולבני ולבנותי אני מצוה שיכבדו אותה. וגם ביניהם לא ישמע ריב וכעס כלל אלא הכל בשלום. ובעל השלום יתן לכם ולבני ולבנותי וחתני ואחי וכל ישראל חיים ושלום! כ"ד המעתיר בעדכם תמיד, אליהו במהור"ר שלמה זלמן זצ"ל[76]:

[76] V. מנאי אהובכם אליהו וכו'.

לקוטים מצואת מוהר' אלכסנדר זיסקינד

A TRUE MAN OF GIMZO
EXTRACTS FROM THE TESTAMENT OF ALEXANDER SUESSKIND

XXII

A TRUE MAN OF GIMZO

Extracts from the Testament of Alexander Suesskind

Alexander, son of Moses Suesskind, died at Grodno in 1794. He was author of a popular book on Prayer and Worship, the *Basis and Root of Service*, which appeared in Novidvor in 1782, and has often been reprinted. His Testament was published in Grodno in the year of his death. It, too, has been very often reprinted. The author's desire that it should be printed at the beginning of editions of the Prayer Book (see the first note to the Hebrew text) does not seem to have been fulfilled. The length of the work must have proved an obstacle, just as the same cause has compelled the editor of the present volume to limit himself to a few extracts.

In the Introduction to his Testament he refers to his treatise and explains that his design was to add points for which place could not be found in the former work. Then follow 46 paragraphs.

The popularity of the Testament is easily understood. Like Naḥum of old (T. B. Ta'anit 21a) he was a veritable "man of Gimzo", one who ever used as his motto the cheerful maxim "*Gam-zu le-tobah*" (*This, too, is for good*). With this optimism he combined much learning and still more naïveté. It is indeed his simplicity that gives his erudition its rare charm. To him religion was a personal experience, a conviction of the soul. No less than forty-seven prayers and benedictions of his own composition occur in the Testament. And as his own religion was

כב

לקוטים מצואת מוהר' אלכסנדר זיסקינד

אלכסנדר בן משה זיסקינד נפטר בגרודנה בשנת תקנ"ד. הוא היה המחבר של ספר ידוע על תפלה ועבודה, „יסוד ושורש העבודה", אשר יצא לאור בנובידבור בשנת תקמ"ב ונדפס פעמים רבות אח"כ. צואתו נדפסה בגרודנה בשנת פטירתו, וגם היא עברה דרך מהדורות רבות. לפי הנראה, חפצו של המחבר שידפסוה בראש הסדורים (ראה את ההערה הראשונה אל הנוסח העברי) לא נתמלא. בלי ספק אריכותה היתה בעוכריה, ומטעם זה הוכרחתי גם אני להסתפק רק בלקוטים אחדים.

בהקדמה לצואתו מזכיר המחבר את ספרו על העבודה ומבאר שכונתו היתה להוסיף דברים בצואתו שלא היה אפשר להזכיר בחיבורו הנ"ל. אח"כ באים ארבעים וששה סעיפים.

נקל להבין מפני מה הצואה הזאת היתה כ"כ אהובה על הבריות. כמו נחום מימים עתיקים (תלמוד בבלי, תענית, כ"א.) היה זיסקינד „איש גמזו" אמתי וישתמש תמיד בכלל הנחמד והנעים „גם זו לטובה". אל שמחת-החיים הזאת נצטרפה למדנות גדולה ותמימות גדושה, ופשטותו הוסיפה לויית חן מיוחד לחכמתו. לו הדת היתה נסיון אישי, הוכחה נפשית. לא פחות מארבעים ושבע תפלות וברכות, אשר חבר הוא בעצמו, נמצאות בצואתו. ובהיות שרתו היתה חפשית ובלתי כפויה

so spontaneous, its appeal is also immediate. We seem to stand in the presence of a sensitive soul, which, fortunately, does not lack the saving grace of humor.

My beloved children! Though I have already compiled a treatise on subjects connected with the service of our Maker and Creator (be His name blessed and His memorial exalted for ever),[1] a treatise which I entitled *Foundation and Root of Worship*, and in which I designed to instruct not you only but the community also—for on every individual of the holy Israelite people rests the duty to fulfil all that is therein written in accordance with my exposition of the meaning and profound significance of every thought and practice to which allusion is made—nevertheless, I here address you personally and it is your heart, my dear children, that I know better than all the families of the holy Israelite people. Therefore, by virtue of the obligation imposed on you of showing honor to your father and with the authority of one dangerously ill,[2] I command you to undertake the performance of all that I shall expound in this Testament,—points which it is impossible to notice in my afore-mentioned treatise. I also hope in my Maker and Creator that other men, too, who cast their eyes on this Testament will incline their pure hearts to all its contents, and that there may reach our Creator

[1] This phrase, which appears repeatedly in the course of the testament, is often left untranslated.

[2] This double appeal—to the law of the decalogue and to the duty of obeying a dying man's orders—recurs many times, and is not always translated.

גם פעולתה היא ישרה ותכופה. כמדומה שאנחנו עומדים פה לפני איש אנין בעל מזג רך, אשר בכ"ז נחן במתנת הבדיחה וההלצה.

בניי אהוביי![1] הגם שכבר חברתי חיבור מעניני עבודת יוצרנו ובוראנו יתברך שמו ויתעלה זכרו לעד. שקראתיו שמו יסוד ושורש העבודה. ולא ללמד בשבילכם לבד יצאתי שם אלא על הכלל כולו. שעל כל איש מעם קדוש הישראלי חיוב לקיים כל מה שכתוב שם כפי שבארתי שם טעמו ונימוקו בכל כוונה והנהגה הנזכר' שם. אך אתכם בניי אהוביי! ידעתי לבבכם מכל משפחות עם קדוש הישראלי. לכן אני מצוה בגזירת כיבוד אב וצוואת שכיב מרע לקבל[2] עליכם להיות עושים כל מה שאבאר בצוואה זו. מה שלא היה באפשרי להזכיר בחיבורי הנ"ל. ואקווה ליוצרי ובוראי ית"ש ויתעלה זכרו לעד שגם שאר בני אדם שיעיינו בצוואה זו יתנו לבם הטהור בכל הכתוב בה. ויגיע

[1] Preceding this paragraph are the lines:
צוואה סדורה וערוכה אשר הניח אחריו ברכה איש אלהי מהו' אלכסנדר זיסקינד במהו' משה זצוק'ל:
בעז"ה צוואה לבניי שיחיו וצוואה זו תבוא על הדפוס בהתחלת הסידורים:

[2] Eds. לקיים.

gratification from their service of Him, blessed be His Name, and exalted His Memorial, for ever, Amen!

I command you, this day, my beloved children, to acknowledge the Godhead, the Kingdom, and the Lordship of our Maker and Creator, to keep His commandments, His statutes and laws, to perform them fitly and for their own sake, and not as a "commandment of men learned by rote"[3] (may the Merciful One deliver us!).[4] Your intention shall be that God may find satisfaction in your conduct.[5] Ye shall labor in His holy Law whenever you have leisure; even a single instant ye must not waste in the world's vanities. The intent of your study of His holy Law should be that the Name (be it exalted!) may obtain pleasure from your devotion. And ye shall fix firm in your minds the love and fear of Him, to do His will with a perfect heart. Ye shall glory in His holy Godhead ceaselessly; and shall at all times offer thanksgiving to Him, with lips and heart, for that He bestowed on you the boon of creating you in His holy portion, in the midst of the holy Israelite people (as it is written: "for the portion of the Lord is His people"),[6] and not among one of the peoples who worship idols, "which shall utterly pass away."[7]

[3] Isaiah, 29.13.

[4] This phrase, too, is very often repeated by our author, and will mostly be left untranslated.

[5] On this idea, that man's excellence gives pleasure and satisfaction to God, see my *Studies in Pharisaism*, ii, p. 179. [6] Deut., 32.9. [7] Isaiah, 2.18.

גם כן מעבודתם נחת רוח ליוצרנו ובוראנו ית"ש ויתעלה זכרו לעד. אמן!

אשר אנכי מצוה אתכם היום בניי אהוביי! בגזירת כיבוד אב ובצוואת שכיב מרע שתקבלו עליכם אלהותו ומלכותו ואדנותו של יוצרנו ובוראנו ית"ש ויתעלה זכרו לעד. לשמור מצותיו וחוקותיו ותורותיו לעשותם כראוי ולשמה ולא כמצות אנשים מלומדה רחמנא לצלן! וכוונתכם תהיה בכדי שיגיע ממעשיכם נחת רוח ליוצרנו ובוראנו ית"ש ויתעלה: ותהיו עמלים בתורתו הקדושה בכל עת שיהיה לכם פנאי. אף[3] רגע אחד לא תבלו[4] ח"ו בהבלי העולם. וכוונת לימודיכם בתורתו הקדושה תהיה גם כן בכדי שיגיע להשם יתעלה נחת רוח מהלימוד. ותקבעו בלבבכם אהבתו ויראתו לעשות רצונו בלבב שלם. ותתפארו באלהותו הקדושה בתמידות ותתנו לו ית"ש ויתעלה הודאה בכל עת בפיכם ובלבבכם על שזיכה אתכם וברא אתכם בחלקו הקדוש בתוך עם קדוש הישראלי כמ"ש כי חלק ה' עמו. ולא בתוך עם מן העמים עובדי אלילים כליל יחלוף:

3 Some Eds עד.
4 Some Eds. תהגלו.

Besides the potential surrender of life in which every Israelite is bound to acquiesce when reciting certain parts of the liturgy, as I have indicated in my treatise in accordance with the views of the Zohar and Isaac Luria,—besides this, I command you, my beloved children, that if ye be called upon to suffer actual martyrdom (from which may God deliver you and all the holy people!), ye shall go to your death with whole-hearted joy. And the Creator will delight in you throughout the realms above. He will say: "See ye what manner of a man I made in My world; he spared not his body, but bore chastisements for My honor, and delivered himself up for the sanctification of My Name!" And my heart knows, that if I were myself required to make this supreme sacrifice, it would not be for the wondrous reward which eye hath not seen in the worlds on high, but solely for the great Name of God, that it might be magnified and sanctified in all worlds below and above, by my act of voluntary martyrdom.

Moreover, my beloved children, I command you to ordain on your children too all that I have commanded you—the acknowledgement of His Godhead, the study of His holy Law at all times, the performance of His holy precepts in all their particularities for their own sake, and in the actual surrender of life. Command also your children that they shall continue these in-

גם מלבד מסירת נפש בכח כפי שהזכרתי בחבורי שחיוב על כל איש ישראל מעם קדוש לקבל על עצמו במקומות הידועים בק"ש ובתפלה ע"פ זוהר הקדוש ובכתבי האר"י ז"ל. מלבד זה אני מצוה אתכם בניי אהוביי שאם יבוא ח"ו עליכם מסירת נפש בפועל. השם יצילכם וכל עם הקדוש. אזי תקבלו עליכם מסירת נפש בשמחה גדולה עד מאוד. והבורא ית"ש ויתעלה ישתעשע בכם בכל העולמות העליונים. ויאמר ראו מה בריה בראתי בעולמי שלא חס על גופו וסבל יסורים לכבודי ומסר עצמו על קדושת שמי:... ותדע לבבי שלא אמסור גופי למיתה בשביל גודל השכר הנפלא שעין לא ראתה בעולמות העליונים רק למען שמך הגדול והקדוש שיתגדל ויתקדש בכל העולמות עליונים ותחתונים במסירת גופי למיתה:

גם בניי אהוביי! אני מצוה אתכם בגזירת כיבוד אב ובצוואת שכיב מרע שכל זה שצויתי אתכם תצוו גם אתם את בניכם בקבלת אלהותו ית"ש ויתעלה זכרו לעד. ובלימוד תורתו הקדושה בכל עת. ובקיום מצותיו הקדוש' בכל דקדוקיהן לשמה. ובמסירת נפש בפועל: גם תצוו את בניכם שיצוו

junctions to their progeny, and so to the end of all the generations, whom God in His great mercy will grant me the boon of begetting. All of this I solemnly enjoin on you, and do ye pay full regard to my words.

If I perceived that I had committed any unintentional offense against the will of the Creator, whether in conduct, speech or thought, I made a broken-hearted confession without any delay before my Maker, and resolved in my mind to be extremely watchful against similar offenses thenceforth. It would be clearly impossible for me to lay before you all the details of conduct, speech, or thought; but I will select one illustration from each class, and you can infer the rest.

Concerning conduct: if I perceived that I had eaten more than was needful, thereby running the risk of neglecting devout study of the Torah and prayer, or if I thought that I might in consequence be compelled to spend excessive time in the hour of cleansing my body, I made immediate confession, and firmly resolved to be more abstemious in future. And so with all other actions.

Concerning speech: if I perceived that there went forth from my mouth utterances unnecessary for performance of duty or the fear of Heav-

גם את בניהם ובניהם לבניהם עד סוף כל הדורות. שיזכה אותי השם יתעלה ברחמיו הגדולים שיצאו מחלציי. וכל זה אני מזהיר אתכם בניי אהוביי! באזהרה הנ"ל ותזהרו מאוד בזה:...

אם הרגשתי בעצמי שעשיתי איזה שגגה נגד רצון הבורא ית"ש. הן במעשה הן בדיבור הן במחשבה. התוודיתי תיכף ומיד לפני יוצרי ובוראי בשברון לב מאוד. והסכמתי במחשבתי הסכמה וקבלה אמיתית שאזהר להלן מאוד בזה: ולהציג לפניכם בניי אהוביי! כל פרטי עשייה ודיבור ומחשבה בוודאי זה אי אפשר. אציג מכל ענין דבר אחד ומזה תקשו אל כל העניינים:

על מעשה. היינו אם הרגשתי בעצמי שאכלתי יותר מכדי צרכי שאוכל לבוא בשביל זה לידי ביטול תורה ותפלה בכוונה. או חשבתי אולי בשביל זה אהיה מוכרח לבלות זמן יותר בעת נקיית הגוף. הייתי מתוודה תיכף על זה ליוצרי ית"ש וקבלתי עלי קבלה אמיתית שאזהר בזה מכאן ולהבא. וכיוצא בכל עניני עשיית האדם:

על דיבור. היינו אם הרגשתי בעצמי שיצאו מפי דיבורים שלא לצורך מצוה ויראת שמים. אף שלא

en, even though there was not in these utterances any suspicion[8] of slander or tale-bearing (which God forbid!), the utterances being merely superfluous—I made confession forthwith and resolved as indicated above. Also if during prayer or grace after meals I spoke any word without due devotion of the heart, I contritely sought pardon from the Lord of all in my mind at the very moment,—taking care thenceforth not to repeat the offense. As soon as I had finished the prayer or benediction I made confession by word of mouth. My precaution was to pause a little between the phrases, even though they consisted of but two words, still more so after every three or four words, if there was any natural pause in the subject matter. Do you, my dear children, also be careful to apply this device, to which I have called attention also in my Treatise. And if, in the course of the prayer or the grace after meals or the other thanksgivings, at a point where it is unseemly to interrupt with a verbal confession, you observe that you utter any of the Sacred Names without due devotion of the heart, then you should immediately seek pardon in your minds, and when you reach the benediction: "He heareth prayer,"[9] you should make confession verbally. Needless to remark that in the confession after the eighteen benedictions[10] you

[8] For the force of the Hebrew word, see Jastrow, *Dictionary*, 879.

[9] The sixteenth of the "Eighteen [nineteen] Benedictions."

[10] Confession after the Eighteen Benedictions is al-

היו בדיבורים אלו שום נדנוד לשון הרע ורכילות ח"ו. רק שלא היו דיבורים הכרחים. הייתי מתוודה תיכף על זה וקבלתי על עצמי כנ"ל בענייני העשייה: גם אם יצאו מפי בתפלה או בברכת המזון ושאר ברכות איזה תיבה בלא כוונת הלב כראוי. בקשתי תיקף בלבי כפרה מלפני אדון כל בשברון לב מאוד. והייתי נזהר להלן מאוד בזה: ולאחר סיום התפלה או הברכה התוודיתי בפה מלא על זה: והזהירות היתה לי בזה היינו שהייתי נזהר להפסיק כמעט רגע בין ענין לענין אף אם היה הענין רק ב' תיבות ומכל שכן אחר ג' וד' תיבות אם היתה הפסקת ענין מה: ותזהרו גם אתם בניי אהובייי! מאוד בתחבולה זו והזכרתי תחבולה זו בחיבורי ג'כ: ואם תרגישו באמצע התפלה או בברכת המזון ושארי הודאות במקום שאין ראוי להפסיק בוידוי פה שיצא מפיכם איזה שם משמות הקדושים שאינם נמחקים בלא כוונת הלב ר"ל! אזי תבקשו תיכף בלבבכם כפרה מלפני אדון כל. ובברכת שומע תפלה תתוודו על זה בפה מלא. ומכ"ש בוידוי שאחר תפלת י"ח תתוודו עוד בזה הלשון. יוצרי

should again confess in these terms: "My Maker and Creator! I have sinned, I have done iniquity, etc., in that I uttered Thy Sacred Names without due thought, and was inattentive to Thy holy honor. Woe unto me, and woe unto my soul!" Similarly should you act at the close of the grace after meals and the other thanksgivings.

Concerning thought: If I noticed that I thought of any subject disconnected with duty and the fear of Heaven, I withdrew forthwith from such thought; made confession, with firm resolve to avoid the fault in future. Take the utmost care, my dear children, to make confession ever familiar in your mouth and heart, seeing to it in very sooth that you do not repeat the offenses concerning which you make confession —apart from which, confession of itself has a potency in the higher world, as is frequently pointed out in the Zohar, and let what precedes suffice on this subject.

While speaking of the Grace after Meals, I will write for you about one matter concerning the service of our Creator, a matter derived from our love and reverence of Him. This is that before saying Grace after eating in my small closed private room as is known to you—out of my excessive fear lest any person should come and knock at the door in the middle of my Grace, so that I must open it and thus interrupt my meditation, therefore before I began the Grace

luded to in the Talmud (T. B. Berakot, 17a), and became very usual under the cabbalist influence.

ובוראי! חטאתי עויתי כו' שהוצאתי מפי שמותיך הקדושים בלא כוונת הלב ולא חשתי לכבודך הקדוש אויה לי ואוי על נפשי! כו'. וכן אחר ברכת המזון ושארי הודאות:

במחשבה. היינו שהרגשתי שחשבתי בענין מה שאין בה מצוה ויראת שמים. חזרתי תיכף לאחור ממחשבה זו. והייתי מתוודה בפה מלא על זה בקבלה אמיתית להבא כנ"ל: והזהרו בזה בניי אהוביי! מאוד ומאוד שיהיה הוידוי מרגלא בפיכם ובלבבכם בתמידות. ובוודאי תזהרו להלן בדבר שהתוודיתם לפני הבורא ית"ש מקודם עליה. לבד זה שהוידוי בעצמו עושה פעולה גדולה בעולם העליון. כנזכר בזוהר הקדוש במקומות רבים. ודי בהערה זו:...

עוד אני מדבר בענין ברכת המזון אכתוב לכם בניי אהוביי! ענין אחד בעבודת בוראנו ית"ש ויתעלה הבאה מגודל אהבתו ויראתו. וזו היא קודם ברכת המזון אחר אכילתי ביחידות בביתי הקטן מסוגר כפי שידעתם. הנה מרוב פחדתי פן יבא איזה אדם וינקש על הדלת באמצע ברכת המזון שאפתח לו ויבטל אותי מכוונתי. לכן קודם שהתחלתי ברכת

I prayed to God in these terms: "My Maker, my Creator! deliver me that no person come nigh me at the time when I recite the Grace after my meals, so that my good devotion be not annulled!" And after the Grace, if I had escaped interruption, I rendered for this a great thanksgiving to God with a mighty joy in these terms: "I give thanks unto Thee, my Maker, my Creator! in that Thou hast delivered me from the loss of devotion during this Grace." Also, when I restrained myself from superfluous eating, I spoke thus: "My Maker, my Creator! Thou knowest my thought that I restrained myself from superfluous eating so that I may avoid angering Thee (God forbid!) through the inability to study Torah or the loss of devotion in prayer, induced by overfeeding."

It was ever my wont to thank God for whatever happened unto me. If some misfortune, small or great, befell, of all that lips could tell or heart devise, I would acclaim with joy the justice of the decree. And I would put my happy thanks into words, as follows: "My Maker, my Creator! Thou art righteous in all that hath come upon me, for Thou hast dealt truly and I have done wickedly.[11] And now I offer my grateful acknowledgments for this, knowing of a surety that this occurrence is for my welfare." Similarly, on occasion of any good, small or great, I would offer thanks for the Lord's bountiful kindness.

[11] Neh. 9.33.

המזון התפללתי להשם יתעלה בזה הלשון. יוצרי ובוראי! הצילני שלא יבא שום אדם אצלי בעת ברכת מזוני שלא יבוטל כוונתי הטובה ע"כ. ואחר ברכת מזוני אם לא היה לי ביטול משום אדם נתתי הודאה גדולה להשם יתעלה בשמחה עצומה על זה בזה הלשון. מודה אני לפניך יוצרי ובוראי! שהצלתני מביטול הכוונה בברכת המזון זו ע"כ: גם בעת שמנעתי ממותרות האכילה אמרתי בזה הלשון. יוצרי ובוראי! אתה ידעת מחשבתי שמנעתי ממותרות האכילה בכדי שלא אכעיסך ח"ו בביטול תורה וכוונת התפלה מחמת ריבוי האכילה:...

הייתי נזהר מאוד ליתן הודאה ושבח להשם ית' על כל מה שהגיע עלי הן איזה רעה ר"ל קטנה או גדולה מכל מה שהפה יוכל לדבר והלב לחשוב הייתי מצדיק עלי את הדין בשמחה. ונתתי להשם ית' ג"כ הודאה על זה בשמחה עצומה בזה הלשון. יוצרי ובוראי אתה צדיק על כל הבא עלי כי אמת עשית ואני הרשעתי. ואני נותן לך שבח והודאה על זה יוצרי ובוראי כי בודאי לטובתי עשית לי סבה זו ע"כ: הן על איזה טובה קטנה או גדולה מכל מה שהפה יוכל כו' נתתי לו ית"ש הודאה ושבח

And He who knows my inmost secrets can testify of me that, over and above the obligation imposed in the sacred Mishnah[12]—a law from Moses delivered at Sinai—I have ever rendered this service of praise unto God out of the great love of Him which is fixed in my heart, which has made it thankful for evil as for good, seeing that both are His handiwork. I will, my dear children, give several instances, as they occur to my mind; from these examples you can infer my habit on similar occasions.

For His great goodness in providing me with a private apartment for His holy service, from the day I arrived at years of discretion, and this possession of a private chamber for meditation is the basis and root of a man's power to acquire perfection in this lower world[13],—for this boon I expressed my thanks. . . many times a day. Whenever I had to go past the tottering wall, on my way to Synagogue, I prayed before I reached the spot, and when I had walked the wall's length I offered thanks. Whenever I received a letter from you, my dear children, I thanked God in these terms: "My Maker, my Creator! I thank and praise Thee for that Thou hast sent to me good tidings of the health of my children and grandchildren." Similar thanks did I offer when I saw or understood that

[12] Mishnah Berakot 9.5.

[13] The mystical school frequently insist on the importance of solitude. The idea recurs in many of the Testaments. Cf. particularly p. 320 above.

על הטובה שגמלני:... והיודע תעלומות יעיד עלי בניי אהוביי שמלבד החיוב מהמשנה הקדושה שהיא הלכה למשה מסיני עבדתי עבודה זו בתמידות מגודל אהבת השם ית' שהיתה תקועה בלבי בתמידות נתתי לו ית"ש וית' הודאות ושבחים בתמידות הן על הרעות והן על הטובה שעשה עמי. ועתה אציג לכם בניי אהוביי כמה דברים מה שתעלה על דעתי ומהם תקשו אל הדומה:...

על גודל הטובה שעשה לי יוצרי ובוראי ית"ש וית' שנתן לי חדר מיוחד לעבודתו הקדושה מיום עמדי על דעתי כידוע לכם. ודבר זה הוא יסוד ושורש לאדם שרוצה לקנות שלימות בעה"ז השפל לכן נתתי לו הודאה על זה... אף כמה פעמים ביום: בכל עת שהלכתי מביתי לבהכ"נ... והייתי מוכרח לילך אצל החומה רעועה... הנה קודם שהגעתי אצל החומה התחלתי להתפלל... ואחר שעברתי משך החומה נתתי הודאה להשם ית':... בכל עת שהגיע אלי אגרת שלמים מאתכם בניי אהוביי... נתתי שבח בזה הלשון. יוצרי ובוראי אני נותן שבח והודאה לך ית"ש שבשרתני בשורה טובה מבריאות בניי ובני בניי. גם בעת שראיתי או הבנתי

ye were walking in the right way. On Fridays towards afternoon when I put on my Sabbath suit, I thanked God thus: "My Maker, my Creator! blessed be Thy Name! I render thanks that Thou hast provided for me decent clothes for the honor of Thy sacred Sabbath, a provision due not to my worth but to Thy mercy." Also I possessed for winter use a very warm garment made of lamb's wool, and whenever I put it on I thanked God for it.... Whenever I much needed any object, and I found it ready to hand, and had no cause to go seek it or borrow it from others, I joyously thanked God.

Similarly, with regard to the toothache (from which I suffered), when the pain ceased a little, I offered thanks with mighty joy in these words: "I give thanks unto Thee, my Maker and Creator whose Name be blessed in the mouth of every living being, in that Thou hast sent healing to my great pain." If the relaxation occurred in the course of the service, I offered thanks silently in mind and heart, in the same terms.

So, if I forgot anything, but soon remembered, and suffered no inconvenience by having to go back for it, I thanked God ... So when my snuff-box fell from my pocket, and nothing was spilt, as the lid did not come open; or if some glass vessel rolled over on the table and like to fall and

בשכלי שאתם הולכים בדרך הטוב: כשלבשתי בעש"ק סמוך למנחה בגדי שבת נתתי להשם הודאה... בזה הלשון. יוצרי ובוראי ית"ש אני נותן לך הודאה על שנתת לי בגדים חשובים לכבוד שבת קודש לא כפי מעשי הטובים רק ברחמיך הרבים וחסדיך הגדולים ע"כ:... גם היתה לי בימות החורף בגד מצמר כבשים חם מאוד ובכל עת שלבשתי אותו נתתי הודאה להשם... כל דבר שהייתי נצרך לזה מאוד והיה אותו דבר אצלי היינו שלא הוצרכתי לחפש אחר אותו דבר ולשאול מאחרים הייתי נותן הודאה בשמחה להשם ית':... גם בענין כאב השיניים. בעת ששקט ושעה מעלי הכאב מעט הייתי נותן להשם יתעלה שבח והודאה בשמחה עצומה בזה הלשון. מודה אני לך יוצרי ובוראי ית"ש בפי כל חי! ששלחת רפואה לכאבי הגדול. ובאמצע התפלה הייתי נותן הודאה זו בלשון הזה ממחשבתי ולבי:

וכן בענין השכחה אם נזכרתי בזמן מועט על הדבר ששכחתי ליטול היינו שלא היה לי טרחה כ"כ בחזרתי...וכן בעת שנפל מחיקי הכלי של השנו"ף טאב"ק אם לא הגיע אלי בזה הנפילה

break, but I was quick enough to save it; or if though it fell, yet it did not break; or if my spectacles dropped to the ground and I picked them up whole, I thanked God... In all these and similar cases, out of the immeasurable happiness and exaltation which burned in my heart, due to my never ceasing consciousness of His Godhead, it was my regular custom to make mention of Him, and to praise Him for whatever befell.

It is a common practice in all Jewish communities that when anyone dies overnight or in the early morning, the Shamash,[14] when summoning us to prayer, gives only two knocks at the door, as a token of the sad event. When I heard only two knocks I felt sorely distressed at the loss of one from the holy congregation. For it is self-evident that God, too, would have no satisfaction in the passing of one who must henceforth be void of the performance of the commandments. On the other hand when I heard the three knocks I rejoiced that the community retained its full complement.

My beloved children! There is another matter on which I add my very serious injunctions. When you were young, I forbade you to drink spirituous liquors,[15] and I command you to ob-

[14] On the Schulklopfer and Shamash, see *Jewish Life in the Middle Ages*, ch. iii.

[15] Lit.: "burnt wine," cf. the etymologically equivalent English word *brandy*, German *Brantwein*.

שום הפסד כלל שלא נפתח הכלי בנפילתה... אם נתגלגל צלוחית על השולחן וקרוב היה לפול לארץ ולהשבר והייתי ממהר להצילה שלא נפלה... ומכ"ש אם נפלה ולא נשברה. גם בתי עינים שלי שנפלו לארץ ולא נשברו וכיוצא:... מגודל ההתפארות והשמחה והחדוה שהיה בוער בלבי בתמידות באלהותו הי' מרגלא בפי להזכירו ולשבחו... על כל מה שאירע לי:...

הנה הנהוג בכל תפוצות ישראל כשמת איזה אדם בלילה או בבוקר כשהשמש קורא לבה"כ אינו מכה על השער רק שני הכאות. לסימן שיש בר מינן בעיר. ואני כששמעתי שהכה רק שני הכאות הייתי מכניס צער גדול בלבי על ההעדר אדם מעם קדוש הישראלי. כי מן הסתם נעדר גם הנחת רוח מבוראנו ית"ש מזה האדם כיון שמת נעשה חפשי מן המצות. ולהיפך ששמעתי שהכה ג' הכאות הכנסתי שמחה בלבי שלא נעדר אדם מעם קדוש בעיר הזאת:...

בניי אהוביי! גם זה אני מצווה אתכם באזהרה גדולה. וזה הוא כפי שנהגתי אני עמכם שנזרתי עליכם בהיותכם עדיין קטנים שלא תשתו יין שרף.

serve the same rule with the sons and daughters which God may graciously bestow on you. In their youth keep them from spirituous liquors as from absolutely forbidden things, and in their age they will observe the same abstinence. Do you enjoin on them, with all the force of parental authority, never to drink throughout their days, though they live to a hundred years. And if you are happy enough to marry wives to your sons, speak to the hearts of the mothers and fathers of your daughters-in-law, to induce them to order their daughters never to drink spirituous liquors from the time of their marriage, even though they had been accustomed to do so before that time. They will be bound to assent to this, for I lay this order on them with the solemnity of one on his death-bed, in that I command you to require this abstinence from your daughters-in-law. And though it is seemly for every Israelite, of the holy community, thus to exhort his children and all his household,—since I have seen (for our many iniquities!) many evil consequences accrue from the habit of drinking spirits among men and particularly (God save us!) among women,—yet, my dear children, I add my solemn injunction as a father and as one near his end, not only on you but on all the future progeny which God may graciously bestow on me throughout all generations. I mean that you shall command your children to command their children, and their children to transmit the com-

כן אני גוזר עליכם שתתנהגו ג"כ עם בניכם ובנותיכם שיזכה אתכם הבורא ית"ש ויתעלה שמקטנותם תרחיקו מהם שתיית היין שרף ממש כמו שתייה של איסור. ואז גם כי יזקין לא יסור ממנה. גם תגזרו עליהם על זה בגזירת כיבוד אב שלא ישתו כל ימיהם עד מאה שנים: גם כי יזכה אתכם הבורא ית"ש לישא נשים לבניכם תדברו על לב אביהם ואמם שיגזרו גם הם על בנותיהם שלא ישתו יין שרף מעת הנישואין כל ימי חייהם אף שהיו רגילין בזה מקודם. ויהיו מוכרחים להסכים על זה כי כן צוואתי בצוואת שכיב מרע עליהם שתתנהגו גם כלותיכם בזה: ואף גם שראוי לכל איש הישראלי מעם הקדוש להזהיר לבניו ולכל בני ביתו על זה כי בעוה"ר ראיתי מכשולים רבים באים משתיית היי"ש למי[5] שרגיל בזה אנשים ובפרט נשים ר"ל! אך עליכם בניי אהובייי! אני גוזר על זה בגזירת כיבוד אב ובצוואת שכיב מרע ולא עליכם[6] בלבד אלא על כל יוצאי חלציי עד סוף כל הדורות שיזכה אותי הבורא ית"ש ויתעלה זכרו לעד. היינו שאתם בניי אהובייי! תצוו לבניכם שיצוו גם הם לבניהם ובניהם

5 Eds. מי. 6 Some Eds. על ידכם.

mand to the end of all the generations, following the example of Jonadab the son of Rechab, recorded in the thirty-fifth chapter of Jeremiah. Yet I do not go to the same lengths as he did, for I only require of you a promise of total abstention from spirituous liquors.[16] But, my dear children, as regards the drinking of wine, even *Kasher* wine,[17] I admonish you to drink no more than the cup used in the benediction of Kiddush and Habdalah,[18] and to avoid the practice of the multitude, even though the Lord bestow on you great wealth. Also, with regard to drinking[19] bees' honey, no God-fearing man would drink it on a week-day, but would reserve it for holy days—Such as Sabbaths and festivals and at "commandment-meals,"[20] and on these occasions would avoid excess. All this I enjoin on you, and it is clearly explained in the Zohar that a father after his death suffers shame from his sons' vices and achieves honor from their virtues,[21] so that though the father deserve some punishment, the Holy One takes pity on him and places him on his seat of honor. Therefore, my dear children, take due heed to all my efforts

[16] i. e., he permits the use of beer and wine.

[17] See J. E. ix, 227.

[18] On Sabbath and festivals and at the conclusion thereof. See *Authorised Daily Prayer Book*, pp. 124, 174, 230, 216, 231.

[19] In the Mishnah honey is treated as a beverage (Makshirin v. 9). The reference here is to a fermented syrup made from honey. Cf. the Arabic *dibs* made, however, from dates.

לבניהם עד סוף כל הדורות ממש כצוואת יונדב בן רכב הנזכר בירמיה סימן ל"ה. אך לא הכבדתי עליכם בניי אהובי ויוצאי חלציי! הכבדה כבדה כיונדב בן רכב ע"ה כנזכר שם רק בשתיית יין שרף לבד. בניי אהוביי! בשתיית יין אף ביין כשר אני מזהיר אתכם שלא תשתו רק כוס של ברכה של קידוש והבדלה. ולא תרגילו ח"ו כמו המון עם אף שירחיב ה' גבולכם בעושר רב. גם שתיית דבש דבורים ראוי לכל מי שנגעה יראת אלהים בלבו להרחיק שתייתו בחול רק ביום קדש כמו בשבת קדש ויום טוב ובסעודת מצוה ואף גם זאת לא שתייה מרובה ח"ו: כל זה אני מזהיר אתכם בניי אהוביי! והרי מפורש בזוהר הקדוש איך יגיע לאב חרפה גדולה ובזיונות גדולות אחר פטירתו בעולם העליון על ידי מעשה בניו שאינם מתוקנים. ולהיפך איך גורם לאביו בכשרון מעשיו כבוד גדול בעולם העליון אף שראוי לאיזה עונש כמפורש במאמר הקדוש הנ"ל. וקב"ה חיים עליה ואותיב ליה בבורסיא דיקריה. לכן בניי אהוביי! תזהרו בכל

---

[20] See *Jewish Life in the Middle Ages*, 143, 318.

[21] See p. 316 above.

to direct you in the good path, and I will assuredly be your advocate and patron,[22] strong as an iron pillar, if ye fulfil my testamentary commands. Let this suffice on the subject.

And now with regard to the affirmative precept: "Thou shalt love thy neighbour as thyself,"[23] that great principle of the Torah, I have written at length in the first section of my book. Here I will add a few details, which occur in my mind, and may serve as illustrations of many similar rules. When I saw that the coat of a friend was slightly torn, I advised him to have it mended. But before offering this counsel, I said: "My Maker, my Creator! lo, here am I ready to fulfil the command of Thy holy Law, bidding man love his neighbor as himself." Thereupon I would address my friend, reminding him that a small hole grows into a big one...Once I obtained a well-tried remedy for bruises. When I saw in the bath any one troubled in that way, I bethought myself that it were rebellion and trespass against God if I refrained from offering my remedy...I could write much more on this subject, but the paper would be exhausted though the subject would not. Remember this com-

[22] *Patronus*, protector, used also in sense of pleader. With the rest of the phrase compare Plautus': "Patronus parieti" ("A patron in front of the wall").

[23] Lev. 19.19. See *Studies in Pharisaism* i. Ch. 2.

מה שהדרכתיכם בדרך הטוב. ובוודאי אהיה מליץ ופטרון בשבילכם כעמוד ברזל אם תקיימו צוואתי. ודי בהערה זו:

הנה ענין מ"ע של ואהבת לרעך כמוך שהוא כלל גדול בתורה כבר הזכרתי כמה עניינים ממצוה זו בחבורי בשער הראשון. ומח שעלתה על דעתי עוד להצין לפניכם בניי אהוביי דברים פרטיים בקיום מ"ע זו שמהם תקשו אל שאר דברים. וזה הוא כשראיתי ביודעי ומכירי קריעה קטנה בבגדו הזהרתי אותו שיתקן קריעה זו. ומקודם אמרתי בזה הלשון. יוצרי ובוראי ית"ש אני מוכן ומזומן לקיים מצוה של ואהבת לרעך כמוך שצויתנו בתורתך הקדושה ע"כ. אחר זה אמרתי לו בזה הלשון. אחי ורעי הלא ידעת קריעה קטנה נעשה קריעה גדולה...: גם קבלתי מאיש אחד רפואה בדוקה ומנוסה לפצעים... וכשראיתי במרחץ איזה איש במכות ופצעים ברגליו... חשבתי בדעתי בודאי הוא מָרֵד ומעל נגד יוצרי ובוראי ית"ש אם לא אומר לו הרפואה זו... בניי אהוביי יש לי בעז"ה לכתוב לכם בקיום מ"ע זו עוד עניינים רבים אך יכלה הנייר והם לא יכלו... זכרו ואל תשכחו

mandment "when thou sittest in thy house and when thou walkest by the way, when thou liest down and when thou risest up." Verily if one pursue this course, he will never fall into sin, whether in matters between him and God, or in matters between him and his fellow-man.

It should be your constant desire to journey to the Holy Land; and of a surety, a man is guided (by heaven) in the way he wills to go. It is written in the books that unless an Israelite is thoroughly resolved in his heart to set his steps before he dies, towards the Holy Land, to die there, great is his punishment. How can a man be so resolved, unless the desire for it is constantly maintained? Therefore, my beloved children, keep your hearts clean in this matter, and salvation will come from the Lord!

מ"ע זו בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך. ובודאי לא תבואו לשום עון בעולם הן בדברים שבין אדם למקום ב"ה הן בדברים שבין אדם לחבירו:

בניי אהוביי! תשוקתכם תהיה בתמידות ליסע לארץ הקדושה. ובוודאי בדרך שאדם רוצה לילך מוליכים אותו. והובא בספרים אם אין מוסכם בלב אדם הישראלי בתכלית ההסכמה שבוודאי קודם שימות יראה לשום פעמיו לנסוע לארץ הקדושה למות שם עונשו מרובה ר"ל! ובוודאי אם לא תהיה תשוקת האדם בתמידות לזה לא יהיה גם כן הסכמה בלבו בזה. לכן בניי אהוביי! ברו לבבכם בזה ולה' הישועה!

לקוטים מצואות ר'.יואל בן אברהם שמריה

LOVE AND PEACE
EXTRACTS FROM THE TESTAMENT OF JOEL SON OF ABRAHAM SHEMARIAH

XXIII

LOVE AND PEACE

(Extracts from the Testament of Joel son of Abraham Shemariah)

Joel, son of Abraham Shemariah, died in the last year of the eighteenth century. His "Testaments" (the plural is used in the title) were published in 1799 or 1800, apparently at Wilna, where the author had lived.

He actually wrote his Will a quarter of a century earlier. He tells how on Iyar 21 of the year 1773 he was seized with faintness in his bath. After his escape he felt it incumbent on him to set his house in order, lest he be taken unawares by death.

The document was edited by his pupil Avigdor b. Meir ha-Cohen, who thus exhorts the public: "My friends, despise silver, despise gold, and buy this little book, small in quantity, great in quality." The Hebrew style is as poor as the matter is rich.

The Will constitutes a rule for conduct throughout the year, with some delightful exhortations, lucid and sound. There is not wanting passion amid the sobriety, when he commands the ordering of all things for God's sake. He shows at once profound trust in prayer and a manly belief in man's taking care for his own future. He gives full directions for his burial, "if possible in the old cemetery by my father; if not, in a place where there is room for eight graves near and around me." He adds that he would like to name the eight who should be interred near him, but refrains "because I do not wish to make invidious exceptions." There was to be no formal *hesped*, though

כג

לקוטים מצואות ר' יואל בן אברהם שמריה

יואל בן אברהם שמריה נפטר בשנה האחרונה של המאה השמונה עשרה. צואותיו (כך נקראה צואתו בלשון רבים) נדפסו בשנת תקנ"ט או תק"ס, כמדומה בווילנא, מקום מושבו של המחבר.

באמת כתב את צואתו עשרים וחמש שנים קודם לזה. הוא מספר שביום כ"א לאייר שנת תקל"ג תקפתהו חולשה בבית המרחץ, וכששב לאיתנו הרגיש חובה לצוות לביתו פן ישיגהו המות פתאום.

שטר הצואה יצא לאור ע"י תלמידו אביגדור בן מאיר הכהן המוכיח את העם בדברים האלה: „ידידי, הוו בזים לכסף, בזים לזהב, וקנו את הספר הקטן הזה מעט הכמות ורב האיכות". הסגנון העברי הוא דל במדה שהתוכן הוא עשיר.

הצואה היא ספר מנהגים בעד כל השנה, יחד עם איזה הוכחות נחמדות, בהירות ותמימות. יש להכיר כעס ורוגז מהולים במתינות כשהוא מצוה לסדר את כל המעשים לשם שמים. יחד עם בטחון עמוק בכח התפלה הוא מאמין שכל איש צריך לדאוג לעתידו. במקום אחד הוא מצוה על אופן קבורתו, „אם אפשר בבית העולם העתיק קרוב לאבי, ואם לאו במקום שיש רוח בעד שמונה קברים קרוב וסביב לו", והוא מוסיף שמאוד חפץ לקרוא בשם השמונה הצריכים להיות קבורים אצלו, אבל הוא מתאפק יען כי איננו חפץ לעורר קנאה בין אלה היוצאים מן הכלל. הוא אסר לעשות הספד

"men may study the Torah on my behalf during the first year after my death." There is the usual quaint combination of practical rules and general principles. God must be ever in man's mind, and "to keep your own mind free from strange imaginations stand on your two big toes," a counsel found also in the *Book of the Pious*. Abu Said, a tenth century Mohammedan, is reported to have exercised the same discipline. Joel says many good things about charity. "No man ever became poor by what he gave away." All that man has "is in trust, and the will of the Truster must be followed." He advocates the setting aside of an exact tithe. He thinks despicable those who are generous to others but neglect their own poor relations. He is very urgent on the duty of loving all men (see extracts below). Nor may seemingly unimportant duties be neglected. A villager finds a herb which heals far more than the physician's remedies. He gives many regulations for the Sabbath (see extracts). He bids his children take a siesta after lunch "for the honor of the Sabbath joy." "Between afternoon and evening service," he bids, "do not dance in the courtyard of the Synagogue." There are cabbalistic elements in the Will also. Thus he presents a mystic picture of heaven with its rivers of milk and of fire and snow, all this quite in the Apocalyptic manner.

To be at peace with all the world, with Jew and Gentile, must be your foremost aim in this terrestrial life. Contend with no man. In the first instance, your home must be the abode of quietude and happiness; no harsh word must

עליו, אף כי הוא מרשה לאנשים ללמוד תורה בעבורו במשך השנה הראשונה אחרי מותו. יש פה החבור הרגיל בין מנהגים מעשיים ועקרים כלליים. הבורא יתברך צריך להיות תמיד במחשבת איש, ובכדי שתהיה מחשבתו חפשית מדמיונות זרים עליו לעמוד על שתי בהונותיו הגדולות, עצה היעוצה גם ב„ספר חסידים". אומרים שאבו סעיד, מושלמי של המאה העשירית, הורה ג'כ את הכלל הזה. יואל משמיע דברים טובים ונכוחים ע'ד צדקה: „שום איש לא נתדלדל מעולם ע'י מה שחלק לעניים", וכל מה שיש לאיש הוא בפקדון וצריך לעשות את רצון המפקיד. הוא מאמין בהפרשת מעשר במדה נכונה, והוא חושב לנקלה ונבזה את האיש העושה חסד עם אחרים ועוזב את קרוביו העניים. הוא מטעים את החובה לאהוב כל איש (ראה את הלקוטים להלן). הוא מזהיר אזהרה לבלי לזלזל בחובות הנראות כבלתי חשובות. בן כפר מוצא עשב המרפא הרבה יותר מרפואות הרופא. גם בנוגע ליום השבת הוא מזהיר אזהרות רבות (ראה את הלקוטים להלן). הוא מצוה את בניו לישון אחר ארוחת הצהרים לכבוד שמחת השבת ולבלי לרקוד בחצר בית הכנסת בין מנחה למעריב. יש גם יסודות קבלה בצואה הזאת: הוא מצייר תמונה מיסתית מרקיע השמים עם נהרי נחלי חלב ואש ושלג, כל זה בנוסח הספרים האפוקליפטיים.

מאוד ומאוד תראו להיות שלום[1] עם כל אדם בעולם ממש. ואפילו עם גוי. ולא תריבו עם שום אדם בעולם: ופשיטא דפשיטא בביתכם יהי' שלום ושלוה. וחלילה חלילה וחס שלא יהא שום קללה

[1] So the ed. Perhaps read להיות בשלום.

be heard there, but over all must reign love, amity, modesty, and a spirit of gentleness and reverence. This spirit must not end with the home, however. In your dealings with the world you must allow neither money nor ambition to disturb you. Forego your rights, envy no man. For the main thing is peace, peace with the whole world. Show all men every possible respect, deal with them in the finest integrity and faithfulness. For Habakkuk summed up the whole Law in the one sentence: "The righteous shall live by his faith."[1]

The root of all the commandments consists of the 248 affirmative and the 365 negative precepts. But the branches, which include all virtuous and vicious habits, extend into countless thousands of thousands. To specify them is impossible, but the Scriptures[2] have in several places reduced them to general categories. One of these is: "In all thy ways acknowledge Him."[3] Another: "Keep thy feet in an even path."[4]

When, in the course of the prayers, you come to the "Sanctification," fulfil the text: "I will be hallowed among the children of Israel."[5] But you must at the same moment resolve to uphold the duty to love thy neighbor as thyself. For in the "Sanctification" (*Kedushah*) named

[1] Hab. 2.4.

[2] Possibly the author means that moralists and codifiers have cited certain texts as summing up the Scriptures. Cf. Abrahams, *Studies in Pharisaism*, ch. ii.

[3] Prov. 3.6.

[4] Prov. 4.26. Or "make plain the path of thy feet."

[5] Levit. 22.32.

רחמנא לצלן בביתכם כלל. רק אהבה וחבה וצניעות והכל בנחת וביראת שמים: אבל עם כל העולם ג"כ לראות להיות בשלום גדול. ולא תקפידו על שוסדבר הן דבר שמגיע לממון. יותר טוב תותרו משלכם ופשיטא בעניני כבוד:... ופשיטא דפשיטא שלא לקנא חלילה חלילה לשום אדם:... אבל עיקר העיקר שתהיו מאוד בשלום עם כל העולם. הן באיזה חלוקת כבוד תכבדו מאוד את כל האדם. והן במשא ובמתן יהיה הכל באמת ובאמונה. כי בא חבקוק והעמידן על אחת. וצדיק באמונתו יחיה:

...שורש כל המצות הוא רמ"ח מצות עשה ושס"ה מצות לא תעשה אבל הענפים, והם המדות או טובות או רעות, הם אלפי אלפים עד אין קץ ומספר. ואי אפשר לפרטם רק הפסוקים[2] כללו אותם בכמה פסוקים בכללות. האחד, בכל דרכיך דעהו וכו'[3]. השני, פלס מעגל רגלך כו':...

וכשתגיע לקדושה, אז תקיים מ"ע ונקדשתי בתוך בני ישראל. ותכוין לזה. וגם מ"ע שניה לקיים ולקבל עליך ואהבת לרעך כמוך. כי אנו אומרים, כשם

[2] Perh. read הפוסקים.
[3] Read וגו'; so in next clause.

above,[6] we use the phrase: "We will sanctify Thy name in the world, *even as they sanctify it in the highest heavens.*" We must, indeed, strive to imitate the ministering angels, and as they are in a state of perfect love and unison,[7] such must also be our condition.

It was oft my way at assemblies to raise my eyes and regard those present from end to end, to see whether in sooth I loved everyone among them, whether my acceptance of the duty to love my fellow-men was genuine. With God's help I found that indeed I loved all present. Even if I noticed one who had treated me improperly, then, without a thought of hesitation, without a moment's delay, I pardoned him. Forthwith I resolved to love him. If my heart forced me to refuse my love, I addressed him with spoken words of friendship, until my heart became attuned to my words. So, whenever I met one to whom my heart did not incline, I forced myself to speak to him kindly, so as to make my heart feel affection for him. What if he were a sinner? Even then I would not quarrel with him, for I wonder whether there exists in this age one who is able to reprove another![8] On the other hand, if I conceived that he would listen to advice, I drew near to him, turning towards him a cheerful countenance. If, however, I fancied that he would resent my ad-

[6] On this prayer, see *J.E.*, vii, 463.

[7] Sifre Numbers § 42. *J.E.*, i, 586.

[8] T. B. 'Arakin 16b.

שמקדישים אותו בשמי מרום, דהיינו מלאכי השרת. וצריכים אנו להתדמות אליהם. מה הם באהבה ובאחדות גמור כך אנו צריכים להיות:...

דרכי היה כמה פעמים כשהיה קיבוץ עם, הייתי מגביה עיני לראות מקצה לקצה, אם באמת אני אוהב את כל אחד ואחד, ואם הקבלה[4] שלי באמת, ובעזרת השם כן מצאתי: ואף אם הייתי מוצא איזה שעשה לי איזה דבר שלא כהוגן, אז בתוך כדי דיבור מחלתי לו תיכף ומיד. וקבלתי לאהוב אותו: ואף אם היה לבי מכריחני שלא לאהוב אותו, אזי הייתי ממש מוציא מפי ברכות גדולות לאותו האיש עד שהוצאתי מלבי: וכן בכל פעם שפגשתי איזה אדם שלא היה לבי נוטה אליו, הייתי נותן לו הרבה ברכות בכדי להפוך לבי עליו לטוב ולאהבהו. אם לא חלילה מי שעשה עבירה. אבל גם כן לא רבתי עמו. כי תמה אני אם יש בדור הזה מי שיוכל להוכיח כו': רק אדרבה, אם הייתי משער שהוא ישמע תוכחתי אז הייתי מקרב אליו. ומראה

4 i. e. קבלת המצוה ואהבת לרעך.

vances, I did not intrude on him. As there is a duty to speak, so is there a duty to be silent.[9]

Every Friday try your utmost to prepare the requirements of the Sabbath. It is good for you to do something with your own hand, though you have many servants[10]; such as to see that fish is provided for the Sabbath meal.[11] Everything must be done within the limits of possibility, everything with joy and for the glory of God. After completing these preparations, read the Pentateuchal Lesson in the proper manner, twice in Hebrew and once in the Aramaic version;[12] never interrupt the reading, not even with a word. 'Tis seemly to read wrapped in the fringed garment and with the phylacteries on, and if you are competent, use the Scroll.[13] Later in the afternoon of every Friday it was my habit to pray with a congregation (of ten persons), and then as an unbroken rule to cut my nails and proceed to the bath for the honor of the Sabbath. It is a fine thing to recite some devotions and to confess, while in the bath,[14] all one's doings during the past week. Then go (to Synagogue) to welcome the Sabbath, as one welcomes a great and renowned King, with

[9] T. B. Yeb. 65b; see note 5 to the Hebrew text.

[10] See *J.E.*, x, 594.

[11] See *Jewish Life in the Middle Ages*, p. 150.

[12] T. B. Ber. 8a.

[13] i. e. the written text, not a printed book.

[14] On the connection of bathing with penitence, see Abrahams, *Studies in Pharisaism*, ch. iv.

לו פנים צהובות: אבל אם שערתי שלא ישמע אלי, אז הנחתיו כשם שמצוה כו':...[5]

בכל ערב שבת תראו להשתדל להכין צרכי שבת. וטוב לעשות בעצמיכם איזה דבר לכבוד שבת, אף שיש לכם כמה משרתים. ולראות שיהי' לכם דגים בכל שבת. וכל דבר רק לפי יכולתו. והכל בשמחה ולשם שמים. ואחר כך לקרות שנים מקרא וא' תרגום כדינו. וחלילה וחס להפסיק אפי' בדיבור. ונכון לקרות בטלית ותפילין. ופשיטא אם תוכלו בספר תורה כידוע: ואחר חצי היום כמה שעות היה מנהגי להתפלל מנחה במנין. ואחר כך לחתוך הצפרנים בכל ערב שבת חוק ולא יעבור. ולילך למרחץ לכבוד שבת. חוק ולא יעבור: ומי שיזכה למעט כוונות ולהתוודות במקוה על כל מה שעשה בזה השבוע אזי מה טוב!... ואחר כך לקבל שבת באימה ובשמחה גדולה, כמקבל פני מלך גדול

[5] The full saying is: כשם שמצוה על אדם לומר דבר הנשמע כך מצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע.

reverence and joy. Thence return home, to find the lamps lit, the chairs set, the table laid and a tranquil happiness in the heart of wife and family. See to it that this is so! For if I have exhorted you to a peaceful life on weekdays, on Sabbath let joy and love prevail to a yet higher degree. Say the Sanctification (over the wine) with devout gladness, eat the meal in joy and for the glory of God. And let words of Torah be spoken round thy board, or songs sung with joyous awe.[15] Ever let some respectable poor guest be with thee. End with the Grace recited with religious fervor and happy contentment.

[15] On the *Zemirot*, or table songs, see Singer Prayer Book, Annotated edition, p. cclix.

ונורא: ואחר כך לילך לבית ולמצוא נרות דולקות ומטה מוצעת ושלחן ערוך: ותזהר ביותר שיהא [שתהא] בשלוה ובשלום גדול ובשמחה גדולה עם אשתך וכל בני ביתך: כי אף בחול הזהרתיך על השלום למען השם אבל בשבת יהי' בשמחה ובחבה יתירה: ותקדש בכוונה ובשמחה. ותאכל בשמחה לשם שמים. ותראה שיהא דבר תורה על שולחנך או זמירות באימה ובשמחה. ומאוד מאוד נכון שתהדר שיהי' איזה עני הגון על שולחנך... ואחר זה ברכת המזון בכוונה עצומה ובנחת:

Date Due

OCT 17 1963

OC 8 '97

PRINTED IN U. S. A.

CENTRAL BAPTIST THEOLOGICAL SEMINARY
0 0021 0017044 4

296.38
A159
v. 2

Abrahams, Israel
AUTHOR

Hebrew ethical wills.
TITLE

296.38
A159 Abrahams, Israel
v. 2 Hebrew ethical wills.

N11230